M.Yenice

DEVRİMCİ MARKSİZM'de "GEÇİŞ PROGRAMI„ ANLAYIŞI

ek belgeler:
*1938 "Geçiş Programı„
*Troçki ile program üzerine tartışmalar
*III.Enternasyonal'den belgeler

eleştiri yayınevi
devrimci sosyalizm dizisi ·3·

«Eleştirinin silahı
silahların eleştirisinin
yerini alamaz.»

K. MARX

eleştiri
yayınevi
devrimci sosyalizm dizisi

Birinci Baskı : Nisan 1980

DEVRİMCİ SOSYALİZM DİZİSİ : 3
Diziyi hazırlayan ve dizi sorumlusu : Hasan Rıza

DEVRİMCİ MARKSİZM'DE «GEÇİŞ PROGRAMI» ANLAYIŞI / M. Yenice
ELEŞTİRİ YAYINEVİ : Babıâli Cad. Pak Han No: 16/205
Cağaloğlu - İSTANBUL

Dizgi - Baskı : ZAFER MATBAACILIK
Kapak Baskısı : Kelebek Matbaası

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 5

DEVRİMCİ MARKSİZM'DE «GEÇİŞ PROGRAMI» ANLAYIŞI 13

GİRİŞ 15

1. **BURJUVA DEVRİMİ VE SOSYALİST DEVRİM «İKİ TAKTİK»TEN «NİSAN TEZLERİ»NE** 20

Lenin: Burjuvaziye Karşı Burjuva Devrimi ... 22
Rosa Luxemburg'un Yaklaşımı ... 25
Troçki ve Devrimin Sürekliliği 28
Nisan 1917: «Eski» Bolşeviklere Karşı Lenin ... 37

2. **GEÇİŞ PROGRAMI: NİHAİ HEDEF VE GÜNLÜK MÜCADELELERİN DİYALEKTİĞİ** 49

Engels ve Kautsky'de Reform ve Devrim ... 50
Rosa Luxemburg ve Erfurt Programının Sınırları 56
Lenin ve Geçiş Tedbirleri 73
Komintern ve Kitlelerin Devrime Kazanılması 85
. Komintern'de «İşçi Kontrolü» Sloganı ... 94
. Komintern'de «Birleşik İşçi Cephesi» Sloganı 96
. Komintern'de «İşçi Hükümeti» ya da «İşçi-Köylü Hükümeti» Sloganı 100
Komintern'de Marksizmin Tasfiyesi : Asgari Programa Dönüş 104
. Halk Cephesi İhanetinin Çarpıcı Bir Örneği: İspanya 1936 - 39 ... ...'... 111
Çürüyen Kapitalizm ve Geçiş Programı 115

NOTLAR 141

EKLER

EK: 1. KAPİTALİZMİN CAN ÇEKİŞMESİ VE IV. ENTERNASYONAL'İN GÖREVLERİ 147

AÇIKLAYICI NOTLAR 218

EK: 2. TROÇKİ İLE PROGRAM ÜZERİNE TARTIŞMALAR 229

1. AMERİKAN İŞÇİLERİNİN POLİTİK GERİLİĞİ 231
2. TROÇKİ İLE «İŞÇİ PARTİSİ» ÜZERİNE TARTIŞMA 241
3. PROGRAMIN TAMAMLANMASI VE KULLANIMI 273

AÇIKLAYICI NOTLAR 273

EK: 3. KOMİNTERN'DEN BELGELER ... 275

ÜÇÜNCÜ KOMİNTERN KONGRESİ'NDE KABUL EDİLEN «TAKTİKLER ÜZERİNE TEZLER»DEN BİR BÖLÜM 277

DÖRDÜNCÜ KOMİNTERN KONGRESİ'NDE KABUL EDİLEN «TAKTİKLER ÜZERİNE TEZLER»DEN BÖLÜMLER 285

DÖRDÜNCÜ KOMİNTERN KONGRESİ'NİN «KOMÜNİST ENTERNASYONAL'IN PROGRAMI ÜZERİNE KARARI» 293

SUNUŞ

DEVRİMCİ SOSYALİZM DİZİSİ'nin üçüncü kitabı olan **Devrimci Marksizm'de «Geçiş Programı» Anlayışı** işçi hareketinin ve Marksist teorinin en karmaşık sorunlarından birine ışık tutmaya çalışıyor: **egemen ideolojinin nüfuzu altındaki kitlelerin günlük talepleri uğruna mücadeleden nasıl sosyalizm için mücadeleye çekileceği** sorunu.

Genellikle klişeleşmiş «bilinç götürme» ve «parti» kavramları çerçevesinde ele alınan bu soruna M. Yenice **program anlayışı** noktasından yaklaşıyor. Belki ilk elde bu yaklaşım tarzı şaşırtıcı gelebilir. Ne var ki M. Yenice'nin yazısının böyle bir şaşırtıcı etki yaratması olağandır. Çünkü Türkiye'de program deyince iktidara ge-

lince ilk elde yapılacakların (veya «ilerici» bir hükümetten talep edilenlerin) sergilendiği asgari programlar, ilk elde varılması istenen aşamayı (Demokratik Halk İktidarı vb.) ve buna giderken yapılacak ittifakları tanımlayan bildirgeler, genel dünya görüşlerinin ve ilkelerin aktarıldığı deklarasyonlar gibi kendi içinde kapalı metinler akla gelmektedir. Kuşkusuz bu tür «programların» kitlelerin bilinç düzeyi ve mücadeleye çekilebilmesiyle doğrudan bir ilgisi kurulamaz, kurulamamaktadır da.

Oysa devrimci Marksizmin temel yaklaşımlarına göre devrimcilerin başlıca görevi ancak eylem içinde bilinçlenebilen kitleleri seferber edebilmektir; bu seferberliği ve eğitimi sağlayabilmek için kitlelerin **bilinç düzeyine** ve **nesnel verilere** sıkı sıkıya bağlı bir biçimde çalışanların hayati ihtiyaçlarını sınıf mücadelesinin mantığı ile bağdaştırabilmelidirler. Bunun için ise antikapitalist ve devrimci dinamikler içeren bir talepler sistemine sahip olmaları gerekir; kitlelerin asgari taleplerini sosyalist devrim programına organik bir biçimde bağladığı için bir **geçiş karakteri** taşıması gereken bu taleplerin, Stalinistlerin ve reformistlerin çeşitli programlarından ayırdedici yönleri, kitleleri burjuva meşruiyetinin çerçevesini **eylem içinde** aşmaya yöneltmeleri, buna yönelik özgün örgütsel biçim ve mücadele yöntemleri sunmalarıdır. Böylesi bir talepler sistemi bir yandan kendilerini maksimalist sloganları tekrarlamakla sınırlayan kısır aşırı-sol politikalarla, diğer yandan da tesli-

miyetçi reformist politikalarla arasında ayrım çizgileri çekebilmelidir.

İşte yazar devrimci Marksizmin Stalinistler tarafından unutturulmaya çalışılan, hele Türkiye Sosyalistleri tarafından hiç bilinmeyen bu yönünü incelemekte, açıklamaktadır: **geçiş talepleri** ve **geçiş programı anlayışı.**

İşçi hareketi için hala en zengin deney kaynağı olma niteliğini koruyan Rus devriminin içinden çıkmış, III. Enternasyonal'in ilk kongrelerinde II. Enternasyonal'in ve merkezci akımların asgari programlarına karşı temel programatik yaklaşım olarak benimsenmiş olan bu anlayış Lenin'in ölümünden sonra devrimci Marksizmin bir dizi başka kazanımı gibi Stalinistler tarafından hasıraltı edilmiştir. Bugün bu anlayış uluslararası işçi hareketi içinde **yalnız** Troçkistler tarafından sürdürülmekte, savunulmakta ve uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenledir ki M. Yenice yazısını 1938 **Geçiş Programı**'nın incelenmesi üzerine kurmuş.

1938, **Geçiş Programı** belli bir anda belli bir kişinin kafasından çıkmış bir zihinsel üründen ibaret değildir. Onda çağımızın en yoğun ve keskin sınıf mücadeleleri ile geçmiş bir döneminin (işçi sınıfına) «çok pahalıya mal olmuş deneyleri yoğunlaşmış bulunmaktadır; **Geçiş Programı** tüm bir tarihsel dönemin sınıf mücadelesi deneyimlerinin, devrimci Marksizmin teorik planda geliştirilmesine yönelik çabaların, vb. eleştirel bir özetini içermektedir. Bu program ve içerdiği talepler, yaklaşımlar iki Rus devriminin

(1905 - 1917) bu devrimin yozlaşmasının, Uluslararası Sol Muhalefetin mücadelelerinin, 1919 - 23 Alman devriminin yenilgilerinin, aynı dönemde İtalya'daki mücadelelerin, 1925 - 27 Çin devriminin, İspanya iç savaşının vs. içinden çıkmaktadır.

Bundan dolayı M. Yenice yazısında tüm bu tarihsel döneme ışık tutmaya yönelik, bu dönemde başlıca Marksist düşünürlerin görüşlerinin evrimini aktarmaya yönelik bir arka plan sunma gereğini duyuyor; bu arka plan aynı zamanda Türkiye'de bu dönemin sorunlarının hemen hemen hiç yansımamış olmasından, hiç bilinmemesinden, hatta daha da önemlisi Stalinist tahrifatlar ağının yarattığı bir perdenin arkasında kalmasından dolayı zorunlu.

M. Yenice sürekli devrim anlayışının gelişimini, «emperyalizm ve proleter devrimleri çağı» kavramını, III. Enternasyonal'in ilk dört kongre döneminde ortaya konan belli başlı taktik sorunları ve örgütsel yaklaşımları vb. aktarırken, Stalinizmin belli başlı ihanet politikalarından örnekler sunarken Türkiye solundaki bir teorik-ideolojik gediği kapatma yönünde bir çabayı sergiliyor.

«Elli küsur yıllık şanlı geçmişe» sahip Türkiye sosyalist hareketinde böyle bir gediğin bulunması ve bunun teorik-ideolojik bir gedik olması ne anlama gelmektedir? Bu sadece Türkiye işçi sınıfının gelişkin bir mücadele geleneğine sahip olmamasıyla açıklanamaz (bununla ilişkisi olsa bile).

Her ne kadar, devrimci Marksizmin bir dizi temel kazanımları gibi **Geçiş Programı** da işçi sınıfının pratik mücadelelerinin bir ürünü ise de bu mücadelelerden dolaysız bir biçimde ve kendiliğinden çıkan bir ürün değildir. İşçi hareketinin somut mücadele geleneğinin Marksist eleştiri süzgecinden geçmesi, genelleştirilip teorik bir ifadeye kavuşması, bir gelenek olarak sürekliliğinin sağlanması gereklidir. Bunun için de sınıf öncüsünün devrimci Marksist temellerde örgütlü dolayımı (yani Leninist parti) ve bunun uluslararası planda gerçekleşmesi (yani bir devrimci enternasyonal) zorunludur.

Türkiye'de devrimci Marksizmin uluslararası geleneğini aktaran, Türkiye işçi hareketinin denetlerini bu gelenek ışığında devşiren bir devrimci öncü henüz oluşmamıştır. Sorun (gedik) buradadır.

Türkiye'de sosyalist hareketin işçi sınıfından kopukluğu ve Stalinizmin ideolojik egemenliği koşullarında sosyalist kadrolar ya basmakalıp dar grupçu anlayışlar içerisinde hapsolmakta, ya da bu kalıpların pratiğin dayattığı sorunlara cevap getirmemesi sonucu «Marksizmi araştırmak» üzere pusulasız «arkeolojik kazılar»a yönelmektedirler.

Bu süreçte M. Yenice tüm bir tarihsel dönemi belirleyen başlıca teorik sorunları tek bir politik noktaya, **Geçiş Programının** incelenmesi ve açıklanmasına bağlayarak sosyalist hareket içerisinde ellerindeki teorinin zaaflarıyla bocalayan arayış içindeki unsurlara ışık tutmaya da çalışıyor.

Tüm bu nedenlerle M. Yenice'nin yazısı devrimci Marksist geleneğin aktarılması yolunda önemli bir işlev taşıyor.

★

DEVRİMCİ SOSYALİZM DİZİSİ M. Yenice'nin bu yazısına ek olarak bazı belgeler sunmayı yararlı görmektedir. Bu nedenle 1938 **Geçiş Programı**'nı, Troçki ile bu program üzerine bazı tartışmaları, ve III. Enternasyonal'in ilk dört kongresinden konuya ilişkin ve özellikle de yazarın sık sık başvurduğu bazı belgeleri kitabın içine aldık.

Ekte sunduğumuz belgelerden birincisi kuşkusuz **Geçiş Programı.** M. Yenice'nin yazısında incelediği ve sık sık alıntı yaptığı bu belgeyi kitabın içine almamızın ek bir yararı daha var. Türkiye'de bir çok akım yerli yersiz birbirini «Troçkist» olmakla suçlamakta ve bu kavramı kuru kuruya bir karalamanın aleti haline getirmektedir. Bu bakımdan bizzat Troçki'nin ya da kimi Troçkist yazarların yazı ve kitaplarından çok daha farklı bir düzeyde Troçkizmi bir siyasi hareket olarak belirleyen bu belge aynı zamanda söz konusu bulanıklık ve karmaşa ortamının aralanmasına da hizmet edebilecektir.

Ekte yayınlanan ikinci grup belgeler ise bu **Geçiş Programının** anlaşılması ve çeşitli taleplerinin aydınlatılması yönünde anlamlı. Söz konusu olan sıcağı sıcağına **Geçiş Programının** yazıldığı sıralarda metnin yazarı Troçki ile Amerikalı Troçkistlerin konuyla ilgili olarak yürüttükleri tartışmaların kayıtları. Bu tartışmalarda Troçki programın uygulanmasına ilişkin kimi pratik sorunları açmakta bazı önemli taleplerin kullanılmasına ilişkin soruları cevaplamaktadır.

Ne var ki bu tartışmalar hem Troçki'nin rahatlıkla konuşamadığı Ingilizceyle yürütülmüş olmaları, hem sonradan kendisi tarafından gözden geçirilmiş metinler olmamaları, hem de çok somut bir konjonktüre bağlı olarak ve esas olarak Amerika'da sınıf mücadelesinin dayattığı sorunlardan hareketle yürütülmüş olmaları göz önünde bulundurularak okunmalıdır. Bu anlamda söz konusu tartışmaların **Geçiş Programı**'nın kendisi gibi programatik belgeler olarak ele alınamayacağı açıktır. Bununla birlikte somut oldukları ölçüde **Geçiş Programının** mantığını sergilemeleri bakımından okuyucu açısından yararlı olacakları kanısındayız.

Nihayet ek olarak III. Enternasyonal'in (Lenin'in sağlığındaki) üçüncü ve dördüncü kongrelerinde onaylanmış kimi metinlerden bölümleri aktarmaktayız. Bu bölümleri seçiş nedenlerinin birincisi yazarın sık sık bunlara başvurmakta oluşu dolayısıyla kullanılan alıntıların genel çerçevesinin sunulmasının yararlı olacağı kanısıdır. Bunun yanısıra söz konusu belgeler Türkiye'de

sosyalistlerin ancak Stalinist yozlaşmasından sonraki ürünlerinden (o da bölük pörçük ve karmakarışık bir biçimde) tanıdıkları III. Enternasyonal'in ilk yıllarındaki yaklaşımlarının başlıcalarını sergilemektedir. Ve aynı zamanda bu yaklaşımlar alışılmış Stalinist yaklaşımlarla karşılaştırıldığında Stalinizmin devrimci Marksizm'de yaptığı tahribatların ne ölçüde olduğuna ilişkin ipuçları da sunmaktadır (*).

devrimci sosyalizm dizisi

(*) **III. Enternasyonal'in ilk yılları ile Lenin'in ölümünden sonraki yılları arasındaki farklılığı -yani yozlaşmasını- politik metinleri düzeyinde gözleyebilmek için** Belge yayınları **tarafından yayınlanmış bulunan** III. Enternasyonal-Belgeler **adlı derlemeyi ve** Koral yayınlarının **yayınladığı** Lenin-III. Enternasyonal Konuşmaları **adlı** derlemeyi salık veririz.

M.Yenice

DEVRİMCİ MARKSİZM'DE «GEÇİŞ PROGRAMI» ANLAYIŞI

GİRİŞ

Asgari programla azami program ayrımı, bunların birbirinden koparılması sosyalist hareketin tarihinde iki farklı düzeyde ortaya çıkar. Birincisi, demokratik devrimin programıyla sosyalist devrimin programı arasına dikilen duvarda, 1917 Mart'ından itibaren Lenin'in yıkmak için o kadar uğraştığı şu ünlü «Çin Seddi»nde bulur ifadesini. Buna göre, demokratik devrim ile sosyalist devrim, iki ayrı, birbirinden bağımsız aşamadır ve ancak birincisi tamamlandıktan sonra ikincisi gündeme gelebilecektir. Bu ondokuzuncu yüzyılda da böyledir, yirminci yüzyılda emperyalizm çağında da böyle.

İkincisi ve Troçki'nin **Geçiş Programında** esas olarak hedef aldığı, sosyalist devrim programının **kendi içinde** yaratılan kopukluktur. Bu kopukluğu temel alan partiler, adları «sosyalist» ya da «komünist» olsa da, klasik Sosyal Demokrasinin izinden gitmişler ve programlarını birbiriyle ilgisi olmayan iki parçaya bölmüşlerdir. Bu partiler, Türkiye'den örnek vermek gerekir-

se TİP, «milli demokratik devrim», «demokratik halk devrimi» türünden tezleri reddetmekte, «ülkenin bugünkü sosyo-ekonomik gelişme aşamasında sosyalist devrim için mücadelenin mümkün ve zorunlu» olduğunu söylemektedirler. Ne var ki, «mücadele»nin nihai hedefidir bu, azami programıdır. Şimdilik, «barış, demokrasi ve toplumsal ilerleme» için mücadeleyle yetinilecektir.

Bu iki tür karşıtlığın ya da kopukluğun aşılmasının yöntemi **geçiş talepleri** anlayışıdır. Bu anlayışın kökleri Marksist teorinin ilk kaynaklarına kadar uzatılabilse de esas içeriği içinde bulunduğumuz yüzyılda doldurulmuş, bu yüzyılın ilk çeyreğindeki yoğun sınıf mücadeleleri içinde somutlanmıştır. Geçiş taleplerine dayanan bir eylem programı anlayışı en yüksek ifadesini Troçki tarafından kaleme alınan **Kapitalizmin Can Çekişmesi ve IV. Enternasyonal'in Görevleri** ya da daha çok kullanılan adıyla **Geçiş Programı**'nda bulmaktadır (*).

Geçiş Programı, tek bir bireyin zihninden çıkmış bir teorik ürün olarak ele alınmamalıdır. Devrimci Marksist harekette, «Mao Zedung düşüncesi» türünden kişi putlaştırmalarına yer yoktur. Bunu başta, programın eylem öncesi bir teorik şema, pratikten ve somut günlük mücadelelerden bağımsız olarak hazırlanmış bir reçete olmadığını söyleyen Troçki belirtmiştir.

«Denilebilir ki bugüne kadar bir programımız yoktu. Yine de hareket edebiliyorduk, eylem içindeydik. Ama

(*) **Elinizdeki kitap içinde s. 147'den itibaren.**

bu program çeşitli makalelerde, kararlarda biçimlenmiştir. Bu anlamda, taslak program (Geçiş Programı - Yy.) yeni bir buluş değildir, tek bir adamın eseri değildir. Bugüne kadarki kollektif çalışmanın özetlenmesidir. (1)

Bu yaklaşım, Komünist Manifesto'da komünizmin ilkelerinin (ve Manifesto'nun kendisinin) komünistlerin özel sekter ilkeleri değil, varolan gerçek sınıf ilişkilerinin ve somut mücadelenin teorik ifadesi olduğunu söyleyen Marks ve Engels'in yaklaşımıyla özdeştir.

Geçiş Programı, Dördüncü Enternasyonal'in 1938'deki kuruluş kongresinde kabul edilen uluslararası programıdır.

Bugüne kadar da Troçkist hareketin politik çizgisini belirleyen en önemli programatik belge olarak kalmıştır. Geçiş Programı, Dördüncü Enternasyonal'in dayandığı tek program değildir. Komünist Manifesto'dan Komintern'in ilk dört kongresinin temel dokümanlarına, Rusya'daki Sol Muhalefet'in platformundan Dördüncü Enternasyonal'in günümüzdeki en son karar metinlerine kadar, uluslararası devrimci Marksist hareketin tarihsel gelişimi içinde çizdiği daha geniş programatik çerçevenin sadece bir parçasıdır. Daha somut olarak, bütün bu tarihsel yolculuk içinde kazanılan ilkelerin ve yöntemin emperyalist çağın sorunlarına uygulanmasıdır.

G.P.'nın özgül yönü, sosyalist harekette reformizm kadar eski olan bir olgunun, «asgari program» ile «azami program» ayrımının eleştirisi üzerine kurulmuş olmasıdır. Bu programın işlevi, sözkonusu ayrımı aşması, kitlelerin günlük çıkarları ve demokratik hakları için verilen

mücadelelerle sosyalist hareketin «nihai hedefi» arasındaki bağı kurmasıdır. Troçki bunu programda toplu bir biçimde şöyle açıklıyor:

«Önümüzdeki dönemin -devrim öncesi, ajitasyon, propaganda ve örgütlenme dönemi- stratejik görevi, devrimin nesnel koşullarının olgunluğu ile proletaryanın ve öncüsünün olgunlaşmamışlığı arasındaki çelişkinin aşılmasıdır. Kitlelerin günlük mücadele süreci içinde bugünkü taleplerle devrimin sosyalist programı arasındaki köprüyü bulmalarına yardım etmek şarttır. Bu köprü, bugünün koşullarından ve işçi sınıfının çok çeşitli tabakalarının bugünkü bilincinden hareket eden ve değişmez bir biçimde tek bir sonuca; proletaryanın iktidarı ele geçirmesine varan bir **geçiş talepleri** sistemi içermelidir.

Kapitalizmin gelişme çağında hareket eden klasik Sosyal Demokrasi, programını birbirinden bağımsız iki parçaya bölmüştü; burjuva toplumunun çerçevesi içinde reformlarla sınırlı olan **asgari program** ve belirsiz bir gelecekte kapitalizmin yerini sosyalizmin alacağını vaadeden **azami program.** Asgari programla azami program arasında hiçbir köprü yoktu. Gerçekten Sosyal Demokrasinin böyle bir köprüye gereksinimi de yoktu, çünkü sosyalizm sözcüğü sadece bayram söylevlerinde kullanılıyordu... Dördüncü Enternasyonal... işçilerin demokratik haklarını ve toplumsal kazanımlarını yorulmaksızın savunur. Ama bu günlük çalışmaları doğru, gerçek, yani devrimci perspektif çerçevesi içinde yürütür. Kitlelerin eski kısmi, «asgari» talepleri çürüyen kapitalizmin yıkıcı, alçaltıcı eğilimleriyle çatıştığı sürece -ki bu her adımda karşılaştığımız bir durumdur- Dördüncü Enternasyonal bir **geçiş talepleri** sistemi ortaya sürer; bu talepler sisteminin özü, gitgide daha açık ve kesin bir biçimde burjuva düzeninin temellerine yönelmesidir.» (2)

Sorun eskidir. Demokratik devrimle sosyalist devrimin birleşme zorunluluğu, kitlelerin

günlük mücadeleleriyle sosyalist iktidar mücadelesi arasında bir köprü kurma zorunluluğu; bunlar, bu yüzyılın başından beri uluslararası sosyalist hareketi uğraştıran sorunlardır. Geçiş Programının yerini, işlevini tam olarak kavramak için, ürünü ve bir anlamda özeti olduğu bu tarihsel tartışma hakkında bir fikir edinmek gerekiyor. Aşağıda, önce devrimci stratejiye ilişkin çeşitli teorilerin en ciddi laboratuarı olma özelliğini hala koruyan Rus devriminin çerçevesi içinde demokratik devrim- sosyalist devrim sorununa, sonra da Geçiş Programı'nın asıl alanı olan günlük mücadelelerle «nihai hedef» arasındaki köprü sorununa bakacağız.

1. BURJUVA DEVRİMİ VE SOSYALİST DEVRİM : "İKİ TAKTİK"TEN "NİSAN TEZLERİ"NE

1905 devrimiyle birlikte, gerek Rus gerek Avrupa Sosyal Demokrasisi içinde, Rus devriminin niteliğine ilişkin tartışmalarda üç belirgin stratejik çizgi ortaya çıktı: Plekhanov ve Menşeviklerin savunduğu «ortodoks» görüş; Lenin'in, Bolşeviklerin, Rosa Luxemburg'un ve (1910'a kadar) Kautsky'nin bağlı olduğu «işçi sınıfı ve köylülük tarafından burjuvaziye rağmen gerçekleştirilen burjuva devrimi» teorisi; Troçki tarafından ortaya konulan «sürekli devrim» teorisi. Bu yazıda, 1917 Şubat devriminden hemen sonra, devrim sürecinin gelişmesine koşut olarak Rosa Luxemburg'un ve özellikle Lenin'in görüşlerini değiştirdiklerini, Troçki'nin sürekli devrim perspektifine çok yakın, hatta onunla özdeş bir yaklaşımı benimsediklerini belgelemeye çalışacağız.

O yıllarda, İkinci Enternasyonal'in «Ortodoks Marksizminin» Rusya'daki temsilcisi olan Menşevikler, Rus devriminin bir burjuva dev-

rimi olacağını, «yani, devrimin doğal sonucunun, iktidarın burjuvaziye devredilmesi ve burjuva parlamenterizmi için gerekli koşulların yaratılması olacağını» söylüyorlardı. İkinci Enternasyonal'in mekanik determinist ve evrimci yöntemi, Rus devrimi için şöyle bir şema koyuyordu ortaya: 1) Rusya, demokratik kurumlarını oluşturamamış, geri ve yarı-feodal bir ülkedir; 2) O halde Rusya sosyalizm için yeterince olgunlaşmamıştır; 3) Öyleyse Rus devrimi bir burjuva demokratik devrimi olacaktır.

Buna karşılık Kautsky, 1906'da yazdığı bir makalede, devrimin bir **burjuva** devrimi olduğu görüşünü reddetmemekle birlikte, bunun 1789 Fransız devrimi türünden «klasik» bir **burjuva** devrimi olamayacağını belirtiyor, bu **burjuva** devriminde **proletaryanın** oynayacağı **önder** role dikkat çekiyordu:

«Birbirine taban tabana zıt iki devlet var; bunlardan birinde, sınıflardan biri haddinden çok, yani kapitalist üretim tarzının gelişmesiyle orantılı olmayacak kadar gelişmiştir; öteki ülkedeyse öbür sınıf böyle gelişmiştir. Bu devletlerden birinde -Amerika'da- kapitalist sınıftır bu, ötekinde -Rusya'da- ise proletarya. Amerika'nın dışında hiç bir ülkede, sermayenin diktatörlüğünden bu kadar kesinlikle sözedilemez; buna karşılık militan proletarya Rusya'nın dışında hiç bir ülkede bu kadar büyük bir önem kazanmamıştır. Bu önemin artması zorunludur ve hiç kuşkusuz artacaktır, çünkü bu ülke ancak çok yakın zamanlarda modern sınıf mücadelesine katılmıştır ve ancak çok yakın zamanlarda bunun için olanak bulmaktadır... **Tüm** Rusya'nın çıkarları için mücadele, **şu anda ülkede varolan tek güçlü sınıfın,** sanayi proletaryasının sırtına yüklenmektedir. Bu yüzden, sanayi proletaryasının politik önemi çok büyüktür ve yine bu

yüzden Rusya'nın kendisini boğan mutlakiyetin karabasanından kurtarılması için mücadele, **mutlakiyetle sanayi proletaryası arasindaki tek** bir mücadeleye, köylülerin hatırı sayılır bir destek sağlayabilecekleri ama önderlik yapamıyacakları tek bir mücadeleye dönüşmüştür.» (3)

LENİN : BURJUVAZİYE KARŞI BURJUVA DEVRİMİ

Menşeviklerle olan tartışmasında Kautsky'nin bu saptamasından hareket eden Lenin için de Rus devrimi, «proletarya ve köylülük tarafından gerçekleştirilen bir burjuva devrimi» idi. Kautsky'den alıntılar yapan Lenin şöyle diyordu :

«Rusya'daki devrim bir burjuva devrimi midir, yoksa bir sosyalist devrim midir? Sorun böyle konulamaz, diyor Kautsky... Şüphesiz Rus devrimi bir sosyalist devrim değildir. Proletaryanın sosyalist diktatörlüğü (yani, 'bütünsel egemenliği') sözkonusu değildir. Ama bir burjuva devrimi de değildir bu, çünkü **'burjuvazi, Rusya'da günümüzdeki devrim hareketinin itici güçlerinden biri değildir'.** 'Proletaryanın bağımsız bir sınıf olarak ortaya çıktığı yerde, burjuvazi artık devrimci bir sınıf olamaz'. ... Kautsky'nin bu ilk cevabı, Bolşevik taktiğin temel ilkelerinin parlak bir doğrulanışıdır... 'Burjuva devrimi' kategorisini, Rus devriminde burjuvazinin önderliğini ve kılavuz rolünü kabullenmek biçiminde yorumlamak, Marksizmi bayağılaştırmak demektir.» (4) «Burjuvazinin dengesizliğine ve kararsızlığına rağmen, proletarya ve köylülük tarafından gerçekleştirilen bir burjuva devrimi- Bolşevik taktiğin bu temel ilkesi, Kautsky tarafından bütünüyle doğrulanmaktadır.» (5)

Bundan sonra Lenin, Bolşeviklerin 1917 Nisan'ına kadar değişmeyecek olan temel stratejik hedeflerini, **proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü** biçiminde formüllendirecekti :

«Burjuva devriminin zaferi, ülkemizde **burjuvazinin zaferi** biçiminde gerçekleşemez. Bu çelişik görünmektedir, ama böyledir... Bu özellik, devrimin karakterini ve **böyle** bir devrimde (burjuva devriminde) zafere ulaşılması için proletarya ve köylülüğün diktatörlüğünün zorunluluğunu ortaya koyar. Proletarya ile köylülük arasındaki bir ittifakın (Kautsky) burjuva devriminde **zafer** kazanması ise, proletarya ile köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünden başka bir şey değildir.» (6)

Bir noktanın altı kalın çizgilerle çizilmeli : Lenin 1917 Mart'ına kadar bütün bir dönem boyunca «aşamalı devrim» formülüne bağlı kalmakla birlikte, hiçbir zaman bunu Menşeviklerin yaptığı gibi işçi sınıfının mücadelelerinin kısıtlanması için bir gerekçe olarak kullanmadı. Lenin için, devrim nesnel görevleri açısından bir burjuva devrimiydi ama, Rusya koşullarında böyle bir devrimin başarıya ulaşması için işçi sınıfı ve emekçi kitlelerin mücadeleleri hiçbir sınırlamaya uğramadan gelişebilmeliydi. Bunun için, Sosyal Demokrasi kesinlikle liberal burjuvazinin peşine takılmamalı, tersine, politik ve ideolojik bağımsızlığını titizlikle korumalıydı. Bunun anlamı şuydu: Bolşevikler, kendi asgari programlarının çerçevesi içinde kalan, yani demokratik cumhuriyet hedefine yönelik bir devrime önderlik edeceklerdi, ama asıl hedeflerinin

bununla da sınırlı olmadığını açıkça ortaya koyacaklar, azami programlarının propagandasını yapacaklardı. Bu yaklaşım Lenin'in şu sözlerinde berrak bir biçimde ifade edilmektedir:

«Dünyadaki herşey gibi, proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğünün de bir geçmişi ve bir de geleceği vardır. Onun geçmişi, otokrasi, serflik, monarşi ve imtiyazdır... Geleceği ise, özel mülkiyete karşı mücadele, ücretli işçinin işverene karşı mücadelesi, sosyalizm için mücadeledir... Şüphesiz, somut tarihsel koşullarda, geçmişin öğeleri geleceğin öğeleriyle içiçe geçer; iki yol birbirini keser. Ücretli işçinin özel mülkiyete karşı mücadelesi, otokrasi altında da vardır; serflik döneminde bile ortaya çıkar. Ama bu, gelişmenin ana aşamalarını **mantıki** ve **tarihsel** olarak birbirinden ayırdetmemize kesinlikle engel değildir. Hepimiz burjuva devrimiyle sosyalist devrimi birbirinin karşısına koymaktayız; hepimiz bu ikisinin birbirinden kesinlikle ayırdedilmesinin mutlak bir zorunluluk olduğunda ısrar ediyoruz, yine de, tarihsel süreç içinde, iki devrimin bazı belirli öğelerinin içiçe geçmekte olduğunu da yadsıyabilir miyiz?» (7), (a.b.ç.)

Ya da şu sözler:

«Doğal olarak, proletaryanın kapitalist toplumdaki özel konumu nedeniyle, işçilerin sosyalizm için mücadeleleri ve Sosyalist Partiyle bütünleşmeleri, daha hareketin ilk aşamalarında bile güçlü bir biçimde ortaya çıkar. Ama yine de saf sosyalist talepler henüz geleceğe ait bir olgudur: günün acil ve dolaysız talepleri, işçilerin politik alandaki demokratik talepleri ve ekonomik alanda kapitalizmin çerçevesi içindeki ekonomik talepleridir. Denebilirse, proletarya bile devrimi azami programın değil, asgari programın sınırları içinde yapmaktadır.» (8)

Biraz ilerde, Lenin'in Şubat 1917 devrimiyle birlikte «devrim aşamalarının kesinlikle birbi-

rinden ayırdedilmesi» düşüncesini bir yana attığını, kitlelerin «ekonomik ve demokratik taleplerinden» hareket ederek asgari programla azami program arasındaki köprüyü kurduğunu ve bunu yaparken de bir **geçiş talepleri programının** ilk biçimini ortaya attığını göstereceğiz. Ama daha önce, o dönemin uluslararası sosyalist hareketinin ideolojik-politik dökümünü tamamlamak için, Luxemburg'un ve Troçki'nin görüşlerine bakmamız gerekiyor.

ROSA LUXEMBURG'UN YAKLAŞIMI

1931'de yazdığı bir yazıda Stalin, Rosa Luxemburg'un «sürekli devrim teorisinin mucitlerinden biri» olduğunu söyler:

«1905'te, Bolşeviklerle Menşevikler arasında Rus devriminin karakteri üzerine bir anlaşmazlık ortaya çıktı... Bu tartışmada Alman Sol Sosyal Demokratlarının, Parvus'un ve Rosa Luxemburg'un tavrı ne olmuştu? Bu ikisi, ütopyacı ve yarı-Menşevik sürekli devrim teorisini icat ettiler ve bunu Bolşeviklerin proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü şeklindeki formüllerinin karşısına diktiler. Daha sonra, bu yarı-Menşevik sürekli devrim şeması Troçki tarafından devralınmış... ve Leninizme karşı mücadelenin bir silahı haline getirilmiştir.» (9)

Evet, daha sonra bu tez Stalinist, Moskova yanlısı ya da Stalinist gelenekten etkilenen akımlar tarafından devralınmış ve Luxemburg, «azılı bir Troçkist» olarak görülmese bile, her

zaman «Leninizme düşman bir unsur» en azından şüpheli bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Luxemburg'un yapıtlarının bu tür akımlara bağlı yayınevleri tarafından hiç yayımlanmamış olması, bunun kanıtıdır. Oysa değildir: Rosa Luxemburg'un ve Polonya Sosyal Demokratlarının stratejik konumu, bütün temel çizgileriyle Lenin'inkinden farksızdır. Stalin ne derse desin, bunu Lenin de doğrulamıştır.

Rosa için de Rus devrimi, proletaryanın kendi yöntemleriyle gerçekleştireceği burjuva devrimiydi. 1905'ten önce yazdığı yazılarda, «Rusya'da yakında patlak verecek olan devrim, bir proleter devrimi değil, bir burjuva devrimi olacaktır.» (10) diyordu. Ama bu saptamadan, Menşeviklerin yaptığı gibi, sosyalist hareketin burjuvazinin kuyruğuna bağlanması gerektiği sonucunu çıkarmıyordu. Rus burjuvazisi cılızdı, mutlakiyetle uzlaşmıştı: «Rusya'da kapitalizm uzun bir süre doğu mutlakiyeti rejimi altında gelişti; burjuvazi, demokrasiye geçmeye hiç istekli olmadı.» (11) Buna karşılık, toplumsal gelişme yeni bir sınıf doğurmuştu: Proletarya; ve devrimde öncülük de bu sınıfın elindeydi. 1905 devriminin başında şöyle yazıyordu: «Bugün Rus proletaryası ilk kez siyaset sahnesine bir sınıf olarak çıktı; Çarlığı çöp kutusuna atacak ve Rusya'da ve heryerde uygarlığın bayrağını yükseltecek olan sınıf ilk kez eylem alanına çıktı... Devrimci hareketin gücü ve geleceği, bütünüyle Rus proletaryasına dayanmaktadır.» (12) 1908'-de Rosa Luxemburg'un partisinin (Litvanya ve

Polonya Krallığı Sosyal Demokrasisi) 6. kongresinde, Rusya ve Polonya'daki devrimin stratejik hedefi, «köylülük tarafından desteklenen proletaryanın diktatörlüğü» olarak belirlenir (13). Bu diktatörlüğün görevi, eski rejimin kalıntılarını tasfiye etmek, demokratik bir burjuva cumhuriyetinin temellerini atmak ve kapitalizmin gelişmesinin önündeki engelleri ortadan kaldırmak olacaktır.

Aralık 1908'de Polonyalıların da çabalarıyla, bu **formül, Bolşevikler tarafından** da kabul edilir; Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisinin 5. kongresi, «köylülük tarafından desteklenen proletarya diktatörlüğü» tezini benimser. Bu kongrede, Menşevikler, bu formülün benimsenmesinin Bolşevikler açısından bir tutarsızlık olduğunu, bunun eski Bolşevik konumdan uzaklaşmak anlamına geldiğini ileri sürdüklerinde, Lenin'den şu cevabı alırlar:

«Bu formüllerin hepsinde aynı fikrin hakim olduğu açık değil midir? Bu fikrin tastamam proletarya ve köylülüğün diktatörlüğü anlamına geldiği, köylülüğe **dayanan** proletarya 'formülünün', proletarya ve köylülüğün diktatörlüğünün **içinde yer aldığı** açık değil midir?»

Lenin bu konuşmada, Bolşeviklerin de Polonyalıların da iktidarın ele geçirilmesine proletaryanın önderlik etmesi ve bunu yaparken köylülükten destek alması gerektiği konusunda «hemfikir» olduklarını söylemekte ve şöyle devam etmektedir:

«Biz Polonyalı Sosyal-Demokratlarla Menşeviklere karşı, bütün önemli ve esaslı sorunlarda birleşiyoruz ve ... sadece küçük, önemsiz meselelerde ayrılıyoruz.» (14)

Luxemburg da, Lenin gibi, proletarya ve köylülük tarafından gerçekleştirilen burjuva devrimi perspektifine 1917'ye kadar bağlı kalır. 1915'te Rus devrimini yine aynı şekilde tanımlamaktadır:

«(Rus Devrimi) burjuva görevleri ve sorunları olan bir proleter devrimiydi; ya da daha doğrusu, sosyalist proleter yöntemlerle yürütülen bir burjuva devrimiydi.» (15)

TROÇKİ VE DEVRİMİN SÜREKLİLİĞİ

«Marksizm, yaklaşan devrimin toplumsal karakterini önceden değerlendirmişti. Onu bir burjuva devrimi olarak nitelendirirken, Marksizm, devrimin **en yakın nesnel** görevlerinin, bir bütün olarak burjuva toplumunun gelişmesi için normal koşulların yaratılması olduğuna işaret ediyordu. Marksizmin haklı çıktığı görüldü; bunun artık tartışılması ya da kanıtlanması gerekmiyor. Marksistlerin karşısında şimdi başka bir görev var: **gelişmekte olan devrimin iç dinamiklerinin analizi yoluyla, devrimin önündeki «olasılıkları»** ortaya çıkarmak... Burjuva devrimi gibi genel bir sosyolojik terim, **belli bir burjuva devriminin dinamiklerinin ortaya attığı politik taktik sorunları,** çelişkileri ve güçlükleri asla çözmeyecektir.» (16)

Troçki, 1905'de analizine bu noktadan, Kautsky'nin, Lenin'in ve Luxemburg'un vardıkları, iyice zorladıkları ama yine de aşamadıkları noktadan başlayacaktı. Troçki için de devrimin en temel sorunlarından biri, tarım sorunu, kırlardaki feodal ilişkilerin tasfiyesi sorunuydu:

«Rusya'nın toplumsal ve politik barbarlığının düğümü, kırlardadır. Dolaylı ve dolaysız görevleri söz konusu olduğu sürece Rus devrimi bir 'burjuva' devrimidir, çünkü burjuva toplumunu mutlakiyetin ve feodal mülkiyetin zincir ve kösteklerinden kurtarmak üzere yola çıkmaktadır.» (17)

Lenin ve Luxemburg gibi Troçki'de başta tarım sorunu olmak üzere demokratik devrimin sorunlarını çözecek gücün burjuvazi olmadığını belirtiyordu. Tarih sahnesine geç çıkmış, cılız, emperyalizme ve toprak sahiplerine bağlı, Çarlıkla uzlaşmış Rus burjuvazisinin demokratik devrimi tamamlaması mümkün değildi. Üstelik, çok güçlü ve merkezi Rus devletinin yıkılabilmesi için, kitlelerin, proletaryanın ve köylü kitlelerinin seferber edilmesi ve silahlandırılmaları zorunluydu. Ama işçi ve köylü kitleleri, ancak kendi dolaysız çıkarları adına silahlanabilirlerdi. Bu ise, Rus burjuvazisinin en büyük korkusuydu. Buna karşılık, Rusya'da kapitalizmin geç gelişmesi, en eski kapitalist ülkelerin 18. ve 19. yüzyılda geçirdikleri bir dizi ara kapitalist gelişme aşamasının (Ör. el sanatları, manüfaktür) atlanmasına ve doğrudan doğruya en yeni, en gelişmiş üretim yöntemlerinin benimsenmesine de yol açmıştı; tarımın geriliğine karşılık, yabancı emperyalist sermayenin önderliğinde kurulan Rus sanayii, çok kısa bir sürede büyük bir temerküz göstermiş, bu da dev üretim birimlerinde çok sayıda işçinin toplanmasını sağlamıştı. Rus proletaryasının ekonomik rolü ve siyasal ağırlığı, toplam nüfusa oranıyla karşılaştırılamayacak kadar büyüktü.

Troçki'nin sözleriyle :

«Avrupa sermayesi, bu geri ülkeyi ekonomik bakımdan esir ederek, temel üretim kollarını... bunların ilk ortaya çıktıkları ülkelerde geçmek zorunda kaldıkları bir yığın ara teknik ve ekonomik aşamanın üzerinden atlatmıştır... Proletarya kısa sürede çok büyük kitleler halinde bir araya gelmiştir... Sanayi proletaryasının sayısının, yoğunluğunun, kültürünün ve politik öneminin, kapitasanayiin gelişme düzeyine bağlı olduğu doğrudur. Ama bu bağımlılık doğrudan değildir. Belli bir anda, bir ülkenin üretici güçleriyle ve o ülkenin sınıflarının gücü arasında, ulusal ve uluslararası nitelikte çeşitli toplumsal ve politik etkenler yer alırlar ve bunlar, ekonomik ilişkilerin politik ifadesini yerinden kaydırır, hatta kimi zaman büsbütün değiştirirler. ABD'deki üretici güçlerin Rusya'nın üretici güçlerinden on kat büyük olmasına rağmen, Rus proletaryasının politik rolü, kendi ülkesinin politikası üzerindeki etkisi ve yakın gelecekte dünya politikasını etkileme olasılığı, Amerikan proletaryasıyla karşılaştırılamayacak kadar büyüktür... Rus devriminin toplumsal özellikleri, ulusun silahlanması sorununda kendini açıkça ortaya koyar. Bir milis, bir Ulusal Muhafız birliği her devrimin ilk talebi ve ilk kazancıdır... Rusya'da ise, milis talebi burjuva partilerinden hiç destek bulmadı... Rusya'da devrimi silahlandırmak, herşeyden önce işçileri silahlandırmak demektir. Bunu bilen ve bundan korkan liberaller, bir milisin kurulmasından büsbütün kaçınmaktadırlar. Hatta mevzilerini hiç savaşmadan mutlakiyete teslim etmektedirler... İşte bu yüzden devrimin silahlandırılması görevi, bütün ağırlığıyla proletaryaya düşmektedir. 1848 de burjuvazinin sınıf talebi olan sivil milis, Rusya'da başlangıçtan beri halkın ve en başta da proletaryanın silahlanması talebi demektir. Rus devriminin geleceği bu soruna bağlıdır». (18)

Buraya kadar, Troçki'nin perspektifiyle Lenin'inki arasında bir fark yok gibidir: burjuva-

zi, burjuva-demokratik devrimin görevleri karşısında yüzgeri etmekte, tarım sorununun çözümünde köylü kitlelerine önderlik edememektedir. Bunun sonucunda, önderlik proletaryaya geçmektedir. Ama Lenin'le Troçki'nin görüşleri arasındaki paralellik burda biter. Lenin'in esas olarak **İki Taktik**'te ortaya koyduğu ve 1917'ye kadar değiştirmediği temel stratejik çizgiye göre, köylülükle proletarya arasında, burjuvaziye karşı ve proletarya önderliğinde kurulacak bir devrimci ittifak demokratik devrimi gerçekleştirecek ve bu da demokratik bir **burjuva** cumhuriyetine ve kapitalist ekonominin gelişmesine yol açacaktı. Troçki ise, aynı noktadan hareketle, devrimci sürecin «iç dinamiklerini, gelişme olasılıklarını» tahlil ediyor ve farklı bir sonuca ulaşıyordu.

Troçki'nin sorusu şuydu:

«Proletarya diktatörlüğünün burjuva devriminin sınırlarına çarpıp kırılması kaçınılmaz mıdır, yoksa belli dünya ölçüsündeki tarihsel koşullarda, bu sınırları kırıp geçme olasılığını bulabilir mi?... Devrimin gelişmesi bir işçi sınıfı hükümetini yakınlaştırdığı oranda, böyle bir hükümet doğrultusunda bilinçli olarak çalışmalı mıyız, yoksa... siyasal iktidarı... olabildiğince kaçınılması gereken bir talihsizlik olarak mı görmeliyiz?»

Cevap:

«Bize göre Rus devrimi öyle koşullar yaratacaktır ki, liberal burjuva politikacıları hükümet etme yeteneklerini sonuna kadar ortaya koyma fırsatını bulamadan **önce**, iktidar işçilerin eline geçebilecektir -ve devrimin zaferi isteniyorsa, mutlaka geçmelidir... Rus burjuvazisi devrimin bütün mevzilerini proletaryaya teslim etmek-

tedir. Aynı şekilde, köylülük üzerindeki devrimci hegemonyayı da proletaryaya teslim etmek zorunda kalacaktır. İktidara gelen proletarya, köylülüğün önünde, onu kurtarmış bir sınıf olarak duracaktır... Proletarya, iktidarı aldıktan sonra, konumunun mantığı ile, sanayiin devlet tarafından yönetilmesine itilecektir... Proletaryanın temsilcilerinin, iktidarsız rehineler gibi değil, önder bir güç olarak hükümete girmesi, asgari programla azami program arasındaki duvarın yıkılmasına yol açar; yani, kollektivizmi gündeme getirir. Proletaryanın bu yöndeki ilerleyişinin durdurulacağı nokta, proletarya partisinin başlangıçtaki niyetlerine değil, güçler ilişkisine bağlıdır.» (19)

Ancak, Troçki'ye göre, Rusya'daki devrimin, **tek bir ülkenin sınırları içinde** tamamlanması, sosyalizmin kuruluşunu sonuna kadar götürmesi de mümkün değildi:

«İyi ama işçi sınıfının sosyalist politikası, Rusya'nın ekonomik şartlarında nereye kadar uygulanabilecektir? Şunu kesinlikle söyleyebiliriz: Bu politika, ülkenin **teknik geriliğine** gelip takılmadan çok önce, **politik nitelikteki** engellerle karşılaşacaktır. Rus işçi sınıfı, Avrupa proletaryasının doğrudan devlet desteği olmadan iktidarda kalamaz ve geçici egemenliğini sürekli bir sosyalist diktatörlüğe dönüştüremez» (*)

(*) O dönemde, çeşitli ülkelerdeki devrimlerin birbirlerine olan iç bağımlılığı düşüncesi, başka bir deyişle dünya devrimi düşüncesi, sadece Troçki'ye değil, başta Lenin olmak üzere bütün Rus Sosyal Demokrasisine (ve Avrupa Sosyal Demokrasisinin Kautsky ve Luxemburg gibi merkez ve sol kanat temsilcilerine) ait bir kavramdı; Lenin, hiçbir zaman Rusya'daki devrimi sadece ulusal ya da bölgesel bir olgu olarak, «kendi devrimini yapmak» olarak düşünmemişti. Ona göre, Rusya'da burjuva demokratik devrimin zaferi, Batı'daki proleter devrimleri için bir itici güç olacak, bu devrim-

Batı'da bir sosyalist devrim, Rusya'da işçi sınıfı iktidarının ve sosyalist inşaanın perçinlenmesi için zorunludur. Ama bu basit olarak Avrupa devrimine «bel bağlanması» ve böyle bir durum gerçekleşene kadar beklenilmesi demek

---

ler de hem Rus devriminin demokratik kazanımlarının korunmasına hem de bu temel üzerinde Rusya'daki sosyalist mücadelenin hızlanmasına yardımcı olacaktı. İşte birkaç örnek: «Sadece bir ayaklanma Duma komedisinin Rus burjuva devriminin sonu değil ama bütün dünyadaki proleter devrimlerin ateşini tutuşturacak tam bir demokratik altüstlük olmasını sağlayacaktır.» (20) Ya da, «Sadece böyle bir zafer, proletaryanın eline gerçek bir silah verecek -ve böylece biz de, Rus demokratik devrimini bir Avrupa sosyalist devriminin başlangıcı yapmak için, bütün Avrupa'yı tutuşturacağız.» (21)

Aynı dünya devrimi perspektifi, bu defa Rus sosyalist devrimi temeli üzerinde, 1917'den sonra da Lenin'in devrim teorisinin temel taşıdır: «Uluslararası emperyalizm... hem nesnel konumundan ötürü hem de kapitalist sınıfın çıkarlarından ötürü... hiçbir durumda, hiçbir koşulda Sovyet Cumhuriyetiyle yanyana yaşayamaz. Bu alanda bir çatışma kaçınılmazdır. Bu, Rus devriminin en büyük güçlüğüdür, en büyük tarihsel sorunudur- ulusal devrimimizin dünya devrimine geçişini sağlamak üzere, uluslararası sorunları çözme zorunluluğu, bir dünya devrimini ortaya çıkarma zorunluluğu. Bu sorun bütün inanılmaz güçlüğü ile önümüzde durmaktadır.» (R.K.P. (B)' nin 7. Kongresi Merkez Komitesinin Politik Raporu'ndan) (22).

Aynı yaklaşım, 1921'de Komintern'in 3. Kongresinde de ortaya konulur: «Uluslararası devrimi başlattığımızda, onun gelişiminin önüne geçebileceğimize inandığımız için değil, bazı koşullar bizi buna ittiği için harekete geçtik. Şöyle düşünüyorduk: ya uluslararası devrim yardımımıza gelir, bu durumda zaferimiz kesinleşmiş olur; ya da yenilgi ihtimalinde bile devrim davasına hiz-

değildir. İktidardaki Rus işçi sınıfı ve **hem içte hem de dışta** aktif bir politika izlemek zorundadır:

«Rusya'nın işçi sınıfı tarafından yönetilen politik kurtuluşu, bu sınıfı tarihte henüz görülmemiş bir yüksekliğe çıkaracak, devasa güçleri ve kaynakları onun eline geçirecek ve onu dünya kapitalizminin, bütün nesnel şartları tarih tarafından yaratılmış olan tasfiyesinin başlatıcısı haline getirecektir... Rus devriminin yaşlı kapitalist Avrupa'ya hangi yollardan yayılacağını şimdiden belirlemeye çalışmak boş bir çaba olur. Bu yöntemler birdenbire ortaya çıkabilirler... İşter Polonya'da bir devrim ya da Avrupa'da bir savaş yoluyla olsun, isterse Rus devletinin (Batıya olan borçlarını ödemeyi reddetmesi sonucunda) iflas etmesi sonucunda olsun, devrim şu veya bu şekilde Avrupa'ya yayılacaktır» (25).

---

met etmek ve diğer devrimlere yardım etmek düşüncesiyle mütevazi devrimci görevimize devam ederiz. Uluslararası dünya devriminin desteği olmadan proleter devrimin zafere ulaşmasının imkansız olduğu bizim için açıktı. Devrimden önce, ve hatta sonra da, şöyle düşünüyorduk: ya devrim diğer ileri kapitalist ülkelerde hemen ya da hiç değilse çok kısa sürede patlak verir, ya da mahvoluruz. Bu inancımıza rağmen, Sovyet sistemini her ne pahasına olursa olsun bütün koşullar altında korumak için elimizden geleni yaptık, çünkü sadece kendimiz için değil, uluslararası devrim için de çalıştığımızı biliyorduk... **Ve genel olarak bu doğruydu. Gerçi olaylar bizim beklediğimiz gibi düz bir çizgi üzerinde gelişmedi. Öteki büyük daha gelişmiş kapitalist ülkelerde devrim bugüne kadar patlak vermedi. Şurası bir gerçek ki, devrimin bütün dünyada gelişmekte olduğunu ve askeri ve ekonomik bakımdan bizden yüz kat daha güçlü olmasına rağmen uluslararası burjuvazinin ancak bu sayede bizi boğamadığını büyük bir memnunlukla söyleyebiliyoruz.» (23) Lenin'de, Bolşeviklerde ve Troçki'de uluslararası devrim-ulusal devrim ilişkisi için bkz.** Barış İçinde Bir Arada Yaşama ve Dünya Devrimi (24).

Biraz ilerde, Lenin'in de 1917 Mart'ından itibaren bu perspektifi benimsediğini, asgari ve azami programlar arasındaki duvarı yıktığını göstermeye çalışacağız. Ama daha önce, Troçki'nin sürekli devrim teorisine ilişkin olarak Stalinistlerin yaptığı bir çarpıtmaya değinmek istiyoruz. Bu, «aşamaların üzerinden atlanması» sorunuyla ilgili. Troçki için devrimin «sürekliliği», Stalinistlerin iddia ettiği gibi burjuva-demokratik sorun ve görevlerin «atlanması», hele hele yok sayılması anlamına gelmiyordu:

«İktidara geldiğinde proleter rejiminin en önce ele almak zorunda olduğu şey, Rusya'daki geniş halk kitlelerinin kaderini belirleyen tarım sorununun çözümüdür... Bu tarım politikasının uygulanma biçimi, hem proletaryanın elindeki maddi kaynaklar tarafından, hem de **muhtemel müttefikleri karşı- devrimin saflarına itmeyecek bir politika tarafından belirlenmelidir»** (26)

«Dolaysız ve dolaylı görevler sözkonusu olduğu sürece, Rus devrimi bir «burjuva» devrimidir, çünkü burjuva toplumunu mutlakiyetin ve feodal mülkiyetin zincir ve kösteklerinden kurtarmak üzere yola çıkmaktadır.» (27)

Devrimin sürekliliği, Troçki için bu **burjuva görevlerin sosyalist görevlerle birleşmesi anlamına geliyordu.** Bu iki devrim aşaması arasında Lenin'in de değindiği «mantıki ayrılık», gerçek tarihsel süreçte önemini yitiriyor, her iki devrimin de en temel özelliklerini kendi içinde bütünleştiren tek bir sürece dönüşüyordu. Mutlakiyetin yıkılması ve feodalizmi tasfiye edecek bir köylü ayaklanması, bu süreçte, Sovyetlere dayanan bir işçi devletinin kurulması ve kapitalist

mülkiyetin giderek tasfiye edilmesi girişimleriyle bir arada yürüyecekti. Rus toplumsal formasyonunun «eşitsiz ve bileşik gelişme yasası» tarafından belirlenmesi, yani bir yanda mutlakiyetin ve tarımda kapitalizm öncesi sömürü biçimlerinin egemenliği, öbür yanda da gecikmiş ama hızlı bir sanayileşmenin cılız ve ürkek bir burjuvazi ile birlikte oldukça toplulaşmış ve militan bir işçi sınıfını doğurmuş olması, Rus devriminde demokratik görevlerle sosyalist görevlerin organik bir biçimde birbirine bağlanmasına neden oluyordu. Lenin'in «proletarya, devrimi azami programın değil, asgari programın sınırları içinde yapacaktır» biçimindeki sınırlamasına karşılık, Troçki şöyle diyecekti:

«Proletarya asgari programı oluşturan reformlarla işe başlayacak, ve buradan da, durumun mantığı gereği, doğrudan doğruya kollektivist tedbirler almaya itilecektir... Bir burjuva devriminin iç işleyişi ile iktidara gelmiş proletaryanın, görevlerini, burjuvazinin toplumsal egemenlik koşullarının yaratılmasıyla sınırlayabileceğini düşünmek en büyük hayalcilik olur... «Asgari» ve «azami» programlar arasındaki duvar, proletarya iktidara gelir gelmez yıkılacaktır» (28).

Troçki 1909'da yazdığı bir yazıda, kendi görüşleriyle Menşevik ve Bolşevik perspektifleri karşılaştırırken her iki görüşünde taşıdığı tehlikelere işaret ediyor, özellikle bir devrim durumunda bu iki teorinin de devrimci pratiğin önüne bir engel olarak çıkacağını belirtiyordu. Proletarya köylülükle birlikte iktidara geldiğinde bu teorilerin doğrultusunda hareket edemezdi; eğer proletarya, burjuvazinin ekonomik iktida-

rını olduğu gibi bırakır, hele hele siyasal iktidarı bir süre sonra ona teslim edecek olursa, burjuva demokratik devrimin kazanımlarını bile tehlikeye atmış olurdu, çünkü bütün sınıfların ayağa kalktığı, sınıf çatışmasının doruğuna çıktığı böyle bir durumda («devrimci durum») herhangi bir tereddüt, bir kendi kendini sınırlama, monarşist karşı devrime davetiye çıkartmak anlamına gelirdi:

«... Bolşevikler proletaryanın sınıf mücadelesini ancak devrimin zafer anına kadar tasavvur edebiliyorlar; bu noktadan sonra proleter sınıf mücadelesinin geçici olarak 'demokratik' koalisyon içinde eriyeceğini ve ancak bir cumhuriyet sisteminin kesin olarak kurulmasından sonra saf biçiminde yeniden ortaya çıkabileceğini düşünüyorlar. Menşevikler 'devrimimiz bir burjuva devrimidir' gibi soyut bir düşünceden yola çıkarak iktidarın liberal burjuvaziye geçmesini sağlamak amacıyla bütün taktiklerini bu burjuvazinin davranışına göre ayarlarken, Bolşevikler de aynı ölçüde soyut bir kavramdan -sosyalist diktatörlük değil, demokratik diktatörlük- hareketle, devleti ele geçirmiş bir proletaryanın kendi kendine bir burjuva-demokratik sınırlama getirmesi gibi bir düşünceye varıyorlar. Bu açıdan aralarında farkın çok önemli olduğu doğrudur: Menşevizmin devrimci olmayan yönleri daha şimdiden iyice açığa çıkmışken, Bolşevizmin devrimci olmayan yönleri ancak zafer anında ciddi bir tehlike oluşturabilecektir.» (29)

NİSAN 1917: «ESKİ» BOLŞEVİKLERE KARŞI LENİN

Şubat Devrimi. Lenin 3 Nisan'da Rusya'ya, Petrograd'a gelir. Finlandiya garında kendisini karşılayan işçilere, aralarında Menşeviklerin ve

Bolşeviklerin bulunduğu Sovyet ve parti temsilcilerine söylediği ilk sözler şunlardır:

«Uluslararası devrim başlamıştır... Bütün Avrupa kapitalizmi bugün-yarın yıkılabilir; yapmış olduğunuz devrim, yolu açmış, yeni bir çağın başlangıcı olmuştur. Yaşasın dünya sosyalist devrimi!» (30)

Lenin, ertesi gün Pravda'ya gönderdiği bir yazıda (ünlü «Nisan Tezleri») bu perspektifini açıkça ortaya koyar:

«... Bugün Rusya'daki durumun özgül yönü, **proletaryanın bilinç ve örgütlenme düzeyinin yetersizliğinden ötürü iktidarı burjuvaziye vermiş olan** devrimin birinci aşamasından, iktidarı **proletarya ve köylülüğün en yoksul tabakalarına** devredecek olan ikinci aşamasına **geçmekte** oluşudur... Geçiçi hükümet **hiç bir şekilde** desteklenmemelidir... İşçi temsilcileri Sovyetlerinin mümkün olan tek devrimci hükümet olduğunu yığınlara anlatmak... Tarım programının ağırlık merkezinin **tarım ücretlilerine** kaydırılması... Eskimiş olan asgari programın düzeltilmesi.» (31)

Bu sözler, sadece Menşevikler tarafından değil, Bolşevikler tarafından da tepkiyle karşılanır. Lenin, bu düşünceleri, Mart 28'den beri toplantı halinde olan Bolşeviklerin Petrograd Mart Konferansında söylemiştir (*). Lenin'in Rusya'-

---

(*) 28 Mart 1917'de başlayan ve İşçi ve Asker Sovyetleri Konferansıyla aynı tarihlere raslayan bu Parti Konferansının tutanakları, daha sonra Stalin ve adamları tarafından ortadan kaldırılmıştır. Konferansın sonuna (4 Nisan) yetişen Lenin, Nisan Tezleri **adıyla bilinen tezlerini burada okumuş aynı gün Bolşeviklerin oturum aralarında Menşeviklerle ortak oturumlarında da yine aynı tezleri okumuştur. Bunun yanısıra, tutanaklarla birlikte yokedilen daha uzun bir konuşma da yapmıştır.**

ya gelişinden önce Kamenev ve Stalin'in «rehberliği» altında başlayan bu konferansta Bolşevikler, Geçici Hükümete karşı alınacak tavır ve Menşeviklerle birleşme konusunu görüşmektedirler. Konferansta Kamenev, Stalin ve Bolşevik Merkez Komitesinin çoğunluğu Lenin'in perspektifiyle taban tabana zıt bir görüşü savunmaktadırlar. Stalin, «İşçi sınıfının ve devrimci köylülüğün taleplerini karşıladığı sürece Geçici Hükümet desteklenmelidir» yolunda bir karar taslağının lehine oy kullanmış, ayrıca Menşeviklerle birleşmeyi savunmuştur:

«Bunu yapmamız gerekiyor... Birleşme mümkündür... Önceden bir takım anlaşmazlıklar çıkacağını söylemek gereksizdir... Anlaşmazlıklar olmadan parti hayatı da olmaz. Önemsiz anlaşmazlıkları abartmayacağız.» (33)

Konferansta Lenin, Menşevizmle Bolşevizm arasındaki ayrılığı «önemsiz bir ayrılık» sayan ve burjuva hükümetine destek veren yaklaşımlara karşı çok sert bir çıkış yapar:

«Bolşeviklerimiz bile Geçici Hükümete güveniyorlar... Bu, sosyalizmin ölümü demektir. Siz, yoldaşlar, hükümete destek veriyorsunuz. Eğer tavrınız buysa, yollarımız ayrılıyor... Rusya'da birleşme yönünde bir eğilim olduğunu duyuyorum. Savunmacılarla (anavatanın savunulması gerekçesiyle emperyalist savaşın sürdürülmesinden yana olan Menşevik politika) birleşmek - bu, sosyalizme ihanet demektir.» (34)

Yine de, Partinin Petrograd komitesi, Lenin'in tezlerini 2 lehte, 1 çekimser oya karşılık 13 oyla reddeder. 8 Nisan günü, Pravda'da Le-

nin'in tezleri yayımlanır ama, başında Pravda yazı kurulunun Kamenev tarafından kaleme alınmış şu notu vardır:

«Lenin yoldaşın genel şemasına gelince..., bu şema, burjuva-demokratik devrimin tamamlanmış olduğu varsayımından hareket etmesi bakımından ve bu devrimin hemen bir sosyalist devrime dönüşmesine dayanması yüzünden bizce kabul edilmez bir şema olarak görünüyor.» (35)

Troçki'nin 1909'daki öngörüşü doğrulanıyor gibidir; devrim anında, «Eski Bolşevizmin» «devrimci olmayan yönleri» öne çıkmakta, Menşeviklerle aralarındaki ilkesel ve programatik ayrılıklar silinmeye başlamaktadır. O dönemdeki Bolşevik önderlerden Şliapnikov'un anlattığına göre:

«Mart 1917'de şu noktada Menşeviklerle anlaşma içindeydik: feodal ilişkilerin yıkılma döneminden geçiyoruz ve bunların yerini burjuva rejimlerine özgü olan her türden 'özgürlük' alacaktır.» (36).

Lenin, bu «eski Bolşevizme» karşı cephe alır:

«**Bugün** sadece 'proletaryanın ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünden' sözeden kişi hayatın gerisinde kalmış demektir ve bu nedenle de pratikte küçük-burjuvazinin safına geçmiştir bu kişi, 'Bolşevizmin' devrim öncesi antika müzesine, denebilirse 'Eski Bolşevikler' müzesine kaldırılmalıdır» (37).

Lenin, sert bir mücadeleden sonra ve parti tabanında kendisini destekleyen bir kesimin yardımıyla, Mayıs ayı başında parti çoğunluğunu görüşlerine kazanır ve Ekim devriminin zaferinin koşullarından biri böylece garantilenmiş olur.

Lenin'in **Nisan Tezleri** gerçekte **Mart** ayı içinde, **Uzaktan Mektuplar**'da ortaya çıkmıştır. Bu mektupların incelenmesi, Lenin'in düşüncesinin hareketini ve oluşumunu yakalama fırsatı verir bize.

7 Mart'ta yazılmış birinci mektupta Lenin, savaşın doğurduğu uluslararası durumun bir tanımını yapar. Savaş, emperyalizmin her düzeydeki bunalımını şiddetlendirmiş ve kendi kendini bir «uluslararası iç savaşa» dönüştürecek koşulları hazırlamıştır:

«Emperyalist savaş, nesnel bir kaçınılmazlıkla, proletaryanın burjuvaziye karşı sınıf mücadelesini daha önce görülmemiş bir düzeye çıkaracak ve son derece hızlandıracaktı; mutlaka düşman sınıflar arasında bir iç savaşa dönüşecekti. Bu **dönüşüm** Şubat-Mart 1917 devrimiyle **başlamıştır**... (38)

Lenin, bu mektupta, «mevcut durumun özgül yönü(nün), devrimin birinci aşamasından ikinciye geçiş» olduğunu söyler. Rus proletaryasının bu devrimdeki müttefikleri de Lenin'e göre, «geniş yarı-proleter kitleler ve kısmen de... nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan küçük köylüler» ve «savaşan tüm ülkelerin ve genel olarak bütün ülkelerin proletaryası»dır. (39) Bütün bu saptamalar, emperyalist savaşın geri bir ülkede dengeli bir burjuva demokrasisinin yerleşmesine imkan tanımayacak olan bir bunalıma ve bir uluslararası sınıf savaşına yol açmış olması; mevcut durumun sabit, sınırları belli bir «devrim aşaması» değil, bir **geçiş** durumu olarak tanımlanması; proletaryanın bu devrim-

deki müttefiklerinin **bir bütün olarak köylülük değil, sadece yoksul köylülük** ve **uluslararası proletarya** olduğunun belirtilmesi -bunlar, Lenin'in eski «ortodoks» aşamalar teorisinin sınırlarına ulaşmış olduğunu, bu 2. Enternasyonal ortodoksluğunu aşmak üzere olduğunu göstermektedir. Yine de, tam olarak aşmış değildir henüz. «Devrimimiz bir burjuva devrimidir» der. Ama hemen ardından, sırf bu nedenle kitlelerin sadece kendilerine, kendi örgütlerine ve kendi silahlarına güvenmeleri gerektiğini söyler.

Üçüncü mektupta (11 Mart) Lenin, bir karşı-devrim tehlikesini önlemek, devrimin gelişmesini sağlamak ve kitlelerin en dolaysız gereksinimlerini güvence altına almak için bir dizi tedbir önerir: burjuva toplumunun ve siyasal cihazının «normal işleyişinin ötesine geçen örgütlenmelerin» oluşturulması ve yaygınlaştırılması; bunlar, kitlelerin zaten kurmakta oldukları **sovyetlerdir**, bunlar yaygınlaştırılmalı, genelleştirilmelidir; ikinci olarak, eski rejimin polis gücünün yerine, «yüzde 95'i işçilerden ve köylülerden oluşacak» bir «halk milisi»nin kurulması: «böyle bir milis, demokrasiyi, kapitalistlerin halkı köleleştirmelerini örten gözalıcı bir tabela olmaktan çıkaracak ve onu (demokrasiyi), **kitleleri bütün** devlet işlerine katılma yönünden **eğiten** bir araca dönüştürecektir. Böyle bir milis genç insanları siyasal yaşama çekecek ve onları sadece sözlerle değil, aynı zamanda eylemle, **işle** eğitecektir.» (40); böyle bir milis, savaş sırasında başgösteren kıtlık ve açlıkla savaşmak için,

«buğdayın ve diğer ihtiyaç maddelerinin dağıtımını» üstlenecektir; «böyle bir milis bir proleter milisi olacaktır, çünkü sanayi işçileri yoksul kitleler üzerinde yönlendirici bir nüfuza sahip olacaklardır» (41)

Bu mektupta (ve daha öncekilerde de) Lenin'i uğraştıran soru şudur: Rus devrimi, sosyalizme geçişi sağlayacak birtakım tedbirler alabilir mi, bazı geçiş yöntemleri uygulayabilir mi, yoksa sözkonusu olan, proletarya ve yoksul köylülük tarafından yürütülen bir burjuva devrimi midir hâlâ?

İlk mektupta, Lenin'in herşeye rağmen geleneksel cevaba («burjuva devrimi») bağlı kaldığını gördük. Üçüncü mektupta Lenin'in tutumu kararsızdır, daha doğrusu bir **geçiş anında**dır, kesin bir cevap vermekten kaçınır; burda yaptığı, geleneksel «ortodoks» cevabı incelemek, bununla ilgili kuşkularını ortaya koymaktır daha çok. Yukarda değindiğimiz tedbirleri sıraladıktan sonra, bunların «henüz sosyalizm demek olmadığını... henüz bunların proletarya diktatörlüğü değil, sadece proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü olduğunu» söyler. Ama hemen ardından, bu formülden artık tedirgin olmaya başladığını gösteren şu sözleri ekler:

«Sorun, bir teorik sınıflandırma sorunu değildir. Devrimin **karmaşık** acil, **hızla gelişen** pratik görevlerini, donmuş bir 'teori'nin Prokrüst yatağına zorla sokmağa çalışırsak son derece büyük bir hata yapmış oluruz; çünkü bizim için teori, **herşeyden önce bir eylem kılavuzudur.**» (42)

Onbeş gün sonra yazılan beşinci mektupta, Lenin'in devrim perspektifindeki geçiş tamamlanmış, gerek İkinci Enternasyonal'in gerekse eski Bolşevizmin katı şematizminden kopuş gerçekleşmiştir. Daha önce saydığı tedbirleri daha ayrıntılı bir biçimde ortaya koyduktan sonra şöyle der:

«**Bütünlükleri ve gelişmeleri içinde** bu tedbirler **sosyalizme geçişin** işareti olacaktır; Rusya'da sosyalizm, doğrudan doğruya, geçişsel tedbirler olmaksızın, bir çırpıda gerçekleştirilemez ama, bu tür geçiş tedbirlerinin sonucu olarak pekala mümkündür ve acil olarak da zorunludur.» (43)

Lenin artık bir «teorik sınıflandırma» yapmaktan da çekinmemekte, bu tür tedbirleri «demokratik» olarak değil «sosyalizme geçiş» olarak tanımlamaktadır. Rusya'ya döndükten sonra, Lenin, bu perspektifi daha da somutlamaya, **işçi ve köylü kitleleri tarafından benimsenecek** ve aynı zamanda **sosyalizme geçişi** de oluşturacak olan tedbirleri belirlemeye girişir. Sorun, sosyalizmi «derhal ilan etme» sorunu değildir; sorun sosyalizmin ve proletarya diktatörlüğünün gerekliliğine henüz inanmamış kitleleri, kendi acil gereksinimlerinden hareket ederek eylem içinde sosyalizmin ve işçi iktidarının zorunluluğu düşüncesine kazanmaktır. Bunun için de, «bütünlükleri ve gelişmeleri içinde», kitleleri adım adım bu bilince yaklaştıracak bir tedbirler ve talepler sistemini oluşturmak gerekmektedir. Lenin, **Nisan Tezleri**'ne Bolşevik önderlerden gelen eleştirilere karşı kendini savunmak ve

perspektifini yeniden açıklamak için yazdığı **Taktikler Üzerine Mektuplar**'da, Kamenev'in «Lenin sosyalizmi derhal uygulamaya sokmak istiyor» yolundaki suçlamasını cevaplandırırken, «Sovyetler... sosyalizme doğru hangi adımların atılacağına karar verecektir... Bankaların denetlenmesi, bütün bankaların tek bir banka halinde birleştirilmesi (gibi tedbirler) **henüz** sosyalizm değildir, ama sosyalizme **doğru bir adım**dır,» diyecektir. (44).

1917 Devriminde Lenin'in «Eski Bolşevizm»-le bir **politik kopuşu** gerçekleştirdiğini ve Troçki'nin 1904-1906 döneminde biçimlendirdiği sürekli devrim perspektifine paralel bir yaklaşımı benimsediğini göstermeye çalıştık. Buna bazı itirazlar olabilir. Örnekse, birbirinden ayrı devrim aşamaları kavramını Lenin'in 1917 Mart'ında bir yana atmasını bir türlü sindiremeyen Stalinistlerin yaptığı gibi, Rus devriminin gerçekten de iki ayrı aşamada gerçekleştiği ileri sürülebilir; Şubat 1917 devriminin «burjuva demokratik devrimi» olduğu, buna karşılık Ekim devriminin de sosyalist devrim olduğu savunulabilir. Oysa bu sadece Lenin'in Ekim devriminin hemen ardından yaptığı değerlendirmelerle değil, daha da önemlisi, o dönemin tarihsel gerçekleriyle de çürütülmektedir. Neydi Lenin'in demokratik devrimin temel görevleri olarak gördüğü şeyler? Kırlarda feodalizmin ve serfliğin kalıntılarının temizlenmesi ve Çarlığın devlet aygıtının parçalanması. 1917 öncesi Lenin'e (ve bütün Bolşeviklere) göre, bu görevler tamamlan-

madan sosyalizme ve proletarya diktatörlüğüne geçiş mümkün değildi. **Ama işte tastamam bu görevler**, Şubat 1917 devriminde değil, **ancak 1917 devriminden sonra** ele alınabilmiş, tamamlanabilmiştir. Troçki'nin 1905 de söylediği gibi, Rus devriminin çıkış noktası olan demokratik görevler ancak proleter devriminin ürünü olarak, sosyalizme geçiş sürecinin bir parçası olarak tamamlanabilmiştir. Bu süreçte demokratik aşamanın üstünden atlanmamış, ama bu aşama sosyalist aşamayla özgün bir biçimde birleşmiştir. Demokratik görevler «boşlanmamış», ama sosyalist bir inşanın görevleriyle uyum içine sokulmuş, Troçki'nin deyimiyle:

«Proletarya... (demokratik görevlerin ve tarım sorununun) çözümünde, kendi ekonomik politikasının esas hedeflerini göz önünde bulundurmuş, sosyalist ekonominin örgütleyebileceği en geniş alanı elinde tutmuştur» (45)

Modern bir burjuva devleti kurulmamış ve onun odak noktası olan bir kurucu meclis de Ekim devriminden önce değil sonra, **yani proletarya diktatörlüğünün başlatılmasından önce değil, sonra** ortaya çıkmış ve kısa bir süre yaşayabilmiştir. Avrupa'dakine benzer bir kapitalist gelişme yaşanmamış, ama Yeni Ekonomik Politika'ya (NEP) başvurulmuştur. Rus devriminin gerçek tarihsel gelişimi, «birbirinden mantıksal ve tarihsel olarak ayrı aşamalar» düşüncesini pratikte yıkmıştır. Bundan gerekli dersleri çıkaran Lenin 1918'de şöyle diyecektir:

«(Burjuva demokratik devrimle sosyalist dev-

rim) arasına suni bir Çin Seddi dikmeğe çalışmak, bu ikisi arasındaki sınırın proletaryanın (devrime) hazırlanma düzeyinden ve yoksul köylülerle bütünleşme derecesinden **başka bir şey** olduğunu söylemek, Marksizmi iyice tahrif etmek demektir... Bolşevik devriminin zaferi, ... monarşinin ve toprak beyliği sisteminin tamamiyle yıkılması demekti (bu sistem, Ekim devriminden önce **yıkılmamıştı**). Biz burjuva devrimini **tamamladık.**» (46)

1921'de aynı düşünceyi daha keskin bir ifadeye kavuşturacaktı:

«Biz, burjuva-demokratik devrimin görevlerini esas faaliyetimizin, gerçek **proleter**-devrimci, sosyalist faaliyetimizin bir «yan ürünü» olarak çözdük... Burjuva-demokratik reformların proleter, yani sosyalist devrimin bir yan ürünü olduğunu belirttik ve fiilen kanıtladık. Kautsky'ler, Hilferding'ler, Martov'lar... burjuva demokratik devrimle sosyalist devrim arasındaki **bu** ilişkiyi anlayamadılar. Birincisi gelişerek ikincisine dönüşür. İkincisi de, geçerken, birincisinin sorunlarını çözer.» (47)

«**Bu** ilişkiyi» anlamayanlar sadece Kautsky'ler, Martov'lar değildir. Lenin'den sonra bütün bir Stalinist akım, Komintern'in 1925'de Çin devriminin önündeki stratejik aşamanın «proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü» olduğu ve bu amaçla işçilerin, köylülerin ve **yerli burjuvazinin** (bu, Bolşevizmin 1917 öncesi perspektifinin de gerisine, Menşeviklerin perspektifine düşmek demekti) koalisyon yapması gerektiği yolundaki tezlerinden başlayarak, aşamalar teorisini hortlatmıştır. Aşağı yukarı başlangıcından beri Stalinizmin etki alanı içinde kalan Türkiye solu içinse, aşamalı devrim anlayışı, aşılması imkansız bir mutlak sınır oluşturmuştur. Lenin,

emperyalizm çağında bir devrimin hangi aşamada kalacağı, nereye kadar ilerleyeceği, ülkenin sosyo-ekonomik ve teknik gelişme düzeyine değil, kitlelerin örgütlenme ve bilinç düzeylerine bağlıdır diyordu. Leninist devrim teorisinin bu en temel noktası, Türkiye'de sadece «milli demokratik devrimi», «demokratik halk devrimini» ya da «anti-oligarşik halk devrimini» vb. savunanlarca değil, «sosyalist devrim» tezini benimseyenlerce de anlaşılamamıştır. Öyle ki 1971 öncesinde milli demokratik devrim tezini benimseyenler, nasıl bu stratejiyi «Türkiye'nin yarı feodal ve bağımlı bir ülke olmasına dayandırmışlarsa, sosyalist devrim tezinden yana olanlar da kendi tezlerini bunun tersine, yani Türkiye'nin kapitalist olmasına dayandırıyorlardı. Her iki safta da, stratejik çizgiyi **kitlelerin politik olgunluk düzeyinden değil,** dünya koşullarından (yani emperyalizm çağı olgusundan) soyutlanmış tek bir ülkenin sosyo-ekonomik ve teknik yapısından çıkaran bir kaba determinist anlayış hakimdi

Sosyo-ekonomik gelişme aşamaları atlanabilir, somut tarihte de çok kez atlanmıştır; ama kitlelerin politik gelişme ve olgunlaşma aşamaları atlanamaz, herhangi bir öncünün, bir partinin bu politik gelişmenin zorunlu adımlarının üzerinden atlayarak, kestirme yoldan «devrim yapması» mümkün değildir. Lenin'in, Luxemburg'un ve Troçki'nin politik yöntemlerinin temeli olan bu yaklaşım, aynı zamanda Geçiş Programı'nın, bir geçiş talepleri sisteminin de ana öğesidir.

2. GEÇİŞ PROGRAMI : NİHAİ HEDEF VE GÜNLÜK MÜCADELELERİN DİYALEKTİĞİ

Kitlelerin gündelik ekonomik ve demokratik mücadelelerinden kalkan ve bunları iktidar mücadelesi yönünde geliştiren bir geçiş talepleri anlayışı ilk kez açıkça ve sistemli olarak Komünist Enternasyonal'in Üçüncü Kongre'sinde ortaya atılmış ve sonra da Dördüncü Enternasyonal'in **Geçiş Programı**nda ayrıntılı ve bütünsel bir eylem programı olarak somutlanmıştır. Ama sorunun tartışılmasına Rosa Luxemburg'un Alman Sosyal Demokrasisi içindeki polemiğiyle başlamak gerekir, çünkü, böyle bir program zorunluluğunu doğuran olgu (asgari ve azami program arasındaki kopuş) ilk kez Almanya'nın güçlü ve çok yaygın sosyalist hareketi içinde ortaya çıkmıştır. Ve belki de bundan ötürü, soruna en gelişmiş ve tamamlanmış cevabı getiren değil **ama sorunun kendisini** en yoğun ve yakıcı biçimde gündeme getiren de Luxemburg olmuştur.

ENGELS VE KAUTSKY'DE REFORM VE DEVRİM

Alman Sosyal Demokrasisinin Erfurt Programı (1891) iki bölümden oluşmaktaydı: birinci bölüm, «kapitalizmin... doğal yasaların kesinliği ile» kaçınılmaz bir çöküş yönünde gelişmekte olduğunu belirten ve bu gelişme içinde gittikçe daha çok ezilen işçi sınıfının siyasal iktidarı alarak sosyalist dönüşümü gerçekleştirme zorunluluğuna işaret eden bir teorik giriş metniydi; ikinci bölümdeyse, o günkü toplumsal düzenin çerçevesi içinde kalan bir ekonomik ve siyasal reformlar programı yer alıyordu -bu, programın «pratik» kısmıydı, uygulanan kısmı.

İlk bakışta (ve pratikte) programın «azami» ve «asgari» kısımları arasında herhangi bir bağ yoktu. Ancak, daha derin bir bağ bunları birbirine bağlıyordu: kapitalizmin «doğal bir zorunlulukla» «kaçınılmaz bir biçimde» ekonomik çöküşe gideceğini ve bunun sonucunda da işçi sınıfı bilincinin yine doğal bir zorunlulukla yükseleceğini ve bu iki sürecin belli bir noktada (bir ekonomik bunalımda) çakışmasıyla birlikte de iktidarın el değiştireceğini ve sosyalist dönüşümün gerçekleşeceğini öngören **determinist (ve giderek evrimci) bir toplumsal gelişme teorisi.** Bu teorik şema içinde asgari programın belirttiği günlük ekonomik ve demokratik mücadelelerin işlevi, zaten kaçınılmaz olan bir süreci hızlandırmak olacaktı.

Bu yaklaşım, Engels'in son dönem yazıların-

da ve Kautsky'nin (Savaş'tan önceki) eserlerinde açıkça ortaya konulur. **Anti-Dühring**'de kabaca şöyle özetlenebilecek bir çöküş teorisi yer alır: kapitalizmin pazarları, kapitalist üretimle aynı hızda genişleyememektedir. Kapitalizmin genel eğilimi, aşırı üretim yönündedir ve her aşırı üretim bunalımı da sermayenin bir bölümünün yokolması ve üretimin gittikçe yoğunlaşması, ve merkezileşmesiyle sonuçlanmaktadır (48). Her bunalımın ardından ekonomiye egemen olan tekellerin sayısı gittikçe azalmakta ve sonuçta kollektif kapitalist olarak devlet, ekonomiye tek başına hakim olmaktadır (49). Aynı gelişme şeması, Kautsky'nin **Erfurt Programı** yorumunda da görülebilir. Kautsky'ye göre, özel mülkiyetin yokolması kapitalizmin kendi hareket yasalarının bir ürünüydü: sermaye sahiplerinin sayısını gittikçe azaltarak, tek tek kapitalistlerin varlığını kapitalizmin işleyişi açısından gereksiz kılarak ve üretim cihazını tek bir dev tröste dönüştürerek özel mülkiyeti kendi içinde yokediyordu kapitalizm (50).

Engels de Kautsky de, **kapitalist üretim ilişkilerini** esas olarak belirli bir **mülkiyet ilişkileri sistemi** olarak yani bir hukuksal ilişki olarak gördükleri için (*), çok sayıda sermaye sahibinden az sayıda kapitaliste ve ordan da tek bir

---

(*) R. Luxemburg bu görüşü, Bernstein'da eleştirmektedir: «Bernştein, «kapitalist» kavramından bir üretim kategorisini değil, mülkiyet hakkını... anlamaktadır... Bernstein, kapitalist kavramını üretim ilişkilerinden mülkiyet ilişkilerine aktarmaktadır...» (51)).

kapitaliste (devlet) geçişi, kollektif mülkiyete doğru çizgisel bir hareket olarak almaktaydılar. Kapitalizmin çöküşü ve sosyalizme geçiş, her ikisinde de **öncelikle bir nesnel** süreçti. Nesnel etkenin (kapitalizmin ve üretim güçlerinin) zorunlu gelişme süreci içinde öznel etken de (proletarya) zorunlu olarak olgunlaşacak ve iktidarı alacaktı (*)

Bununla birlikte, ne Engels ne de Kautsky, sosyalizmi sadece nesnel ve otomatik bir gelişmenin ürünü olarak görmüyorlardı. Belirli **taktikler**, bu nesnel sürecin **tamamlanması ve sosyalizme** «sıçramanın» yapılabilmesi için zorunluydu. Ekonomik ve siyasal reformlar için mücadele, bu perspektifte, bir yandan proletaryanın iktidar için olgunlaşmasını sağlarken, bir yandan da proleter partisinin düzenin kurumlarına giderek egemen olmasını mümkün kılacak ve iktidar değişikliği de «1871 Paris Komünü türünden bir kanlı çatışmaya gerek kalmadan» gerçekleşecekti. Sosyal Demokrasinin 1891 Erfurt Kongresinde benimsenen bu perspektif,

---

(*) «Varolan toplumun çöküşünü kaçınılmaz olarak görüyoruz; çünkü biliyoruz ki, ekonomik gelişme, sömürülenleri özel mülkiyete karşı mücadeleye itecek koşulları doğal bir zorunlulukla **yaratmakta, sömürücülerin sayısını ve gücünü azaltırken sömürülenlerin sayı ve gücünü arttırmaktadır... Kapitalist toplum iflas etmiştir: tasfiyesi bir zaman sorunudur artık; karşı konulmaz ekonomik gelişme, doğal bir zorunlulukla kapitalist üretim tarzının iflasına yol açmaktadır. Bugünkünün yerine yeni bir toplum biçiminin kurulması artık sadece istenir birşey değildir; kaçınılmazlaşmıştır.» (52)**

dört yıl sonra Engels'in **Fransa'da Sınıf Mücadeleleri** için yazdığı «Önsöz»de onaylanacaktı (*) Bu yazıda, «azınlık devrimleri» döneminin artık kapanmış olduğu gibi çok haklı bir temelden hareket eden Engels, çoğunluğun yer alabileceği tek devrimci çerçevenin parlamenter faaliyet olduğu sonucuna varıyordu. Alman işçileri, genel oy sistemini kullanarak, sadece en güçlü sosyalist partiyi yaratmakla kalmamışlar, aynı zamanda «şimdiye kadar bir aldatmaca aracı olan genel oyu, bir kurtuluş aracına da dönüştürmüşlerdi». Böylece, başka ülkelerdeki sınıfdaşlarına da «en etkili, en keskin silahı» vermişlerdi. Sosyal Demokrasinin bölgesel ve ulusal meclislerdeki gücü sürekli artmaktaydı; herhangi bir provakasyon ve silahlı çatışmayla bu sürecin önüne geçilmediği takdirde, çok kısa bir süre sonra iktidarın el değiştirmesi kaçınılmazdı. Çünkü, Sosyal Demokrasinin ve işçi hareketinin güçlenişi ve iktidara doğru yürüyüşü, «bir doğal süreç kadar kendiliğinden, onun kadar kesintisiz, onun kadar karşı konulmaz ve aynı zamanda onun kadar sakin, telaşsız bir biçimde»

(*) Engels, 1 Nisan 1895'te Kautsky'ye yazdığı mektupta şöyle diyordu: «Bugün, benim «Önsöz»den bazı bölümlerin benim haberim olmadan Vorwaerts'de yayımlandığını gördüm. Bu şekilde, benim ne pahasına olursa olsun legalite aşığı biri görünmem sağlanmış. Bunun için, bu utanç verici izlenimin silinmesi için mutlaka 'Önsöz'ün tam metninin yayımlanmasını istiyorum». Bununla birlikte Bebel ve Kautsky, sansür ve yasaklanma tehlikesi gibi gerekçelerle, Engels'i «Önsöz»ünü bu şekilde yayımlamaktan menetmişlerdir.

gelişmekteydi. Partinin görevi, «uzun, ısrarlı, sabırlı bir propaganda çalışması ve parlamenter faaliyet» olacaktı.

Bu taktik, henüz reformizm değildi; Engels de Kautsky de, parlamenterizmi ve toplumsal reformları, nihai amaca ulaşmada bir araç olarak, belki tek araç ama yine de bir araç olarak görüyorlardı, hiç değilse başlangıçta. Adı üzerinde, bu bir **strateji** değil, sadece bir **taktik**ti: Programın «asgari» kısmı. Üstelik, 1914'ten önce, olgular da bu taktiği haklı çıkarıyor gibiydi. İşçi örgütleri gittikçe güçleniyor, kooperatiflerle, sendikalarla, gençlik örgütleriyle, kültür ve spor dernekleriyle ve en önemlisi, gittikçe artan parlamento temsilcileriyle toplumsal hayatın bütün alanlarına «nüfuz ediyordu». Ücretler artıyor, işçi haklarını koruyan toplumsal yasalar çıkarılıyor, «refah» yaygınlaşıyordu.

Oysa bu sadece bir dış görünüştü. Sosyal Demokrasinin bütün bu «yükselişi», işçi sınıfının «refahının» artışı, 1895'le 1913 arasındaki hızlı kapitalist büyüme ve emperyalist genişlemenin bir yansımasıydı, o kadar. Bu büyüme içinde, işçi ücretlerinin artışı, daha fazla sermaye birikimi için bir kamçı rolünü oynuyordu: emek-yoğun tekniklerden sermaye-yoğun tekniklere, artık-değerin mutlak olarak arttırılmasından göreli olarak arttırılmasına geçiş, işçi ücretlerinin artmasıyla birlikte hızlanıyordu. İşçi ücretleri ne kadar artarsa sermaye de o kadar zenginleşiyordu. Bu süreç, işçi hareketinin **kısa vadeli** çıkarlarıyla kapitalizmin **uzun vadeli** çı-

karları arasında bir özdeşlik yaratacaktı. Özellikle örgütlü işçi hareketinin üst kesimleri (sendika ve parti bürokrasileri, partinin parlamento kanadı, sosyal demokrat hareketin legalleşmesiyle harekete kitle halinde katılan küçük burjuva öğelerin büyük bölümü) Sosyal Demokrasinin bu kapitalist gelişmeye **katılmasını** büyük bir memnuniyetle karşılıyorlardı. Bu şekilde, yanlız toplumsal üründen daha büyük bir pay almakla kalmıyorlar, aynı zamanda siyasal alanda da söz sahibi oluyorlardı.

Böylece Engels'in sosyalist devrime hazırlanma olarak düşündüğü reformlar ve parlamenter çalışma, başlı başına bir amaç haline geldi. Başka bir deyişle, asgari programla azami program arasındaki teorik bağ, pratikte zorlandı ve koptu; Alman Spartakistlerinden Paul Mattick'in dediği gibi:

«İşçiler için bilim, işçiler için edebiyat, işçiler için okullar, kapitalist toplumun bütün kurumlarına katılmak-hareketin gerçek isteği buydu, bundan fazlası değil.» (53)

Bu reformist pratik, ilk bütünsel teorik ifadesini Bernstein'ın ünlü «reformist tezlerinde» buldu (1899). Bernstein'a göre, Partinin pratiği doğru yoldaydı. Sorun, bu pratiğe uymayan «devrimci lazafanlıkta» yani teorideydi. Partinin yeni taktiklerini daha tutarlı ve etkili biçimde yürütmesi için, daha «gerçekçi» bir teorinin benimsenmesi gerekiyordu. Kapitalizm, Erfurt programının başlangıç bölümünde iddia edildiği gibi kaçınılmaz bir ekonomik çöküntüye, tekel-

leşme ve yoksullaşmaya doğru gitmiyordu. Tersine, kartellerin oluşmasıyla bunalımların düzenlenmesi ve giderek engellenmesi mümkün olacaktı. Toplumda bir proletarya-burjuvazi kutuplaşması da olmuyordu; tam tersine, anonim şirketlerin vb. ortaya çıkmasıyla, mülkiyetin tabanı yaygınlaşıyordu. Öte yandan, siyasal reformlarla sağlanan «demokratikleşme», siyasal bunalım ve devrim olasılıklarını da ortadan kaldırmaktaydı. Öyleyse, pratikte zaten anlamsızlaşmış olan azami program bütün bütüne terkedilmeliydi. Bu perspektif, Bernstein'ın şu sözünde en özlü anlatımını bulacaktı:

«Nihai amaç benim için bir hiçtir; hareketin kendisi ise (yani, günlük pratik) herşey.»

ROSA LUXEMBURG VE ERFURT PROGRAMININ SINIRLARI

Bernstein'ın bu çıkışı, Partinin hem Merkez grubunun (Kautsky) hem de sol kanadının (Luxemburg) tepkisini çekti. Kautsky'nin cevabı, eski ortodoks anlayışın yinelenmesinden öteye geçmiyordu. Asgari program da gerekliydi, azami program da. Parti, varolan pratiğini sürdürecek, ama «devrimci lafazanlığa» da bağlı kalacaktı. Yani, Kautsky ve öteki «ortodoks Marksistler» sendika bürokrasisinin ve parlamenterlerin reformist pratiğine ses çıkarmayacaklardı ama, Bernstein'da Kautsky'nin teorisine ilişmemeliydi.

Rosa Luxemburg'un ilk cevabı da, henüz Erfurt Programındaki ikiliği (asgari-azami) koruduğu için, görünüşte Merkez'in yaklaşımından ayrılmıyordu. İlk bakışta tek farklı yönü, Bernstein'ın ekonomik iddialarını sadece Marksist teori düzeyinde değil, olgular temelinde de çürütmesi ve Marksist devlet (ve devrim) teorisini kalın çizgileriyle ama güçlü bir anlatımla yeniden ortaya koymasıydı (bkz. **Sosyal Reform ya da Devrim**). Yine de, Luxemburg'un bu ilk yaklaşımı bile Merkezinkinden çok önemli bir noktada ayrılıyordu: günlük mücadelelerle sosyalist devrim arasındaki zorunlu bağı yeniden gündeme getirmek, Engels'in kendi yazılarında bulunan, Kautsky'de uyuşturulmuş ve silik bir halde varolan ve Bernstein'ın eserinde tümüyle yoketmeye çalıştığı ilişkiyi, asgari programla azami program arasındaki bu **gerilimi** bir kez daha ortaya çıkarmak.

Rosa'ya göre, nihai amaç (sosyalist devrim), Sosyal Demokrasinin günlük çalışmalarını «burjuva demokrasisinden ve burjuva radikalizminden ayıran tek etkendi.» 1898'de Partinin Stuttgart Kongresinde yaptığı konuşmada, «bir bütün olarak hareketimizin sosyalist bir hareket olmasını sağlayan nedir?» diye soruyor ve şu cevabı veriyordu:

«Gerçek pratik mücadele üç kategoriye ayrılmaktadır: sendikal mücadele, toplumsal reformlar için mücadele ve kapitalist devleti demokratikleştirmek için verilen mücadele. Verdiğimiz bu üç mücadele sosyalizmin kendisi midir? Kesinlikle değil! Örneğin İngiltere'de sendikal mücadele sadece sosyalist olmamakla kalmı-

yor, bazı bakımlardan sosyalizm için bir engel bile oluşturuyor. Toplumsal reformlar için verilen mücadele de (gerçekte sosyalist olmayan akımlar tarafından da) aynı ölçüde savunuluyor. Demokratikleştirme ise, özgül olarak burjuva bir nitelik taşır. Burjuvazi, demokrasiyi bizden çok önce bayrağına yazmıştır. Öyleyse, günlük mücadelelerimizde bizi sosyalist bir parti yapan şey nedir? Bu ancak, bu üç pratik mücadele ile nihai hedefimiz arasındaki ilişki olabilir. Verdiğimiz sosyalist mücadelenin **ruhunu ve içeriğini oluşturan ve onu bir sınıf mücadelesi haline getiren şey, sadece bu nihai hedeftir.** Ve nihai hedefle kasdettiğimiz de, geleceğin toplumuna ilişkin şu ya da bu hayal değil, siyasal iktidarın ele geçirilmesidir» (54).

Nihai hedef, günlük mücadelelerin yönünü belirlemeli, bu mücadelelerde cisimlenmeli, onların «ruhu» ve «ayrılmaz bir boyutu» olmalıdır. Rosa'nın günlük mücadeleler ve asgari taleplerle azami program arasındaki bağı ne Engels'de ne de Kautsky'de rastlanabilecek bir «acillikle» ortaya koymasını sağlayan, onlardan farklı olarak **günlük mücadelelerin sınırlarını** kesin olarak çizebilmesiydi. Engels, bir provokasyonla kesintiye uğratılmadığı takdirde, sosyalizmin sendikal ve parlamenter mücadeleler içinde «bir doğal süreç kadar kendiliğinden, kesintisiz ve karşı konulmaz bir biçimde» güçlenmesini bekliyordu. Buna karşılık Luxemburg, «sosyalizm, işçi sınıfının günlük mücadelesinin otomatik bir sonucu olmayacaktır» demektedir. Günlük mücadelelerin ve reformların sınırlılığı Marksist devlet teorisini çarpıtılmamış biçimiyle özümlemiş olmanın getirdiği bu kavrayış, Luxemburg'u Sosyal Demokrasinin sadece revizyonist sağ ka-

nadından değil, «ortodoks» Merkez grubundan da ayıran noktaydı. O kadar ki, Luxemburg, Bernstein eleştirisinde, Erfurt programındaki ikiliği aşmanın ve gerçek anlamda bir geçiş programı yöntemi oluşturmanın çok yakınlarına gelmişti; toplumsal reformlar ve sendikal mücadeleden söz ederken,

«İleri atılan her adım, **kendi dolaysız ve kısmi hedefini aşacak ve sosyalist hedef de hareketin içerisinde bir eğilim, bir yönseme olarak kendini belli edecektir»** diyordu (55).

O güne kadar Sosyal Demokrasi içinde hiç kimse, kitlelerin kısmi mücadele ve başarılarıyla sosyalist devrim arasında kurulması zorunlu olan ilişkiyi bu kadar aydınlık ve yakıcı bir tarzda gündeme getirmemişti.

«Revizyonizm tartışması» döneminde Luxemburg hep bu noktayı vurguladı: sosyalizm, ancak kitlelerin günlük mücadelelerinin sosyalist devrim programıyla bütünleşmesinin ürünü olabilir. Bu nedenle, bir yanda günlük mücadeleleri kendi başına bir amaç olarak almak, öbür yanda sadece soyut bir azami program propagandasıyla yetinmek, sosyalist hareketin kaçınması gereken iki uç tehlikedir:

«Proletaryanın zafere doğru tarihsel yürüyüşü sürecinin özelliği şudur: tarihte ilk kez halk kitleleri, bütün hakim sınıflara karşı, kendi talep ve iradelerini dile getirmekteler. Ama bu irade ancak varolan toplumun dışında ve ötesinde gerçekleşebilir. Ama öte yandan, bu iradenin ancak kurulu düzene karşı günlük mücadeleler için, yani yine bu kurulu düzenin çerçevesi içinde gelismesi mümkündür. Halkın büyük kitlesinin tüm kurulu

düzenin ötesine geçen bir hedefle birleşmesi, günlük mücadelelerin devrimci ayaklanmayla birleşmesi-işte Sosyal Demokrat hareketin diyalektik çelişkisi de budur; başka bir deyişle, bu hareket her an şu iki engelin arasından geçerek gelişmek zorundadır: bir yanda hareketin **kitlesel niteliğinin** yitirilmesi, öbür yanda hareketin **hedefinin** bir yana atılması; bir yanda bir mezhep haline gelme tehlikesi, öbür yanda bir burjuva reformist hareketine dönüşme tehlikesi.» (56).

Bununla birlikte, Rosa'nın bu ilk dönemdeki tavrının yetersizliği de tam bu noktada ortaya çıkıyordu. Gerek sekterizme gerekse reformizme karşı olmak gibi fazlaca genel ve ilkesel bir tavır, somut taktiklere ilişkin karmaşık sorunlara tam bir cevap getirmiyordu. Luxemburg, reformlar için mücadeleyle devrim arasında pratikte zorunlu bir bağ olmadığını görüyordu ama, henüz kendisi de somut, pratik bir bağ kuramıyordu. Bu yüzden yapabildiği tek şey nihai hedefin daha bir vurgulanması oluyordu sonuçta; buysa, dar propagandizmin sınırlarını pek aşmıyordu. Günlük mücadelelerin kendi başlarına sosyalist devrimin gerçekleşmesini sağlayamayacaklarını biliyor, ama somut bir strateji geliştiremediği için, tek tek her mücadelenin kendi içinde nihai hedefi «yansıtması» gerekir gibi soyut bir istekle yetinmek zorunda kalıyordu. Bu yüzden, bu dönem boyunca bütün eleştirilerine rağmen, Erfurt Programının iç kopukluğunu kabullenmek, Programı savunmak zorunda kalmış, Programın asgari kısmında yer alan reformist taktiklerin yerine yeni taktikler önerememişti.

1905 Rus devrim deneyi, Luxemburg'un Er-

furt Programının çerçevesinin dışına çıkmasını ve kitlelerin doğrudan eylemlerine dayanan, kitlelerin kendi devrimci eylemleri içinde sosyalist bilince ulaşmalarına dayanan yeni bir stratejik kavram oluşturmasını sağladı: bir devrimci dönemin hareket biçimi olarak kitle grevleri.

Sosyal Demokrasi, Engels'in zamanından beri genel grev düşüncesine «anarşist bir düşünce» olarak karşı çıkmış, genel greve, «genel budalalık» adını takmıştır (57). 1902'de Belçika'lı işçilerin oy hakkını genişletmek ve anayasanın değiştirilmesini sağlamak amacıyla yaptıkları genel grev, Alman Sosyal Demokrat liderlerin fazlaca ilgisini çekmez. Ama büyük kitlesel grevlerle birlikte gelişen 1905 devrimi, Sosyal Demokrat bürokrasi içinde ciddi bir huzursuzluk yaratır. Özellikle sendika şefleri SDP'nin 1905'teki Jena Kongresinde, genel grevden yana olanların «Rusya'ya gitmelerini», Almanya'da böyle şeylere yer olmadığını söylerler. Bebel ve Kautsky'nin çevresinde ortodoks Merkez grubu, genel grevin «prensip olarak mümkün» olduğunu kabul eder. 1906'daki Mannheim Kongresinde Parti aygıtıyla sendika liderleri arasında bir uzlaşma sağlanır: bundan böyle ancak sendika liderleri, «güçler dengesini», «eldeki mali imkanları», örgütsel sorunları vb. ölçüp biçtikten sonra genel grev «ilan etmeye yetkili» olabileceklerdir (*).

(*) Tabii, bu ölçüp biçmelerin sonucu her zaman olumsuz olur. Bu arada, Luxemburg, eline geçen tük somut fırsatı kullanmaktadır: oy hakkının çok kısıtlı olduğu Prusya'da 1910'daki meclis seçimlerinde genel oy

Luxemburg'un «kitle grevi» düşüncesinin anlamı, bu çerçeve içinde daha iyi ortaya çıkmaktadır. Luxemburg için, kitle grevi, şu ya da bu önderlik tarafından «ilan edilecek» birşey değildir; bugün İtalya'da hemen her ay görülen ve çok sınırlı bir amacı gerçekleştirmek için sendikalar tarafından ilan edilen iki saatlik «genel grevleri» ya da Türk-İş liderlerinin kendi durumlarını korumak için zaman zaman salladıkları tehdit ve şantajları kasdetmemektedir Luxemburg. Kitle grevi, bir devrimci bunalım döneminde proleter kitlelerinin hareketlenme ve «iradelerini dile getirme» biçimidir: Luxemburg, kitle grevini «bir karargahtan ilan etmek» isteyenlerin de, onu büsbütün «gündemden kaldırmak» isteyenlerin de aynı yanlışı paylaştıklarını belirtmektedir: «kitle grevinin bir çakı gibi istenildiğinde açılıp kullanabilecek, keyfe göre 'kararlaştırılabilecek' ya da 'yasaklanabilecek' sırf teknik bir mücadele aracı» olduğunu sanmak (58). Kitle grevi **sadece** yoğun ve güçlü bir propaganda ve ajitasyonla, bir devrimci grubun «ikna yeteneği» ile başlatılabilecek birşey de de-

---

için bir ajitasyon kampanyası açar. Parti tabanındaki işçilerin (ve Partinin radikal sol kanadının) yardımıyla ardarda bir dizi kitlesel miting ve yürüyüş düzenler. Polisle çatışma çıkar. Bunun üzerine mitinglere katılanların sayısı artar, Berlin'de 200.000'den fazla insanın katıldığı dev bir gösteri yapılır. Bundan sonra, aralarında Kautsky'nin de bulunduğu Parti Merkezi, bu tür gösterileri ve genel grev düşüncesini yasaklar ve Sol'a karşı ideolojik ve örgütsel bir saldırıya geçer.

ğildir; 1905 devrimi içinde, RSDİP'in kendi başına ilan etmeye çalıştığı genel grevlerin hemen her zaman başarısızlıkla sonuçlanması bunun kanıtıdır (59). Kitle grevi, toplumsal ilişkilerinin ve sınıf karşıtlıklarının belirli bir noktaya gelmesinin sonucu olan «tarihsel bir olgudur»:

«Bugün kitle grevi Alman ve uluslararası işçi sınıfı için en ilginç konulardan biri haline gelmiştir, çünkü bu yeni bir mücadele biçimidir ve bu açıdan, sınıf ilişkilerinde ve sınıf mücadelesinin koşullarında derin bir iç değişmenin belirtisidir.» (60)

Kitle grevi, sırf belirli bir hedef için (ekonomik ya da siyasal) girişilen tek bir mücadele de değildir; daha çok, bütün bu tek tek mücadelelerin **birbirine dönüşmesi** bunların sürekliliği ve **bütünlüğü**, tek tek hareketlerin kendi sınırlı hedeflerini aşarak düzenin bütününü hedef almasıdır:

«Rus devriminin bize gösterdiği gibi, kitle grevi öylesine değişebilir bir olgudur ki, siyasal ve ekonomik mücadelenin bütün aşamalarını, devrimin bütün aşama ve anlarını kendinde yansıtmaktadır... Siyasal grevler ve ekonomik grevler, kitle grevleri ve kısmi grevler, gösteri grevleri ve savaşçı grevler, tek bir iş kolundaki genel grevler ve bir kenti kapsayan genel grevler, barışçı ücret mücadeleleri ve sokak kıyımları, barikat savaşları -bütün bunlar birbirlerine dönüşür, birbirlerinin yanısıra gelişir, birbirleriyle çakışır... Ve bu olguların hareket yasası da çok açıktır: bu yasa, kitle grevinin kendisinde ya da onun teknik özelliklerinde değil, **devrimin güçlerinin siyasal ve toplumsal ilişkilerinde** yatmaktadır. Kitle grevi, devrimci mücadelenin sadece biçimidir. Çatışan güçlerin ilişkisindeki, partilerin ve sınıf bölümlerinin gelişmesindeki her dalgalanma, karşı-devrimin konumundaki her değişme, grev hareketini binlerce görül-

mez ve kontrol edilmez yoldan etkilemektedir. Ama grev hareketinin kendisi durmamakta, sadece biçimlerini, boyutlarını ve etkilerini değiştirmektedir... Tek kelimeyle, kitle grevi... proleter mücadelesini daha etkin kılmak için ince bir hesap sonucu keşfedilmiş ustalıklı bir yöntem değil, **proleter kitlesinin hareket tarzıdır, proleter mücadelesinin devrimde aldığı biçimdir**... Kitle grevi, yıllarca, belki de onyıllarca süren bütün bir sınıf mücadelesi döneminin işareti, toparlayıcı kavramıdır.» (61).

Bundan, çok zaman iddia edildiği gibi «kendiliğindenci» bir mücadele anlayışı mı çıkmaktadır? Hayır; Luxemburg, bir devrimci dönemde Partinin rolüne ilişkin bir anlayış geliştirmekte ve bunu yaparken eski asgari talepler ve iktidar mücadelesi ikiliğini aşmaktadır. Rosa'nın bu dönemde geliştirdiği kavramlar, daha sonra Komintern'in Üçüncü Kongresi ve Troçki tarafından işlenerek bir programatik bütünlüğe kavuşturulacak olan Geçiş Programı anlayışının temelini oluşturmaktadır. Rosa, bir **devrimci dönemde** yaşanmakta olduğu gerçeğinden hareketle, Partinin kitleleri bu dönemin mücadelelerine hazırlamasını istemektedir. Partinin devrimi «ilan etmesi» mümkün değildir ama, devrimci bunalım döneminde eski kısmi talepler ve reform mücadeleleriyle yetinilmesi de söz konusu olamaz. Parti, varolan durum içinde (bir devrimci bunalım durumu) kitlesel boyutlar kazanabilecek, patlayıcı bir nitelik alabilecek **eğilimleri** yakalamalı, bunları kitlelere açıklamalı, görünüşte kısmi ve birbirinden kopuk olan mücadelelerin **yönünü ve anlamını** göstermeli ve bu tür mücadeleler ortaya çıktığında da gerekli sloganlarla bunları geliştirmeye çalışmalıdır:

«Mücadelenin yönünü ve sloganlarını ortaya koymak; siyasal mücadelenin **taktiklerini** o şekilde örgütlemek ki, mücadelenin her evresinde ve her anında proletaryanın bütün potansiyel ve gerçekleşmiş aktif gücü, partinin savaş içindeki tutumunda gerçekleşsin ve ifadesini bulsun; Sosyal Demokrasinin taktiklerini kararlılığının ve keskinliğinin hiçbir zaman varolan güçler ilişkisinin **gerisine** düşmemesini, her zaman bunların biraz **ilerisinde** olmasını sağlamak-işte, kitle grevi döneminde «önderliğin» en önemli görevi budur... Sosyal Demokrasinin tutarlı, kararlı ve **sürekli ilerleyen** bir taktiğe sahip olması, kitlelerde bir güven duygusunun, kendilerine güvenin ve mücadele isteğinin oluşmasına yol açar; proletaryanın gücünün azımsanmasına dayanan zayıf ve bocalayan bir taktikse, kitleler üzerinde kötürümleştirici bir etki yapar.» (62)

Rosa Luxemburg'un Erfurt Programının sınırlayıcı çerçevesinden kurtulmasını sağlayan temel etkenlerden biri de, kitlelerin ancak bir **devrimci sürecin içinde** eğitilebileceğini anlamasıdır. Şüphesiz propaganda ve eğitim çalışmaları gereklidir; parlamenter çalışma ve günlük ekonomik çıkarların savunulması şarttır. Ama bunlar yeterli değildir. Propaganda ile bireyler kazınılabilir, hatta bir devrimci **öncü** de toparlanabilir; ama **kitlelerin** sosyalist devrime kazanılabilmesi, ancak kitlesel devrimci mücadeleler içinde, kısaca **deney** içinde mümkün olur:

«Aydınlanmış Alman işçisinde Sosyal Demokratlar tarafından yerleştirilen bilinç teoriktir ve kuvveden fiile dönüşmemiştir... Kitlelerin kendilerinin siyasal savaş alanına çıktıkları devrim durumunda ise, bu bilinç **pratik ve aktif** bir bilinç haline gelir. Bu yüzden, otuz yıllık parlamenter ve sendikal mücadelenin suni olarak Alman

işçisine veremeyeceği şeyi, devrimin bir yılı Rus işçisine vermiştir.» (63)

Bu yaklaşım, ve bir devrimci mücadeleler döneminin ortasında olduğunun bilinci, Luxemburg'un, iktidar mücadelesini, Erfurt Programı tarafından atılmış olduğu belirsiz gelecekten ve yalnızca bir propaganda konusu olma durumundan çıkarıp, güncel siyasetin alanına sokmasını sağlamıştır. Buna bağlı olarak, Luxemburg'un Rus devrim deneyinde saptadığı çok temel bir nokta, devrimci bunalım dönemlerinde hemen bütün kitle eylemlerinin başlangıçtaki hedeflerinin dışına taşma ve başka talep ve mücadelelerle birleşme eğilimidir. Bu eğilim burjuva toplumunun ekonomik hayatla siyaset arasına çektiği zarın yırtılmasını, sendikal mücadelerle siyasal mücadele ve bu arada iktidar mücadelesi arasındaki bağım kurulmasını mümkün kılar. Ekonomik mücadelelerle siyasal mücadeleler, sürekli olarak birbirlerini beslerler. Kısmi çatışmaların genelleşmesini kolaylaştıran, kısmi ve acil günlük taleplerin bütünsel bir devrim perspektifine bağlanmasını mümkün kılan bir dinamik oluşur:

«Bir devrimci mücadeleler dönemi başladıktan sonra -yani, kitleler savaş alanına çıkar çıkmaz- bir yandan ekonomik mücadele, öte yanda da siyasal mücadelenin dolaylı parlamenter biçimi arasındaki ayrım ortadan kalkar. Devrimci bir kitle eyleminde, sendikalarla Sosyal Demokrasi arasındaki suni engeller yıkılır gider... İşçi sınıfının, biri ekonomik öteki toplumsal olmak üzere iki farklı sınıf mücadelesi yoktur. Gerçekte, aynı zamanda hem burjuva toplumu içinde sömürünün sınırlanmasına

hem de burjuva toplumuyla birlikte sömürünün tümden ortadan kaldırılmasına yönelmiş **tek bir** sınıf mücadelesi vardır.» (64)

Luxemburg'un «kitle grevi» kavramıyla birlikte oluşturduğu stratejinin temelinde şu yatmaktadır: nesnel olarak patlamalara ve devrime gebe bir durumda (Rosa için, emperyalizm ve militarizm olgularının ortaya çıktığı 20. yüzyıl başlarında böyle bir durum oluşmuştur) devrimci örgüt, devrimin öznel koşullarını hazırlamaya girişmelidir. Bu da ancak, sendikal ve parlamenter başarıların sınıf bilincini otomatik olarak güçlendireceği ve sosyalizmin kendisini de otomatik olarak yaklaştıracağı yolundaki Erfurt'çu anlayışı bir yana atmakla mümkündür. Sosyal demokrasi, devrimci iktidar mücadelesini günlük perspektifi içine oturtmalı, bu perspektifle kitlelerin günlük gereksinim ve kaygıları arasındaki canlı bağı kurmalıdır. Bunu gerçek bir perspektif haline getirmek için de, günlük hedeflerle devrim arasındaki **maddi bağı** kuracak yeni kitlesel mücadele biçimleri, kitlelerin kendi insiyatiflerine dayanan ve bu insiyatifi geliştiren özetkinlik biçimleri oluşturmalıdır. Bu, Geçiş Programı'nın kendisi değilse bile, ona temel olan anlayışın en aydınlık ifadesidir.

Luxemburg'un 1905 devrimiyle birlikte Geçiş Programının ne kadar yakınına gelmiş olduğunu şurdan da görmek mümkündür: bu dönemdeki yazılarında, 1917 devriminde Lenin tarafından işlenen, daha sonra da Komintern ve nihayet Troçki tarafından devrimci programın merkezine yerleştirilen «ikili iktidar» kavramı-

nın ilk biçimleri belirmeye başlamıştır. Bu Rosa'yı sadece reformistlerden değil, «ortodoks» Merkezden de ayıran temel noktalardan biridir. Erfurt Kongresinde, parlamento, sosyalist dönüşümü gerçekleştirmenin başlıca aracı olarak kabul edilmişti. Wilhelm Liebknecht, «parlamento, halkın temsilcisinden başka birşey değildir. Henüz parlamentoda iyi sonuçlar elde edemediysek, sistemin bozuk oluşundan değil, ülkede ve halk içinde henüz yeterli desteği sağlıyamadığımızdandır bu» diyordu (65). «Marksizmin papası» Kautsky de, 1892'de parlamentonun gücünü arttırmak ve parlamenterizmin niteliğini değiştirmekten, daha sonraları da, «parlamento içinde çoğunluğu kazanarak ve parlamentoyu hükümetin gerçek denetleyicisi haline getirerek devlet gücünü ele geçirmek»ten sözediyordu (66). Buna karşılık Luxemburg, Marks'ın 1843 yazılarındaki temsili demokrasi eleştirisini (bu yazılar, Luxemburg'un döneminde bilinmiyordu) hatırlatan bir biçimde, parlamenterizmin kesin bir eleştirisini yapabilmektedir:

«Parlamenterizmin biçimi, devlet örgütü içerisinde, toplumun bütününün çıkarlarını yansıtmasını sağlar. Ama öte yandan, parlamenterizmin böylece yansıttığı da yine kapitalist toplumdur, yani **kapitalist** çıkarların egemen olduğu bir toplumdur -ve parlamenterizmin yansıttığı da işte bu çıkarlardır. Biçimleriyle demokratik olan kurumlar, bu nedenle, içerikleriyle hakim sınıfın çıkarlarının aleti olurlar... İşte bu yüzden, parlamentoda reformlardan yana olan bir çoğunluk elde etme düşüncesi, bütünüyle burjuva liberalizminin ruhuna uygun olarak, demokrasinin sadece bir yanı üzerinde, biçimsel yanı üzerinde durmakta, öteki yanını, gerçek içeriğini hesaba

katmamaktadır... Burjuva parlamenterizminin tavuk kümesini, tarihin en zorlu toplumsal dönüşümünü, kapitalizmden sosyalizme dönüşümü gerçekleştirecek organ olarak görmek, Bernstein'a düşecekmiş demek» (67).

Bu, bütün gücüne rağmen sadece bir eleştiridir; Luxemburg'un eleştirinin ötesine geçmesi ve «tarihin en zorlu dönüşümünü gerçekleştirecek organ»ı araştırmaya ve tanımlamaya girişmesi, 1905 devrimiyle birlikte, kitle grevi kavramıyla birlikte gündeme gelecektir. Kitle grevi, Luxemburg'a göre, kitlelerin kendi iradelerini dolaysız olarak ifade etmelerinin önüne burjuva devleti ve temsili demokrasi tarafından dikilen engelleri aşmanın yoludur. Sosyalizm çalışan kitlelerin toplumsal sürecin bütünü üzerinde denetim kurmalarını gerektirmektedir; bu nedenle, sosyalizme giden yol da bu kitlelerin devrimci mücadelelere aracısız ve aktif katılımlarını içermek zorundadır. Kitlelerin kendileri savaş alanına çıkmalı, kendi kurtuluşlarını kendi eylemleriyle gerçekleştirmeli, kendi taleplerini en doğrudan ve demokratik biçimde ortaya koyabilmelidirler:

«1 Mayıs düşüncesinin dayandığı dahiyane temel, proleter kitlelerin özerk bir biçimde, hiçbir aracı olmaksızın sahneye çıkışıdır: devletin günlük parlamenter işleyiş içindeki kısıtlamalarıyla birbirlerinden kopuk tekil bireyler haline getirilen ve kendi iradelerini ancak oy sandığı aracılığıyla, temsilcilerini seçmek yoluyla ortaya koyabilen milyonlarca işçinin siyasal kitle eylemine geçişidir... Proletaryanın iradesinin (seçimlerdeki) bu dolaylı ve parlamenter ifadesine, **dolaysız**, uluslararası bir kitle gösterisi eklenmiştir: sekiz saatlik işgünü, dünya barışı ve sosyalizm için... bir mücadele aracı olarak grev.» (68)

Burjuva devletinin kurumları kitleleri bölmekte, tek tek bireylere indirgemekte onların bağımsız insiyatiflerini ellerinden alarak özel, uzmanlaşmış aygıtlara devretmektedir. Proleter devriminin, kendi hedeflerine uygun düşen farklı mücadele ve örgütlenme biçimleri olmalıdır. Luxemburg, bunların kitle mücadelesinin içinde yaratıldığını belirtmektedir:

«Burjuva toplumunun 'normal' barışçı işleyiş dönemlerinde... politik mücadele kitlelerin kendileri tarafından, doğrudan eylemler biçiminde değil, burjuva devletinin biçimine tekabül eden bir tarzda, **temsili** bir tarzda yürütülür... Bir devrimci mücadeleler dönemi başlar başlamaz, yani kitleler çatışma alanına çıkar çıkmaz... politik mücadelenin dolaylı, parlamenter biçimi sona erer.» (69)

Luxemburg, «kitle grevi» kavramıyla özetlediği bu kitlesel devrimci seferberlikte, burjuva devletini yıkmak için zorunlu olan proleter demokrasisi biçimlerinin ortaya çıktığını görmektedir. Şüphesiz, bu dönemde sadece, kitlelerin bağımsız insiyatif ve iktidarını ortaya koyacak **eylem ve mücadele biçimlerinden** sözetmektedir Luxemburg; bu bağımsız insiyatife kurumsal bir yapı ve süreklilik kazandıracak ve proleter devriminin başarıyla sonuçlanmasını sağlayacak **organlara**, ikili iktidar organlarına değinmemektedir henüz. Bunu 1918'de, Alman devriminin başlangıcında yapacaktır:

«Sosyalist toplumun özü şundan ibarettir: çalışan **büyük kitle, yönetilen bir kitle** olmaktan çıkar ve tüm ekonomik ve siyasal hayatı kendi hayatı haline getirir, **bu hayata bilinçli, özgür ve bağımsız bir yön verir.** Bu

yüzden, proleter kitlesi, devletin en üst zirvesinden en küçük birimine dek burjuva egemenliğinin eskiden kalma organlarının -ulusal meclisler, parlamentolar, şehir meclisleri- yerine kendi sınıf organlarını, yani **işçi ve asker konseylerini** geçirmelidir.» (70)

Rosa Luxemburg, bir Geçiş Programı oluşturmadı. Ama düşüncesinin bütün gelişimi bu yöndeydi. Öldürülüşünden on beş gün önce, Alman Komünist Partisinin Kuruluş Kongresinde (Aralık 1918) yaptığı konuşmada,

«Programımız, eski Erfurt Programının dayandığı bakış açısına bilinçli olarak karşıttır; programımız, siyasal ve ekonomik mücadele için oluşturulan acil ve sözümona asgari **taleplerin, azami program olarak görülen** sosyalist hedeften ayrılmasına bilinçli olarak karşı çıkmak tadır... Bizim için azami ve asgari programlar yok; sosyalizm... bugün gerçekleştirmek zorunda olduğumuz asgari hedef budur.» (71)

Bu sözlerle Luxemburg, reformizmin karşıt kutbuna, Lenin'in «komünizmin çocukluk hastalığı» olarak nitelediği «sol komünizm»e mi savrulmaktadır? Devrimci hedefle kitlelerin günlük talep ve uğraşlarını birleştirme zorunluluğunu, kitlelerin ancak kendi deneyleri içinde sosyalist hedefin bilincine ulaşabileceğini, daha önce sürekli olarak vurguladığı bu stratejik kavramları bir yana mı atmaktadır? Hayır. Tam tersine, AKP'nin kuruluş kongresinde yaptığı konuşmalarda, 1918 devriminin güçlü ve **zayıf** yönlerine, imkanlarına **ve sınırlarına** işaret etmekte, somut durumun tahlilini yaparak muhtemel gelişme doğrultularını ortaya koymaktadır. Bu kongrede, genç ve deneysiz Alman komünistlerinin çoğun-

luğu, Ulusal Meclis seçimlerinin boykot edilmesini ve İşçi ve Asker Konseylerine dayanılarak «derhal» sosyalist devrimin gerçekleştirilmesini savunmaktadırlar. Luxemburg bu yaklaşıma karşı çıkar (ve azınlıkta kalır); Alman işçilerinin hala belli «yanılsamalar» taşıdığını, bu nedenle komünistlerin seçimlere katılmasının proletaryanın eğitiminde bir adım olacağını söyler. Alman işçi sınıfı, monarşiyi yıkmış olmakla birlikte, henüz büyük çoğunluğuyla reformistlerin etkisi altındadır. Bu yüzden «uzun bir devrim» gereklidir, her adımında işçi sınıfının yanılsamalardan sıyrılacağı ve deney kazanacağı «uzun bir yol»dan geçilecektir:

«Sosyalist devrimin zorunlu nesnel gelişme yasası (şudur): işçi hareketinin tek tek her birliği, devrimin doğru yolunu seçmeyi, **kendi acı deneyleri içinde** adım adım öğrenirler.» (72)

Luxemburg, stratejik hedefi, sosyalizmi teorik değil, **güncel** bir hedef olarak ele aldı; devrimin temel sorununu, «devrimci görevin artan çekim gücü ile onun çözümü için gerekli önkoşulların eksikliği arasındaki çelişki» (73) olarak belirledi; bu çelişkinin aşılması, yani nesnel koşulları olgunlaşmamış olan devrimin zorunlu öznel koşullarının (hedeflerin bilincine varmış bir proletarya ve bir proleter öncüsü) da yaratılması için, kitlelerin kendi devrimci deneyleri içinde eğitilmelerini esas alan bir taktik çizgi önerdi; devrimci öncünün, yani partinin kendini kitlelerin yerine koyamayacağını, devrimin başarısı için kitlelerinin katılımının şart olduğunu,

partinin görevinin her adımda, birbirinden kopuk gibi görünen adımların yönünü göstermek, bağlantıyı kurmak, sınıf bilincini geliştirmek, kısaca öncülük etmek olduğunu ortaya koydu. Ama bunların somutlanması olan bir eylem programı, bir geçiş programı oluşturmaya vakit bulamadı. Bunu 1917'de Lenin yapmıştı.

LENİN VE GEÇİŞ TEDBİRLERİ

Lenin, Luxemburg'dan farklı olarak, sosyal demokrasinin klasik ikili program anlayışına karşıt bir geçiş programı gerekliliğinin üzerinde **belirtik** bir biçimde durmadı. Ama belki daha da önemlisini yaptı: **pratikte** böyle bir program oluşturdu, ve Rus işçi hareketinin öncüsünün bu program temeli üzerinde biraraya gelmesini sağladı.

1917 Nisan'ında tıpkı Luxemburg gibi Lenin'de sosyalist devrim yolu üzerindeki başlıca engelin proleter kitlelerindeki yetersiz bilinç ve örgütlenme düzeyi olduğunu düşünüyordu. Proletarya, henüz küçük burjuvazinin ideolojik hegemonyasından sıyrılamamıştı:

«Devesa bir küçük burjuva dalgası herşeyin üzerini örtmüş ve sınıf bilincine sahip proletaryayı sadece sayısal gücüyle değil, ideolojik olarak da **kuşatmış**, etkisi altına almıştır; başka bir deyişle, küçük burjuvazi, çok geniş işçi çevrelerine kendi küçük burjuva zihniyetini bulaştırmış, aşılamıştır. Kapitalistlere bilinçsiz bir gü-

ven -işte Rusya'da şu anda halk kitlelerinin politikasını belirleyen temel etken budur.» (74)

Devrimin öznel koşulları (proletaryanın bağımsızlaşma, bilinçlilik ve örgütlülük düzeyi) henüz yeterince olgunlaşmamıştı ama, nesnel durum bir devrimi gerektirmekteydi; emperyalist savaş, sınıf çelişkilerini şiddetlendirmiş ve bir devrimci bunalım dönemini başlatmıştı:

«Burjuva ilişkilerini terkederek devrimci tedbirlere geçilmediği takdirde, hem Rus hem de dünya proletaryasının en yüksek tarihsel kahramanlığına başvurulmadığı takdirde, dünya kapitalizminin beslediği emperyalist savaştan ve kıtlıktan kaçınmak **mümkün değildir.**» (75)

Nesnel durumla öznel koşullar arasındaki bu uyumsuzluk, bu geçici çelişki, izlenecek taktik çizgiyi de belirlemektedir; proletarya, büyük kitlesiyle sosyalist devrim zorunluluğunun bilincine varmadan, onun sadece küçük bir kesimini temsil eden bir öncü partinin doğrudan doğruya iktidarı almaya girişmesi mümkün değildir. Devrim, ancak Sovyetlerde örgütlenmiş geniş proleter kitlesinin öz-eylemi olarak mümkündür:

«(Devrimin) bundan sonraki aşaması, proletaryanın diktatörlüğüdür, ama proletarya henüz yeterince örgütlenmiş ve aydınlanmış değildir; aydınlanması gerekmektedir. Bu tür İşçi ve diğer Temsilci Sovyetleri bütün ülkeye yayılmalıdır... Başka yol yoktur... Eğer bir grup iktidarı alacak olursa, bunun fazla anlamı olmaz. Rus Devrimi, bunun çok üstüne çıkmıştır: Sovyetlerin dışında başka bir hükümet mümkün değildir... Sovyetler iktidarı almadığı sürece, biz de almayacağız. Bununla birlikte, yaşayan bir gücün, Sovyetleri iktidarı almaya yöneltmesi de şarttır.» (Bolşeviklerin Petrograd Şehir Kongresindeki Konuşma (Nisan 14), (76).

Öyleyse ne yapmalı? Proleter iktidarının gerekliliğinin bilincine henüz ulaşmamış kitleleri buna inandırmak için ne yapmalı? Herşeyden önce, proletaryanın bulanık ve heterojen küçük burjuvaziden, «halk kitlelerinden» bağımsızlaşmasını sağlamalı; proletaryanın, burjuvaziyle kendisi arasında bocalayan yoksul köylü ve yarı-proleter kitlelerini burjuvazinin hegemonyasından koparıp kendi çevresinde birleştirmesi, ancak **kendisinin bağımsız bir güç olarak ortaya çıkmasıyla** mümkündür:

«Çıkış noktamız, çatışan sınıf çıkarlarıdır. Emekçi köylülerin emperyalist savaşa karşı olması gerekir. Mülk sahibi köylülerse, savunmacılıktan (savaşın sürdürülmesinden) yanadır... Eski Bolşevizm terkedilmelidir. Küçük burjuvazinin çizgisi, ücretli proletaryanın çizgisinden ayrılmalıdır. Devrimci halk üzerine güzel sözler söylemek, devrimci proletaryaya değil Kerensky gibilerine yakışır... Devrimci demokrasi... sınıf çıkarları arasındaki karşıtlıkları açığa çıkarmaz, tersine bunların üstünü örter. Bir Bolşevik, bu karşıtlıkları örtmemeli, tersine onları işçilere ve köylülere göstermelidir... Bir Bolşevik, proletarya ile küçük burjuvaziyi birbirinden ayırdetmeli ve 'devrimci demokrasi' ya da 'devrimci halk' türünden sözleri Kerensky'ye bırakmalıdır.» (77)

İşçi sınıfı kendini burjuvaziye bağımlı kılan küçük burjuva demokratlarının (S. R. ler ve Menşevikler) etkisinden sıyrılmadan, proletarya diktatörlüğü için mücadele gündeme gelemez; bunun için proletaryanın ideolojik ve siyasal bağımsızlığını kazanması ve daha da önemlisi, bu bağımsızlaşmanın maddi ifadesi olan örgütlenmeyi gerçekleştirmesi gerekir. Ama **nasıl** bir örgütlenme? Basit bir biçimde, sendikalarda ve

partilerde örgütlenme mi? Son tahlilde burjuva demokrasisinin çerçevesi içinde kalabilecek bu geleneksel organlarda safları sıklaştırmak mı yalnızca? Lenin, daha farklı bir örgütlenmeyi kasdetmektedir:

«Örgütlenme, yaşanılan anın sloganıdır. Ama kendimizi yalnızca bununla sınırlamak, hiçbir şey dememek olur: çünkü bir kez örgütlenme **her zaman** gereklidir, dolayısıyla sadece «kitleleri örgütleme» gerekliliğinden sözetmek, kesinlikle hiçbir şeyi açıklamaz. İkincisi, kendini sadece bununla sınırlayan kişi, liberallerin yardakçısı haline gelir, çünkü iktidarlarını güçlendirmek için **liberallerin** istediği şey de, işçilerin **her günkü «legal» örgütlerinin** ('normal' burjuva toplumu açısından legal) **ötesine geçmemeleri**, yani işçilerin **sadece** partilerine, sendikalarına, kooperatif derneklerine, vb. katılmalarıdır. İşçiler, devrimci dönemlerde **sadece** olağan, hergünkü örgütlerinin **değil**, tümüyle farklı bir örgütlenmenin gerekli olduğunu sınıf içgüdülerinin yardımıyla keşfetmişlerdir. Çok doğru olarak, 1905 devrimimizin ve 1871 Paris Komününün deneylerinin gösterdiği yolu tutmuşlar, bir **İşçi Temsilcileri Sovyeti** kurmuşlardır.» (78)

Böylece Mart 1917'de Lenin'in devrim stratejisine **ikili iktidar** kavramı girer. Proletarya, **sırf Şubat devriminin sınırlı kazanımlarını korumak** için bile, eski devlet bürokrasisinin yerine kendi iktidar organlarını geçirmelidir:

«Proletarya... eğer bu devrimin kazanımlarını korumak ve daha da ileri gitmek istiyorsa... bu 'hazır' devlet aygıtını **'parçalamalı'** ve polis gücünü, orduyu ve bürokrasiyi **tüm silahlı halkın** içinde eriterek bu hazır devlet aygıtının yerine yeni bir devlet aygıtı koymalıdır... Proletarya, **bizzat kendileri** devlet iktidarının organlarını kendi ellerine doğrudan doğruya almaları ve bu iktidarın organlarını **bizzat kendileri oluşturmaları** amacıyla

nüfusun bütün yoksul, sömürülen kesimlerini örgütlendirmeli ve silahlandırmalıdır.» (79)

Lenin'in Şubat'la Ekim arasındaki yazı ve konuşmalarında, kitlelerinin varolan **öz-örgütlenme** deneylerinin yaygınlaştırılıp genelleştirilmesine dayalı bir iktidar mücadelesi düşüncesiyle yine kitlelerin varolan bilinç düzeyinden, gereksinim ve taleplerinden hareket eden bir geçiş **tedbirleri** programı birlikte gider. **Uzaktan Mektuplar'ın** beşincisinde, «işçilerin ve en yoksul köylülerin hükümetinin» yani İşçi ve Köylü Temsilcileri Sovyetine dayalı bir hükümet kurulmasını hedefleyen bir taslak program önerir ve bu amaçla bir dizi tedbir sıralar: eski devlet aygıtının yerine kitlelerin öz-örgütlenmeleri olan Sovyetlerin ve proleter milisinin geçirilmesi; büyük toprak mülkiyetine el konulması ve toprağın devletleştirilmesi; üretimde ve temel maddelerin dağıtımında işçi kontrolu. Bunlar geçiş talepleri ve tedbirleridir; bir yandan, çok geniş kitlelerin, soyut sloganlarla değil, **varolan gereksinim ve talepleri temeli üzerinde** iktidar mücadelesine çekilmesini ve sosyalist devrime katılmasını sağlarken, bir yandan da siyasal, toplumsal ve ekonomik örgütlenme açısından da nesnel olarak sosyalizme geçişi güvence altına alacaklardır:

«Bu adımları mutlak bir kaçınılmazlıkla zorunlu kılan şey, savaşın yarattığı koşullardır... **Bütünlükleri ve gelişmeleri içinde** bu adımlar **sosyalizme geçişi** oluşturacaklardır. Rusya'da sosyalizm geçiş tedbirleri olmaksızın, doğrudan doğruya, bir çırpıda gerçekleştirilemez, ama böylesi geçiş tedbirlerinin sonucu olarak pekala gerçekleştirilebilir ve acil olarak da zorunludur.» (80).

Lenin, Parti'nin Nisan sonundaki 7. Kongresinde aynı geçiş yaklaşımını vurgulayacaktır:

«Sosyalizm sorununu bir sıçrama olarak değil varolan açmazdan pratik bir çıkış yolu olarak ele alıyoruz. 'Bu bir burjuva devrimidir, dolayısıyla sosyalizmden sözetmek abestir' diyor muarızlarımız. Bizse tam tersini söylüyoruz: 'burjuvazi mevcut durumdan bir çıkış yolu bulamadığına göre, devrim ilerlemek zorundadır'. Kendimizi demokratik sözlerle sınırlamamalıyız; durumu kitlelere açıklamalı ve onlara bir takım pratik tedbirler önermeliyiz: örneğin, kartelleri devralmaları ve onları Sovyetler aracılığıyla denetlemeleri, vb. Bütün bu türden tedbirler gerçekleştirildiğinde, Rusya'nın bir ayağı sosyalizme basacaktır.» (81)

Ama yine vurgulamak gerekir: sosyalizmi **sırf nesnel** bir sürecin sonucu olarak, doğal bir zorunlulukla işleyen ekonomik yasaların otomatik ürünü olarak gören İkinci Enternasyonal yaklaşımının tersine, Lenin için, sosyalizm, ancak **bilinçli kitleler** tarafından gerçekleştirilebilir. Sosyalist devrim, ne sadece bir ekonomik ve siyasal bunalımın doğal sonucudur, ne de sadece bilinçli bir öncü azınlık tarafından gerçekleştirilebilir. Bunların her ikisi de gereklidir: bir ekonomik ve siyasal bunalım (bir devrim öncesi durum) ve devrimci bir programa sahip bir öncü parti. Ama sadece bunlar yeterli değildir, işçi ve emekçi kitlelerinin bunalımın bilincine varmış ve devrimci programı ana çizgileriyle benimsemiş olmaları gerekir: «Sovyetler iktidarı almadığı sürece, biz de almayacağız.» Ama canlı bir gücün sovyetleri buna ikna etmesi, kitleleri devrimci programa kazanması da gerek-

mektedir. İşte geçiş yaklaşımının anlamı da budur: sosyalizmin nesnel koşullarını olgunlaştırmak, ama buna paralel olarak ve daha önemlisi, kitleleri kendi deneyleri içinde devrime ve sosyalist inşaya hazırlamak.

Tıpkı Rosa Luxemburg gibi, bu dönemde Lenin için de kitlelerin günlük mücadelelerini ve bunlara ilişkin olarak ileri sürülecek talepleri değerlendirmekte kullanılacak tek bir ölçüt vardır: bu mücadele biçimi, bu örgütlenme biçimi, bu talepler, işçilerin bilincini, kendilerine olan güvenini ve mücadele azmini ve en önemlisi de, toplumsal hayatı kendi ellerine alma yeteneğini **arttırmakta mıdır yoksa azaltmakta mıdır?** Bu açıdan bakıldığında, Lenin'in bu dönemdeki yazılarında daha sonra çeşitli «yorumcular» ve özellikle Stalinist tahrifatçılar tarafından «ihmal edilen» bazı noktaların, bazı doğrultuların önemi açığa çıkar. İkili iktidar ya da daha doğru bir deyimle karşı-iktidar yapılarının (Sovyetler, Konseyler, vb.) özünü oluşturan **öz-örgütlenme** ve öz-yönetim kavramları bu türdendir. «Eski Bolşevizmin bir yana atılmasını» talep ettiği Partinin Petrograd Şehir Konferansında (Nisan 1917) şöyle diyor Lenin:

«Bir İşçi, Asker ve Köylü Sovyetleri ağı yaratmak - bugün görevimiz budur. Bütün Rusya, daha şimdiden, bir mahalli **öz-yönetim** organları ağı ile kaplanmaktadır. Bir komün, **öz-yönetim** organları biçiminde de varolabilir. Polisin ve daimi ordunun kaldırılması ve tüm halkın silahlanması - bütün bunlar, mahalli **öz-yönetim** organları ile de gerçekleştirilebilir.» (82)

Öz-yönetimci bir Lenin? Evet, 1920'lerin so-

nundaki Stalinist yozlaşmadan bu yana, tek parti diktatörlüğüyle, çeşitli «Sovyet» anayasalarında tekrar tekrar belirtilen «partinin yönetici rolü» ile, Macaristan ve Çekoslovakya'da bürokratik rejime karşı kurulan işçi konseylerini ezmek için bu ülkeleri işgal eden «Kızıl Ordu» ile ve bu türden daha birçok bürokratik deneyle sınıf pusulasını yitirmiş birçok devrimciye inanılmaz gelse de, Lenin'in bu dönemde geliştirdiği ve Devlet ve Devrim'de en sistemli özetini sunduğu sosyalizm anlayışı budur. Kapitalizm, Lenin'in söylediği gibi, «nüfusun çoğunluğunun kamu işlerine ve siyasal hayata katılmaktan alıkonulması» ve üreticilerin ürünler ve üretim koşulları üzerindeki kontrolunun yokolması demektir. Eğer sosyalizm, üreticiler topluğunun kendi hayatını ve çalışma koşullarını belirlemesi, kendi kendinin efendisi olması, üretim güçlerini kendi bilinçli ve planlı kontrolu altına alması anlamına gelecekse, o zaman sosyalist devrim ve proletarya diktatörlüğü de ancak üreticilerin bağımsız insiyatifine ve öz-yönetime dayalı siyasal biçimlerle (Sovyetler, konseyler, fabrika komiteleri, vb.) gerçekleşebilir. Ve bu kitlelerin bağımsız insiyatifi ve öz-yönetimi, sadece belirsiz bir geleceğe atılmış masalsı bir «komünist toplum»a özgü bir durum değil, **bugün** için, **yaşanılan an** için, **devrimci sürecin kendisi** için vazgeçilmez bir koşuldur. Sadece sosyalist toplum **ideali** değil, sosyalizmin kuruluş **pratiği** de bu kitlesel insiyatif ve öz-yönetime dayanmalıdır. Sadece **devrimden sonra sos-**

yalizmin kuruluşu değil, **devrime giden yol da,** devrimci mücadelenin kendisi de bu kitlesel insiyatif ve öz-yönetimin damgasını taşımalı, onun **gelişmesinin** anlatımı olmalıdır. Bu yüzden bir geçiş talepleri programında (ve Lenin'in Şubat-Ekim dönemi içinde çizdiği perspektifte) kitleleri yönetime hazırlayan talep ve eylemler, bütün programın anahtar öğesi olarak yer alacaklardır. Lenin:

«Proletaryaya, somut tedbirlerle devrimin nasıl ilerletilebileceği gösterilmelidir. Devrimi ilerletmek, **bağımsız eylemle öz-yönetim kazanmak** demektir. Demokrasinin gelişmesi, öz-yönetimin önünde bir engel değildir; hedeflerimize varmamızda bize yardımcı olur... Eğer köylüler toprağa el koyacak olursa, burjuvazi toprağın devletleştirilmesine razı olabilir. Bir proleter partisi olarak bizim şunu söylememiş gerekir: sadece toprak insanların karnını doyurmaz. Onu ekip biçmek için komünlerin kurulması zorunludur. Merkezileşmeden yana olmalıyız; ama bazan işler en iyi mahalli olarak yürütülebilir; mahalli bölgelere azami insiyatifin bırakılması gereklidir.» (83)

Ya da şu:

«**Sadece** demokratik temsile **değil,** bütün devlet yönetiminin kitlelerin kendileri tarafından aşağıdan yukarı inşa edilmesine, kitlelerin hayatın bütün adımlarına etkin bir biçimde katılmalarına, yönetimde aktif olarak rol almalarına ihtiyacımız var... Eski baskı aygıtlarının yerine tüm halkı kapsayan gerçekten evrensel bir milisin geçirilmesi... ülkenin sosyalizme doğru sistemli ve kararlı adımlarla ilerlemesini sağlamak, sosyalizmi **tepeden 'başlatarak' değil,** proleter ve yarı-proleterlerin büyük kitlesini devlet yönetimi sanatına, **tüm** devlet iktidarının kullanımına yükselterek mümkündür... Yoldaş işçiler!... **Demokrasi yöntemlerini fiili pratik yoluyla he-**

men şimdi, kendi başınıza aşağıdan yukarıya doğru öğrenin -kitleleri yönetime etkin, doğrudan ve evrensel olarak katılmaya çağırın- sadece bu, devrimin tam zaferini, kesin, amaçlı ve sistemli ilerlemesini sağlayacaktır.» (84) (a.b.ç.)

İkinci Enternasyonal'e hakim olan reformist anlayış, bankaların ve sanayi işletmelerinin devletleştirilmesini, toprağın kamulaştırılmasını, vb. başlı başına bir amaç olarak alıyordu; zaten nesnel olarak sosyalizme doğru ilerleyen kapitalizm, bu tür reformlar sayesinde otomatik olarak sosyalizme dönüşüverecekti. Gerçekte böyle bir yaklaşımın «nesnel» sonucunun, sosyalizm değil, «devlet sosyalizmi» ya da daha doğru bir deyimle devlet kapitalizmi olduğu sonradan görüldü. Çeşitli sosyal demokrat partilerin 20. yüzyılda gerçekleştirdikleri çok çeşitli devletleştirmeler, sosyalizm değil, ama çok daha sağlam, kontrollu bir kapitalizme yol açmıştır.

Lenin içinse tam tersine: devrimci durumdaki iktidar mücadelesinden kopuk olarak, başlı başına bir amaç olarak ele alındıkları takdirde, bu tür tedbirler bütünüyle kapitalizmin sınırları içinde kalacaktır. Ancak belirli koşullarda, örneğin burjuvazinin büyük toprak sahiplerine sıkıca bağlı olduğu ve ciddi bir **devrimci bunalımın** ortaya çıktığı 1917 Rusya'sı gibi durumlarda, kamulaştırmaların bir anlamı olabilir. Böyle bir devrimci durumda, bu tür tedbirlerin işlevi, **kapitalizmin çerçevesi içinde** işçi kitlelerinin konumunu güçlendirmek **değil**, işçi sınıfının **bilincini ve örgütsel gücünü yükselterek**, öteki ezilen kesimler üzerindeki nüfuzunu arttırarak doğrudan

doğruya sosyalist devrimi gündeme getirmek olur :

«Rusya'da köylülerin çoğunluğu toprağın millileştirilmesini talep edebilir ve gerçekleştirebilirler mi? Kesinlikle evet. Bu bir sosyalist devrim mi olur? Hayır. Bu **hala** bir burjuva devrimi olur, çünkü toprağın millileştirilmesi kapitalizmin varoluşuyla bağdaşabilen bir tedbirdir. Bununla birlikte, bu millileştirme en önemli üretim aracının özel mülkiyetine indirilmiş bir **darbedir.** Böyle bir darbe, proleterleri ve yarı-proleterleri **güçlendirecektir...»** (85)

Yeri gelmişken söyleyelim, bugün birçok «Leninist» parti de, tekellerin devletleştirilme politikasını programının merkezine koyuyor. Bunun tek sonucu, kârsız üretim ve işkollarını yüklü bir tazminat karşılığında devlete satarken (başka bir deyişle, kapitalist karlılık açısından verimsizleşmiş işlerin maliyetini çalışan kitlelerin sırtına yüklerken) burjuvazinin belki de hiç ummadığı bir çevreden, «ilerici yurtsever demokratlardan» destek bulması oluyor. Devrimci sosyalizmin programında kamulaştırma talebi ise ancak şu üç koşula bağlı olarak yer alabilir: böyle bir talebin, sınıf mücadelesinin keskinleştiği, kitlelerin eskisi gibi yönetilmek istemediklerini bir takım bağımsız insiyatiflerle ortaya koydukları ve yönetenlerin de eskisi gibi yönetemedikleri bir **devrimci durumda** ortaya atılması; devletleştirmelerin **tazminatsız** olması; ve en önemlisi, devletleştirilen işletmelerde üretim ve dağıtımda **işçi kontrolu**nun gerçekleştirilmesi. Devletleştirmelerin «ilerici yurtsever kamuoyunun» uyutulmasına ve kapitalizmin sağlamlaştı-

rılmasına değil, kitlelerin bağımsız insiyatif ve öz-yönetiminin geliştirilmesine hizmet etmesinin koşulları bunlardır.

Eylül 1917'de Lenin böyle bir program koydu ortaya: **Yaklaşan Felaket.** Bu programda, Rusya'da başgösteren ekonomik çöküntü ve açlık tehlikesine karşı beş genel tedbir öneriyordu: (1) Bütün bankaların tek bir banka halinde birleştirilerek devletleştirilmesi; (2) En büyük tekelci birliklerin (şeker, petrol, kömür, çelik, vb.) devletleştirilmesi; (3) Ticari gizliliğin kaldırılması; (4) Bütün sanayici, tüccar ve işverenlerin zorunlu olarak sanayi birliklerinde birleştirilmesi; (5) Halkın tüketici örgütlerinde birleşmesi.

İlk bakışta son derece uysal ve kapitalizmle bağdaşır gözüken bu taleplerin birer **geçiş** talebi niteliği kazanmasını sağlayan neydi? Birincisi, Lenin bütün bu devletleştirmelerde «çalışanların yukardan aşağı kontrolunu» öngörüyordu. Ticari sırların açıklanması talebi de çeşitli ticari ve sınai işletmelerde çalışan işçilerin kendi tepelerinde dönen dolapların farkına varmasına ve ekonominin nasıl işlediğini somut olarak görmelerine yönelik bir talepti. İkincisi, normal zamanlarda kapitalizmin çerçevesi içinde belki kısmen uygulanabilecek bu tedbirler, Rusya'nın içinde bulunduğu ekonomik dağılma ve çöküş durumunda, kapitalizmin katlanamayacağı tedbirler haline geliyor ve böylece patlayıcı ve devrimci bir nitelik alıyordu. Üçüncüsü, tazminatlardan sözedilmiyordu. Dördüncüsü, kendi baş-

larına çok «mütevazi» gözüken bu talepler, devrimci yöntemlerle ve kitlesel bir sınıf mücadelesiyle desteklendikleri için, kapitalizmi temelinden sarsıyordu.

Bu programın ve ona dayanılarak yürütülen propaganda ve ajitasyonun kitlelerin Bolşevizme ve devrime kazanılmasına hizmet ettiği biliniyor. Bolşevikler, iktidarı aldıktan sonra bu tür geçişsel tedbirleri bütünüyle uygulama fırsatını bulamadılar. Kapitalistlerin uyguladığı sabotaj, çok daha köklü ve şiddetli tedbirlerin alınmasını gerektirdi. Geçiş programı zorunluluğu, daha sonra Komünist Enternasyonal'in Üçüncü ve Dördüncü Kongrelerinde ele alındı.

KOMİNTERN VE KİTLELERİN DEVRİME KAZANILMASI

İlk dört kongresinde (1919-22) İkinci Enternasyonal'in devrimci kanadının ve özellikle Bolşeviklerin birçok konudaki tavırlarını toplu bir devrimci strateji halinde genelleştiren Komintern, geçiş talepleri sorununu 3. ve 4. kongrelerinde ele aldı. İlk iki kongrede bu konuya («Fabrika Konseyleri» ile ilgili tezler dışında) hiç değinilmemiş olmasının bir nedeni, 1917-1920 döneminin hemen hemen kesintisiz bir devrimci saldırı dönemi olmasıdır: 1918 Alman devrimi, 1919'da Macaristan'da bir sovyet cumhuriyetinin kuruluşu, 1920'de İtalya'da genel grev ve

fabrika işgalleri. Ama 1921'e gelindiğinde bu kıtasal devrimci dalga, geri çekilmeye başlamıştı. Komintern, bu gerçeği 1921 yazındaki 3. Kongresinde açıkça ortaya koydu. Rus delegasyonundan Troçki, oybirliğiyle kabul edilen «Uluslararası Durum ve Komintern'in Görevleri Üzerine Tezler»inde bu durumu şöyle belirtiyordu:

«Proletaryanın açık iktidar mücadelesinin birçok ülkede bir yavaşlama ve duraklama içinde olduğu tartışmasız bir gerçektir. Ama zaten, savaştan sonraki devrimci saldırının, kısa dönemde bir zafer kazanmaması halinde, kesintisiz bir gelişme çizgisi üzerinde yükselmesini beklemek mümkün değildi. Siyasal gelişmelerin de kendi çevrimleri, iniş ve çıkışları vardır. Düşman pasif kalmaz, saldırıya geçer. Eğer proletaryanın saldırısı zaferle sonuçlanmazsa, burjuvazi ilk fırsatta bir karşı-saldırıya geçer. Proletaryanın, kolayca kazanılmış mevzilerinden bir bölümünü yitirmesi saflarında geçici bir yılgınlığa, geçici bir çöküntüye yol açar... Bugünkü bunalımda Komünist Partisinin temel görevi, proletaryanın varolan **savunma (defansif) mücadelelerine** önderlik etmek, onların alanını genişletmek, derinleştirmek, aralarındaki bütünlüğü sağlamak, ve olayların gelişimiyle uyumlu olarak, bunları **nihai hedefe yönelik kesin ve belirleyici siyasal mücadelelere dönüştürmektir.»** (86) (a. b.ç.)

Bu açıdan, Komintern'in, 1921'deki duraklamadan sonra, kitlelerin günlük ve kısmi mücadelelerini temel alan ve bunları devrimci program doğrultusunda geliştirmeye yönelen bir geçişsel yaklaşımı benimsemesi doğaldı.

Üçüncü Kongre'deki tartışmalar, büyük ölçüde Alman Komünist Partisinin 1921'deki «Mart Eylemi»nin belirlediği bir alan üzerinde yürüdü;

Kongre'ye sunulan farklı görüşler ve karar tasarıları bu eylemin onaylanması ya da eleştirilmesi noktasında birbirlerinden ayrılıyorlardı.

Mart 1921'de Almanya'nın Mansfeld bölgesindeki gösteriler, hükümet birliklerinin müdahalesiyle sonuçlanmıştı. Olayların ertesi günü, Alman KP'si açık bir ayaklanma çağrısı yapmış ve bu çağrının etkisiz kalmasına rağmen hemen ardından bir de genel grev çağrısında bulunmuştu. Bu durum, Komünist işçilerin hükümet birliklerinin yanısıra, Komünist olmayan işçilerle de çatışmaya girmesine yol açmıştı. Çok sayıda ölü ve binlerce tutuklamadan sonra, AKP eylemi durdurduğunu açıklamıştı. Bu eyleme Komünist hareket içinden tepkiler gelince, AKP içinde eylemden yana olan sol kanat, Mart Eyleminin güç durumda olan Rus proletaryasına ve Sovyet devletine yardım için yapıldığını söyleyeceklerdi. Önderliğini Bukharin'in yaptığı «Sol Komünistler», ilk fırsatta bu eylemi yineleyeceklerini de belirtiyorlardı. «Gerçekte Mart Eyleminin ne gibi bir yenilik getirdiği sorulacak olursa,» diyordu sol kanadın sözcülerinden Arkady Maslow, «buna şöyle cevap vermek gerekir: parti kimin kendisini izleyeceğini hiç düşünmeksizin mücadeleye girmiştir.» (87). Yine sol kanattan Heyder, «Partinin sloganı ancak şu olabilir: saldırı, ortada ciddi bir başarı şansının olduğu her durumda, her ne pahasına olursa olsun saldırı» diyordu (88). O tarihte «Saldırı teorisi» ya da «elektriklendirme teorisi» olarak adlandırılan bu görüşe göre, kapitalizm kendini tüketmişti, o hal-

de kesintisiz bir devrimci saldırıyla zafere ulaşılmalıydı. Devrimci süreç içinde kesintiler, duraklamalar, geçiş talepleri mümkün değildi. Ayrıca, aralıksız saldırı eylemleriyle Batı Avrupa'daki kitleler «elektriklendirilmediği» takdirde, Sovyet Rusya yalnız kalacak ve çökecekti.

Üçüncü Kongrenin hemen öncesinde ve Kongre sırasında, Komintern bu konuda ikiye ayrıldı. Lenin, Troçki ve Radek, devrimci saldırı düşüncesinin bu özel biçimine karşı cephe aldılar. Komintern liderleri içinde eyleme ilk karşı çıkan Troçki, «saldırı felsefesini en büyük tehlike olarak görüyor ve onun pratikte uygulanmasını da en büyük siyasal suç olarak kabul ediyoruz,» diyordu. Kongrede Almanya'daki durum üzerine yaptığı konuşmada, Mart Eylemiyle birlikte Komünist Partisinin artık reformist ve merkezci örgütlerin içinde bir muhalefet grubu ya da küçük bir propaganda örgütü olmadığının görüldüğünü, Komünist Partisinin proletaryanın mücadelesine bağımsız olarak, kendi disiplini altında müdahale edebilecek sağlam bir örgüt olduğunun bu eylemle birlikte ortaya çıktığını söylüyordu. Ama bu KP'nin bağımsız önderlik çabasında başarılı olduğunu göstermezdi. Üye sayısı, Mart'tan sonra 400.000'den 180.000'e düşen AKP bu eylemde başarısız kalmıştı. «Tekrarlandığı takdirde, AKP gibi mükemmel bir partinin imhasıyla sonuçlanabilirdi». (89)

Kongre'de şiddetli tartışmalardan sonra kabul edilen ve geniş talepleri yaklaşımını ortaya koyan **Taktikler Üzerine Tezler**'in yazarı Radek

de, Mart Eylemine karşı çıkarken şunları söylüyordu: «Mart Eyleminin yanlışlığı şuydu: parti, kendisine dışardan dayatılan **kısmi** bir mücadelede, nihai mücadeleye uygun düşen yöntemleri kullandı. Durum en fazla bir genel grev çağrısıyla yetinilmesini gerektirirken, silahlı ayaklanmaya girişti.» Radek, bu yanlışı, AKP içinde «elektriklendirme teorisinden» kaynaklanan darbeci eğilimlerin varlığına bağlıyordu. Lenin de, Mart Eyleminde Komünist işçilerin gösterdiği kahramanlığı övmekle birlikte, saldırı teorisine ilişkin olarak, «bu teori, 1921 de Almanya'daki Mart Eyleminde uygulandığı biçimiyle hatalıdır,» diyordu (90).

Bu yaklaşımlara, Alman, İtalyan, Avusturya ve gençlik delegasyonlarından itirazlar geldi. Lenin'in ve Troçki'nin tavırları, oportünizmle suçlandı. Yine de sonuçta «Kitlelere» sloganı kabul edildi: Komünist partileri, doğrudan doğruya iktidarı almaya girişmeden **önce**, kitlelerin büyük çoğunluğunu devrimci mücadeleye ve programa kazanmalıydılar (91). Radek, **Taktikler Üzerine Tezler'i** Kongreye sunarken:

«Eğer Troçki'nin gösterdiği gibi kapitalistlerin geçisi bir soluklanma fırsatı, geçici bir üstünlük kazandıkları doğruysa, o zaman Komintern taktikleri de doğrudan doğruya iç savaş hazırlıklarına değil, kitlelerin kazanılmasına yönelik örgütlenme ve ajitasyon çalışmalarına ağırlık vermelidir» diyordu (92).

Tezler, daha önce Luxemburg ve Lenin'in geçiş yaklaşımını ortaya koyarken temel aldıkları siyasal çelişkiyi ortaya koyarak başlıyordu:

nesnel olarak devrimci bir durumun varlığına rağmen, kitlelerin büyük çoğunluğunun reformist politikalara olan bağlılıklarından henüz sıyrılmamış olmaları:

«Komünist Enternasyonal'in Üçüncü Kongresi, belli sayıda ülkede nesnel durumun kesin olarak devrimci bir nitelik kazandığı ve belli sayıda kitle komünist partilerinin kurulduğu, ancak bu partilerin hiçbirinin işçi sınıfının gerçek devrimci mücadele içindeki önderliğini henüz kazanmamış olduğu bir dönemde, taktik sorunları yeniden ele almaktadır... Bugün Komünist Enternasyonal'in önündeki en önemli sorun, işçi sınıfının çoğunluğu üzerinde hakim bir etki sağlamak ve onun belirleyici tabakalarını mücadeleye çekmek sorunudur. Çünkü nesnel olarak devrimci bir durumun varlığına rağmen... işçilerin çoğunluğu henüz komünistlerin etkisi altında değildir.» (93)

Sosyalist devrimin nesnel koşullarının varlığına rağmen öznel koşulların (ideolojik, politik, örgütsel) henüz olgunlaşmamış olması, bir geçiş talepleri (ya da adımları) stratejisini zorunlu kılmaktadır: kapitalizmin hiçbir reforma imkan tanımayacak ağır ve uzun süreli bir bunalıma yuvarlanmış olduğu ve böyle bir bunalımda, çalışan kitlelerin en temel ve vazgeçilmez ekonomik ve toplumsal taleplerinin bile **kapitalizmin varolan imkanlarıyla çatışmak zorunda olduğu** gerçeğini veri alan, henüz sosyalist devrim gerekliliğinin bilincine varmamış kitlelerin görünüşte düzen-içi talep ve gereksinmelerinden hareket eden ve bunları düzenin tümüne karşı genel bir mücadeleye dönüştüren bir geçiş talepleri programı.

Tezler, komünist partilerin önündeki iki

tehlikeye işaret etmektedir: reformizm ve sol lafazanlık. Reformistler ve onların etki alanı içindeki merkezciler (Kautsky'ciler, İki buçukuncu Enternasyonal), uzlaşmaz çelişkilerin üstünü örtmekte ve kitlelerde sosyalizmin «tedrici bir biçimde» gerçekleşeceği yanılsamasını yaratmaktadırlar. Özellikle:

«Merkezcilerin, en önemli sanayilerin devletleştirilmesi yolundaki talebi aldatıcıdır. Merkezciler, burjuvazi yenilgiye uğratılmaksızın en önemli sanayilerin sermayenin elinden çekip alınabileceğine kitleleri inandırmaya çalışarak onları yanlış yola yöneltmektedirler; üstelik, birbiri ardından çeşitli sanayileri teker teker alıp sonra da 'planlı' ekonomik inşaya geçme umuduyla, kitleleri asıl canalıcı mücadeleden, acil ve en doğrudan talepleri için mücadeleden saptırmaya çalışmaktadırlar.» (94)

Oportünizmin karşıt kutbunda yer alan «sabırsız ve politik olarak deneysiz devrimci unsurlar» ise, en kısmi ve tekil talepler için bile, «doğaları gereği proletaryanın kesin ve belirleyici devrimci ayaklanmasını içeren en aşırı yöntemlere başvurmaktadırlar... çok tehlikeli bir maceracılık öğesi taşıyan (bu çizgi), uygulandığı takdirde, proletaryanın iktidarın ele geçirilmesine yönelik gerçek devrimci hazırlığını uzun bir süre için etkisizleştirebilecek, boşa harcayabilecektir.» Kitlelerin günlük mücadelelerinden uzak duran «sol» unsurlar, «gerçek güçler ilişkisini bulandıran ve gözlerden saklayan, mücadelenin güçlüklerini görmezden gelen devrimci lafızlarla» yetinmektedirler. Oysa sorun:

«Nihai amacı proletaryaya ilan etme sorunu değil, proletaryayı nihai amaç için mücadeleye yöneltecek tek

yol olan pratik mücadelelerin yoğunlaştırılması sorunudur. İçinde yaşadığımız döneme devrimci bir nitelik kazandıran şey şudur: çalışan kitlelerin en mütevazi yaşam koşullarının sağlanması bile kapitalizmin varlığıyla bağdaşamamakta ve bu nedenle en basit talepler için mücadele bile komünizm için mücadeleye doğru gelişmektedir.» (95). (a.b.ç.)

Sosyal demokrasinin eski reformist asgari programı, «açıkça karşı devrimci bir aldatmaca haline gelmiştir.» Buna karşılık, bir takım ilkelerin sürekli tekrarlanmasıyla yetinen dar propagandist bir yaklaşım da yeterli değildir: «Komünist partileri ancak mücadele içinde gelişebilir. En küçük komünist partileri bile sadece propaganda ve ajitasyonla sınırlı kalmamalıdırlar.» Kitleleri **sosyalist** mücadeleye çekebilmek için komünist partileri, «işçi sınıfının **acil ve dolaysız bir gereksiniminin karşılığı olan** talepler atmalı ve bunların kapitalist sınıfın kâr ekonomisiyle bağdaşıp bağdaşmadığına bakmadan, kitle mücadeleleri içinde bu talepler için savaşmalıdır.»

Geçiş talepleri yaklaşımının özü olan bu nokta şöyle açılmaktadır:

«Eğer talepler geniş proleter kitlelerinin hayatî gereksinimlerine uygun düşüyorsa ve eğer kitleler bu gereksinimler karşılanmadığı takdirde hayatlarını sürdüremeyeceklerini düşünüyorlarsa, bu talepler için mücadele iktidar mücadelesinin çıkış noktası haline gelecektir. Reformistlerin ve merkezcilerin asgari programlarının yerine, Komünist Enternasyonal, proletaryanın **somut gereksinimleri** için mücadeleyi; **bir bütün olarak alındıklarında** burjuvazinin iktidarını parçalıyan, proletaryayı örgütlendiren ve **proletarya diktatörlüğü için mücadelenin adımlarını** oluşturan bir **talepler sistemini** koyar;

kitlelerin kendileri bilinçli olarak proletarya diktatörlüğünden yana olmasalar bile, bu taleplerin her biri kitlelerin büyük çoğunluğunun bir gereksiniminin anlatımı olmalıdır». (96) (a.b.ç.)

Bu geçiş talepleri yaklaşımı içinde üç nokta önemlidir: bir kere, talepler, kitlelerin gerçek ve hissedilen gereksinimlerine tekabül etmelidir; ikinci olarak, bu talepler (ya da Lenin'in deyimiyle «geçişsel adımlar») bütünlükleri ve gelişmeleri içinde, proletaryayı sosyalist devrimin eşiğine getirmelidir; üçüncüsü, eski sosyal demokrasinin asgari programında barışçı parlamenter ve sendikal mücadelelerle elde edilmesi düşünülen asgari taleplerden farklı olarak, bu talepler için verilecek mücadele **kitlesel** ve **devrimci** yöntemlere dayanmalıdır: «Komünist partileri, en geniş kitlelerin gereksinimlerinden kaynaklanan bu kısmi talepleri, sadece kitleleri mücadeleye yönelten bir biçimde değil, ama doğası gereği, onları örgütlendiren bir biçimde de ortaya sürmek zorundadır.»

O dönemde komünist hareket içindeki tartışmalarda, kesintisiz açık saldırı ve «elektriklendirme taktiklerinden» yana olanlar, parti programlarında kısmi ve geçiş taleplerinin varlığına da karşı çıkmaktaydılar. **Tezler** bu itiraza şöyle karşılık veriyor:

«Bu türden kısmi taleplerin ileri sürülmesine karşı her türlü itiraz, buna ilişkin olarak yapılan bütün reformizm suçlamaları, devrimci eylemin zorunlu koşullarını anlıyamamış olmanın belirtisidir; bu anlayışsızlık bazı komünist grupların sendikalara katılmaya ya da parlamentoyu kullanmaya karşı gösterdikleri düşmanlıkta da kendini açığa vurmuştur.» (97)

Komintern'in 1922'deki Dördüncü Kongresi, **Komünist Enternasyonal'in Programı Üzerine Karar**'ında, bu defa açıkça «geçiş talepleri» deyimini kullanarak, daha bağlayıcı bir hüküm getirecektir:

«Ulusal seksiyonların programları, bu taleplerin yer ve zamanın somut koşullarına bağımlı olduğuna ilişkin gerekli kaydı koyduktan sonra, geçiş talepleri için mücadelenin gerekliliğini açıkça ve kesin olarak belirtmelidirler. Bütün geçişsel ve kısmi taleplerin teorik temelleri, **genel programda** açıkça ortaya konulmalıdır. Dördüncü kongre, temel devrimci görevlerin üzerini örtme ya da bunların yerine kısmi talepleri geçirme çabalarına olduğu kadar, geçiş taleplerinin programa alınmasının oportünizm olarak tanımlanmasını da kesinlikle mahkum eder. Genel program, farklı ülkelerin ekonomik ve siyasal yapısındaki temel değişikliklere uygun olarak, ulusal seksiyonların geçiş taleplerinin ana tarihsel tiplerini ortaya koymalıdır.» (98)

Komintern'de «İşçi Kontrolü» Sloganı

Komintern ilk dört kongresinde, bu genel teorik belirlemelerin ötesinde, somut bir geçiş programı oluşturacak fırsatı bulamadı. Bununla birlikte, böyle bir programın odak noktaları olan **işçi kontrolu** ve **ikili iktidar organları** sorununu, **birleşik işçi cephesi** taktiğini ve **işçi hükümeti** (ya da işçi-köylü hükümeti) sloganını ayrıntılı olarak işledi.

İşçi kontrolu, üreticilerin öz-etkinliğini ve öz-örgütlenmesini geliştiren bir talep ve eylem biçimi olarak, «**Taktikler Üzerine Tezler**»in merkezinde yer almaktadır:

«İşçi kitlelerinin ekonomik gereksinimlerinden doğan her pratik slogan, üretimin kontrolu için mücadeleye doğru yöneltilmelidir. Üretimin kontrolundan anlaşılması gereken, ulusal ekonominin kapitalist rejim içinde bürokratik olarak örgütlenmesi için bir plan değil, fabrika konseylerinin ve devrimci sendikaların uygulayacağı kontroldur. Ancak sanayi dalları ve bölgeler olarak birbirine bağlanan bu türden örgütlerin (fabrika konseyleri) kurulmasıyla işçi kitlelerin mücadelesi örgütsel olarak birleştirilebilecek ve sosyal demokrasi ve sendika liderlerinin kitleleri bölme çabalarına karşı konulabilecektir. **Fabrika konseyleri, ancak** işçi kitlelerinin en geniş kesimleri için ortak olan ekonomik hedeflere yönelik **mücadeleler içinde ortaya çıktıkları takdirde,** bu görevleri yerine getirebilecektir.» (99) (a.b.ç.)

Komintern'in Üçüncü Kongresiyle hemen hemen aynı tarihlere rastlıyan Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin Birinci Kongresi de, **Taktikler Sorunu Üzerine** kararında, işçi kontroluna oldukça geniş bir yer ayırmıştır. Kararda, işçi kontrolunun gelişmesinde bazı aşamalar olduğu belirtilmektedir. Savaş sırasında çeşitli Avrupa ülkelerinde ve Rus devriminde yaşanan deneylerden çıkan sonuçlara göre ilk ve en temel aşama, savaş, kitlesel işsizlik, kapitalist bunalım ve **patronların fabrikaları kapatma** girişimleri sırasında işçilerin işletmelerde kendi kontrollarını uygulama gereğini somut olarak duymalarıdır.

«İşçi kontrolunun bu ilkel evresi, teker teker her işletmenin işçilerinin yapılan çalışma üzerinde, işletmede, piyasaya mal sürümü üzerinde ve makinalar üzerinde gözetim uygulamak, fabrikanın kapanmasının gerçekten bir zorunluluğa mı dayandığını yoksa işverenin kötü niyetinin mi sonucu olduğunu belirlemek için zaman zaman giriştikleri kendiliğinden kontrol girişimlerinde ortaya çıkmaktadır».

En gelişmiş biçimiyle işçi kontrolu ise, teknik gözetimin yanısıra **mali denetimi** de içermektedir.

«Mali denetim süreci içinde işçiler fabrikalarının pratikte bankalara ve ulusal ve uluslararası mali tröstlere bağımlı olduğunu göreceklerdir. Ticari, sınai ve özellikle mali sırların açıklanması, burjuvazinin giriştiği ağır sabotajın ana kaynağını proletaryaya gösterecektir... Mali kontrol için mücadele, işçi sınıfını, siyasal gücü bir ölçüde mali güce dayalı olan burjuvaziyle dolaysız ve belirleyici bir çatışmaya götürecektir. Bu aşamada, denetim, kaçınılmaz olarak siyasal bir nitelik kazanacak ve siyasal önderliğe gerek duyacaktır. Bu arada, gittikçe artan fabrika işgali olayları ve mali cihazı ele geçirmeksizin bu fabrikaların işletilememesi gerçeği, işçilerin önüne, mali sisteme ve onun aracılığıyla da tüm sanayiye el koyma sorununu getirecektir.» (100)

Komintern'de «Birleşik İşçi Cephesi» Sloganı

Geçiş talepleri programının ayrılmaz bir yönü olan **birleşik işçi cephesi** sorunu da Komintern'in gündemine ilk kez Üçüncü Kongre'de girdi. Daha önce Komintern'in kendine yüklediği ana görev, reformizmden ve merkezcilikten kopan işçilerin ve kadroların birleşeceği bir çerçeve kurmak reformizme ve merkezciliğe **karşı bir devrimci Marksist kutup** oluşturmaktı. Ama 1921'e gelindiğinde devrimci Marksizmin henüz işçi sınıfının çoğunluğunu kazanamamış olduğu görülecekti. Komünistlerin İkinci ve İki buçukuncu Enternasyonallerle somut hedefler için ortak eylemlerini içeren birleşik işçi cephesi sloganı böylece gündeme geldi.

Komintern liderlerinden Radek, 1921 sonunda, **Komünist Enternasyonal'in Görevleri** üzerine uzun bir yazıda, Sosyal Demokrat liderlerin birleşik işçi cephesine düşmanlıklarının bu politikanın ne kadar doğru olduğunu kanıtladığını söylüyordu. Eğer bu politika başarılı olursa, Komünistler Sosyal Demokrat işçilerle diyalog imkanını elde edecek ve reformist liderler de ister istemez işçi sınıfının çıkarlarına uygun bir politikaya sürüklenmiş olacaklardı. Birleşik cephenin gerçekleşmemesi halinde de, çalışan kitlelerin ortak çıkarları için savaşmayı kabul etmeyen Sosyal Demokrat cihaz teşhir olmuş olacaktı. Birleşik cephe taktiği, uluslararası durumdaki değişmeye de uygun düşüyordu. 1920'ye kadar Komünistler daha farklı mücadele yöntemleri kullanmışlardı, esas olarak doğrudan saldırı yöntemlerine ağırlık vermişlerdi.

«O dönemde sosyal demokrat partilere sadece ortak eylem önermemekle kalmadık, üstelik bütün gücümüzle onları bölmeye de çalıştık. Ön plana sovyet diktatörlüğü sloganını çıkardık, oysa şimdi... somut geçiş taleplerini ön plana alıyoruz.» (101)

Çok kısa dönemde uluslararası bir patlama mümkün görünmüyordu, buna karşılık devrimin ağır ağır olgunlaşması en muhtemel perspektifti. Öyleyse günün programatik hedefi **saldırının kendisi değil**, başarılı bir saldırı için **gerekli güç birikiminin sağlanmasıydı**; bu da ancak sosyal demokrat örgütlerle ortak çalışma içinde, bu örgütlerin içinde çalışma yoluyla gerçekleşebilirdi.

Komintern Yürütme Komitesinin Aralık 1921'de yayımlanan **Birleşik İşçi Cephesi Üzerine Direktifleri,** burjuvazinin uluslararası düzeyde işçi sınıfına karşı bir saldırıya geçmiş olduğunu, bütün gücüyle ücretleri ve çalışanların hayat standartlarını düşürmeye uğraştığını kaydediyor ve:

«Bu yükselen kapitalist saldırının etkisi altında, işçilerde **birlik yönünde** kendiliğinden bir eğilimin belirdiğini» söylüyordu. Yeni yeni siyasal hayata katılan genç işçi kesimleri «bütün işçi partilerinin birleşmesini hayal ediyor... eski sosyal demokratlara bağlı işçilerin önemli kesimleri de Komünistlere karşı yürütülen kampanyanın durdurulmasını istiyorlardı. Ama **bununla birlikte, bu işçiler henüz reformistlere duydukları inancı yitirmemişlerdi** ve çok geniş kitleler hala reformist ve merkezci enternasyonalleri destekliyorlardı.» Bu durumda yapılması gereken, bu işçileri **doğrudan doğruya Komünistlere katılmaya çağırmak değil, onlara ortak eylemler önermekti.** Henüz reformizmin sınırlarını aşamamış, proleter devriminin gerekliliğine inanmış işçi kitleleri, Komünistlerle ortak eylemler içinde devrime kazanılabilirdi:

«İşçi hareketinin şu anda içinde bulunduğu genel durumda, herhangi bir ciddi kitle eylemi, sadece kısmi taleplerle işe başlasa bile, kaçınılmaz olarak devrimin daha genel ve temel sorunlarını ön plana çıkaracaktır. Eğer yeni işçi kesimleri, reformizmin ve uzlaşmaların gerçek dışı, hayali bir çaba olduğunun bilincine kendi deneyleriyle ulaşırsa, komünist öncü bundan ancak kazançlı çıkabilir.» (102)

Komintern'in, birleşik işçi cephesi taktiğinde de, geçiş taleplerinin mantığına bağlı kaldığı görülebiliyor: reformlara, uzlaşmalara yer bırakmayan, patlamalara gebe bir devrimci bunalım durumu; henüz reformist yanılsamaların etkisi altında bulunan kitle çoğunluğu; bu kitlelerin somut, gerçek ve hissedilen gereksinimleri (bu örnekte, kapitalizmin özellikle ekonomik saldırısına karşı, sosyal demokrat, komünist ve diğer işçilerin ortaklaşa karşı koyma istekleri); kapitalizmin bu bunalımından doğan bu gereksinim ve isteklerin, işçi sınıfının kitlesel ve birleşik eylemleri yoluyla karşılanması için verilen mücadelelerde, kitlelerin devrimci projeye kazanılması.

Direktifler, belirli ülkelerin özgül koşullarına göre birleşik cephe taktiğinin uygulanmasının da özellikler göstermesi gerektiğini söylüyor, ancak özgül durum ne olursa olsun «bütün ülkelerdeki komünist partiler için mutlak bir zorunluluk olan başlıca koşulları» sayıyordu. Bir kez, birleşik işçi cephesi, adı üzerinde, «işçilerin burjuvaziye karşı birleşik cephesiydi», burjuvazinin sözümona ilerici ya da «tekelci olmayan» kesimleriyle işçi partilerinin ittifakı değil. **Direktifler**'de, İkinci Enternasyonal liderleri, «burjuvaziyle birliği, devrimci işçilerle (Komünistlerle) birliğe tercih ettikleri» için eleştiriliyorlardı. Birleşik işçi cephesinin amacı ve programatik temeli, **işçi ve emekçi kitlelerinin demokratik, ekonomik ve toplumsal haklarını** kapitalist saldırıya **karşı savunmak**, ve bu savunma mücadelesi için-

de elde edilen siyasal ve örgütsel güce dayanarak kesintisiz bir biçimde bir karşı saldırıya, kapitalizmin bunalımına devrimci sosyalist bir çözüm getirmek üzere bir saldırıya geçmekti. Bunun için işçi sınıfının hem **birliği**, hem de sınıf **bağımsızlığı** zorunluydu. Oysa, burjuvazinin «liberal» ya da «ilerici» kesimleriyle, burjuva demokrasisini savunma temeli üzerinde yapılacak bir ittifak, proletaryanın **bu** demokrasiyle çatışan gereksinimlerinin savunulmasına izin vermeyeceği için, sınıf bağımsızlığına indirilmiş bir darbe olacaktı.

Birleşik cephenin buna bağlı olan ikinci şartı ise, komünistlerin reformistlere karşı siyasal ve ideolojik bağımsızlığının korunmasıydı:

«İkinci ve İki buçukuncu Enternasyonallerle bir anlaşmaya giren partilerin mutlak bağımsızlığı; kendi görüşlerini ileri sürme ve komünizmin muarızlarını eleştirme özgürlüğü. Komünistler, bir (ortak) eylem temelini kabul etmekle birlikte, sadece eylemin öncesinde ya da sonrasında değil, **eylemin içinde de** bütün işçi sınıfı örgütlerinin politikaları hakkındaki görüşlerini ortaya koyma hak ve imkanlarını kayıtsız şartsız korumalıdırlar.» (103)

Komintern'de «İşçi hükümeti» ya da «İşçi-Köylü hükümeti» sloganı

«Güncel bir siyasal slogan olarak... işçi hükümeti (ya da işçi-köylü hükümeti) sloganı» Komintern'in Dördüncü Kongre'sinde ortaya atıldı ve tartışma konusu oldu. Kongre döneminde yapılan tartışmalarda daha önce ge-

çiş taleplerine de karşı çıkmış olan sol kanat, bu slogana da kuşkuyla bakıyordu. İtalyan Solundan Bordiga, eğer işçi hükümeti sadece proletarya diktatörlüğünün öbür adıysa, diyordu, buna bir itirazımız olamaz. Ama eğer bu slogan, işçi sınıfının silahlı iktidar mücadelesinin dışında bir yoldan iktidara gelmesi gibi bir perspektifi içeriyorsa, bütün Komünistler buna karşı çıkmalıdır. Diğer sol kanat sözcüleri de buna benzer yaklaşımlarla, bu sloganın gereksiz ve kafa karıştırıcı olduğunu söylüyorlardı; Komünist Partisinin amacı proletarya diktatörlüğü ise, bunun adını koymalıydı, gerçek hedefi «daha güleryüzlü» sözcüklerin ardında gizlemek, sınıf düşmanını aldatmadığı gibi, proleter kitlelerinin de bilincini bulandırırdı.

Sol kanadın bu çıkışı, işçi hükümeti formülünü **sadece** bir propaganda unsuru olarak anlamasının ürünüydü. Gerçekten de bu sloganın bir propaganda değeri vardı: varolan kısmi ekonomik ve demokratik mücadelelere, kitlelerin o andaki bilinç düzeyini dikkate alan bir hedef, bir siyasal odak noktası oluşturmak. Bunun yanısıra, işçi hükümeti (yani, sadece işçi partileri ve örgütlerinden oluşan bir hükümet) sloganı, diğer işçi partileri ve örgütleriyle birlikte iktidarı almalarını mümkün kılan bir siyasal ve parlamenter çoğunluğa sahip oldukları halde buna yanaşmıyan, burjuva partileriyle koalisyonu tercih eden reformist şeflerin kitlelere teşhir edilmelerini de sağlayacaktı. Ama sadece bir propaganda unsuru, sadece reformist liderlerin iha-

netini teşhir olarak kaldığı sürece, bu sloganın, görece dar bir öncünün ötesinde geniş kitleler üzerinde önemli bir etki yapması beklenemezdi. Sorun şuydu: işçi ya da işçi-köylü hükümeti, gerçek bir duruma, sınıf mücadelesinin belli bir aşamasına tekabül edecek midir? Sınıf mücadelesinin belli bir noktaya yükselmesinin ürünü olarak mı doğacaktır, yoksa sadece belli başlı işçi partilerinin yönetimleri arasında bir parlamento ittifakını mı temsil edecektir? Slogan üzerinde çıkan tartışmalarda, Radek, işçi hükümetinin proletarya diktatörlüğü demek olmadığını, ama proletarya diktatörlüğüne bir geçiş aşaması olduğunu söyleyerek soruna bir ilk cevap getirecekti. Zinoviev de, Komintern Yürütme Komitesi adına verdiği raporda, işçi hükümeti formülünün, ancak hükümet sorunun hem parlamento içinde hem de dışında ön plana çıkmış olduğu ülkelerde geçerli olacağını, örneğin Amerika için böyle bir sloganın söz konusu olamayacağını, ama Almanya ve İtalya'da bunun sınıf mücadelesini keskinleştirmek ve kitlelerin ekonomik ve toplumsal taleplerini siyasal düzeye yükseltmek açısından anlamlı olacağını söylüyordu. Ama Zinoviev'e göre de, bu formül, sadece parlamentodaki durumdan kaynaklanıyorsa, değersizdi; sınıf mücadelesinin yerini tutamazdı.

Sonuçta Kongre'nin oybirliği ile kabul ettiği **Taktikler Üzerine Tezler**'in bir bölümü işçi hükümetine ayrıldı. Tezlerde, görevin yine üçüncü kongrede belirlendiği gibi, kitlelerin çoğunluğunu kazanmak olduğu belirtiliyor, bunun için te-

mel taktik olarak işçilerin birleşik cephesi öneriliyor ve ardından işçi hükümetinin açıklanmasına geçiliyordu:

«İşçi hükümeti (ya da işçi-köylü hükümeti) sloganı, genel bir propaganda sloganı olarak heryerde kullanılabilir. Ama **güncel bir siyasal slogan** olarak, burjuva toplumunun özellikle dengesini yitirdiği, işçi partileriyle burjuvazi arasındaki güçler ilişkisinin, hükümeti kimin kuracağı sorununa acil bir pratik çözüm getirilmesini gerektirecek ölçüde gerginleştiği ülkelerde, bu slogan son derece önem kazanmaktadır. **Böyle** ülkelerde işçi hükümeti sloganı, bütün birleşik cephe taktiğinin kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.» (104)

İşçi hükümeti, **işçi** partilerinin koalisyonudur, işçi partilerinin burjuvazinin «ilerici» kesimleriyle hükümete girmesi değil:

«İkinci Enternasyonal partileri bu (bunalımla birlikte hükümet sorununun gündeme geldiği) ülkelerde durumu 'kurtarmak' için, burjuva ve sosyal demokrat partiler arasında bir koalisyon hükümeti önermekte ve kurmaktadır... Bu açık ya da gizli burjuva-sosyal demokrat koalisyona karşı, komünistler, burjuva iktidarına karşı mücadele ve sonuçta onun yıkılması için bütün işçilerin birleşik cephesini ve bütün işçi partilerinin koalisyonunu savunurlar.» (105)

Böyle bir hükümetin temel görevi, proletaryayı nihai hesaplaşma anı için hazırlamak, proletarya diktatörlüğünün koşullarını oluşturmaktır:

«İşçi hükümetinin en önemli görevleri, proletaryayı silahlandırmak, burjuvaziyi ve karşı devrimci örgütleri silahsızlandırmak, üretimde (işçi) kontrolunu başlatmak, verginin esas yükünü zenginlere yüklemek ve karşı devrimci burjuvazinin direncini kırmak olmalıdır.» (106)

Aynı yerde, böyle bir hükümetin ancak kitlesel mücadeleler içinde doğduğu ve sovyet tipi öz-örgütlenmelere dayandığı, bunlardan güç aldığı sürece bu görevleri yerine getirebileceği belirtilmekte, ancak sekter ve ültimatomcu bir tutumun içinde sıkışıp kalmamak için bir kayıt da konulmaktadır:

«Parlamentodaki gelişimin sonucunda kurulan ve bu anlamda salt parlamenter bir kaynaktan doğan bir işçi hükümetinin bile, devrimci işçi hareketini canlandırmak için bir fırsat yaratması **mümkündür.** Şurası açıktır ki, gerçek bir işçi hükümetinin kurulması, ve devrimci bir politika izleyen bir hükümetin varlığının sürmesi, sert bir mücadeleye ve sonuçta burjuvaziyle iç savaşa yol açacaktır... Bu yüzden işçi hükümeti sloganı, proletaryayı (bir iktidar perspektifi çevresinde) toplamak ve sınıf mücadeleleri başlatmak açısından yararlıdır.» (106)

KOMİNTERN'DE MARKSİZMİN TASFİYESİ: ASGARİ PROGRAMA DÖNÜŞ

1923'den sonra SSCB'de ve Komünist Enternasyonal'de Stalinist bürokrasinin hakim olmasıyla, devrimci işçi hareketinin ve Komintern'in diğer teorik ve politik kazanımlarıyla birlikte geçiş programı düşüncesi de tasfiye edilecekti. Ağır ağır gelişen bürokratik karşı devrim, ilk teorik ifadesini, Marx'tan, Lenin ve Troçki'ye kadar devrimci sosyalizmin ayrılmaz bir yönü olmuş dünya devrimi kavramının yerine «tek ül-

kede sosyalizm» kavramının geçirilmesinde buluyordu. Lenin'in katıldığı son Komintern kongresi olan 4. Kongre'de, bu klasik Marksist tez yeniden vurgulanıyordu:

«Dördüncü Dünya Kongresi, bütün ülkelerin proleterlerine, proleter devriminin hiçbir zaman tek bir ülkede bütünüyle zafere ulaşamayacağını hatırlatır; proleter devrimi, uluslararası alanda, dünya devrimi olarak zafere ulaşmak zorundadır.» (107)

1927 Mayısında Stalin de henüz bu görüşe bağlıdır:

«Burjuvaziyi yıkmak için tek bir ülkenin çabaları yeterlidir... Sosyalizmin nihai zaferi için, sosyalist üretimin örgütlenmesi için, tek bir ülkenin çabaları, özellikle Rusya gibi bir köylü ülkesinin çabaları, yeterli değildir; bunun için, bir kaç ileri ülkenin proleterlerinin çabaları gerekmektedir.» (108)

Ama 1924'ün sonundan itibaren, Troçki'ye ve onun savunduğu dünya devrimi perspektifine karşı verilen mücadele içinde, Stalin bu klasik Marksist teoriyi de tasfiye etmeye girişti. Sonuçta ortaya çıkan, sosyalizmin bütünsel zaferinin ve komünizme geçişin tek bir ülkenin sınırları içinde gerçekleşebileceğini ileri süren tez, pratikte dünya devriminin çıkarlarının SSCB devletinin (daha doğrusu, bu devlete hakim olan bürokrasinin) dar çıkarlarına bağımlı kılınması anlamına geliyordu. Bundan sonra, çeşitli ülkelerde komünistlerin görevi devrimi ilerletmek değil, ortaya çıkan devrimci imkanları harcamak pahasına SSCB diplomasisinin gereklerini yerine getirmek olacaktı.

Bu teori, Luxemburg'un, Lenin ve Troçki'-

nin defalarca ortaya koydukları ve Komintern'in ilk dört kongresinde özetlenen proleter taktiğinin temel ilkelerinin bir bir yokedilmesini sağladı. Bunun tek değil ama sonuçları açısından en yıkıcı örneği, «sosyal faşizm» politikasıydı. 1928'den itibaren, Sovyet devletinin başlıca düşüncesi, SSCB'ye karşı bir Fransız-Alman ittifakının önlenmesiydi. Weimar Cumhuriyetinde, burjuvazinin en saldırgan kesimleri, Birinci Dünya Savaşının galibi olan Fransa'dan öç alınmasını istiyorlar, Versay anlaşmasına karşı çıkıyorlardı. Buna karşılık, burjuvazinin daha liberal kesimleri ve onlarla ittifakı kollayan Sosyal Demokrasi, Versay anlaşmasının başlıca savunucularıydı. Bu, Stalin ve Komintern yönetimi için, Sosyal Demokrasiyi «başdüşman» ve «faşizmin ikizi» yapmaya yetecekti. Komintern ve Alman KP'si, sosyalizmin ve proletarya diktatörlüğünün gerekliliğine henüz inanmayan sosyal-demokrat ve partisiz işçileri kendi deneyleri içinde sosyalizme kazanmayı amaçlayan geçiş yönteminin ve onun örgütsel ifadesi olan birleşik işçi cephesinin yerine, pratikte sosyal demokrat işçilerin partilerinden kopmasını ve KP önderliğini benimsemesini gerektiren «tabandan birleşik cephe» politikasını önerdiler (109). KPD organı **Rote Fahne**'de, «Komünist Partisinin önderliği altında kurulmayan bütün birleşik cepheler proletaryanın çıkarlarına karşıdır,» deniliyordu (110). Bu, henüz komünizmi ve dolayısıyla KP önderliğini benimsememiş olan işçilerle, yani Alman işçi sınıfının çoğunluğuyla

birleşik eylemin reddedilmesi demekti. Hitler iktidara böyle geldi.

Nazilerin zaferinden sonra, SSCB için farklı bir durum ortaya çıkmıştı. Artık sadece Batı'ya doğru değil Doğu'ya doğru da yayılmayı amaçlayabilecek saldırgan bir Almanya sözkonusuydu. Stalin SBKP'nin 1934 başındaki 17. Kongresinde bu durumu değerlendiriyor ve Almanya'nın yeni yöneticilerinin «SSCB ile Almanya arasındaki anlaşmalarda ifadesini bulan eski politikadan ayrılmamaları halinde» Sovyet-Alman ilişkilerinin bozulması için bir neden olmadığını söylüyordu:

«Şüphesiz Almanya'daki faşist rejim hakkında fazla iyimser değiliz. Ama burda sorun faşizm sorunu değildir, çünkü örneğin İtalya'daki faşizm de SSCB'nin bu ülkeyle en iyi ilişkileri kurmasını önlememiştir.» (111)

Nazi emperyalizminin niyetleri, 1934'te Almanya ile Polonya arasındaki imzalanan anlaşmayla birlikte açığa çıkacaktı. Bu anlaşma, Moskova'da Hitler'in SSCB'ye saldırısının ilk adımı olarak yorumlanırken, Paris'te de Fransız diplomasisinin Birinci Dünya Savaşından sonra kurduğu ittifaklar sisteminde açılan bir çatlak olarak değerlendirildi. Böylece Fransa ile SSCB arasında bir karşılıklı yardımlaşma anlaşmasının yolu açılmış oldu. 1935 Mayısında imzalanan bu anlaşmanın hemen ertesinde Moskova'da Fransa Dışişleri Bakanı Laval ile Stalin arasında yapılan görüşmelerin sonunda yayımlanan ortak bildiride, SSCB'nin Fransa'nın silahlanma çabalarını desteklediği belirtiliyordu. Bu, FKP'nin

politikasında da etkisini gösterdi sosyal faşizm politikası bir yana bırakıldı ve artık **sadece sosyal demokrasiyle değil, küçük burjuva ve burjuva partileriyle de ittifakı içeren Halk Cephesi** politikası benimsendi. Komintern'in 1935 Temmuzunda yapılan 7. Kongresinde genelleştirilen Halk Cephesi politikası ilk bakışta bütün çalışan kitlelerin faşizme karşı ortak çıkarlarını savunuyor gözükmekle birlikte, pratik içinde karşı devrimci içeriğini açığa vuracaktı. Sorun şuydu: Batı Avrupa ülkelerinde Sosyal Demokrasinin ve burjuvazinin bazı kesimlerinin Hitler tehlikesine karşı Sovyet hükümetiyle anlaşma içine girmesi, hatta bir tür Halk Cephesini onaylaması mümkündü. Ama bunların, özellikle de burjuva partilerinin, **işçi sınıfının ve çalışan kitlelerin ortak çıkarlarının savunulması amacıyla kurulan ve bu açıdan devrimci bir dinamik içeren bir cephe politikasını** onaylamalarına imkan yoktu. Böyle bir politika ekonomik bunalım içindeki «demokratik ve liberal burjuvazinin» en temel çıkarlarıyla çelişir ve bunları düşman kampa iterdi. Bu ise, SSCB'nin amaçlarına aykırıydı. Fransada bir devrimci bunalımın belirmesi halinde, FKP'nin tutumu ne olacaktı? Bunalımı derinleştirmeye ve Fransız-Sovyet anlaşmasını tehlikeye atmak pahasına, devrimci bir çözüm getirmeye mi çalışacaktı? Yoksa, bir «sosyal barış» politikası güderek çelişkileri hafifletme yolunu mu tutacaktı? 7. Kongre, dolaylı bir biçimde de olsa buna bir cevap getiriyordu:

«SSCB'ye yardım, onun savunulması ve zaferinin

sağlanması için işbirliği yapılması, proletaryanın bütün devrimci örgütlerinin eylemlerini **belirlemelidir.**» (112)

Halk Cephesi formülü, 1936'da pratikte sınanma fırsatı buldu. O yıl yapılan Fransız genel seçimlerinde Halk Cephesi partileri çoğunluğu sağladılar; üstelik bu çoğunluk içinde, KP ve SP'nin sandalyeleri artarken, Cephenin burjuva ortağı Radikal Partininki azalmıştı. Fransız proletaryası, Halk Cephesi hükümetinin kurulmasını beklemeden eyleme geçti. Grev hareketi ve fabrika işgalleri, kimi yerde memurları da içine alarak gittikçe genişledi. Bir devrim öncesi durum doğmuştu (*). Ama işte bu devrimci dinamik, Fransız-Sovyet anlaşmasının ve Halk Cephesi politikasının gereklerine ters düşmekteydi (**). Halk Cephesinin amacı, orta tabakaları

(*) F. Claudin, bu durumu şöyle anlatıyor: «Fransa'daki işçi hareketi bütün tarihinde hiçbir zaman bu ölçekte bir grev hareketi yaşamamıştı. Hareketin gösterdiği özellikler, seçim sonuçlarıyla birlikte ele alındığında, şu ünlü konuşmayı akla getiriyordu: 'Demek, bu bir isyan?' - 'Hayır, Efendimiz, bu bir devrimdir'. Gerçekten de hareket, daha ilk gününden, bütün gerçek devrimlerin başında görülebilecek özellikleri taşıyordu: geniş kitlelerin kendiliğinden inisiyatifi, kitlenin psikolojisinde nitel bir değişim, milyonlarca insanın belirli bir düzene son vermek amacıyla tek bir irade halinde birleşmesi, geleneksel çevrelerin dışına taşılması...» (113)

(**) Sovyet Dışişleri Bakanı Litvinov, Fransız seçimlerinden sonra, görüşlerini soran bir Fransız gazetecisine şunları söylüyordu: «Asıl önemli olan, Fransa'nın askeri gücünün zayıflamasına izin verilmemesidir. Umarım, Fransa'da herhangi bir iç karışıklık, Almanya'nın planları için elverişli bir zemin yaratmasın.» (114)

ve «liberal burjuvaziyi» KP politikasına kazanmak, yani SSCB dış politikasının yörüngesine çekmekti. Bunun için, Cephe programının bu kesimleri ürkütecek fazlaca radikal talepler içermemesi şarttı. Böylece, Komintern'in Üçüncü Kongresinde «karşı devrimci bir aldatmaca» olarak nitelenen asgari program, KP'ler tarafından yeniden gündeme getiriliyordu. Örneğin FKP, Sosyalist Parti tarafından önerilen «yapısal reformların» (bazı kilit sektörlerin devletleştirilmesi) Cephe programına alınmasına karşı çıkacak ve bunu önleyecekti. Kitle hareketi, geleneksel işçi örgütlerinin dışına taşma eğilimi gösterirken, KP yönetimi de Halk Cephesiyle neyi kasdettiğini açıkça ortaya koyma fırsatını buldu. Hareketin başını çeken metal sektöründeki işçilerin, işçi denetimi altında devletleştirme ve fabrikalarda işçi yönetimi sloganlarıyla mücadelenin düzeyini yükselttiği bir durumda, «özel mülkiyete saldırmaya niyetli değiliz» ve «Halk Cephesi devrim değildir» sloganlarıyla harekete müdahale eden KP, kendi kontrolundaki işçilerin patronlarla bir anlaşma imzalamasını ve işbaşı yapmalarını sağladı. Hareket giderek bölündü, zayıfladı ve sönüp gitti. KP ve SP bürokrasilerinin yardımıyla toplumsal patlamayı denetim altına alan büyük sermaye, hemen ardından, daha önce verdiği ödünleri geri almaya girişti.

«Ücret artışlarını fiyat artışları izledi. Halk Cephesi hükümetinin yaptığı devalüasyon, bunalımın yükünü çalışan kitlelerin üzerine bindirdi. Proletaryanın gittikçe genişleyen bir kesimi yeniden pasifliğe ve kuşkuculuğa gömüldü. Küçük burjuvazi ve köylüler yeniden bur-

juva partilerine döndüler. 1938'in sonuna gelindiğinde, Komünist Partisi yine tamamiyle tecrit olmuştu. Gittikçe 'genişleyen' politikası, gittikçe daha dar sonuçlar veriyordu. Bu politika, en yüksek akıl hocalarının tasarladığının tam tersi olan sonuçlar verecekti. Halk Cephesi, Hitler tehlikesinin karşısında Fransa'da Fransız-Sovyet anlaşmasının temellerini pekiştirmek yerine, (Hitler'le Fransa arasındaki) Münih anlaşmasıyla sonuçlanacaktı.» (115)

Halk Cephesi ihanetinin çarpıcı bir örneği: İspanya 1936-39

Ama Halk Cephesinin (ve ona sıkı sıkıya bağlı olan «aşamalı devrim» ve «asgari program» anlayışlarının) en acı meyveleri, 1936-39 döneminde İspanya'da devşirildi. Şubat 1936'da Madrit'te Halk Cephesi hükümetinin kurulmasından sonra, kitlesel toprak işgalleri ve grevler dev bir dalga gibi bütün ülkeyi kaplamıştı. Bir Sovyet tarihçisi, o dönemi şöyle anlatıyor:

«Grev hareketi günden güne büyüyordu... Haziran ve Temmuz aylarında günde ortalama on ilâ yirmi grev kaydediliyordu... Ve Şubat'la Temmuz arasında yer alan grevlerin yüzde 95'inde kazanan taraf, işçilerdi. Caddelerde büyük işçi gösteri ve yürüyüşleri oluyor, iş ve ekmek talepleri atılıyor, faşizmin ezilmesi ve devrimin topyekun zaferi isteniyordu. Onbinlerce insanın katıldığı mitinglerde, işçiler, kapitalizmin sonunun geldiğini söyleyen ve kendilerini Rus devriminin yoluna çağıran konuşmacıları alkışlıyorlardı» (116).

17 Temmuzda, Franko önderliğindeki faşist güçler ayaklandı. Halk Cephesi hükümeti, bir yandan paniğe kapılmış bir halde, faşistlerle gö-

rüşme ve uzlaşma imkanı ararken, bir yandan da halkı silahlandırmayı reddediyordu. Buna rağmen kitleler karşı saldırıya geçtiler ve kendi silahlarıyla gerici isyanı ülkenin büyük bölümünde ezdiler. İç Savaşın haftasında, İspanya'nın nüfus ve sanayi açısından en önemli bölgelerinde, işçi ve yoksul köylü konseyleri, komiteleri, milisleri, mahkemeleri kurulmuştu. Kitlelerin bağımsız inisiyatifinin gelişmesini engellemeyen bir devrimci programa dayanılarak yürütülecek bir iç savaş, faşizmin kesin bir yenilgiye uğratılmasını ve iktidarın proletarya ve yoksul köylülüğe devredilmesini mümkün kılabilirdi. Claudin'in dediği gibi:

«Gerçek seçim, bir askeri diktatörlüğün kurulmasıyla bir burjuva parlamenter cumhuriyetin sağlamlaştırılması arasında değil, bir askeri diktatörlükle proleter devrimi arasındaydı... 19 Temmuzu izleyen haftalarda, Cumhuriyetçi bölgelerde kapitalist rejim fiilen ortadan kalkmıştı: gerek üretim araçları gerekse siyasal iktidar fiilen işçi örgütlerinin eline geçmişti.» (117)

Ama sonuçta başarıya ulaşan karşı devrim oldu. Neden?

Bir kere, Komintern'e ve İKP'ye göre, İspanya henüz burjuva demokratik aşama içindeydi. Bu aşamada orta tabakalarla ve burjuvazinin bazı kesimleriyle ittifak zorunluydu. Halk Cephesi hükümetinin programı da bu ittifakın damgasını taşıyordu. Küçük burjuva cumhuriyetçilerin alışılmış programlarının ötesine geçmeyen bu program, toprak devrimi ve ulusal sorun gibi burjuva-demokratik «aşamanın» en temel sorunlarına bile çözüm getirmiyordu. Komü-

nist Partisi buna da bir kılıf bulmuştu: Halk Cephesi programının gerçekleşmesi, burjuva demokratik devrimin ilk aşamasıydı. Bu ilk alt-aşamadan sonra, KP ve onunla birlikte yürümeye razı olan güçler, burjuva devrimini sonuna kadar tamamlayacaklardı. Ancak bundan sonra, sosyalist devrim gündeme gelecekti. Bunun pratikteki anlamı, Halk Cephesi hükümetinin her adımının kayıtsız şartsız desteklenmesiydi. Başka bir deyişle, gelişen proleter devrimi «burjuva demokratik aşamanın» sınırları içine sokulacak yani ezilecekti. İşçiler silahsızlandırıldı, milisler burjuva generallerin yönetimindeki düzenli orduya dahil edildi, elkonulan fabrikalardaki işçi yönetiminin yasallaştırılması reddedildi, işgal edilen topraklar eski sahiplerine verildi.

Faşist isyanın püskürtülmesini izleyen günlerde, ülke içindeki güç dengesi açıkça proleter güçlerin lehine dönmüştü. Eğer iç savaş sadece İspanya ile sınırlı kalsaydı, proletarya ve yoksul köylülük, Halk Cephesi hükümetinin gerici çabalarına rağmen devrimci bir çözümü zorlayabilirdi (*). Ama o dönemdeki uluslararası ekonomik ve siyasal bunalım, İspanya'daki iç savaşı, uluslararası düzeyde devrimle karşı-devrim arasındaki bir mücadeleye dönüştürdü. Hitler ve Mussolini, Franko'nun yardımına koşarken, «de-

---

(*) O dönemde, işçi partilerinin sayıca en büyüğü olan Sosyalist Parti içinde, «proleter devrimi ve proletarya diktatörlüğünden yana olduğunu ve onun için mücadele ettiğini» söyleyen bir sol kanat çoğunluktaydı (118).

mokratik» emperyalist ülkeler de, «iç işlere müdahale etmeme» bahanesiyle İspanya'yı abluka altına aldılar. Cumhuriyetçilere silah ve yardım göndermeyi reddettiler. Moskova da, müttefiki Fransa'yı gücendirmemek için, Leon Blum'un Halk Cephesi hükümetinin bu tutumuna göz yumuyordu. SSCB'nin kendisi, Cumhuriyetçilere belli bir askeri yardım gönderiyordu ama, bu yardım da bazı koşullara bağlıydı. Claudin'in çok açık olarak belirttiği gibi:

«Sovyet politikasının temel amacı, Fransa'yla yaptığı askeri ittifakı perçinlemek ve İngiltere ile bir anlaşma sağlamaktı. Ama ne Blum'un burjuva Fransa'sı ne de Chamberlain'in Muhafazakar İngiltere'si, İspanya'da bir proleter devriminin zaferini hoş karşılayabilirlerdi. Sovyet hükümetinin böyle bir zafere yardımcı olması, İngiltere ve Fransa'dan kopması demek olurdu. Şu halde 'İspanya'ya yardımın' Sovyet diplomasisinin amaçlarına uydurulmasının tek yolu, İspanyol proletaryasının Fransız ve İngiliz burjuvazilerince kabul edilebilecek sınırlarda kabul edebilecekleri, en fazlasından bir burjuva demokrasisi olabilirdi... Ne yazık ki, İspanyol proletaryası bu 'makul' sınırı çoktan geride bırakmıştı... Ama eğer İspanya cumhuriyetine yapılan Sovyet yardımı Sovyet diplomasisinin 'sınırlarına' sığdırılacaksa, o zaman İspanyol proletaryasının da bu (burjuva demokratik) 'sınırlara' geri döndürülmesi zorunluydu.» (119)

Böylece İspanya'daki Sovyet askeri danışmanları ve Komintern temsilcileri, KP ve Halk Cephesi hükümetiyle birlikte, İspanyol kitlelerinin kazanımlarını, «asgari programın» tabutunun içine sığacak şekilde budamaya koyuldular. Komintern tarafından daha önce kurulmuş olan

Uluslararası Tugaylar dağıtıldı. Kitleler, 1931'-den beri mücadele ettikleri kurulu düzeni savunmaya çağrıldıklarını görünce giderek çözüldüler, devrimden umut kestiler. Son yenilgi artık sadece bir zaman sorunuydu.

Stalinist Komintern 1930'larda ortaya çıkan devrim olasılıklarını böylece harcarken, Marksist devrim teorisinin en temel kavramlarını da tasfiye etti. Marksist teoriyi, proleter kitleleriyle Sovyet bürokrasisi arasındaki çıkar karşıtlığının **gizlenmesine** hizmet eden kısır bir ideolojiye dönüştürdü.

Troçki'nin yapıtlarını, özellikle de Dördüncü Enternasyonal'in kuruluşunu ve **Geçiş Programı**'nı bu bağlam içinde kavramak gerekir: dünya savaşının başlamak üzere olduğu, Avrupa'nın büyük bölümünde faşist ve yarı-faşist rejimlerin kurulduğu, işçi sınıfının gerek Avrupa'da gerekse SSCB'de ağır bir yenilgiye uğradığı ve kitlelerin büyük bir bölümünün şoven milliyetçi duyguların etkisi altına girdiği bir dönemde, Dördüncü Enternasyonal, Marksist teoriyi savunmak ve geliştirmek, devrimci Marksizmin programatik sürekliliğini sağlamak, gelecek dönemin mücadeleleri için yeni bir proleter öncüsü oluşturmak amacıyla kurulmuştur.

ÇÜRÜYEN KAPİTALİZM VE GEÇİŞ PROGRAMI

Bu yazının başında, işçi hareketi içindeki farklı program anlayışlarının temelinde, farklı

toplumsal gelişme teorilerinin, kapitalist gelişmeye ilişkin farklı değerlendirmelerin yattığını söylemiştik. Asgari program-azami program ayrılığı temelinde düşünen ve hareket eden Kautsky'nin ve «ortodoks» merkezcilerin ekonomist ve kaderci Marksizminde, karşı konulmaz bir zorunlulukla işleyen nesnel ekonomik yasalar kapitalist toplumu kaçınılmaz bir çöküşe götürecekti; bu çöküş aynı zamanda sosyalizmin başlangıcı da demekti. Azami programın görevi, sosyalizmin bu kaçınılmaz doğuşunu ortaya koymaktı. Asgari program ise, işçi hareketine, zaten kaçınılmaz olan bu doğumu biraz daha hızlandırmak için gerekli olan taktik araçları sağlayacaktı: sendikal ve parlamenter yöntemler. Buna karşılık Bernstein ve diğer revizyonistlere göre, azami program büsbütün gereksizdi; çünkü kapitalizmin herhangi bir zorunlu hareket yasası yoktu; kapitalizmin gözlenebilen çelişkileri, sistemin özüne ilişkin nedenlerden değil, «arızi» ve yüzeysel nedenlerden kaynaklanıyordu. Bunlar, esas olarak, kapitalizmin örgütlenme düzeyindeki aksaklıkları (kapitalizmin anarşik niteliği) ve bölüşüm alanındaki adaletsizliklerdi (gelir farklılıkları). Bu aksaklıkların, temel bir kopuşa, temel bir çatışmaya gerek kalmadan, asgari programda belirtilen mücadele yöntemleriyle düzeltilmeleri mümkündü. Kapitalizm kaçınılmaz bir çöküşe değil, barışçı bir biçimde «sosyalizme» doğru, yani «adil bir toplum düzenine» doğru ilerliyordu.

Gerek Kautsky'nin mekanik determinizmine

gerekse Bernstein'ın ahlaki sosyalizmine karşı, Luxemburg, Troçki, Lenin ve dönemin diğer devrimci Marksistleri, Marx'ın tarihsel diyalektiğinden kaynaklanan bir gelişme teorisini ortaya koydular. Değişik ifadelerini Lenin'in **Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması**'nda, Luxemburg'un özellikle dünya savaşı dönemindeki yazılarında, Troçki'nin Komintern kongrelerindeki konuşmalarında ve nihayet **Geçiş Programı**nda bulan bu teori iki sözcükle özetlenebilir: «ya sosyalizm, ya barbarlık!». Buna göre, kapitalizmin hareket yasalarının işleyişi, gelişimin belli bir aşamasında kapitalist toplumdaki çelişkilerin son derece şiddetlenmesine, nitel bir dönüşüm geçirmesine yol açar. Bu, «çürüyen kapitalizm» çağının başlangıcına tekabül eder. Kapitalizm, artık, göreli «ilerici» niteliğini genelde yitirmiştir. İnsanlık, daha doğrusu proletarya, iki seçenekle karşı karşıyadır: ya bu gelişmeye müdahale ederek sosyalizmi kurmak, ya da insanlık kültürünün yokedilmesi ve milyonların açlık ve ölüme terkedilmesi demek olan barbarlığa gömülmek. Başka bir deyişle, kapitalizmin gelişmesi otomatik bir biçimde sosyalizmi getirmez, sosyalizmin nesnel önkoşullarını hazırlar, o kadar. Sosyalizm, son tahlilde, bilinçli insan çabasının ürünü olacaktır.

«Proleter devrim için gerekli nesnel önkoşullar sadece olgunlaşmakla kalmayıp, neredeyse çürümeye yüztutmuştur. Önümüzdeki tarihsel dönemde sosyalist devrimin gerçekleşmemesi halinde bütün insanlık kültürü bir yıkım tehdidi altındadır.»

Geçiş Programı ilk bölümünde bu iki tarih-

sel seçeneği açıkça ortaya koymakta, öneri ve taleplerini kapitalizmin çürüme çağına girmiş olduğu gerçeği üzerinde temellendirmektedir.

Ancak, **Program**'ın bu çok önemli yönü, aynı zamanda en fazla yanlış anlaşılmış noktasıdır da. Bunun bir nedeni, Marx'ın kapitalist gelişme ve kapitalizmin çürüme çağı ile ilgili düşüncelerinin de sosyalist hareket içinde yeterince kavranmamış olmasıdır. Bu noktayı biraz açmayı deneyelim.

Program'da Troçki, «İnsanlığın üretici güçlerinin duraklama içine girdiğini, yeni keşif ve buluşların maddi refah düzeyini arttıramadığını,» söyler. Başka bir deyişle, kapitalizm artık gelişememekte, üretici güçleri de geliştirememektedir. Çoğu eleştiriciler, kapitalist dünyada İkinci Dünya Savaşından sonraki hızlı ve uzun süreli ekonomik gelişmeye işaret ederek, Troçki'nin «kehanetinin» yanlış çıktığını ileri sürmüşlerdir. Burdan çıkan sonuç, kapitalizmin henüz çürüme çağına girmemiş olduğudur; yani proleter devriminin nesnel koşulları hazır değildir. Ya da kimi dogmatikler, tam ters bir zihinsel işlemle, savaştan sonraki gözle görülür ekonomik büyümeyi görmezden gelmişler, kapitalizmin sürekli bir **bunalım içinde olduğunda** diretmişler, gerçekleri iptal etmeyi denemişlerdir. Bu iki hatalı yaklaşım (birincisi, sadece dış görünüşlerle yetinen ampirik bir yaklaşım, ikincisi ise teoriyi gerçeklerden ve pratik sınanmadan koparan dogmatik bir tutum) devrimci strateji alanında aynı ölçüde etkisiz kalmaktadır.

Kapitalizmin çürüme çağına girmiş olması,

üretici güçlerin gelişmesinin durması, hele mutlak anlamda durması demek değildir. Kapitalizm daha **ilk ortaya çıkışından itibaren** çelişkili bir üretim tarzıdır; bu çelişki, kapitalizmin en temel kategorisinde, **meta** kavramında mevcuttur: metanın üretilmesiyle satılması arasındaki kopukluk; başka bir deyişle, kullanım değeriyle mübadele değeri arasındaki çelişki. Metanın içindeki bu en temel çelişki, genelleşmiş meta üretimi demek olan kapitalist üretim tarzının bütünlüğü içinde, üretimin genişlemesiyle artık değer üretimi arasındaki çelişki biçiminde ortaya çıkar:

«Çelişki, çok genel bir ifade ile şudur: kapitalist üretim tarzı, değeri ve onun içindeki artık değeri hesaba katmaksızın ve kapitalist üretimin çerçevesini oluşturan toplumsal koşulları dikkate almaksızın üretici güçleri mutlak olarak geliştirme yönünde bir eğilim taşımaktadır: buna karşılık, bu üretim tarzının amacı, mevcut sermayenin değerinin korunması ve azami ölçüde genişletilmesidir... Kapitalist üretimin **gerçek engeli, sermayenin kendisidir.** Sermaye ve onun kendini büyütmesi, üretimin hem çıkış noktası hem de sonuç noktası olarak görünür... Araç -toplumsal üretim güçlerindeki kayıtsız şartsız gelişme- sınırlı amaçla, mevcut sermayenin kendi kendini büyütme amacıyla **devamlı olarak** çatışma içine girer.» (120)

Kapitalist üretim tarzının bu temel çelişkisi, kapitalizmin tarihsel varoluşunun başlangıcından beri mevcuttur:

«(Kapitalizmin) bu içsel sınırları, sermayenin doğasına, sermaye kavramının özüne tekabül ederler.» (121)

Konjönktürel aşırı-üretim bunalımları, bu çelişkinin hem dışavurumu, hem de çözümüdür.

Her bunalımla birlikte, sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşmesi artar, başka bir deyişle tekelleşme hızlanır. Bu üretici güçlerin de gelişmesi demektir.

Ama bu gelişme mutlak değildir. Sözkonusu içsel çelişkiden ötürü, bu gelişmenin kendisi de çelişkilidir. Kapitalizmin tarihsel gelişiminin belli bir aşamasında, bu temel çelişki ve onun yansıması olan diğer çelişkiler (üretimin toplumsal niteliği ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişki, üretimin uluslararası niteliği ile sermayenin ulusal temelleri arasındaki çelişki, artık değerin üretilmesi ile gerçekleştirilmesi arasındaki çelişki, üretimin çeşitli dalları arasındaki uyumsuzluk, vb.) öylesine derinleşir ve şiddetlenir ki, kapitalizm kendini ve çevresini tahrip eğilimi içine girer: kapitalizmin çürüme çağı açılmıştır. Sistemin içinde başlangıçtan beri varolan çelişkiler, artık nitel olarak farklı bir düzeye çıkarlar:

«Sermaye zayıf olduğu sürece, daha eski üretim tarzlarının koltuk değneklerine dayanır. Kendini güçlü hissetmeye başlar başlamaz, bu koltuk değneklerini bir yana atar ve kendi yasalarına uygun olarak devinmeye başlar. Ama kendisinin gelişmeye bir engel olduğunu hissetmesiyle ve bunun bilincine varmasıyla birlikte de, **serbest rekabeti sınırlayarak sermayenin egemenliğini daha da kusursuzlaştırıyor gibi görünmelerine rağmen, aynı zamanda onun (sermayenin) çürümesinin ve ona dayalı üretim tarzının da çürümesinin habercileri olan biçimlere sığınır.»** (122)

Başka bir deyişle, tekelci kapitalizm ve emperyalizm, kapitalizmi bir dünya sistemi haline

getirmekte ve üretici güçleri geliştirmektedir -bu sermayenin zorunlu ve kaçınılmaz bir özelliğidir- ama, artık bu gelişme **çürüme biçimini** almaktadır. Üretici güçlerin **kapitalist sistem içinde** daha da gelişmesi, kapitalizmin kendi çelişkisini daha da şiddetlendirecek, ve artık büyüme çürümeyle birlikte gidecektir. Lenin'in **Emperyalizm**'de belirttiği gibi:

«Şüphe yok ki, üretim giderlerini azaltma ve uygulanan teknik düzeltme işlemleriyle kârı arttırma olanağı, bir takım değişikliklere yol açmaktadır. Ancak tekellere özgü o durgunluk ve çürüme eğilimi işlemeye devam etmekte, bazı ülkelerde, bazı sanayi dallarında bir zaman için üste çıkmaktadır.» (123)

Burda, başa dönmek ve bir noktayı yeniden vurgulamak gerekiyor: çürüyen kapitalizm çağında temel çelişkilerin nitel bir dönüşüm geçirdiği ve uzun süreler boyunca durgunluğa ve üretici güçlerin kitlesel olarak tahribine yol açtığı doğrudur. Savaşlar, kitlesel tahrip araçlarının bilimsel olarak geliştirilmesi, doğal dengenin bozulması, teknik ilerleme sonucunda işsizliğin artışı, vb., bu çağın bilinen özellikleridir. Ama bütün bu gelişmeler **kapitalist büyümenin ürünüdürler** ve ancak onun çerçevesi içinde anlaşılabilirler. Bu yüzden, çürüme çağının ekonomik büyümeyi kesin olarak ihtimal dışı bıraktığını düşünmek ciddi bir yanılgı olur (*).

(*) Lenin, kapitalist çürüme çağını «her türlü ekonomik büyümenin durması» olarak görenleri şöyle uyarıyordu: «Ancak, bu çürüme eğiliminin, kapitalizmin hızlı gelişimini durduracağını sanmak yanlış olur. Emperya-

Troçki de birçok kez bu ihtimali ortaya koymuş, özellikle uzun vadeli gelişme çizgisi konusunda çok temkinli bir tutum almıştır. Örneğin 1921'de, Komintren'in Üçüncü Kongresinde işçi hareketinin ve sermayenin karşılıklı güçlerini değerlendirirken şunları söylemekteydi:

«İşçi sınıfının devrimci mücadelede yükselemediğini ve burjuvazinin dünyanın kaderine hükmetmesine bir süre daha, diyelim yirmi, otuz yıl daha izin verdiğini varsayarsak, o zaman hiç şüphesiz bir tür yeni denge kurulacaktır. Avrupa müthiş bir gerileme içine girecek, milyonlarca işçi işsizlik ve kötü beslenmeden ölecektir. ABD dünya pazarında kendine yeni bir yöneliş bulacak, sanayiini dönüştürecek ve uzunca bir süre üretimi kısmak zorunda kalacaktır. Bundan sonra, yani 15, 20 ya da 25 yıl içinde büyük acılar ve kıvranmalarla birlikte yeni bir uluslararası işbölümünün kurulmasından sonra, yeni bir kapitalist yükselme çağının başlaması mümkündür.» (125)

Aynı düşünce 1928'de de Troçki'yi uğraştırmaktadır:

«Hiç şüphesiz, teorik olarak, en güçlü, hakim ve önder ülkelerde kapitalizmin yeni bir **genel** ilerleme dönemine bile girmesi mümkündür. Ama bunun olması için, kapitalizmin daha önce gerek sınıfsal gerekse devletlerarası nitelikte çok büyük engelleri aşması gerekmektedir. Proleter devrimini uzun bir süre için boğazlaması gerekmektedir...» (126)

---

list dönemde, bazı ülkeler, bazı sanayi kolları, burjuvazinin bazı tabakaları, bu eğilimlerden (çürüme ve durgunluk eğilimi ile büyüme ve birikim eğilimi) birini ya da ötekini şu veya bu oranda gösterirler. Bütünüyle kapitalizm, eskiye göre çok daha büyük bir hızla gelişmektedir.» (124)

Ne garip, olan da budur! Troçki'nin yukardaki sözleri söylediği tarihten tam 25 yıl sonra, Avrupa'da milyonlarca işçi işsizlikten, kötü beslenmeden, faşizmden ve savaştan ölmüştür. Alman, Fransız ve İspanyol işçi sınıflarının ezilmesi ve bastırılmasıyla birlikte, «çok büyük sınıfsal engeller» aşılmıştır. Amerika uzunca bir süre (1929-38) üretimini kısmak, işsizlik oranını arttırmak ve bu temel üzerinde sanayiinin yapısını dönüştürmek zorunda kalmıştır. ABD'nin savaştan en güçlü emperyalist ülke olarak çıkmasıyla birlikte, emperyalizmin savaş öncesindeki dengesiz durumu aşılmış, emperyalist sistem ABD'nin varlığını koruyucu ve bütünleştirici bir merkeze kavuşmuş, başka bir deyişle «devletlerarası nitelikte çok büyük bir engel aşılmıştır». ABD'nin dünya pazarına hakim olmasıyla yeni bir uluslararası işbölümü kurulmuştur. Ve sonuçta, 1940'ların sonundan itibaren yeni bir kapitalist büyüme dönemine girilmiştir (*).

Ancak, uzun vadeli gelişme olasılıkları ne

(*) Troçki'nin uluslararası güçler ilişkisinin tahliline dayanan bu «kehanetinin» özgünlüğünü kavrayabilmek için, onu aynı dönemdeki resmi Komünist hareketin «öngörüleriyle» karşılaştırmak yeter. İki Sovyet tarihçisi, o dönemdeki «çöküş teorilerine» ilişkin olarak şunları söylüyorlar: «Dimitrov'un sonradan işaret edeceği gibi, Komünistler, uzun bir süre, 1929'da başlayan ekonomik krizi (kapitalizmin) nihai krizi olarak görme yanlışını yaptılar; burjuvazinin bu krizden bir çıkış yolu bulamayacağını, bunun zorunlu sonucunun proleter devriminin zaferi olacağını düşündüler.» (127)

olursa olsun, kapitalizmin tarihsel misyonunu tamamladığı ve çürüme dönemine girdiği doğruydu. Lenin, Luxemburg ve Troçki, Birinci Dünya Savaşıyla birlikte kapitalizmin yıkıcı ve gerici yönünün ilerici yönüne ağır bastığını söylerlerken, sadece Marx'ın teorisine değil, çok sağlam bir gözleme de dayanıyorlardı: 19. yüzyıl dünya tarihinde büyük savaşların ve kitlesel şiddetin **görece** az rastlandığı bir dönem olmuştu. Ama 20. yüzyıl ve özellikle Birinci Dünya Savaşıyla birlikte militarist ve ırkçı eğilimlerde, bireysel özgürlüklerin kısıtlanmasında, savaşların sıklığında gözle görülür **nitel** bir yükselme belirmişti. Ve İkinci Savaştan sonraki hızlı büyümeye de korkunç bir silahlanma, bir atom savaşı ve kitlesel ölüm tehdidi, azgelişmiş ülkelerde açlık ve kıyım eşlik edecekti. Öte yandan, belli koşullarda kapitalizmin yeniden hızlı bir büyüme dönemine girmesi mümkündür ama, **o dönemin** gerçekliği, Lenin ve Troçki'nin dönemlerinin gerçekliği, büyüme değil durgunluk ve gerilemeydi. Bu gerileme, kâr oranındaki düşüşte, işsizliğin artışında, vb. kendini belli ediyordu.

İşte, Troçki'nin **Geçiş Programı**ndaki sözlerini bu çerçeve içinde görmek gerekir: somut durumun tanımlanması ve böyle bir durumda işçi hareketinin önünde duran görevlerin ortaya konuluşu. Ya sosyalizm, ya barbarlık!

Bu bizi **Geçiş Programı**nda yine çok tartışma konusu olmuş bir noktaya, «önderliğin rolü» sorununa getiriyor.

«Bütününde dünya politik durumu esas olarak proletarya önderliğinin tarihsel bunalımıyla belirlenmektedir... Önümüzdeki tarihsel dönemde sosyalist devrimin gerçekleşmemesi halinde, tüm insanlık kültürü bir yıkım tehditi altındadır. Şimdi artık herşey proletaryaya, yani esas olarak da onun devrimci öncüsüne bağlıdır. İnsanlığın tarihsel bunalımı, devrimci önderliğin bunalımına indirgenmiştir.»

Geçiş Programındaki bu sözlere, «bütün karmaşık toplumsal, ekonomik, ideolojik ve siyasal sorunları tek bir etkene indirgediği için» çeşitli çevrelerden itirazlar gelmiştir. Bu itirazlar, doğru bir yöntemsel yaklaşımdan kaynaklanıyor gibi görünmekle birlikte, **sadece** yöntemsel kaldıkları, yani fazlaca **genel** oldukları ve **somut durumun** özgüllüğünü kaçırdıkları için isabetsizdirler. Oysa söylenen, somut koşulları içinde kavrandığı takdirde hiçbir yanlış anlamaya yer bırakmayacak kadar açıktır ve çok sağlam, bütünüyle pratikte sınanmış bir yöntemsel ilkenin ürünüdür. Baştan alalım.

1920'lerde kapitalizm yapısal bir bunalım içindedir. Bu bunalımı aşması, herşeyden çok işçi sınıfına ağır bir darbe indirmesine, sınıfın ekonomik ve siyasal kazanımlarını geri almasına bağlıdır. Ama o dönemde Avrupa işçi sınıfının savaş gücü azalmamakta, tersine artmaktadır. Bu koşullarda, sömürü oranında ciddi bir artış sağlamak mümkün değildir. Devrimcilerin gündemindeki görev de, yeni bir kapitalist canlanma döneminin olasılığı üzerine düşünmekten çok proleter devriminin olasılıkları üzerinde kafa yormak, yapısal bunalımı devrime dönüştür-

meye çalışmaktır. Avrupa'nın değişik bölgelerinde ardarda devrimci durumlar ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık, uluslararası sermaye de işçi hareketini sınırlamak, geriletmek ve ezmek için az ya da çok bilinçli stratejiler oluşturmaktadır (Faşizm, Keynes'cilik, vb.). Böyle bir durumda işçi hareketinin önderliğinin stratejisi önemli midir, önemsiz mi? Troçki 1928'de şöyle diyor:

«Burjuvazi yeni bir kapitalist büyüme ve egemenlik dönemi elde edebilecek midir? Böyle bir olasılığı sadece kapitalizmin 'umutsuz durumuna' dayanarak reddetmek, basit bir devrimci lafazanlık olur. Lenin'in dediği gibi 'mutlak olarak umutsuz bir durum olamaz'. Avrupa ülkelerinde bugünkü kararsız sınıfsal denge, sırf bu kararsızlıktan ötürü, hep böyle sürüp gidemez... Ne proletaryanın iktidarı alabildiği, ne de burjuvazinin kendi evinde kendini efendi gibi hissedebildiği bu kararsız durum, er veya geç şu ya da bu yönde sert bir biçimde değişmek zorundadır: ya proletarya diktatörlüğü doğrultusunda olacaktır bu dönüşüm, ya da halk kitlelerinin kemikleri üzerinde, sömürge halkalarının kemikleri üzerinde ciddi ve uzun süreli bir kapitalist istikrar sağlanacaktır... Avrupa burjuvazisi, ancak proletaryanın yenilgileri ve devrimci önderliğin hataları sayesinde ölümcül çelişkilerinden bir çıkış yolu bulabilecektir. Ama bunun tersi de doğrudur: ancak proletaryanın bugünkü kararsız dengeye devrimci bir çözüm getirmesi halinde, dünya kapitalizmi yeni bir büyüme dönemini yaşayamayacaktır.» (128)

Yazık ki, olan da bundan başkası değildir. Rus devriminin zaferi ve 1918-23 Alman devrimci yükselişinin yenilgisiyle açılan kararsız denge dönemi 1930'larda sona ermiştir. Önderliğinin hataları ve kimi yerde de açık ihanetlerinden ötürü işçi sınıfının Almanya, Fransa ve İspanya'da aldığı ağır yenilgi ve ardından dünya sa-

vaşı, kapitalizmin yapısal bunalımının bir kez daha sermaye lehine çözülmesi için gerekli koşulları hazırlamıştır. Siyasal durumdaki hızlı dönüşlerle, ardarda devrimci durumların ya da devrim öncesi durumların patlak vermesiyle belirlenen dengesiz bir toplumsal ortamda, önderlik ve izlediği siyasetin devrim ve karşı devrim denkleminin kilit öğesi haline gelmesi kaçınılmazdır. Bunu abartılmış bir değerlendirme olarak görenlerin, «Troçkizmin herşeyi Stalinizmin ve önderliğin ihanetine bağlama eğiliminin bir ürünü» olarak görmek isteyenlerin, sözkonusu dönemde ve daha sonra resmi Komünist harekette önderlik konumunda bulunmuş bir devrimcinin, hiç de «Troçkist» sayılamayacak bir devrimcinin tanıklığına kulak vermeleri gerekir:

«Kapitalizmin tarihindeki en ciddi ekonomik bunalım, Komintern'in beklediği gibi proleter devrimiyle sonuçlanacak olan 'nihai bunalım' olmak yerine, kapitalist gelişmenin yeni bir evresinin doğum sancıları olmuştur... Kapitalist, cihazın korkunç 'mantığı', bir kez daha insanlığın vicdanından ve proletaryanın sınıf bilincinden güçlü çıkmış, devrimin 'dünya partisi'nin stratejik ve taktik plan ve entrikalarından daha kurnaz çıkmıştır. Yine de, Hitler'in iktidara gelişiyle dünya çapındaki kıyımın başlaması arasındaki dönemde Avrupa'da bu 'mantığa' karşı çıkmak ve olayların akış yönünü değiştirmek için yeni fırsatlar doğmuştur... İşçi sınıfı hareketinin faşist ilerlemeye ve kapitalist sömürünün yoğunlaşmasına karşı yönelttiği bu karşı saldırı, 1936'da doruk noktasına çıkmıştır... İspanya ve Fransa'daki bu iki hareketin yer ve zaman yönünden birbirine yakınlığı, Avrupa'daki manzarayı kökten değiştirebilecek bir süreci başlatmak için eşsiz bir fırsat yaratmıştır. Şüphesiz o

dönemde İspanya'daki derin devrimci duygunun ve savaş ruhunun Fransa'dakinden daha güçlü olduğu doğrudur. Ama Fransa'daki hareket de devrimci bir potansiyel taşımaktaydı; bu potansiyel onu yüreklendirmesi ve teşvik etmesi gerekenler tarafından kasıtlı olarak sınırlandırılmış, geri itilmiştir. İspanyol devrimi böylece Fransa'daki hareketin devrimci olasılıklarının boşa çıkarılması sonucunda tecrit olmuştur ve bu da onun yenilgisinin temel nedenlerinden biridir. Böylece Hitler'in saldırısının ve İkinci Dünya Savaşının yolu açılmıştır.» (129)

İşçi sınıfının aldığı yenilgiler kesin ve mutlak yenilgiler miydi, yoksa kısmi ve geçici yenilgiler mi? O dönemde Troçki'nin kendi kendine sorduğu bu soru (130), şöyle de ifade edilebilir: kapitalizmin yeni canlanma ve büyüme evresi sonsuza dek uzayıp gidebilecek midir? Kapitalizm, aşılması imkansız çelişkilerle birlikte vardır; «sermayenin en büyük engeli kendisidir». Bu demektir ki, kapitalizm mutlak ve ebedi bir sistem değil, tarihsel ve geçici bir üretim tarzıdır. Belli bir noktada sistemin doğasında varolan çelişkiler yeniden yüze çıkacak, bir bütün olarak toplumsal ilişkilerin bunalımı yeniden başlayacaktır. Başka bir deyişle, uzun vadede proleter devriminin kendisinin değil ama koşullarının ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu koşullar kitleleri yeniden devrim yoluna itecektir. Ama bu yeni devrimci dalganın devrimle sonuçlanması ve daha önemlisi, bu devrimin Stalin yönetimindeki SSCB'den farklı, gerçek bir proletarya diktatörlüğüne dönüşebilmesi için, işçi sınıfı bilincinin yükselmesi, sınıf öncüsünün geçmiş deneylerin derslerini çıkarmış ve yeni görevlere

ilişkin bir perspektif çizmiş olması gerekir. Bu yeni sınıf öncüsünün de yeni bir önderlikte, yeni devrimci kitle partilerinde ve yeni bir kitle enternasyonalinde örgütsel ifadesini bulması gerekir. Böyle bir öncünün ve önderliğin doğması için devrimci Marksizmin teorik ve programatik sürekliliğinin korunması şarttır. Ne var ki, bu süreklilik sadece teorik metinlerle vb. sağlanamaz: yeni bir pratiğin çekirdeklerini oluşturacak olan yeni bir militanlar ve kadrolar kuşağında cisimlenmesi gerekir. İkinci Dünya Savaşının eşiğindeki elverişsiz koşullarda, eski öncünün kısmen Stalinist aygıtın içinde eriyip gitmiş, kısmen de umutsuzluğa kapılmış olduğu, kitlelerin büyük çoğunluğunun şovenist bir ruh halinin etkisi altına girdiği bir noktada Dördüncü Enternasyonal'in kurulmasının anlamı budur.

Dördüncü Entarnasyonal'in kuruluş kongresinde kabul edilen temel doküman olan **Geçiş Programı** da, aynı düşünceyle belirlenmişti: burjuva toplumunun tarihsel bunalımında proletaryanın ve öncüsünün yetersizliği; yeni bir öncünün oluşturulma zorunluluğu. Ancak, burda bir basitleştirmeden kaçınmak gerekir; işçi hareketinin yetersizliği ('öznel etken'), sermayenin kendi egemenlik koşullarını yeniden kurmasına fırsat vermiş (öznel hatanın sonucu olarak bunalımdan çıkan «nesnel koşullar») ve bu durum da proletaryanın öznel gelişme imkanlarını ve çerçevesini hiç değilse bir süre için belirlemiştir. Başka bir deyişle, işçi sınıfının ağır yenilgileri-

nin hemen sonrasında, proleter öncüsünün devrime hazırlanması, tek bir sıçrayışla gerçekleşecek birşey, bugünden yarına tamamlanacak bir görev **değildir.** Öznel hatalar, nesnel ürünlerini vermiştir. Bu demektir ki, sorun sadece işçi hareketinin «önder kadrolarının» daha becerikli bir yeni kadroyla değiştirilmesi sorunu değil, **bir bütün olarak bu hareketin kendisinin** yeniden kurulması sorunudur (*).

Troçki de yazılarında ve Geçiş Programında (**) öznel etkenin bunalımının bu karmaşıklığını, ikili yönünü vurgulamıştır: bir yanda önderliğin bunalımı, öbür yanda proletaryanın sınıf bilincinin bunalımı. Mandel'in dediği gibi:

«(Öznel etkenin) bu iki yönünün birbirine diyalektik olarak bağlı olduğu bir Marksist gelenekten gelen Troçki, büyük ölçüde reformist düşüncelerin egemenliği altındaki bir işçi sınıfının, gerçek bir çaba göstermeksizin, ustaca bir manevrayla, devrim yapmağa kandırılabileceği yolundaki düşünceyi büyük bir saçmalık olarak reddedebilirdi ancak. Geçiş talepleri için mücadelenin te-

---

(*) **«Geriye önderlik sorununu incelemek kalıyor... proletarya devrimine önderlik edebilecek bir partiyi zamanında oluşturabilecek miyiz? Bu soruya doğru cevap vermek için, soruyu doğru koymak gerekir. Doğal olarak, devrimci önderliğin olgunlaşmamış olması nedeniyle, şu ya da bu ayaklanma... yenilgiyle son bulacaktır. Ama sözkonusu olan tek bir ayaklanma sorunu değildir Bütünüyle bir devrimci çağ sorunudur bu.» (131)**

(**) **Geçiş Programında kullanılan ifade şudur: «Önümüzdeki dönemin stratejik görevi, nesnel devrimci koşulların olgunluğu ile** proletarya ve öncüsünün **hamlığı (eski kuşağın kafa karışıklığı ve hayal kırıklığı, yeni kuşağın deneysizliği) arasındaki çelişkinin aşılmasıdır.»**

mel işlevi, işçilerin, kendi deneyleri içinde, iktidarı almanın gerekli olduğu düşüncesine varmalarını sağlamaktır. Program, işçilerin varolan bilinçleriyle başarılı bir sosyalist devrim için gerekli olan bilinç düzeyi arasında bir köprüdür. Ama bu köprü ancak çok sağlam direkler üzerinde kurulabilir: işçi sınıfının, kapitalist toplumun çelişki ve bunalımlarından kaynaklanan ve o toplum tarafından gittikçe daha az karşılanabilen, **bilinçli** gereksinme ve istekleri. Bunları kitle seferberlikleri yoluyla, işçi sınıfı eylemleri ve öz-örgütlenmeleri yoluyla karşılamak için mücadele: bu da köprüyü sağlam temellere oturtan ikinci direktir.» (132)

Bu nokta, yazının diğer bölümlerinde de açıklamaya çalıştığımız gibi, geçiş programı anlayışıyla reformist asgari programlar arasındaki belirleyici farklılığı oluşturmaktadır. Reformist programlarda tek tek talepler kendi başlarına bir değeri olan ve toplumu ciddi bir sarsıntıya uğratmaksızın gerçekleştirilmeleri düşünülen hedeflerdir. Dahası, çoğu kez bunları gerçekleştirecek olan işçi sınıfının dışındaki güçlerdir: ilerici burjuvazi, ilerici cunta, CHP, vb. Bu hedeflerin gerçekleşmesiyle, reformist bürokrasinin pazarlık gücü artacaktır. Örneğin Türkiye İşçi Partisi, «ülkenin demokratikleştirilmesi için bir eylem programı» olarak sunduğu «ekonomik demokratikleşme planı»ndaki hedefler için şöyle diyor:

«Bu hedeflerin **nasıl ve hangi iktidar eliyle** gerçekleştirileceğini, bu hedefler için mücadeleye katılan işçi sınıfı, emekçi kitleler ve tüm demokratik güçler (?) belirleyecektir... Planda öngörülenleri, **işçi ve emekçilerin ağır bastığı, işçi sınıfı partisinin ortak olarak katıldığı bir iktidar da** gerçekleştirebilir; **veya burjuva bir iktidar,** nes-

nel koşulların zorlaması ve işçi, emekçi kitlelerle diğer demokratik güçlerin mücadelesinin baskısıyla **bu yönde önlemler almak zorunda kalabilir...»** (a.b.ç.)

Yani «işçi sınıfı partisinin» programındaki talepleri, ya bu partinin ortak olarak (kiminle ortak: ulusal burjuvaziyle mi, ilerici cuntayla mı, sol sosyal demokrasiyle mi, sosyal demokrasiyle mi, Adalet Partisiyle mi?) katıldığı bir tür Halk Cephesi hükümeti gerçekleştirecektir, ya da dosdoğru burjuvazinin kendisi gerçekleştirecektir. Tarihsel halk cephelerindeki öbür ortağın, burda adı belirtilmeyen ortağın neler yapabildiğini daha önce gördük. Burjuva hükümetlerine gelince; herhangi bir «işçi sınıfı partisinin» burjuvazi tarafından (şu ya da bu zorlamayla) uygulamaya sokulan talepleri, sadece kapitalizmin teknik açıdan daha rasyonelleşmesine, yani daha da sağlamlaşmasına hizmet etmiştir. Yirminci yüzyılın ekonomik tarihi buna örnektir: sermaye, ücret taleplerine, üretim sürecini gittikçe otomatikleştirerek, ücret artışlarını verimlilik artışına bağlayarak karşılık vermiş, yüksek ücretleri kapitalizmin itici gücü haline getirmiştir. İşçi sınıfı partilerinin talebi olan ve İkinci Dünya Savaşından sonra geniş ölçüde uygulanan devletleştirme ve ekonomiye devlet müdahalesi önlemleri de, kapitalist anarşinin bir ölçüde engellenmesini ve bunalımların hafif geçirilmesini sağlamıştır. 1918-23 döneminde Almanya'daki işçi konseyleri bile, Sosyal Demokrasi tarafından devrimci özleri kurutulduktan sonra, burjuvaziyle işçi sınıfının üst kesimleri

arasında bir pazarlık ve uzlaşma zemini haline gelebilmiştir.

Geçiş Programındaysa bu türden bir soruya (nasıl ve hangi iktidar tarafından?) ve belirsiz cevaplara (ya işçilerin ağır bastığı... ya da burjuva iktidarı) yer yoktur. Devrimci Marksizm için demokratik ve geçiş talepleri başlı başına bir amaç değil, işçi sınıfının ve çalışan kitlelerin bilinç ve mücadele düzeyini ve öz-eylemini (Lenin'in deyimiyle, «öz-yönetimlerini») geliştirmek için birer araçtırlar. Talepler kitle mücadeleleri ve öz-örgütlenmeleri yoluyla gerçekleştirilmeye çalışılacak ve ancak bir devrimci durumda, devrimci durumun başarılı bir devrime dönüştürülmesiyle gerçekleşecektir. Günümüz Türkiye'sinden bir örnek: çok hızlı fiyat artışlarına karşı ücretleri korumak için zaman zaman bazı sendikalar ve MSP gibi partiler, hatta hükümet, **eşel mobil** (oynak merdiven) sistemini, yani ücretlerin de belli dönemlerde fiyat artışları oranında otomatik olarak arttırılmasını önermekteler. Şimdi tastamam bu talep, **Geçiş Programı**nda yer almaktadır. Ama önemli bir farkla; programda bu talep, başka bir taleple: iş saatlerinin ayarlanmasında oynak merdiven (*) talebiyle

---

(*) Geçiş Programı: «Yapısal ve konjönktürel işsizliğe karşı... işgününün oynak merdiven sistemiyle ayarlanması sloganını ileri sürmenin zamanıdır. Sendikalar ve diğer kitle örgütleri, işçileri ve işsizleri karşılıklı sorumluluk ve dayanışma anlayışı içinde birbirine kenetlemelidir. Bu temel üzerinde, eldeki işin tamamı, varolan bütün işçiler arasında bölünebilecektir (yani, iş saatleri kısaltılarak her işçinin eski ücret üze-

birlikte ve kitle mücadelesi ve öz-örgütlenmesi (fabrika komiteleri, fiyat denetim komiteleri) yöntemlerine dayanılarak ileri sürülmektedir. Bu iki talep, birlikte ele alındıklarında, kapitalist ekonominin çerçevesinin dışına taşmakta, sosyalist toplumun ilk aşamasının ekonomik örgütlenmesine işaret etmektedir. **Program** üzerine konuşmalarında Troçki bunu şöyle anlatıyor:

«Nedir bu slogan (ücret ve iş saatlerinde oynak merdiven sloganı)? Gerçekte sosyalist toplumdaki çalışma sisteminin tanımıdır. Toplam iş saatlerinin toplam işçi sayısına bölünmesi. Oysa eğer biz sosyalist sistemin (işleyiş anlamında) bütününü sunacak olursak, bu ortalama bir Amerikan işçisine bir ütopya, Avrupai bir şey gibi görünecektir. Biz bu işleyişi bunalıma bir çözüm olarak, işçilerin yeme, içme ve elverişli konutlarda yaşama haklarını güvenceye alacak bir çözüm olarak sunuyoruz. Bu sosyalizmin programıdır, ama çok basit, herkesin anlayabileceği bir biçimde ifade edilmiştir.» (133)

Öte yandan, sendika bürokratlarının ortaya koyduğu ve bugün bazı Avrupa ülkelerinde uygulandığı biçimiyle oynak merdiven sistemi, patronlar, devlet ve sendika bürokrasisinin üst kesimleri arasında dönem dönem yapılan anlaşmaların çerçevesi içinde yürüyecek bir pazarlık-

---

rinden iş bulması sağlanacaktır. -Ç.) Her işçinin ortalama ücreti, eski çalışma süresindekinin aynı kalacaktır. Kesin olarak güvence altına alınmış bir asgari düzeyin üzerinde ücretler fiyat artışları oranında artacaktır... Bu durumda (bu talebin) «gerçekleşip gerçekleşemeyeceği» sorunu, ancak mücadeleyle saptanabilecek bir güçler ilişkisi sorunudur. Kısa vadede pratik başarı şansı ne olursa olsun, bu mücadeleyle işçiler kapitalist esareti yıkma zorunluluğunu en etkin biçimde kavrayacaklardır.»

tır. İşçi sınıfının gereksinim ve taleplerinin, sınıfın doğrudan denetiminin dışındaki özel ve kapalı komitelere, burjuva demokrasisinin uzmanlaşmış cihazlarına akıtılmasıdır. Buna karşılık Geçiş Programı, bu sloganı, «defterler açılsın!» ve «sanayide işçi kontrolu» gibi, işçilerin ve çalışan halkın toplumsal ve ekonomik süreçler üzerindeki bilgisini ve denetimini geliştirmeye yönelik diğer taleplerle birlikte ileri sürmektedir. Ve çalışan kitlelerin bu yoldan gelişecek etkinliğinin, somut bir öz-örgütlenme biçiminde, «fiat denetim komitelerinde» cisimlenmesini öngörmektedir. Kapitalistler yüksek ücret taleplerine razı olabilir; Türkiye'deki şu bunalım durumunda, metal işkolundaki patronlar, oldukça yüksek zamları kabul edebileceklerini, ancak işçi denetimini arttıracak, «fabrikayı kimin yönettiği sorusunu gündeme getirecek» taleplere kesinlikle ve aktif biçimde karşı çıkacaklarını ilan etmişlerdir (134).

Geçiş programının da amacı budur: kitlelerin somut olarak hissettikleri, bilinçli gereksinme ve taleplerinden hareket ederek, bunları genelleştirmek, birbirine bağlamak, bu talepler için verilen mücadeleler içinde kitlelerin elde ettiği deneylere dayanarak daha ileri talepler atmak, kitle seferberliği ve öz-örgütlenmesiyle iktidar sorununu günlük yaşamın içine sokmak; gittikçe genişleyen bir kitleyi sosyalist devrim mücadelesinin içine çekmek. **«Geçiş programı, bugünden sosyalist devrimin başlangıcına kadar olan sürenin eylem programıdır.»**

Geçiş Programını doğru okumak ve doğru uygulamak için şu soruyu da sormak gerekiyor: «bugünden sosyalist devrimin başlangıcına kadar olan süre», değişmez niteliklere sahip, her zaman ve her yerde aynı kalan bir süreç midir? Ya da şöyle soralım bunu: programın talepleri, koşullardan bağımsız, sabit talepler midir? Tabii, hiçbir şey böyle değildir; geçiş programı da. Marksizmin bütün önermeleri, belirli tarihsel koşullarla birlikte varolan, özgül, tarihsel önermelerdir. Geçiş Programının da özü, temeli, mutlak olan tek yönü, yukarda tanımlamaya çalıştığımız yöntemidir. Ama bunun böyle olduğunu, bizzat programın yapısında da görmek gerekir.

Program dört ana bölümden (emperyalist ülkelerde, geri ülkelerde, SSCB'de ve faşist ülkelerde) ve üç tip talepten oluşmaktadır. Birinci tip talepler, kitlelerin günlük çıkarlarının ve yaşam düzeylerinin savunulmasıyla ilgili **kısmi ekonomik** taleplerdir. İkincisi, temel hak ve özgürlüklerin, işçi sınıfının hem ekonomik alanda hem de siyasal alanda bağımsız örgütlenme özgürlüğünün savunulması ve genişletilmesiyle ilgili **demokratik** taleplerdir. Bu iki tür talep de, çağdaş kapitalizmin gerici yönlerinin açığa çıktığı durumlarda ve devrimci yöntemlerle savunuldukları ölçüde, kısmi niteliklerini aşan patlayıcı bir yöneliş kazanacaklardır. Üçüncü olarak da, işçi sınıfının ve çalışan kitlelerin vazgeçilmez gereksinimlerinden kalkan ama genelde kapitalizmin çerçevesi içinde gerçekleşmeleri mümkün olmayan **geçişsel** talep ve adımlar (ör.

oynak merdiven ve çalışma süresi talebi, işçi kontrolu, fabrika komiteleri, vb.) yer almaktadır. Şimdi, somut konjönktürlere bağlı olarak bu üç tür talebin sıralanmaları ve göreli ağırlıkları da değişecektir:

«Proletaryanın mücadelesinde tek tek demokratik ve geçiş taleplerinin göreli ağırlıkları, karşılıklı bağları ve sunuluş sıraları, her geri ülkenin özellikleri ve özgül koşullarıyla, büyük ölçüde de ülkenin **gerilik** derecesiyle belirlenmektedir.»

Program'ın uzayıp giden emperyalist çağın (yani geçiş çağının) karmaşık ve değişken koşullarında düşünülebilecek her türlü talebi kapsadığını varsaymak da yanlıştır. Geçiş çağının uzaması, 1930'larda öngörülemiyecek biçimler alması, program düzeyinde de etkisini şüphesiz gösterecektir. Örneğin bunalım koşullarında geçerli olan bazı taleplerin ekonomik denge ve rahatlama dönemlerinde aynı ağırlığı alması beklenemez. **Geçiş Programı**'nı tamamlanmış, kapalı bir metin olarak değil, açık bir programatik yöneliş olarak bir yöntem olarak görmek gerekir. Troçki de **Program**'ın içinde bu yönde bir uyarıda bulunmaktadır:

«Bir geçiş çağında, işçi hareketinin sistemli ve dengeli değil, hummalı ve patlayıcı bir niteliği olur. Sloganlar kadar örgütsel biçimler de, hareketin bu özelliğine bağımlı kılınmalıdır... Kitlelerin devrimci seferberliğinin somut aşamalarının ne olacağını önceden görmek mümkün değildir. Dördüncü Enternasyonal seksiyonları, her yeni aşamada eleştirel bir biçimde kendilerini yönlendirmeli ve kitlelerin bağımsız bir siyasete ulaşmalarına yardım edecek, bu siyasetlerin sınıfsal niteliğini derinleşti-

recek, reformist ve barışçı yanılsamaları yıkacak, öncünün kitlelerle bağını güçlendirecek ve iktidarın devrimci fethini hazırlayacak türden sloganlar ileri sürmelidirler.»

Geçiş Programı, kapitalist toplumun çelişkilerinden doğan kitlesel talepleri bir devrim-öncesi durumun doğmasına yol açacak kitlesel devrimci mücadelelere dönüştürmenin, devrim-öncesi durumları devrimci durumlara dönüştürmenin, ve devrimci durumları da başarılı devrimlere dönüştürmenin aracıdır. Bu, hareketin farklı gelişme aşamalarında, proletaryanın farklı siyasal olgunlaşma düzeylerinde farklı talep ve örgütsel biçimlerin ortaya atılacağı anlamına gelir. Örneğin **sovyetler** sloganı, ancak kitlesel öz-örgütlenme biçimlerinin toplumun çok geniş alanlarına yayıldığı, her alanda bir**karşı iktidar kutbunun doğduğu** ya da doğmakta olduğu durumlar da «güncel bir ajitasyonel slogan olarak» kullanılabilir. Peki, Program'ın diğer kısımları, rafa mı kaldırılacaktır? Burda, Komintern'in Dördüncü Kongresi'nin **'Taktikler Üzerine Tezler'**de ortaya koyduğu ve Troçki'nin de bağlı kaldığı bir ayrıma işaret etmek gerekir: bir talep ya da sloganın, «genel propaganda sloganı» olarak kullanılmasıyla, «güncel bir ajitasyonel slogan» olarak kullanılması arasındaki ayrım. Bunu, Troçkinin İspanya'da 1930'lardaki devrimci yükselişle ilgili yazılarında da görebiliriz.

Troçki, 1931'de diktatör Primo de Rivera'nın düşüşü ve monarşinin çözülüşüyle birlikte açılan dönemde, İspanyol Komünist Partisi'nin «derhal proletarya diktatörlüğü» öneren Üçüncü Dönem

çizgisine ve İspanyol Troçkistleri içindeki aceleci eğilimlere karşı, daha nüanslı bir politikayı ortaya koyarken şunları söylemektedir:

«**İşçilerin ve köylülerin silahlandırılması** (bir işçi ve köylü milisinin kurulması) sloganı, mücadele içinde kaçınılmaz olarak gittikçe artan bir önem kazanacaktır. Ama **içinde bulunduğumuz aşamada,** bu slogan da işçi ve köylü örgütlerinin savunulması sorununa, toprak devrimi, özgür seçimlerin güven altına alınması ve halkın gerici askeri darbelerden korunması sorununa bağlı olmalıdır... Ancak kitabi doktrinerler, demokratik sloganların geçişsel ve düpedüz sosyalist sloganlarla birleştirilmesinde bir çelişki görebilirler. Böyle bir bileşik program, tarihsel toplumun çelişkili kuruluşunu yansıtmaktadır ve geçmişten devralınan sorunların karmaşıklığının kaçınılmaz bir ürünüdür. Bütün çelişki ve görevlerin bir asgari ortak paydaya -**proletarya diktatörlüğüne**- indirgenmesi, gerekli ama tamamiyle yetersiz bir işlem olur. Zihinsel bir sıçrama yapsak ve proleter öncüsünün İspanya'yı daha fazla çürümeden ancak proletarya diktatörlüğüyle kurtulacağı fikrini benimsediğini varsaysak bile, devrime hazırlanma sorunu, bütün ağırlığıyla gündemde durmaktadır: öncünün çevresinde, işçi sınıfının heterojen (türdeş olmayan) kesimlerini ve köylülüğün daha da heterojen kesimlerini birleştirmek».

Farklı konjoktürlerde görevlerin ve sloganlarında farklılığı, programın bütünlüğünün bir yana atılması demek değildir. Sadece güncel kitlesel ajitasyonda, bazı sloganların öne çıkarılması demektir:

«'İşçi cumhuriyeti' sloganına gelince; kesinlikle bu slogandan vazgeçmek gerekmez. Ama içinde bulunduğumuz dönemde, bu sloganın **ajitasyondan çok, propaganda açısından** bir değeri vardır. İleri işçilere, işçi cumhuriyetine doğru yürüdüğümüzü, ama başlangıç olarak

köylülerin bu slogana kazanılması gerektiğini söylemeliyiz. Ama köylüler, gerçekte proletarya diktatörlüğü anlamına gelen işçi cumhuriyetini ancak **ara deneyler** yoluyla destekleme noktasına gelebilirler; bu ara deneylere, parlamenter deneyler de dahildir. Köylülük, proletarya diktatörlüğünü, bütün diğer olanakları tükettikten sonra kabul edecektir.» (135)

Bu pasajdan da görülebileceği gibi, Troçki, bir slogan ya da talebin bir propaganda öğesi olarak kullanılmasıyla, güncel ajitasyon öğesi olarak kullanılması arasında bir ayrım yapmaktadır. Programın bütünü ve özellikle sosyalizme işaret eden en ileri talepleri, işçi sınıfı öncüsünün oluşturulmasında ve uzun vadeli eğitiminde her zaman kullanılacaktır. Ama, somut ve anlık konjonktürlerde kitlelerin geniş kesimlerine yer gösterecek, bilinç ve mücadele düzeylerini bir üst noktaya çıkaracak ajitasyon sloganları, o konjönktürdeki güçler ilişkisi tarafından belirlenen sloganlar olacaklardır. Geçiş programı, bir kalıp halinde ortaya sürülecek bir reçete değil, farklı durumlara göre farklı bileşimler içinde kullanılabilecek taleplerden meydana gelen bir eylem kılavuzudur.

NOTLAR:

(1) L. Troçki, **Programın Tamamlanması ve kullanımı** elinizdeki kitap içinde s. 253

(2) L. Troçki, Kapitalizmin Can Çekişmesi ve Dördüncü Enternasyonal'in görevleri, elinizdeki kitap içinde s. 153. 154, 155

(3) K. Kautsky, «Amerikan ve Rus İşçileri»; akt. Troçki, **Sürekli Devrim,** İstanbul 1976 (Köz Yayınları), s. 242-44

(4) Lenin, Collected Works, (Toplu Eserler), Moskova (Progress Publishers) cilt 2, s. 372

(5) Lenin, a.g.e., s. 411

(6) Lenin, CW, cilt 15, s. 56-57

(7) Lenin, CW, cilt 9, s. 84-85

(8) Lenin, CW, cilt 10, s. 77

(9) Stalin, **Bolşevizmin Tarihine İlişkin Bazı Sorunlar** (1931), Londra 1940, s. 388-392

(10) Rosa Luxemburg, «Rus Sosyal Demokrasisinin Örgütsel Sorunları», **Selected Political Writings,** New York 1971 (Monthly Review Press), s. 302

(11) R. Luxemburg, **Sosyal Reform ya da Devrim,** İstanbul 1975 (Maya Yayınları) s. 88

(12) R. Luxemburg, «Rusya'da Devrim», **Selected Political Writings,** (Ed.) R. Looker, Londra 1972 (Cape) s. 118-120

(13) P. Frölich, **Rosa Luxemburg: Ideas in Action** (Eylem İçinde Fikirler), Londra 1972 (Pluto Press), s. 94

(14) Lenin, CW, cilt 15, s. 368-370

(15) R. Luxemburg, **Junius Broşürü,** New York 1971, (Harper Torchbooks), s. 166

(16) Troçki, **Sürekli Devrim,** İstanbul 1976, (Köz Yayınları), s. 205-207

(17) Troçki, **1905,** Londra 1972 (Penguin), s. 64-66
(18) Troçki, Sürekli Devrim s. 224-5, 242, 236-7-8
(19) Troçki, a.g.e., s. 240, 252, 249, 244, 259
(20) Lenin, CW, cilt 9, s. 261
(21) Lenin, a.g.e., s. 412
(22) Lenin, CW, cilt 27, s. 92
(23) Lenin, **Üçüncü Enternasyonal Konuşmaları,** İstanbul 1976 (Koral yayınları) s. 150-151
(24) Ernest Mandel, **Barış İçinde Bir Arada Yaşama ve Dünya Devrimi,** İstanbul 1975, (Köz Yayınları)
(25) Troçki, **Sürekli Devrim** s. 290, 91, 296
(26) Troçki, a.g.e., s. 281-283
(27) Troçki, **1905,** s. 66
(28) Troçki, **Sürekli Devrim,** s. 281, 283
(29) Troçki, **1905,** s. 332
(30) Marcel Liebman, **Rus İhtilali,** İstanbul 1968 (Varlık Yayınları), s. 156
(31) Lenin, **Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi,** Ankara 1975, (Sol Yayınları), s. 10, 13
(32) M. Liebman, a.g.e., s. 163-4
(33) Akt. Troçki, **Stalin's School of Falsification** (Stalin'in Tahrifatlar Okulu) New York 1972, (Pathfinder Press), s. 19
(34) Troçki, a.g.e., s. 17-18
(35) Akt. Lenin, **Nisan Tezleri** içinde, s. 25
(36) Troçki, **History of the Russian Revolution** (Rus Devrim Tarihi), Londra 1965, (Sphere Books), cilt 1, s. 272
(37) Lenin, **Nisan Tezleri,** s. 20
(38) Lenin, **Uzaktan Mektuplar,** İstanbul 1975, (Ürün Yayınları), s. 9
(39) Lenin, a.g.e., s. 18, 22-25
(40) Lenin, a.g.e., s. 56-57
(41) Lenin, a.g.e., s. 57
(42) Lenin, a.g.e., s. 58-59
(43) Lenin, a.g.e., s. 76
(44) Lenin, **Nisan Tezleri,** s. 30
(45) Troçki, **Sürekli Devrim,** s. 283

(46) Lenin, **Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky,** Ankara 1976, (Bilim ve Sosyalizm Yayınları), s. 151-2
(47) Lenin, CW, cilt 33, s. 54
(48) F. Engels, **Anti Dühring**, Ankara 1975, (Sol Yayınları), s. 411-12
(49) F. Engels, a.g.e., s. **413-14**
(50) Kautsky, **The Class Struggle,** (Sınıf Kavgası), New York 1971, (Norton), s. 68
(51) R. Luxemburg, **Sosyal Reform ya da Devrim,** s. 70, 71, 72
(52) Kautsky, a.g.e., s. 87
(53) P. Mattick, «Karl Kautsky: Marks'dan Hitler'e», **Anti-Bolşevik Communism** içinde London 1978, (Merlin Press), **s.** 4
(54) R. Luxemburg, **Spartakistler Ne İstiyor,** İstanbul 1979, (Belge Yayınları), s. 39-40
(55) R. Luxemburg, **Sosyal Reform ya da Devrim,** s. 58
(56) R. Luxemburg, «Sosyal Demokrasinin Örgütsel Sorunları», **Selected Political Writings of Rosa Luxemburg** içinde, New York 1971, Montly Review Press, s. 304
(57) Ernest Mandel, «Rosa ve Alman Sosyal Demokrasisi», International Vol. 3, No: 4, London 1977, s. 9
(58) Rosa Luxemburg, **Kitle Grevleri,** İstanbul 1976, (Maya Yayınları), s. 12
(59) R. Luxemburg, a.g.e., s. 14
(60) R. Luxemburg, a.g.e., s. 15
(61) R. Luxemburg, a.g.e., **s. 48-49**
(62) R. Luxemburg, a.g.e., s. 61
(63) R. Luxemburg, a.g.e., s. 75
(64) R. Luxemburg, a.g.e., s. 89-90
(65) G.D.H. Cole, **A History of Socialist Thought** (Sosyalist Düşünce Tarihi), Vol. 13, London 1963, s. 253
(66) Kautsky, **The Class Struggle,** s. 188 ve E. Schorske, **German Social Democracy** (Alman Sosyal Demokrasisi), New York 1970, s. 247
(67) R. Luxemburg, **Sosyal Reform ya da Devrim,** s. 53-54
(68) R. Luxemburg, **Spartakistler ne İstiyor,** s. 80
(69) R. Luxemburg, **Kitle Grevleri,** s. 89

(70) R. Luxemburg, **Spartakistler Ne İstiyor,** s. 121-122
(71) R. Luxemburg, a.g.e., s. 141-42
(72) R. Luxemburg, a.g.e., s. 147
(73) R. Luxemburg, a.g.e., s. 170
(74) Lenin, **Nisan Tezleri,** s. 37-38
(75) Lenin, **Uzaktan Mektuplar,** s. 46-47
(76) Lenin, CW, cilt 25, s. 146
(77) Lenin, CW, cilt 24, s. 148-9
(78) Lenin, **Uzaktan Mektuplar,** s. 48
(79) Lenin, a.g.e., s. 51-52
(80) Lenin, a.g.e., s. 76
(81) Lenin, CW, cilt 24, s. 308
(82) Lenin, CW, cilt 24, s. 149
(83) Lenin, CW, cilt 24, s. 150
(84) Lenin, CW, cilt 24, s. 181-182
(85) Lenin, CW, cilt 24, s. 194
(86) **«Komünist Enternasyonal (1919-1943) Belgeleri»,** Ed. Jane Degras, Vol. 1. Londra 1956 (Cass), s. 238-39
(87) Troçki, **The Third International After Lenin** (Lenin'den Sonra Üçüncü Enternasyonal) New York 1970, (Pathfinder Press), s. 318
(88) Troçki, a.g.e., s. 318
(89) Troçki, The First Five Years of The Communist International (Komünist Enternasyonal'in ilk beş yılı), New York 1972, (Pathfinder Press), s. 272-276
(90) Lenin, CW, cilt 32, s. 473
(91) Lnein, CW, cilt 32, s. 470-77
(92) J. Degras, a.g..e, s. 241
(93) J. Degras, a.g.e., s. 242-3
(94) J. Degras, a.g.e., s. 240 (elinizdeki kitap içinde s. 278-79)
(95) J. Degras, a.g.e., s. 246-47, 250 (elinizdeki kitap içinde s. 282)
(96) J. Degras, a.g.e., s. 248-49 (elinizdeki kitap içinde s. 280)
(97) J. Degras, a.g.e., s. 249-50 (elinizdeki kitap içinde s. 282)

(98) J. Degras, a.g.e., s. 246 (elinizdeki kitap içinde s. 293)

(99) J. Degras, a.g.e., s. 249 (elinizdeki kitap içinde s. 282)

(100) Transitional Program for Socialist Revolution (Sosyalist Devrim için Geçiş Programı) Önsöz içinde, New York, 1973, (Pathfinder Press), s. 22-23

(101) J. Degras, a.g.e., s. 307-8.

(102) J. Degras, a.g.e., s. 310

(103) J. Degras, a.g.e., s. 306-316

(104) J. Degras, a.g.e., s. 425 (elinizdeki kitap içinde, s. 288)

(105) J. Degras, a.g.e., s. 425-26 (elinizdeki kitap içinde s. 289)

(106) J. Degras, a.g.e., s. 426 (elinizdeki kitap içinde, s. 289-90)

(107) J. Degras, a.g.e., s. 444

(108) Stalin, **Works,** vol, 8, pp.65; aktaran F. Claudin, **From Comintern to Cominform,** Harmondsworth 1975, (Penguin Books), s. 71

(109) Bkz. 3. **Enternasyonal, Belgeler** İstanbul 1979 (Belge Yayınları) s. 203-206

(110) Bkz. L. Troçki, **Faşizme Karşı Mücadele,** İstanbul 1977 (Köz Yayınları), s. 174

(111) Stalin, **Works,** Vol. 13, s. 303; aktaran F. Claudin, a.g.e., s. 177

(112) F. Claudin, a.g.e., s. 189

(113) F. Claudin, a.g.e., s. 201

(114) G. Lefranc, **Le Front Populaire,** Paris 1965, s. 59

(115) F. Claudin, a.g.e., s. 210

(116) K. L. Maidnaik, Ispansky proleteriat v natsionalnoye - revolyytsionni voiny, 1936-1937, Moskova 1960, s. 64-65; aktaran F. Claudin, a.g.e., s. 217

(117) F. Claudin, a.g.e., s. 220, 224

(118) Pierre Broué ve Emile Témime, **İspanya İç Savaşı,** İstanbul 1976 (Hürriyet Yayınları), s. 38-39

(119) F. Claudin, a.g.e., s. 223-224
(120) K. Marx, **Kapital,** İstanbul 1975 (Odak Yayınları), c. 3, s. 379-80
(121) K. Marx, **Grundrisse,** Harmondsworth 1973 (Pelican Books), s. 415
(122) K. Marx, a.g.e., s. 651
(123) Lenin, **Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması,** Ankara 1974 (Sol Yayınları), s. 124
(124) Lenin, a.g.e., s. 156
(125) Troçki, **First Five Years of The Communist International** (Komintern'in İlk Beş Yılı), New York 1972 (Pathfinder Press), s. 211
(126) Troçki, **Third International After Lenin** (Lenin'den Sonra Üçüncü Enternasyonal), New York 1974 (Pathfinder Press), s. 81
(127) B. M. Leibzon ve K. K. Şirinya, **Povorot v politike Kominterna** («Komintern Politikasında Dönüş»), Mysl, Moskova 1965; aktaran F. Claudin, a.g.e., s. 685
(128) Troçki, **Third International After Lenin,** s. 64-65
(129) F. Claudin, a.g.e., s. 169-70
(130) Bkz. Troçki, **Faşiszme Karşı Mücadele,** İstanbul 1977 (Köz Yayınları), s. 429-30
(131) Troçki, **Emperyalist Savaş ve Dünya Devrimi,** İstanbul 1979 (Enternasyonal Yayınları), s. 53-54
(132) E. Mandel, **Trotsky; A study in the Dynamic of his Thought,** Londra 1979 (New Left Books), s. 115-16
(133) Troçki, **Amerikan İşçilerinin Politik Geriliği,** elinizdeki kitap içinde, s. 238
(134) Tercüman, 29 Şubat 1980
(135) Troçki, **The Spanish Revolution (1931-39),** New York 1973 (Pathfinder Press), s. 79-80, 90

EK:I

KAPİTALİZMİN CAN ÇEKİŞMESİ VE DÖRDÜNCÜ ENTERNASYONALİN GÖREVLERİ

(Geçiş Programı)

1. SOSYALİST DEVRİMİN NESNEL ÖNKOŞULLARI

Bütününde dünya politik durumu, esas olarak proletarya önderliğinin tarihsel bunalımıyla belirlenmektedir.

Proleter devriminin ekonomik önkoşulları, genelde kapitalist düzende ulaşabileceği en yüksek olgunluk düzeyine erişmiştir. İnsanlığın üretici güçleri duraksamakta, yeni buluş ve teknik gelişmeler refah düzeyinin yükselmesini sağlayamamaktadır. Tüm kapitalist sistemin içinde bulunduğu toplumsal bunalım koşullarında, konjonktürel bunalımlar kitleleri giderek ağırlaşan yokluk ve acılarla karşı karşıya bırakmaktadır. İşsizliğin artması da devletin mali bunalımını derinleştirmekte ve istikrarsız para sistemlerini çökertmektedir. Gerek demokratik gerekse faşist rejimler, bir iflastan diğerine yuvarlanmaktadır.

Burjuvazinin kendisi de bir çıkış yolu göremektedir. Son kozu faşizmi oynamak zorunda kaldığı ülkelerde bugün, gözü kapalı ekonomik ve askeri yıkıma sürüklenmektedir. Tarihsel olarak ayrıcalıklı ülkelerde, yani burjuvazinin halen belirli bir dönem için ulusal birikimden fedakârlık ederek demokrasi lüksünü kabullenebildiği ülkelerde (İngiltere, Fransa, ABD, v.s.) sermayenin bütün geleneksel partileri irade felcine varan bir şaşkınlık içerisindedirler. İlk dönemin-

deki sözde kararlılığına rağmen **New Deal** (Yeni Anlaşma) (1), politik şaşkınlığın ancak burjuvazinin ölçülmez bir zenginlik biriktirmeyi başardığı bir ülkede mümkün olabilecek özel bir biçiminden başka birşey değildir.

Henüz son noktasına varmamış olan bunalım, daha şimdiden göstermiştir ki, New Deal politikası da Fransa'da Halk Cephesi politikası gibi ekonomik çıkmazdan kurtulmak için bir çıkış yolu değildir (2).

Uluslararası ilişkiler de daha iyi bir görünümde değildir. Kapitalizmin çöküşünün artan baskısı altında emperyalist zıtlaşmalar öylesi bir sınıra varmıştır ki ayrı ayrı çatışmalar ve kanlı bölgesel patlamalar (Etyopya, İspanya, Uzak Doğu, Orta Avrupa) kaçınılmaz olarak dünya çapında bir çatışmada bütünleşecektir. Kuşkusuz burjuvazi yeni bir savaşın kendi egemenliği için yaratacağı hayati tehlikenin farkındadır. Ancak günümüzde savaşı önlemede 1914 öncesine göre çok daha yetersizdir.

Tarihsel koşulların sosyalizm için henüz «olgunlaşmadığına» ilişkin lafazanlıklar ya cehaletin ürünü ya da bilinçli bir aldatmacadır. Proleter devrim için gerekli nesnel önkoşullar sadece olgunlaşmakla kalmayıp, neredeyse çürümeye yüztutmuştur. Önümüzdeki tarihsel dönemde sosyalist devrimin gerçekleşmemesi halinde bütün insanlık kültürü bir yıkım tehditi altındadır. Şimdi artık herşey proletaryaya, yani esas olarak proletaryanın devrimci öncüsüne bağlıdır. İnsanlığın tarihsel bunalımı, devrimci önderliğin bunalımına indirgenmiştir.

2. PROLETARYA VE ÖNDERLİĞİ

Ekonomi, devlet, burjuvazinin politikası ve uluslararası ilişkileri, toplumun devrim öncesi durumuna işaret eden bir toplumsal bunalımın derin etkisi altındadır. Devrim öncesi durumu devrimci duruma dönüştürmede başlıca engel, proletarya önderliğinin oportünist niteliği, büyük burjuvazi karşısında küçük burjuva korkaklığı ve can çekişme anında bile onunla olan haince bağlarıdır.

Bütün ülkelerde proletarya derin bir huzursuzluk içindedir. Milyonların oluşturduğu kitleler tekrar ve tekrar devrim yoluna girmektedir. Fakat her seferinde, yolları, kendi tutucu bürokratik aygıtlarınca tıkanmaktadır.

İspanyol proletaryası Nisan 1931'den bu yana, iktidarı ele geçirmek ve toplumun kaderini çizmek için bir dizi yiğit girişimde bulunmuştur. Ne varki kendi öz partileri (Sosyal Demokrat, Stalinist, Anarşist, POUM) -kendilerine özgü biçimlerde- fren rolü oynayarak, Franko'nun zaferini hazırlamışlardır (3).

Özellikle Fransa'da Haziran 1936'daki büyük fabrika işgalleri dalgası, proletaryanın kapitalist sistemi devirmeye tamamen hazır olduğunu ortaya koymuştur (4). Ancak harekete önderlik eden örgütler (Sosyalist, Stalinist, Sendikalist) hiç değilse geçiçi olarak devrim selini Halk Cephesi etiketi altında kanalize etmeyi ve engellemeyi başarmışlardır.

ABD'deki benzeri görülmemiş fabrika işgalleri dalgası ve sanayide sendikalaşmanın şaşırtıcı derecede hızla gelişmesi (CIO), Amerikan işçilerinin tarihin kendi omuzlarına yüklediği görevlerin düzeyine ulaşmak için gösterdikleri içgüdüsel çabanın tartışılmaz ifadesidir. Ama orada da, yeni kurulan CIO dahil yönetici örgütler, kitlelerin devrimci saldırısını denetim altında tutmak ve felçe uğratmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar (5)

Komintern'in kesin olarak burjuva saflarına geçmesi ve onun dünya çapında özellikle İspanya, Fransa, ABD ve diğer «demokratik» ülkelerde oynadığı sinsi karşı devrimci rol, dünya proletaryasına olağanüstü ek zorluklar yaratmıştır. Ekim Devriminin bayrağını gaspeden Komintern, uzlaşmacı «Halk Cephesi» politikasıyla işçi sınıfını iktidarsızlığa mahkum etmekte ve yolu faşizme açmaktadır (6).

Bir yanda «Halk Cepheleri», öte yanda faşizm, emperyalizmin proleter devrime karşı mücadelesindeki son politik çareleridir. Ancak tarihsel açıdan bu çareler geçici tedbirlerdir. Kapitalizmin çürümesi Almanya'da gamalı haç simgesi altında olduğu kadar, Fransa'da hürriyet kepi simgesi altında da sürmektedir (7). Tek çıkış yolu burjuvazinin devrilmesidir.

Kitlelerin yönelimini belirleyen, çürüyen kapitalizmin nesnel koşulları ile köhne işçi örgütlerinin alçakça politikalarıdır. Bu etkenlerden belirleyici olanı elbetteki ilkidir: tarihin yasaları bürokratik aygıttan güçlüdür. Blum'un «toplum-

sal» yasamalarından Stalin'in sahte mahkemelerine ve iftiralarına dek, sosyal hainlerin yöntemleri ne derece farklı olursa olsun hiçbir zaman proletaryanın devrimci azmini kıramıyacaktır (8). Onların tarihin çarkını durdurmak için ümitsiz çabaları, her geçen gün kitlelere daha açık olarak gösterecektir ki, insanlık kültürünün bunalımı haline gelen proletarya önderliğinin bunalımı ancak Dördüncü Enternasyonal ile çözümlenebilecektir.

3. ASGARİ PROGRAM VE GEÇİŞ PROGRAMI

Önümüzdeki dönemin-devrim öncesi ajitasyon, propaganda ve örgütlenme dönemi-stratejik görevi, devrimin nesnel koşullarının olgunluğu ile proletarya ve onun öncüsünün olgunlaşmamışlığı arasındaki çelişkinin üstesinden gelmektir (Eski kuşağın şaşkınlığı ve umutsuzluğu ile genç kuşağın deneyimsizliği). Bugünkü taleplerle devrimin sosyalist programı arasındaki köprüyü kurmaları için kitlelere günlük mücadele sü-

reci içinde yardımcı olmak gerekir. Bu köprü, günün koşulları ve işçi sınıfının geniş kesimlerinin bugünkü bilincinden kaynaklanan bir **geçiş talepleri** sistemini kapsamalı, değişmez bir biçimde tek bir sonuca varmalıdır: iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi.

Kapitalizmin gelişme çağında hareket eden klasik Sosyal Demokrasi, programını, birbirinden bağımsız iki bölüme ayırmıştı: burjuva toplumunun çerçevesi içinde reformlarla sınırlı olan **asgari program** ve belirsiz bir gelecekte kapitalizmin yerini sosyalizmin alacağını vadeden **azami program** (9). Asgari ve azami program arasında hiç bir köprü yoktu. Gerçekte Sosyal Demokrasi'nin böylesi bir köprüye ihtiyacı da yoktu; çünkü sosyalizm sözcüğü, sadece bayram söylevlerinde kullanılıyordu. Komintern, kapitalizmin çürümekte olduğu bir çağda, Sosyal Demokrasinin yolunda yürümeye koyulmuştur: oysa genel olarak sistemli sosyal reformlar ve kitlelerin hayat şartlarını yükseltmek söz konusu değildir; burjuvazi her seferinde bir eliyle verdiğinin iki katını diğer eliyle geri almaktadır (vergiler, gümrük resimleri, enflasyon, «deflasyon», hayat pahalılığı, işsizlik, grevlerin polisiye tedbirlerle denetlenmesi vs.); proletaryanın, hatta küçük burjuvazinin her ciddi talebi kaçınılmaz olarak kapitalist mülkiyet ilişkilerinin ve burjuva devletinin sınırlarını aşmaktadır.

Dördüncü Enternasyonal'in stratejik görevi, kapitalizmi islah etmek değil, onu devirmektir. Politik hedefi, burjuvazinin mülksüzleştirilmesi

amacıyla proletaryanın iktidarı ele geçirmesidir. Bununla birlikte, bu stratejik görevin başarılması, en küçük ve kısmi olanlar dahil tüm taktik sorunlar üzerine en titiz bir biçimde eğilmeksizin düşünülemez. Proletaryanın her kesimi, her tabakası, meslek ve grupları, devrimci harekete çekilmelidir. İçinden geçtiğimiz dönemin ayırdedici özelliği, devrimci partiyi güncel sorunlara ilişkin çalışmalardan uzaklaştırması değil, bu çalışmaları devrimin gerçek görevleriyle ayrılmaz bir biçimde birarada yürütmeyi olanaklı kılmasındadır.

Dördüncü Enternasyonal, eski «asgari» talepler programını canlılıklarını kısmen de olsa korudukları ölçüde bir kenara atmaz. İşçilerin demokratik haklarını ve sosyal kazanımlarını yorulmaksızın savunur. Ama bu günlük çalışmaları doğru yani devrimci perspektif çerçevesinde yürütür. Kitlelerin eski, kısmi, «asgari» talepleri çürüyen kapitalizmin yıkıcı ve alçaltıcı eğilimleriyle çatıştıkça-ki bu her adımda böyledir-Dördüncü Enternasyonal bir **geçiş talepleri** sistemini ileri sürer; bu talepler sisteminin özü gitgide daha açık ve kesin bir biçimde burjuva düzeninin temellerine yönelmesidir. Eski «asgari program», görevi kitleleri sistemli bir biçimde proleter devrim için seferber etmek olan **geçiş programı** tarafından aşılmıştır.

4. ÜCRETLERİN VE İŞ SAATLERİNİN AYARLANMASINDA OYNAK MERDİVEN (EŞEL MOBİL) SİSTEMİ

Çözülen kapitalizm koşullarında, ezilenlere özgü yavan yaşamlarını sürdüren kitleler her zamankinden de çok yoksulluk çukuruna itilme tehlikesi altındadırlar. Bir lokmacık ekmeklerini artıramıyor ya da iyileştiremiyorlarsa da en azından savunmak zorundadırlar. Her somut koşullardan, ulusal, yerel, mesleki koşullardan kaynaklanan çeşitli kısmi talepleri burada ne sıralamak mümkündür ne de böyle bir şey gereklidir. Ama, kapitalist sistemin abesliğinin özetlendiği iki temel ekonomik illet vardır; bunlar **işsizlik** ve **hayat pahalılığıdır** ve genelleştirilmiş mücadele yöntemleri ve sloganlar gerektirmektedir.

Askeri giderlerin, krizlerin, parasal sistemin düzensizliğinin ve kapitalizmin can çekişmesinden doğan tüm diğer aksaklıkların yükünü emekçilerin sırtına yıkmayı amaçlayan kapitalistlerin ve önemli ölçüde onların ajanları olan reformistlerin politikalarına karşı Dördüncü Enternasyonal uzlaşmaz bir savaş ilan eder. Dördüncü Enternasyonal herkes için **iş ve yeterli yaşam koşulları** talep eder.

Ne enflasyon ne de stabilizasyon proletarya için slogan işlevi göremez; zira bunlar sadece aynı kazığın iki ucudur. Yaklaşan savaşla birlikte daha da dizginlenemez bir nitelik alacak olan

hayat pahalılığına karşı ancak **ücretlerin oynak merdiven sistemiyle ayarlanması** sloganı ile mücadele edebilir. Bundan amaç, toplu sözleşmelerle, ücretlerin tüketim mallarındaki fiyat artışı oranında otomatik olarak arttırılmalarını güvenceye almaktır.

Kendisi dağılma tehdidi altında olan proletarya, büyüyen bir işçi kesiminin çürüyen toplumun kırıntılarıyla beslenen sefillere, sürekli işsizlere dönüşmesine katlanamaz. Sömürüye dayanan bir toplumda işçilerin elinde kalmış tek ciddi hak **çalışma hakkıdır.** Bu hak bugün her adımda onun elinden alınmaktadır. «Yapısal» ya da «konjonktürel» işsizliğe karşı kamu hizmetlerinin genişletilmesi sloganı ile birlikte **işgününün oynak merdiven sistemiyle ayarlanması** sloganını ileri sürmenin zamanıdır. Sendikalar ve diğer kitle örgütleri işsizleri ve çalışanları karşılıklı sorumluluk ve dayanışma içinde birbirlerine kenetlemelidir. Bütün işler mevcut işçiler arasında paylaştırılmalı ve işçilerin aldıkları eski haftalık ücret değişmeksizin iş haftası buna göre kısaltılmalıdır. Ücretler, kesin olarak güvence altında olan **asgari** düzeyden, fiat artışları oranında artacaktır. Bu yıkım döneminde bir başka program kabul etmek olanaksızdır.

Mülk sahipleri ve onların savunucuları bu taleplerin «gerçekçi olmadığını» kanıtlayacaktır. Bunun yanısıra, küçük ve özellikle iflasa giden kapitalistler hesap defterlerini ortaya koyacaklardır. İşçiler bu tür değerlendirme ve savunmaları kesinlikle reddederler. Sorun, karşıt maddi

çıkarların doğal bir çatışması değildir. Sorun, proletaryayı çözülmekten ,moral kırıklığından ve yıkımdan korumaktır. Tek yaratıcı ve ilerici sınıfın, dolayısıyla insanlığın geleceğinin bir ölüm dirim sorunudur bu. Eğer kapitalizm kendi yarattığı felaketler sonucunda kaçınılmaz olarak doğan talepleri karşılıyamıyorsa, yıkılsın. Bu durumda taleplerin «gerçekleşebilmesi» veya «gerçekleşememesi» ancak mücadelenin belirleyeceği bir güçler ilişkisi sorunudur. Bu mücadele sayesinde, mücadelenin kısa vadeli pratik başarıları ne olursa olsun, işçiler, kapitalist esareti yıkmanın gereğini en iyi şekilde kavrayacaktır.

5. GEÇİŞ ÇAĞINDA SENDİKALAR

Kısmi ve geçiş talepleri için mücadelede, işçilerin, kitle örgütlerine, özellikle sendikalara bugün her zamankinden fazla gereksinmeleri vardır. Fransa'da ve ABD'de sendikacılığın güçlü gelişmesi, sendikaların «yararlarını yitirdiğini» iddia eden aşırı sol doktrincilerin en açık yalanlamasıdır.

Bolşevik-Leninistler her çeşit mücadelenin

ön saflarında yer alırlar; bunlar yalnızca işçilerin en basit maddi çıkarlarını ya da demokratik haklarını ilgilendiriyor olsa bile. Kitle sendikalarında, onları güçlendirmek ve mücadeleciliklerini yükseltmek amacı ile etkin olarak yer alırlar. Sendikaların burjuva devletine tabi kılınması yolundaki tüm çabalara ve «zorunlu sözleşme» yükümlülüğü ve tüm diğer polisiye müdahalelerle (sadece faşist değil «demokratik» olanlarla da) proletaryanın elinin kolunun bağlanmasına karşı uzlaşmaz bir mücadele verirler. Sendikalar içinde Stalinist bürokrasiye bağlı olanlar dahil, reformistlere karşı başarılı bir biçimde mücadele etmek ancak bu çalışma temelinde mümkündür. Küçük «devrimci» sendikaları partinin bir uzantısı olarak kurmaya ve korumaya yönelik sekter çabalar, gerçekte işçi sınıfının önderliği için mücadeleden vazgeçmektir. Şu ilkeyi yerleştirmek gerekir: Teslimiyetçi bir biçimde kendi kendini kitle sendikalarından tecrit etmek devrime ihanetle eş değerdir ve Dördüncü Enternasyonal'e bağlılıkla bağdaşmaz.

Aynı zamanda Dördüncü Enternasyonal, sendikacıların ve sendikalizmin özelliği olan sendikaları putlaştırmayı kesinlikle red ve mahkum eder.

a) Sendikalar, tamamlanmış bir devrimci program sunmazlar; görevleri, bileşimleri ve üye kayıt yöntemlerinden ötürü böyle bir programı sunamazlar da. Dolayısıyla partinin yerini alamazlar. Geçiş çağında, ulusal devrimci partilerin Dördüncü Enternasyonal'in kesimleri olarak inşası temel görevdir.

b) En güçlüleri de dahil olmak üzere, sendikalar işçi sınıfının yüzde yirmisi ila yirmi beşinden fazlasını kucaklamamakta, bunlar da çoğunlukla en vasıflı ve yüksek ücretli kesimler olmaktadır. İşçi sınıfının daha fazla ezilen çoğunluğu ise ancak işçi hareketinin olağan dışı bir yükseliş döneminde mücadeleye çekilebilmekte ve bu da kesintili olmaktadır. Böylesi durumlarda savaş vermekte olan tüm kitleyi kapsayan grev komiteleri, fabrika komiteleri ve nihayet Sovyetler türünden örgütleri yaratmak gerekir.

c) Proletaryanın üst kesimlerini temsil eden örgütler olarak sendikalar, geçmiş tarihsel deneylerin de kanıtladığı gibi, (İspanya'daki anarko sendikalist sendikaların taze deneyleri de dahil), burjuva-demokratik rejimler ile uzlaşmaya yönelik güçlü eğilimler gösterirler (11). Keskin sınıf mücadelesi dönemlerinde, sendika yönetim organları kitle hareketini zararsız kılmak için ona sahip çıkmayı hedeflerler. Bu daha şimdiden, basit grevler sırasında, özellikle burjuva mülkiyet ilkelerini sarsan fabrika işgalli kitle grevleri sırasında gerçekleşmektedir. Burjuvazinin olağan dışı güçlüklerle karşılaştığı savaş ya da devrim dönemlerinde sendika önderleri çoğunlukla burjuva bakanları olurlar.

Bundan ötürü, Dördüncü Enternasyonal'in kesimleri her zaman için yalnızca sendikaların üst önderliğini yenileyip kritik anlarda sıradan yöneticilerin ve kariyeristlerin yerine cesaret ve kararlılıkla yeni militan önderler ileri sürmekle

kalmamalı, gerekirse sendikaların tutucu aygıtıyla açık bir kopmadan sakınmaksızın, burjuva toplumuna karşı verilen kitle mücadelesinin görevlerine daha uygun düşen bağımsız militan örgütleri her elverişli fırsatta yaratmaya çalışmalıdırlar. Sekter hayaller beslemek uğruna kitle örgütlerine sırt çevirmek sorumsuzca bir hareket olduğu gibi, devrimci kitle hareketini açıkça gerici ya da kılık değiştirmiş tutucu («ilerici») bürokratik kliklerin denetimine tabi kılmaya pasif olarak katlanmak da, ondan aşağı kalmayan bir suçtur. Sendikalar kendi başlarına bir amaç değil, yalnızca proleter devrim yolunda birer araçtırlar.

6. FABRİKA KOMİTELERİ

Geçiş çağında, işçi hareketi, düzenli ve dengeli değil aksine ateşli ve patlayıcı bir karekter taşır. Örgütsel biçimler de sloganlar da hareketin bu özelliklerine tabi kılınmalıdır. Önderlik, kalıplaşmış yaklaşımlardan kaçınmak, bizzat kitlelerin inisiyatifine dikkatle kulak vermek zorundadır.

Bu tür bir inisiyatifin en yeni ifadelerinden biri olan fabrika işgalleri normal kapitalist işleyişin sınırlarını aşmaktadır. Grevci işçilerin taleplerinden bağımsız olarak, fabrikaların geçici işgalleri bir puta, kapitalist mülkiyete darbe indirmektedir. Her fabrika işgali fabrikada efendinin kim olduğu sorusunu pratik bir biçimde ortaya koymaktadır; kapitalist mi, yoksa işçiler mi?

Fabrika işgallerinin geçici olarak ortaya koyduğu bu soruna, **fabrika komiteleri** örgütsel ifadesini verirler. Bütün fabrikada çalışanlarca seçilen fabrika komitesi derhal yönetimin iradesine karşı bir ağırlık oluşturur.

Ford türünden eski tip patronları yani şu «hakim-i mutlak patronlar» denilen patronları «iyi», «demokratik» sömürücülerle kıyaslayarak eleştiren reformistler karşısına biz bunların her ikisine karşı mücadele merkezleri olarak fabrika komiteleri sloganını ileri süreriz.

Genel bir kural olarak sendika bürokratları kitleleri seferber etmeye yönelik her cesur adıma karşı gösterdikleri direnci fabrika komitelerinin yaratılmasına karşı da göstereceklerdir.

Bununla birlikte, bu direnci kırmak, hareketin yayılışı oranında kolaylaşacaktır. Tüm çalışanların sendikalı olduğu işyerlerinde «sakin» dönemlerde komite sendikanın varolan organıyla çakışacak, ancak görevleri yenileyip işlevlerini genişletecektir. Bununla birlikte komitelerin başlıca anlamı, sendikanın genellikle harekete geçiremediği işçi kesimlerinin kurmayı haline

gelebilmesidir. Zaten devrime en çok bağlanmış birlikler, bu en fazla sömürülen kesimlerden çıkacaktır.

Komitenin ortaya çıktığı andan itibaren fabrikada fiili olarak bir **ikili iktidar** kurulur. Bu aslında bir geçiş durumudur; çünkü kendi içinde iki uzlaşmaz rejimi içermektedir: Kapitalist ve proleter rejimlerini. Fabrika komitelerinin temel önemi -burjuva ve proleter düzenleri arasında- doğrudan bir devrim dönemine değilse bile bir devrim öncesi döneme yolu açmasındadır. Fabrika komiteleri fikrinin yaygınlaştırılmasının ne zamansız ne de yapay olduğu, birçok ülkede yayılmakta olan fabrika işgalleri dalgasıyla yeterince kanıtlanmaktadır. Bu türden yeni dalgalar yakın gelecekte kaçınılmaz olacaktır. Hazırlıksız yakalanmamak için fabrika komiteleri doğrultusunda kampanyaya başlamak gerekir.

7. İŞÇİLERİN SANAYİİ DENETİMİ TİCARİ SIRLAR VE

Rekabete ve serbest ticarete dayalı liberal kapitalizm artık geride kalmıştır. Yerini alan tekelci kapitalizm, pazarın anarşisini azaltmadığı gibi ona özellikle çalkantılı bir nitelik vermektedir. Bugün Faşistinden Sosyal Demokratına kadar, burjuva ve küçük burjuva eğilimlerin he-

men hemen hepsince ekonominin «denetlenmesi» devletin sanayiye «rehberlik» etmesi ve «planlamanın» gerekliliği, sözde de olsa artık kabul ediliyor. Faşistler için bu, temelde, askeri amaçlar için halkın «planlı» biçimde yağmalanması sorunudur. Sosyal Demokratlar ise anarşi okyanusunu bürokratik «planlama» kaşığı ile boşaltmaya hazırlanıyorlar. Mühendis ve profesörler «teknokrasi» üzerine makaleler yazıyorlar (12). Demokratik hükümetler çekingen «düzenleme» deneylerinde büyük sermayenin aşılmaz sabotajına uğramaktadırlar.

Sömürücüler ile demokratik «denetleyiciler» arasındaki gerçek ilişkinin en iyi ifadesi, sayın «reformcuların» tröstler ve onların «ticari sırları» eşiğinde saygıyla duraksamalarıdır. Burada, ticarete «karışmama» ilkesi egemendir. Birey olarak kapitalist ile toplum arasındaki hesaplar, kapitalistin sırrı olarak kalır; bunlar toplumu ilgilendiren şeyler değildir. Ticari «sırlar» ilkesi için gösterilen gerekçe, liberal kapitalizm çağında olduğu gibi «rekabet»tir. Gerçekte ise tröstlerin birbirinden gizledikleri hiçbir şey yoktur. Çağımızda ticari sırlar, toplumun çıkarlarına karşı tekelci sermayenin sürdürdüğü entrikaları gizlemektedir: «Aşırı sömürücülerin» egemenliğini sınırlamayı öngören planlar, toplumsal üretim araçlarının mülkiyetini ellerinde tutan özel kişilerin üretici ve tüketicilerden sömürü, soygun ve sahtekârlık mekanizmasını gizleyebildikleri sürece dokunaklı saçmalıklar olarak kalacaklardır. «Ticari sırların» kaldırılması sanayinin gerçek denetimine yönelen ilk adımdır.

İşçilerin de kapitalistler kadar, fabrikanın, tröstün, tüm sanayi kolunun ve bir bütün olarak ulusal ekonominin «sırlarını» bilmeye hakları vardır. İlk olarak da, bankalar, ağır sanayi ve merkezileşmiş nakliyat denetlenmelidir.

İşçi denetiminin acil görevleri, tek tek ticari girişimlerden başlayarak toplumun alacak ve vereceklerini açıklamak, birey olarak kapitalistlerin ve bir bütün olarak sömürücülerin ulusal gelirden aldıkları gerçek payı saptamak, bankaların ve tröstlerin perde arkasından yürüttükleri anlaşma ve dolandırıcılıkları sergilemek ve nihayet toplumun tüm bireylerine insan emeğinin bilinçsizce harcanmasının kapitalist anarşi ve onun çıplak kâr amacının bir sonucu olduğunu açıklamaktır.

Burjuva devletinin hiç bir görevlisi, ona verilebilecek her türlü yetki verilse de bu işi yapamaz. Bütün dünya, Başkan Roosevelt ve Başbakan Blum'un kendi uluslarının «60» ve «200 ailesinin» entrikaları karşısındaki iktidarsızlıklarına tanık olmuştur (13). Sömürücülerin direncini kırmak için proletaryanın kitle baskısı gereklidir. Halka içtenlikle bağlı muhasebeci, bilim adamı, istatistikçi ve bu gibi uzmanlardan -bir «teknokrat» olarak değil, bir danışman olarak- yararlanarak üretimin gerçek denetimini yalnızca fabrika komiteleri getirebilir.

İşsizliğe karşı mücadele, kamu hizmetlerinin yaygın bir örgütlenmesi dışında düşünülemez. Kamu hizmetlerinin toplumun ve işsizlerin kendileri için sürekli ve ilerici bir anlamı olması ise

ancak bu hizmetlerin uzun yılları kapsayan ve genel bir planın parçası olarak hazırlanmasıyla gerçekleşebilir. Bu plan çerçevesi içinde işçiler ekonomik bunalım nedeniyle kapatılan özel işyerlerinin kamu kuruluşları olarak yeniden işletilmelerini isteyeceklerdir. Bu durumda işçi denetiminin yerini doğrudan işçi yönetimi alacaktır.

Sömürenler değil sömürülenler açısından en basit ekonomik plan bile işçi denetimi dışında, yani kapitalist ekonominin her açık ve gizli mekanizmasına işçiler nüfuz etmeksizin gerçekleştirilemez. Ayrı işletmeleri temsil eden komiteler kongrelerde bir araya gelerek, tröstlere, sanayi kollarına, ekonomik yörelere ve nihayet ulusal sanayinin tümüne karşılık düşen komiteler seçmelidirler. Böylelikle işçi denetimi, **planlı ekonomi için bir okul** olur. Denetim deneylerine dayanan proletarya, millileştirilmiş sanayinin doğrudan yönetimine, o saat gelip çattığında, kendini hazırlamış olacaktır.

Bazen kendiliklerinden ve genellikle ücretleri düşürmenin gereğini göstermek için ticari defterlerini işçilerin önüne açmayı teklif eden çoğu kez alt ve orta tabakadan kapitalistlere işçilerin verecekleri yanıt, müflis yada yarı müflislerin tek tek muhasebe hesaplarıyla değil, fakat bir bütün olarak sömürücülerin muhasebeleri ile ilgilendikleri olacaktır. İşçiler yaşam koşullarının düzeyini, bizzat kendi düzenlerinin kurbanı olan tek tek kapitalistlerin gereksinimlerine göre ayarlayamazlar ve ayarlamak istemezler de.

Görev, üretim ve dağıtım düzeninin bütününü daha dürüst ve akılcı bir temel üzerinde yeniden-örgütlemektir. Ticarî sırların kaldırılması işçi denetiminin gerekli bir koşuluysa denetimi de ekonominin sosyalist yönlendirilişi yolunda bir adımdır.

8. KAPİTALİST GRUPLARIN KAMULAŞTIRILMASI

Sosyalist mülksüzleştirme programı yani burjuvazinin politik olarak devrilmesi ve ekonomik egemenliğinin tasfiyesi, şimdiki geçiş döneminde, koşullar gerektirdiğinde ulus için hayati önem taşıyan birçok kilit sanayi kolunun ya da burjuvazinin en asalak grubunun mülksüzleştirilmesi taleplerini öne sürmekten hiçbir durumda bizi alıkoymamalıdır.

Böylece saygıdeğer demokratların ABD'deki «60 aile» ve Fransa'daki «200 aile» diktatörlüğüne ilişkin dokunaklı yakınmalarına yanıt olarak bu 60 ve 200 feodal kapitalist beyin mülksüzleş-

tirilmesini talep ederiz. Savaş sanayini, demiryollarını, en önemli ham madde kaynaklarını vs. tekelinde tutan şirketlerin yine aynı biçimde mülksüzleştirilmesini talep ederiz.

Bu taleplerle reformistlerin bulanık «millileştirme» sloganı arasındaki fark şurada yatmaktadır:

(1) tazminat ödenmesini reddederiz;

(2) millileştirmeye sözde taraftar gözüken ama gerçekte sermayenin aracıları olan Halk Cephesi demagoglarına karşı kitleleri uyarırız;

(3) kitleleri sadece kendi öz devrimci güçlerine güvenmeye çağırırız;

(4) kamulaştırma sorununu işçi ve köylülerin iktidarı ele geçirme sorununa bağlarız.

Mülksüzleştirme sloganını yalnızca **propagandamızda** tüm yönleriyle açıklamakla yetinmeyip günlük **ajitasyonda** kısmi biçimde ileri sürmeyi zorunlu kılan şey, farklı sanayi kollarının farklı gelişme düzeyinde olması, toplum yaşamında farklı bir yer işgal etmesi, sınıf mücadelesinin farklı aşamalarından geçmesi gerçeğidir. Burjuvazinin topyekün mülksüzleştirilmesini yalnızca proletaryanın bir genel devrimci yükselişi gündeme getirebilir. Geçiş taleplerinin görevi proletaryayı bu sorunu çözmeye hazırlamaktır.

9. ÖZEL BANKALARIN MÜLKSÜZLEŞTİRİLMESİ VE KREDİ DÜZENİNİN DEVLETLEŞTİRİLMESİ

Emperyalizm **finans kapitalin** egemenliği demektir. Tröst ve tekellerle yan yana ve çoğu kez onların da üzerinde, **bankalar** ekonominin gerçek komutasını ellerinde yoğunlaştırırlar. Bankaların yapısı, modern sermayenin tüm yapısının yoğun bir ifadesidir: **tekelleşme** eğilimleriyle **anarşi** eğilimlerini birleştirirler. Bir yandan teknoloji mucizelerini, dev kuruluşları ve güçlü tröstleri, öte yandan hayat pahalılığını, bunalımları ve işsizliği örgütlerler. Egemen konumlarıyla bankaların, yağmacı kapitalistlerin ellerinde bırakılması halinde, tekelci despotizme ve kapitalist anarşiye karşı mücadelede -bunlar yıkıcı çalışmalarında birbirlerini tamamlarlar- tek bir ciddi adımın atılması olanaksızlaşır. Tüm halkın gereksinmelerine uygun, mantıklı bir planın yanısıra, birleştirilmiş bir yatırım ve kredi düzenini yaratmak için bütün bankaları tek bir ulusal kurumda birleştirmek gereklidir. Ancak özel bankaların mülksüzleştirilmesi ve bütün kredi düzeninin elinde toplanmasıyla devlet -salt kâğıt üzerinde ve bürokratik kaynaklar değil- iktisadi plan için gerekli gerçek maddi kaynaklarla donanacaktır.

Bankaların kamulaştırılması hiçte banka

mevduatlarının kamulaştırılması demek değildir. Aksine, tek bir **devlet bankası** küçük mevduat sahiplerine özel bankalardan çok daha elverişli koşullar sağlayabilecektir. Aynı şekilde, ancak devlet bankası çiftçiye, esnafa ve küçük tüccara elverişli yani ucuz kredi koşulları sağlayabilir. Ancak daha da önemli olanı en başta büyük sanayi ve ulaşım olmak üzere, tek bir mali kurmayca yönetilen tüm ekonominin işçilerin ve bütün emekçilerin hayati çıkarlarına hizmet etmesi halidir.

Bankaların devletleştirilmesi ile bu yararlı sonuçların alınabilmesi ancak bizzat devlet iktidarının bütünüyle sömürücülerin elinden emekçilerin eline geçmesiyle gerçekleşebilir.

10. GREV GÖZCÜSÜ SAVUNMA KOLLARI İŞÇİ MİLİSİ PROLETARYANIN SİLAHLANMASI

Fabrika işgalleri kitlelerin yalnızca burjuvaziye değil fakat Dördüncü Enternasyonal dahil işçi örgütlerine de yöneltilmiş ciddi bir uyarısıdır. 1919-20'de İtalyan işçileri kendi inisiyatifleriyle fabrikalara el koyarak «önderlerine» yaklaşan

sosyal devrimin haberini verdiler. «Önderler» bu belirtileri önemsemediler. Sonuç faşizmin zaferi oldu (14).

Bugün fabrika işgalleri henüz fabrikalara İtalya'da olduğu gibi el koymuyorsa da, bu yönde atılmış kesin bir adımdır. Bugünkü kriz sınıf mücadelesini bir tepe noktaya çıkarabilir ve hesaplaşma anını yakınlaştırabilir. Ama bu, devrimci bir durumun bir anda oluştuğu anlamına gelmez. Gerçekte, bir devrimci durumun yaklaşması bir dizi çalkantıyla belirlenir. Bunlardan biri de fabrika işgalleri dalgasıdır. Dördüncü Enternasyonal kesimlerinin sorunu, proletarya öncüsünün çağımızın genel niteliği ve gidiş yönünün anlamasında yardımcı olmak, giderek daha kararlı ve militan örgütsel önlemlerle kitle mücadelelerinin vaktinde olgunlaşmasını sağlamaktır.

Proletaryanın mücadelesinin keskinleşmesi, sermayenin karşı-saldırı yöntemlerinin de keskinleşmesi demektir. Yeni oturma grevleri dalgası karşısında burjuvazinin kararlı karşı önlemler alabileceği ve alacağı açıktır. Büyük tröstlerin güvenilir personelince ön hazırlık çalışmaları halen yapılmaktadır. Vah devrimci örgütlere, vah proletaryaya tekrardan hazırlıksız yakalanırsa!

Burjuvazi hiçbir yerde yalnızca resmi polis ve orduyla yetinmez. ABD'de «barış» zamanlarında bile burjuvazi fabrikalarda grev kırıcı taburları ve silahlı özel katiller beslemektedir. Buna şimdi çeşitli Amerikan Nazi gruplarını da

katmak gerekir. Fransız burjuvazisi tehlikenin ilk belirtisinde ordu içinde varolanlar da dahil olmak üzere yarı-yasal ve yasa-dışı faşist kolları seferber etti. İngiliz işçilerinin baskısı güçlenir güçlenmez faşist çeteler iki katına, üç katına, on katına çıkartılarak işçilere karşı kanlı saldırıya geçirilmektedir. Burjuvazi çağımızda sınıf mücadelesinin kaçınılmaz biçimde iç savaşa dönüşme eğilimini aklından çıkarmamaktadır. İtalya, Almanya, Avusturya, İspanya, diğer ülkelerin örnekleri, sermayenin kodamanlarına ve uşaklarına proletaryanın resmi önderlerinden çok daha fazlasını öğretmiştir.

İkinci ve Üçüncü Enternasyonal politikacıları ve sendika bürokratları burjuvazinin özel ordularına bilinçli olarak göz yummaktadırlar; aksi takdirde burjuvaziyle ittifaklarını yirmidört saat bile sürdüremezler. Reformistler, burjuvazinin tepeden tırnağa silahlı, işçilerin ise silahsızlandırılması halinde demokrasinin kutsallığının en iyi biçimde teminat altına alındığı görüşünü sistemli olarak işçilere aşılamaktadırlar.

Dördüncü Enternasyonal'in görevi bu tür kölece politakaya kesinlikle son vermektir. Küçük burjuva demokratları -Sosyal Demokratlar, Stalinistler, Anarşistler de dahil olmak üzere- gerçekte giderek faşizme daha da alçakca teslim oldukça faşizme karşı mücadele konusunda feryatlarını yükseltmektedirler. Ancak onbinlerce emekçinin desteğini ardında hisseden silahlı işçi müfrezeleri faşist çetelere karşı başarılı olabilir. Faşizme karşı mücadele liberal yazı işleri

müdürlerinin bürolarında değil fabrikalarda başlar ve sokaklarda son bulur. Fabrikalardaki grev kırıcıları ve özel silahlı muhafızlar faşist ordunun temel çekirdekleridir. **Grev gözcüleri** ise proleter ordusunun temel çekirdekleridir. Kalkış noktamız budur. Her grev ve yürüyüşle ilgili olarak **işçi öz-savunma müfrezeleri** yaratmanın gereğini yaymak zorunludur. Sendikaların devrimci kanatlarının programına bu sloganı yerleştirmek gerekir. Olanaklı her durumda, gençlik gruplarıyla başlayarak öz-savunma müfrezeleri örgütlemek, onlara silah kullanmasını öğretmek ve alıştırmak zorunludur.

Kitle hareketinin yeni bir kabarışı bu birimlerin sayısını arttırmakla kalmamalı, bunları mahalle, şehir ve bölgelere göre birleştirmelidir. İşçilerin grev kırıcılarına, gangster çetelerine ve faşistlere olan haklı nefretine örgütsel bir ifade vermek zorunludur. İşçi örgütlerinin, toplantılarının ve yayınlarının dokunulmazlığının tek ciddi teminatı olarak **işçi milisi sloganını** ileri sürmek zorunludur. Her zaman için kitlelerin öz deneyimi temelinde böylesi sistemli, kararlı, yorulmak bilmez, cüretli ajitasyon ve örgütlenme çalışmalarının yardımıyla ancak, kitlelerin bilinçlerindeki uysal ve pasif geleneklerin kökünü kazımak; tüm emekçilere örnek olabilecek yiğit savaşçı müfrezeleri eğitmek; karşı-devrimin silahlı katillerini bir dizi taktik yenilgiye uğratmak; sömürülen ve ezilenlerin öz güvenlerini arttırmak; küçük burjuvazinin gözünde faşizmin oyununu açıklamak ve proletaryaya iktidarın fethine giden yolu açmak olanaklıdır.

Engels, devleti **«silahlı adam müfrezeleri»** olarak tanımlıyordu. **Proletaryanın silahlanması** kurtuluş için mücadelesine eşlik eden zorunlu bir unsurdur. Proletarya dilediğinde silahlanmanın yolunu ve araçlarını bulacaktır. Bu alanda da önderlik elbetteki Dördüncü Enternasyonal'in kesimlerine düşmektedir.

11. İŞÇİ KÖYLÜ İTTİFAKI

İşçinin kırdaki silah arkadaşı ve karşılığı tarım işçisidir. Bunlar, bir ve aynı sınıfın birer parçasıdırlar. Çıkarları ayrılmaz. Sanayi işçisinin geçiş talepleri programı bazı değişikliklerle aynı zamanda tarım proletaryasının programıdır.

Köylüler (çiftçiler) ayrı bir sınıf oluştururlar: onlar köyün küçük burjuvazisidir. Yarı proleterlerden sömürücü unsurlara değin, küçük burjuvazi, değişik tabakalardan oluşur. Buna uygun olarak sanayi proletaryasının politik görevi sınıf mücadelesini kıra taşımaktır. Ancak bu şekilde müttefikleri ve düşmanları arasına ayırdedici hattı çizilebilecektir.

Her ülkenin ulusal gelişmesinin özellikleri

en belirgin ifadesini çiftçilerin ve bir dereceye kadar kent küçük burjuvazinin (esnaf ve zanaatkârlar) toplumsal konumunda bulur. Bu sınıflar, sayısal olarak ne kadar çok olsalar da esasda, kapitalizm öncesi üretim biçimlerinin kalıntılarının temsilcileridirler. Dördüncü Enternasyonal'in kesimleri köylüleri (çiftçileri) ve kent küçük burjuvazisini ilgilendiren ve her ülkenin koşullarına uyan bir geçiş talepleri programını mümkün olan en somut biçimde işleyip geliştirmelidir. İleri işçiler gelecekteki müttefiklerinin sorularını açık ve somut olarak yanıtlamayı öğrenmelidirler.

Çiftçi «bağımsız» bir küçük üretici olarak kaldıkça ucuz krediye, satın alabileceği fiyatlarda tarım araçlarına ve gübreye, elverişli ulaşım olanaklarına ve tarımsal ürünleri için pazarın dürüstçe örgütlenmesine ihtiyacı vardır. Fakat bankalar, tröstler ve tüccarlar çiftçiyi her yönden soymaktadırlar. Ancak çiftçilerin kendileri işçilerin de yardımıyla bu soygunu önleyebilirler. **Küçük çiftçilerce seçilen komiteler** ülke çapında oluşmalı, işçi komiteleri ve banka çalışanları komiteleri ile birlikte tarımı etkileyen ulaşım, kredi ve ticaret işlerinin denetimini ellerine almalıdırlar.

İşçilerin güya «aşırı» taleplerine değinen büyük burjuvazi **mal fiatları** sorununu ustaca işçilerle köylüleri, işçilerle kent küçük burjuvazisini birbirinden koparmak için kullanmaktadır. Köylü, zanaatkâr ve küçük tüccar; sanayi işçisi, büro ve kamu hizmetlileri gibi fiat artışlarına

karşılık düşen bir ücret artışı talep edemezler. Hükümetin hayat pahalılığına karşı mücadelesi yalnızca kitlelere yönelik bir aldatmacadır. Fakat çiftçiler, zanaatkârlar ve tüccarlar tüketici niteliklerinden dolayı işçilerle omuz omuza fiat tayini politikasına girebilirler. Üretim, ulaşım ve ticaret maliyetlerinden kapitalistlerin yakınmalarına tüketiciler, «bize defterlerini göster, fiat saptanmasında denetim talep ediyoruz» yanıtını verirler. Bu denetimin organları fabrika, sendika, kooperatif, çiftçi örgütleri «sokaktaki adam», ev kadınları vb. temsilcilerinden oluşan **fiat denetim komiteleri** olmalıdır. Böylelikle işçiler yüksek fiatların gerçek nedeninin yüksek ücretler değil fakat kapitalistlerin fahiş kârları ve genelde kapitalist anarşinin genel masrafları olduğunu çiftçilere ispat edebileceklerdir.

Toprağın millileştirilmesi ve tarımın kollektifleştirilmesi programı, daha baştan küçük çiftçinin mülksüzleştirilmesi ve zoraki kollektifleştirilmesi fikrini baştan dışlayacak bir biçimde hazırlanmalıdır. Çiftçi, olanaklı veya gerekli gördüğü sürece kendi tarlasının sahibi kalacaktır. Çiftçilerin gözünde sosyalizmin programının itibarını iade etmek için, çiftçi ve işçilerin çıkarlarınca değil, bürokrasinin çıkarlarınca dayatılan Stalinist kollektifleştirme yöntemlerini amansızca sergilemek gereklidir (15).

Mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesi aynı şekilde zanaatkâr ve esnafın malının zorla müsaderesi anlamına gelmez. Aksine, bankaların ve tröstlerin işçilerce denetimi ve dahası bu

kuruluşların millileştirilmesi, kent küçük burjuvazisine, tröstlerin denetimsiz egemenliği altında olduğundan kıyaslanmaz derecede daha elverişli kredi alım ve satım koşulları sağlayabilir. Özel sermayeye dayanmanın yerini devlete dayanmak alacak ve emekçiler, devleti kendi ellerinde tuttukları ölçüde, devlet bu küçük burjuvaların gereksinimlerine daha hassas davranacaktır.

Sömürülen köylünün ekonominin değişik alanlarının denetimine fiilen katılması, ona toprağın kollektif olarak işletilmesine geçişin kendisi için daha kârlı olup olmayacağına bunun ne zaman ve ne ölçüde gerçekleştirileceğine karar vermesini sağlayacaktır. Sanayi işçisi, sendikalar, fabrika komiteleri ve en önemlisi işçi köylü hükümeti aracılığıyla çiftçinin bu yolu katetmesinde her türlü işbirliğini göstermekle kendini görevli saymalıdır.

«Orta» sömürücüler de dahil bütün sömürücülere karşı, genel olarak orta sınıflara değil, fakat kent ve kır küçük burjuvazisinin sömürülen tabakalarına proletaryanın önerdiği ittifak, zorlamaya değil yalnızca özgür kabullenişe dayanır ve özel bir «anlaşma» ile pekiştirilmelidir. Bu «anlaşma», her iki tarafca gönüllü olarak kabul edilen geçiş talepleri programıdır.

12. EMPERYALİZM VE SAVAŞA KARŞI MÜCADELE

Dünyanın genel durumu ve dolayısıyla her ülkenin iç politika yaşamı dünya savaşı tehdidinin etkisi altındadır. Yaklaşan felaket daha şimdiden en geniş insan yığınları arasında şiddetli endişe yaymaktadır.

İkinci Enternasyonal'in 1914'deki ihanet politikası, bugün Komintern'in de şovenizmde aynı telden çalmasıyla daha da güvenle tekrarlanmaktadır (16). Savaş tehlikesinin belirgenleşmesiyle birlikte Stalinistler, küçük burjuva ve burjuva pasifistlerini bile bir hayli geride bırakarak sözde «ulusal savunmanın» en önde gelen savunucuları oldular. Bunun içindir ki savaşa karşı devrimci mücadele bütünüyle Dördüncü Enternasyonal'in omuzlarına yüklenmektedir.

Bu soruna ilişkin Bolşevik-Leninist politika, Enternasyonal Sekreterliği'nin tezinde [**Savaş ve Dördüncü Enternasyonal, 1934** (*)] açıklanmıştır ve bugün için de tam geçerliliğini korumaktadır. Önümüzdeki dönemde devrimci bir partinin başarısı herşeyden önce savaş sorununa ilişkin politikasına bağlıdır. Doğru bir politika şu iki öğeden, emperyalizm ve emperyalist savaşlara karşı uzlaşmaz tutum ve programını kitlelerin kendi deneylerine dayandırma yeteneğinden oluşur.

(*) **Enternasyonal Yayınları Haziran 1979 - İstanbul.**

Burjuvazi ve ona ajanlık edenler herşeyden çok savaş sorununu «tarafsızlık», «kollektif güvenlik», «barışı korumak için silahlanma», «faşizme karşı mücadele», «ulusal savunma» gibi soyutlamalar, genel formüller ve lafazanlıklarla halkı aldatmak için kullanmaktadırlar. Bütün bu formüller sonuçta, savaş sorununun, yani halkın kaderinin, halka karşı bütün entrika ve oyunlarıyla birlikte, emperyalistlerin onların yönetici kurmaylarının, diplomasilerinin, generallerinin eline bırakıldığı gerçeğine indirgenir.

Dördüncü Enternasyonal demokratik saflarda, faşistlerin kullandığı «onur», «kan» ve «ırk» kavramlarıyla aynı rolü oynayan bütün bu tür soyutlamaları nefretle reddeder. Ancak nefret yeterli değildir. Kitlelerin bu aldatıcı soyutlamaların somut özünü, kanıtlayıcı kriterler, sloganlar ve talepler aracılığıyla kavramalarına yardımcı olmak zorunludur.

«Silahsızlanma mı?» — Ama asıl sorun kimin silahsızlandıracağıdır. Savaşı engelleyebilecek ya da son verecek biricik silahsızlanma burjuvazinin işçilerce silahsızlandırılmasıdır. Ancak burjuvaziyi silahsızlandırmak için işçilerin kendileri silahlanmalıdırlar.

«Tarafsızlık mı?» — Ama proletarya Japonya ile Çin veya Almanya ile SSCB arasındaki savaşta hiçbir şekilde tarafsız değildir. «O halde bundan kasıt Çin ve SSCB'nin savunulması mıdır?» Elbette! Ama Çin'i de SSCB'ni de boğazlayacak olan emperyalistlerce değil.

«Anayurdun Savunulması mı?» — Ama bu

soyutlamadan burjuvazinin anladığı kârlarını ve talanını savunmaktır. Anayurdu yabancı kapitalistlerden korumaya hazırız, yeter ki ilkin kendi (kapitalistlerimizin) elini ayağını bağlıyarak başkalarının yurduna saldırmaları engellenmiş, kendi ülkemizin işçi ve köylüleri ülkenin gerçek hakimleri haline gelmiş, ülkenin zenginliği ufacık bir azınlığın elinden halkın eline geçmiş ve ordu sömürenler yerine sömürülenlerin bir silahı olmuş olsun.

Bu temel fikirleri, olayların gidişine ve kitlelerin düşüncelerinin yönelişine göre daha somut ve kısmi görüşlerle açıklamasını bilmek gerekir. Ayrıca, diplomatın, profesörün, gazetecinin barışçılığını marangozun, tarım işçisinin, hizmetçi kadının barışçılığından kesinlikle ayırd etmek gerekir. Birinde barışçılık emperyalizm için bir perde, diğerinde ise emperyalizme olan güvensizliğin bulanık ifadesidir. Küçük bir çiftçi veya işçi anayurdun savunulmasından söz ettiğinde evini barkını ve diğer aileleri istiladan bombalardan ve zehirli gazlardan korumayı kasteder. Kapitalistin ve gazetecisinin anayurdun savunulmasından anladığı, sömürge ve pazarların fethedilmesiyle dünya gelirinden «kendi uluslarının» payının yağma ile arttırılmasıdır. Burjuva yurtseverliği ve barışçılığı baştan sona bir aldatmacadır. Ezilenin barışçılığı ve hatta yurtseverliğinin özünde bir yandan yıkıcı savaşa olan nefret diğer yandan da kendileri için yararlı olduğunu sandıklarına, bağlılıkları vardır; gerekli sonuçlar çıkarabilmek için bu ögeleri nasıl hesaba katacağımızı bilmemiz gerekir. Barış-

severliğin ve yurtseverliğin bu iki biçimi kesin olarak karşı karşıya getirilmelidir.

Kalkış noktası olarak bu yaklaşımları benimseyen Dördüncü Enternasyonal, kitleleri belirli bir derecede etkin politikaya çekebilecek, eleştirilerini uyandıracak ve burjuvazinin oyunları üzerinde denetimlerini güçlendirecek her talebi, hatta bu talepler yetersiz bile olsa destekler.

Bu bakış açısıyla, örneğin Amerikan kesimimiz, savaş ilanı sorununa ilişkin bir referandum önerisine eleştirel desteğini verir (17). Biliyoruz ki tek başına hiçbir demokratik reform, egemen çevrelerin istediklerinde savaşı başlatmasını (tahrikini) engelleyemez. Bu uyarıyı açıkça yapmak gereklidir. Ama kitlelerin önerilen referanduma ilişkin yanılsamaları ne olursa olsun, referandumu desteklemeleri işçilerin ve köylülerin burjuvazinin hükümetine ve parlamentosuna olan güvensizlikleri yansıtır. Yanılsamaları desteklemeden ve bağışlamadan, sömürülenlerin sömürücülere duydukları ilerici bir niteliği olan bu güvensizliği var gücümüzle desteklememiz gereklidir. Referandum hareketinin yaygınlaştığı ölçüde burjuva barışçıları bir an önce hareketten çekilecekler; Komintern'in hainleri tam olarak itibarlarını yitirecekler ve emekçilerin emperyalistlere karşı mücadelesi o ölçüde keskinleşecektir.

Bu noktadan hareketle, onsekiz yaşındaki her erkek ve kadına oy hakkı verilmesi talebini ileri sürmek gereklidir. Yarın «anayurd» için öl-

meleri isteneceklerin bugün oy hakları olmalıdır. Savaşa karşı mücadele herşeyden önce **gençliğin devrimci seferberliği** ile başlamalıdır.

Savaş sorununda kitlelerin açıkça yüz yüze geldikleri yönlerden hareket etmekle birlikte bu sorunun tüm yönlerine ışık tutmak gerekir.

Savaş özellikle savaş sanayi için, dev bir ticari girişimdir. Dolayısıyla, «60 aile», bir numaralı yurtsever ve savaşın baş kışkırtıcısıdır. Savaş sanayisinin işçilerce denetimi, savaş «üreticilerine» karşı mücadelede ilk adımdır.

Reformistlerin savaş kârlarına vergi sloganına karşı ileri sürdüğümüz sloganlar, **savaş kârlarına el konması** ve **savaş sanayiinin mülksüzleştirilmesidir.** Fransa gibi savaş sanayinin «millileştirildiği» yerlerde, işçi denetimi sloganı geçerliliğini tümüyle korur. Proletaryanın birey olarak bir kapitaliste olduğu gibi burjuvazinin hükümetine de güveni yoktur.

Burjuva hükümetine ne tek bir insan ne de tek bir kuruş!

Silahlanma programı değil, yararlı bir kamu hizmetleri programı,

İşçi örgütlerinin asker-polis denetiminden tam bağımsızlığı.

Halkın arkasından planlar yapan açgözlü ve acımasız emperyalist kliklerin halkın kaderini tayin etmesine kesin bir son vermeliyiz.

Buna uygun olarak taleplerimiz:

— Gizli diplomasinin olduğu gibi lağvı; her anlaşma ve antlaşmanın işçi ve köylülere duyurulması;

—İşçi ve köylü komitelerinin doğrudan de

netimi altında, işçi ve köylülerin silahlandırılması ve askeri eğitimi;

— İşçi örgütlerince seçilen emekçilerden komutanların yetiştirilmesi için askeri okulların kurulması;

— Düzenli ordunun yerini, fabrikalara, madenlere, çiftçilere vb. kopmaz bir biçimde bağlı halk milislerinin almasıdır.

Emperyalist savaş, burjuvazisinin talan politikasının devamı ve keskinleşmesidir. Proletaryanın savaşa karşı mücadelesi sınıf mücadelesinin devamı ve keskinleşmesidir. Savaşın başlaması, sınıf mücadelesinin durumunu ve kısmen de mücadelenin araçlarını değiştirir; ama amacını ve temel seyrini değiştirmez.

Emperyalist burjuvazi dünyaya egemendir. Dolayısıyla yaklaşan savaş temelde bir emperyalist savaş niteliği taşıyacaktır. Bu nedenledir ki uluslararası proletaryanın politikasının temel içeriği de emperyalizme ve onun savaşına karşı mücadeledir. Bu mücadelede esas ilke: «Baş düşmanımız **kendi öz** ülkemizdedir», veya **«kendi** (emperyalist) hükümetimizin yenilgisi ehven-i şerdir.»

Ancak dünyadaki her ülke emperyalist bir ülke değildir. Aksine çoğu emperyalizmin kurbanıdır. Bazı sömürge ve yarı sömürge ülkeler kuşkusuz ki savaşı esaret boyunduruğundan kurtulmak için bir fırsat bileceklerdir. Onlarınki emperyalist değil kurtuluş savaşı olacaktır. Ezilen ülkelerin ezenlere karşı savaşlarında onlara yardımcı olmak uluslararası proletaryanın gö-

revi olacaktır. Aynı görev, SSCB'ne ve savaş öncesi veya savaş sırasında doğacak işçi devletlerine karşı da geçerlidir. İşçi devletlerine ve sömürge ülkelere karşı giriştikleri savaşlarda her emperyalist hükümetin yenilgisi, ehven-i şerdir.

Ancak, emperyalist ülkelerin işçileri, belirli zamanlarda iki ülke arasındaki diplomatik ve askeri ilişkiler nasıl olursa olsun anti-emperyalist ülkelere kendi hükümetleri aracılığıyla yardım edemezler. Hükümetler, kendilerini geçici ve sorunun özünden dolayı güvenilmez bir ittifak içinde bulurlarsa, o zaman emperyalist ülke proletaryası kendi hükümetine sınıfsal muhalefetini sürdürür ve emperyalist olmayan «müttefik»ini kendine özgü yöntemlerle, yani uluslararası sınıf mücadelesi yöntemleriyle (sömürge ülkesi ya da işçi devleti lehine ve aynı zamanda onların hain müttefiklerine karşı ajitasyon; bazı durumlarda boykot ve grevlerin reddi; bazı durumlarda boykot ve grevler vs.) destekler.

Bir savaşta SSCB'ni ya da bir sömürge ülkeyi desteklerken, proletarya hiçbir şekilde ne sömürge ülkenin burjuva hükümeti ile ne de SSCB'deki Thermidor bürokrasisi ile dayanışma içine girer (18). Aksine her ikisine de karşı tam politik bağımsızlığını korur. Devrimci proletarya haklı ve ilerici bir savaşa yardımcı olarak sömürgelerdeki ve SSCB'deki işçilerin sempatisini kazanır; Dördüncü Enternasyonal'in orada otorite ve etkisini güçlendirir ve sömürge ülkedeki burjuva hükümetinin ve SSCB'deki gerici bürokrasinin devrilmesine daha çok yardımcı olabilir.

Savaşın başlangıcında Dördüncü Enternasyonal'in kesimleri kaçınılmaz olarak kendilerini tecrit olmuş hissedeceklerdir; her savaş ulusal kitleleri gafil avlayarak onları hükümet aygıtının yanına iter. Enternasyonalistlerin akıntıya karşı mücadele etmeleri gerekecektir. Bununla birlikte, yeni savaşın getireceği yıkım ve sefalet, daha ilk aylardan 1914-18'in kanlı dehşetini kat kat geride bırakarak kısa zamanda kitleleri sarsacaktır. Kitlelerin hoşnutsuzluğu ve isyanı büyük bir hızla artacaktır. Dördüncü Enternasyonal'in kesimleri devrimci dalganın başını çekeceklerdir. Geçiş talepleri programı yakıcı bir güncellik kazanacaktır. Proletaryanın iktidarı ele geçirmesi sorunu bütün azametiyle ortaya çıkacaktır.

İnsanlığı yıkımlara uğratıp, kana boğmadan önce kapitalizm, tüm dünyayı ulusal ve ırkçı nefretin zehirli dumanlarıyla kirletir. Bugün **Yahudi düşmanlığı** can çekişen kapitalizmin çalkantılarının en zararlılarından biridir.

Irkçı ön yargıların köklerini ve ulusal küstahlığın ve şovenizmin, özellikle Yahudi düşmanlığının her biçimi ve çeşidini uzlaşmasızca açıklamak, emperyalizme ve savaşa karşı verilen mücadelenin en önemli parçası olarak Dördüncü Enternasyonal'in bütün kesimlerinin günlük çalışmalarının kapsamına alınmalıdır. Temel sloganımız, «Dünya İşçileri Birleşiniz!» olarak kalır.

13. İŞÇİ KÖYLÜ HÜKÜMETİ

«İşçi köylü hükümeti» formülü ilk kez Bolşeviklerin 1917'deki ajitasyonunda gündeme geldi ve Ekim Devrimi'nden sonra da kesinlikle kabul edildi. Son tahlilde bu, yerleşmiş olan proletarya diktatörlüğünün popüler bir tanımlanışından başka birşey değildir. Bu tanımlamanın önemi, esas olarak Sovyet gücünün temelinde yatan **proletarya ve köylülük arasındaki ittifakı** vurgulamasından gelmektedir.

Komintern'in epigonları tarihe gömülmüş «proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü» formülünü canlandırmaya yeltendiklerinde, «işçi köylü hükümeti» formülüne tamamıyla değişik, yalnızca «demokratik», yani burjuva bir içerik vererek proletarya diktatörlüğüne **karşıt** bir öneri olarak ortaya koydular (19). Bolşevik- Leninistler «işçi köylü hükümeti» sloganının burjuva- demokratik yorumlanışına kesinlikle karşı çıktılar. O zaman ve şimdi de belirtirler ki proletarya partisi burjuva demokratik sınırların ötesine adım atmayı reddettiğinde, köylülükle ittifakı düpedüz sermayenin desteklenmesine dönüşür; 1917'de Menşevik ve Sosyal Devrimciler, 1925-27'de Çin Komünist Partisi ve şimdi de İspanya, Fransa ve diğer ülkelerdeki «Halk Cepheleri» örneklerinde olduğu gibi (20).

1917 Nisan'ından Eylül'üne, Bolşevikler,

Sosyal Devrimcilerden ve Menşeviklerden, liberal burjuvazi ile bağlarını koparıp iktidarı kendi ellerine almalarını talep ettiler. Bu koşul ile Bolşevik Partisi, işçilerin ve köylülerin küçük burjuva temsilcileri olan Menşevik ve Sosyal Devrimcilere burjuvaziye karşı devrimci yardımını taahhüt etti; ancak Menşevik ve Sosyal Devrimcilerin hükümetine girmeyi ya da onun politik sorumluluğunu yüklenmeyi kesinlikle reddederek. Eğer Menşevik ve Sosyal Devrimciler gerçekten Kadet'lerden (Liberaller) ve yabancı emperyalizmden bağlarını koparsalardı o zaman yaratacakları «işçi köylü hükümeti» proletarya diktatörlüğünün kurulmasını hızlandıracak ve kolaylaştıracaktı (21). Ama bütünüyle bundan ötürüdür ki küçük burjuva demokrasinin önderleri kendi hükümetlerinin kurulmasına var güçleriyle direndiler. Rus deneyinin gösterdiği ve İspanya ile Fransa deneyleriyle bir kez daha kanıtlandığı şekliyle, çok uygun koşullarda bile, küçük burjuva demokrasisinin partileri (Sosyal Devrimci, Sosyal Demokrat, Stalinist ve Anarşist) burjuvaziden bağımsız bir işçi köylü hükümeti yaratmaktan acizdirler.

Buna rağmen Bolşeviklerin, Menşevik ve Sosyal Devrimcilere yönlendirdikleri «Burjuvazi ile bağlarını kopar, iktidarı kendi ellerine al!» talebinin kitleler için muazzam eğitici bir önemi olmuştur. En çarpıcı biçimiyle Temmuz Günlerinde açığa çıkan Menşevik ve Sosyal Devrimcilerin iktidarı almaktaki inatçı isteksizlikleri, onları kitlelerin gözünde kesinlikle mahkum edip Bolşeviklerin zaferini hazırlamıştır (22).

Dördüncü Enternasyonal'in temel görevi proletaryayı, tutuculuğu çözülen kapitalizmin feci patlamaları ile bütünüyle çelişkide olan ve tarihsel ilerlemeye başlıca engeli oluşturan eski önderliğinden kurtarmaktır. Dördüncü Enternasyonal'in, proletaryanın geleneksel örgütlerine yönelttiği başlıca suçlama, can çekişen burjuvazinin politikasından kopmak istememeleridir. Bu koşullarda, sistematik olarak köhnemiş önderliğe yöneltilen «Burjuvazi ile bağlarını kopar, iktidarı kendi ellerine al!» talebi, İkinci, Üçüncü ve Amsterdam Enternasyonal'lerinin parti ve örgütlerinin hain niteliğini sergilemede son derece önemli bir silahtır.

«İşçi Köylü Hükümeti» sloganını ancak 1917'de Bolşevikler için taşıdığı anlamıyla, yani anti-burjuva ve anti-kapitalist bir slogan olarak kabul edebiliriz; yoksa onu sosyalist devrime bir köprü olmaktan çıkarıp sosyalist devrim yolunda başlıca engele dönüştüren epigonların sonradan verdikleri o «demokratik» anlamıyla değil...

İşçilere ve köylülere dayanan ve onlar adına konuşan her parti ve örgütten, burjuvaziden politik olarak kopmalarını ve bir işçi köylü iktidarı için mücadeleye girmelerini talep ederiz. Bu yolda onlara kapitalist gericiliğe karşı tam desteğimizi sunarız. Aynı zamanda, bize göre «işçi köylü hükümeti»nin programını oluşturması gereken geçiş talepleri etrafında ajitasyonumuzu yorulmaksızın geliştiririz.

Bu tür bir hükümetin geleneksel işçi örgüt-

lerince yaratılması olanaklı mıdır? Önceden de belirtildiği gibi geçmiş deneylerin ortaya koyduğu, bunun en azından son derece küçük bir ihtimal olduğudur. Ancak, tamamiyle olağanüstü koşullarda (savaş, yenilgi, mali çöküş, devrimci kitle baskısı, vb.) Stalinistler dahil, küçük burjuva partilerinin burjuvazi ile bağlarını koparmak yolunda kendi istediklerinden daha ileriye gitmeleri teorik olasılığı önceden kesin olarak inkar edilemez. Her halükarda şundan şüphe edilemez ki, eğer bu çok az olası biçim bir gün bir yerde gerçekleşir ve yukarıda belirtilen anlamıyla bir «işçi-köylü hükümeti» kurulsa bile, bunun, proletaryanın gerçek diktatörlüğü yolunda sadece kısa süreli bir yeri olacaktır.

Ancak, tahminlerle uğraşmanın gereği yok. Her koşulda «işçi köylü hükümeti» sloganı için ajitasyonun muazzam bir eğitici değeri vardır. Bu da tesadüfi değildir; bu genel slogan çağımızın politik gelişme çizgisiyle tamamen uyumludur (Eski burjuva partilerinin iflası ve çözülmesi, demokrasinin çöküşü, faşizmin yükselişi, işçilerin giderek daha etkin ve saldırgan bir politikaya yönelmeleri). Bundan dolayı, geçiş taleplerinin her biri, tek ve aynı politik sonuca varmalıdır; bu da köylülerle birlikte kendi öz iktidarlarını kurmak için işçilerin burjuvazinin geleneksel partilerinden kopmaları gereğidir.

Kitlelerin devrimci seferberliğinin somut aşamalarını önceden kestirmek olanaksızdır. Dördüncü Enternasyonal'in kesimleri, her yeni

aşamaya eleştirel bir biçimde yaklaşarak, işçilerin bağımsız bir politika için olan eğilimini destekleyen, bu politikanın sınıfsal niteliğini derinleştiren, reformist ve barışçıl kuruntuları yıkan, öncü ile kitleler arasındaki bağları güçlendiren ve iktidarın devrimci fethini hazırlayan sloganları ileri sürerler.

14. SOVYETLER

Önceden belirtildiği gibi, **fabrika komiteleri,** fabrika içinde ikili iktidar öğeleridirler. Bu nedenle, varlıkları ancak kitle baskısının artması koşullarında olanaklıdır. Aynı durum, ortaya çıkışları sınıf mücadelesinin proletaryanın geleneksel örgütlerinin sınırlarını aştığı gerçeğini kanıtlayan **savaşa karşı** mücadele için kitle gruplaşmaları, **fiyat denetim komiteleri** ve hareketin bütün diğer yeni merkezleri için de geçerlidir.

Ancak, bu yeni organ ve merkezler, aralarındaki bağların eksikliğini ve yetersizliklerini kısa zamanda hissedeceklerdir. Geçiş taleplerinin hiçbiri, burjuva düzeninin süregitmesi ko-

şullarında tamamiyle gerçekleştirilemez. Aynı zamanda, toplumsal krizin derinleşmesi yalnızca kitlelerin ızdırabını arttırmakla kalmayıp sazırsızlıklarını, azimlerini ve mücadeleci ruhunu da arttıracaktır. Giderek, ezilenler içinde yeni tabakalar da uyanıp kendi talepleriyle öne çıkacaklardır. Reformist önderlerin bir an bile düşünmedikleri milyonlarca yoksul işçi örgütlerinin kapılarını ısrarla çalmaya başlıyacaklardır. İşsizler harekete katılacaktır. Tarım işçileri, yıkılmış ya da yıkımın eşiğindeki çiftçiler, kent alt tabakaları, kadın işçiler, ev kadınları, aydınların proleterleşmiş tabakaları birlik ve önderlik arayacaklardır.

Tek bir kentin sınırları içinde bile bu farklı talepler ve mücadele biçimleri arasındaki uyum nasıl sağlanacaktır? Tarih bu sorunun cevabını vermiş bulunuyor: sovyetler aracılığıyla. Sovyetler mücadele veren bütün grupların temsilcilerini biraraya giterecektir. Bu amaç için hiç kimse bugüne değin farklı bir örgütlenme biçimi önermemiştir; gerçekten de daha iyisinin bulunabileceği şüphelidir. Sovyetler, önceden belirlenmiş bir parti programı ile sınırlanmış değildirler. Kapıları tüm ezilenlere açıktır. Bu kapılardan mücadelenin genel akımına girmiş her tabakanın temsilcileri geçer. Hareket ile birlikte genişleyen örgüt kendi bağrında tekrar ve tekrar yenilenir. Proletaryanın bütün politik akımları, en geniş demokrasi temelinde sovyetlerin önderliği için mücadele edebilirler. Bu nedenle sovyetler sloganı geçiş programında baş köşeyi alır.

Sovyetler ancak kitle hareketinin açıkça devrimci aşamaya geçtiği bir zamanda ortaya çıkabilirler. Ortaya çıktıkları ilk andan itibaren, sovyetler, sömürücülere karşı mücadelelerinde milyonlarca emekçinin etrafında birleştikleri bir eksen olarak, yerel yönetimin ve daha sonra da merkezi hükümetin rakipleri ve hasımları olurlar. Nasıl ki fabrika komitesi fabrikada bir ikili iktidar yaratıyorsa, sovyetler de ülke çapında bir ikili iktidar dönemi başlatırlar.

İkili iktidarın kendisi geçiş döneminin doruk noktasıdır. İki düzen, burjuva ve proleter düzenleri, uzlaşmaz bir biçimde birbirlerine karşıttırlar. Aralarında çatışma kaçınılmazdır. Toplumun kaderi bu çatışmanın sonucuna bağlıdır. Devrim yenilgiye uğrarsa burjuvazinin faşist diktatörlüğü gelecektir. Zafer durumunda ise, sovyetlerin iktidarı yani proletarya diktatörlüğü ve toplumun sosyalist yeniden inşası gündeme gelecektir.

15. GERİ ÜLKELER VE GEÇİŞ TALEPLERİ PROGRAMI

Sömürge ve yarı-sömürge ülkeler özünde geri ülkelerdir. Ama geri ülkeler emperyalizmin egemenliğindeki bir dünyanın parçalarıdır. Bu yüzden gelişmelerinin **bileşik** bir niteliği vardır: en ilkel ekonomik biçimler, en gelişmiş kapita-

list teknik ve kültürle içiçedir. Geri ülkeler proletaryasının politikasını belirleyen de budur: en basit talepler olan ulusal bağımsızlık ve burjuva demokrasisi için verilen mücadele, dünya emperyalizmine karşı verilen sosyalist mücadele ile içiçedir. Bu mücadelede demokratik sloganlar, geçiş talepleri ve sosyalist devrimin görevleri, ayrı tarihsel dönemlere bölünmemişlerdir, doğrudan doğruya birbirlerinden kaynaklanırlar. Çin proletaryası sendikaları ancak örgütlemeye başlamıştı ki sovyetleri oluşturma zorunluğunu duydu. Bu anlamda bu program, sömürge ve yarı-sömürge ülkelere, en azından proletaryanın bağımsız bir politika yürütme yeteneğine sahip olduğu ülkelere atmamıyla uygun düşmektedir.

Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin merkezi görevi **tarım devrimi** ve **ulusal bağımsızlıktır**; tarım devrimi ile feodal kalıntıların tasfiyesi, ulusal bağımsızlık ile emperyalist boyunduruktan kurtulmak. Bu iki görev birbirine sıkıca bağlıdır.

Demokratik programın bir başına reddi mümkün değildir; kitlelerin kendilerinin mücadele içinde bu programı aşmaları zorunludur. Ulusal (ya da Kurucu) Meclis sloganı, Çin ve Hindistan gibi ülkeler için geçerliliğini korur. Bu slogan ulusal bağımsızlık, tarım reformu sorununa kopmazcasına bağlanmalıdır. İlk adım olarak işçiler bu demokratik program ile silahlanmalıdırlar. Yalnız onlar, köylülere çağrıda bulunarak onları birleştirebileceklerdir. Devrim-

ci demokratik program temelinde işçileri «ulusal» burjuvaziye karşı çıkarmak gereklidir. Böylece kitlelerin devrimci demokrasi sloganlarıyla seferber edilmelerinin belli bir aşamasında sovyetler kurulabilir ve kurulmalıdır. Belirli dönemlerdeki tarihsel rollerini, özellikle Ulusal Meclis ile ilişkilerini belirleyecek olan, proletaryanın politik düzeyi, köylülükle arasındaki bağ ve proleter partinin politikasının niteliği olacaktır. Ergeç sovyetler burjuva demokrasisini devirmelidirler. Demokratik devrimin sonuna kadar götürülmesini ve böylece sosyalist devrim döneminin açılmasını yalnızca sovyetler sağlıyabilirler.

Her bir demokratik ve geçiş talebinin proletaryanın mücadelesi içindeki göreli ağırlığı, karşılıklı ilişkileri ve sunuluş sıraları her geri ülkenin özellikleri ve özgül koşulları ve önemli ölçüde ülkenin geriliğinin **düzeyine** göre belirlenir. Bununla beraber tüm geri ülkelerde devrimci gelişmenin genel eğilimi, Rusya'daki üç devrimin (1905, 1917 Şubat, 1917 Ekim) **sürekli devrim** formulüne verdiği kesin anlam çerçevesinde belirlenir.

Komintern, geri ülkelere, güçlü ve ümitvar bir devrimin nasıl çökertilebileceğine klasik bir örnek vermiştir. 1925-27 yıllarında Çin'deki kitle ayaklanmalarının fırtınalı kabarışında Komintern, Ulusal Meclis talebini ileri sürmeyi bir yana bıraktı ve aynı zamanda sovyetlerin kurulmasını yasakladı. (Stalin'in planına göre, burjuva partisi Koumintang, hem Ulusal Meclisin hem de sovyetlerin yerini alacaktı.) Kitlelerin

Koumintang tarafından ezilmesinden sonra, Komintern Kanton'da bir sovyet karikatürü örgütledi. Kanton ayaklanmasının kaçınılmaz çöküşünün ardından, Komintern, sanayi proletaryasının tamamen pasif olduğu bir durumda, gerilla savaşı ve köylü sovyetleri yolunu tuttu. Böylece çıkmaza giren Komintern, Çin-Japon savaşını fırsat bilerek «Sovyet Çin»ini bir kalem oynatışıyla tasfiye edip hem köylü «Kızıl Ordu»yu hem de sözde «Komünist» Partisini aynı Koumintang'a, yani burjuvaziye bağımlı kıldı.

«Demokratik» köle sahiplerinin dostluğu uğruna uluslararası proleter devrime ihanet eden Komintern, aynı zamanda sömürge kitlelerinin kurtuluş mücadelesine de ihanet etmekten geri kalamazdı; hem de kendisinden önce İkinci Enternasyonal'in yaptığından da daha sinsice. Halk Cephesi ve «ulusal savunma» politikasının bir görevi de yüz-milyonlarca sömürge halkını «demokratik» emperyalizmin kurşun askerleri yapmaktır. İnsanlığın en az yarısını kapsayan sömürge ve yarı-sömürge halklarının kurtuluş mücadelesinin bayrağı kesinlikle Dördüncü Enternasyonal'in ellerine geçmiştir.

16. FAŞİST ÜLKELERDE GEÇİŞ TALEPLERİ PROGRAMI

Komintern'in stratejisini çizenlerin Hitler'in zaferini sadece Thaelmann'ın zaferi yolunda

atılmış bir adım olarak ilan ettikleri günlerden pek farklı bugünkü durum. Thaelmann beş yılı aşkın bir süreden beri Hitler'in hapishanesindedir. Mussolini, İtalya'yı onaltı yıldan fazladır faşizmin zincirine vurmuş bulunuyor (23). Bu süre içinde İkinci ve Üçüncü Enternasyonal partileri, değil bir kitle hareketini yönetmek, Çar dönemindeki Rus devrimci partileriyle bir dereceye kadar kıyaslanabilecek, ciddi bir yasa-dışı örgüt kurmaktan bile aciz kalmışlardır.

Bu başarısızlıkları faşist ideolojisinin gücüne bağlamak için hiçbir geçerli neden yoktur. (Aslında Mussolini hiçbir zaman herhangi bir ideoloji ortaya sürmemişti). Hitler'in «ideolojisi» hiçbir zaman işçileri ciddi olarak kavramamıştır. Bir dönem için faşizmle zehirlenmiş başta orta sınıflar olmak üzere halk kesimlerinin ayılacak yeterli zamanı olmuştur. Zar zor sezinlenilebilen muhalefetin, Protestan ve Katolik kiliseler çerçevesinde kalması, yarı-çılgın ve yarı-soytarı «ırk» ve «kan» teorilerinin gücüyle değil, fakat demokrasi, Sosyal Demokrasi ve Komintern ideolojilerinin korkunç çöküşüyle açıklanabilir.

Paris Komünü'nün ezilmesinden sonra koyu gerici baskı sekiz yıl kadar egemenliğini sürdürdü. 1905 Rus Devriminin yenilgisinden sonra da emekçi kitleler buna yakın bir süre uyuşukluk içinde kalmışlardı (24). Ancak her iki durumda da sözkonusu olan, güç ilişkilerinin belirlediği bir fiziki yenilgiydi. Rusya'da buna ek olarak, proletaryanın deneyimsizliği söz ko-

nusu idi. O dönemde Bolşevik hizbi daha üçüncü yıldönümünü kutlamamıştı bile. Oysa önderliğin, biri yetmiş, diğeri yaklaşık onbeş yıldır varolan güçlü partilerden geldiği Almanya'da durum tamamiyle farklı idi. Arkalarında milyonlarca seçmenin bulunduğu bu iki parti de savaş öncesinde moralman felce uğrayarak savaş vermeden teslim oldular. Tarih buna eş bir felaket kaydetmemiştir. Alman proletaryası savaşta düşman tarafından kırılmamıştır. Kendi partilerinin korkaklığı, alçaklığı, ihanetiyle ezilmiştir. Yaklaşık üç kuşaktır inanç duyduğu herşeye güvenini yitirmesine hiç de hayret etmemek gerekir. Hitler'in zaferi de, Mussolini'yi güçlendirdi.

Devrimci çalışmaların İspanya ve Almanya'daki başarısızlığı, Sosyal Demokrasinin ve Komintern'in canice politikalarının karşılığından başka birşey değildir. Yasa-dışı çalışma için yalnızca kitlelerin sempatisi yeterli olmamakta, ileri kesimlerinin de bilinçli coşkusu gerekmektedir. Fakat tarihsel olarak iflas etmiş örgütlerden coşku beklenebilir mi? Sürgündeki önderler olarak ortaya çıkanların çoğunluğu ya iliklerine kadar işlemiş olan bir moralsizliğe gömülü Kremlin ve GPU ajanları, ya da kaybettikleri mevzileri kendilerine işçilerin bir çeşit mucizeyle iade edeceğini düşleyen sabık Sosyal Demokrat bakanlardır. Bir an için bile bu bayları «antifaşist» devrimin gelecekteki liderleri olarak düşünmek olanaklı mıdır?

Dünya arenasındaki diğer olaylar ise -Avusturya işçilerinin ezilmesi, İspanyol devriminin

yenilgisi, Sovyet devletinin yoklaşması- İtalya ve Almanya'daki devrimci kabarmaya bir yardımda bulunamazdı. Alman ve İtalyan işçileri politik haberler için önemli ölçüde radyo yayınlarına güvendiklerinden, açıkca söylenebilir ki, Thermidorun yalanlarını aptallık ve küstahlıkla birlikte yayan Moskova radyosu, totaliter ülkelerdeki işçilerin moralini kırmakta en güçlü etmen olmuştur. Diğer konularda olduğu gibi burada da, Stalin, sadece Goebbels'in bir asistanı gibi davranmaktadır (25).

Ancak, faşizmin zaferine yol açan sınıf uzlaşmazlıkları faşizmin egemenliğinde de sürmekte ve onu yavaş yavaş kemirmektedir. Kitleler her zamankinden daha da hoşnutsuzdur. Yüzlerce ve binlerce adanmış işçi herşeye rağmen yeraltında devrimci çalışmalarını sürdürmektedirler. Eski geleneklerin ve büyük umutların yıkılması deneylerini yaşamamış genç bir kuşak yükselmektedir. Totaliter rejiminin mezar taşı altında karşı konmaz biçimde proleter devrimin ilk tohumları yeşermektedir. Ama gizli enerjinin açık isyana dönüşebilmesi için, proletarya öncüsünün yeni perspektifler, yeni bir program ve yeni bir lekesiz bayrak bulması gereklidir.

Başlıca güçlük burada yatmaktadır. Faşist ülkelerde işçilerin yeni bir programa yönelmesi çok zordur. Bir program deney ile doğrulanır. Totaliter despotizm altındaki ülkelerde kesinlikle eksik olan da kitle hareketi deneyimidir. Faşist topraklarda devrimci hareketin hız kazanması için, «demokratik» ülkelerden birinde pro-

letaryanın gerçek bir başarısının gerekeceği pek muhtemeldir. Mali ya da askeri yıkımın benzer bir etkisi olabilir. Bugün için zorunlu olan, ancak ileride geniş çapta sonuçlar verebilecek, esas olarak hazırlayıcı propaganda faaliyetlerinin yürütülmesidir. Şimdiden kesinlikle söylenebilecek olan, faşist ülkelerde devrimci dalganın, bir kez koptumuydu, bir hamlede yaygınlaşıp asla tekrardan bir çeşit Weimar cesedi canlandırmakla kalmayacağıdır (26).

Dördüncü Enternasyonal ile iflaslarına rağmen yaşayan eski partiler arasındaki uzlaşmaz ayrılıklar bu noktadan sonra başlamaktadır. Sürgündekilerin Halk Cephesi, olanaklı her türlü Halk Cephesi'nin en zararlı ve haince bir çeşididir. Esasında, varolmayan bir liberal burjuvazi ile koalisyon kurmanın aciz özlemini ifade eder. Eğer başarılı olsa idi, proletaryayı İspanya'da olduğu gibi bir dizi yeni yenilgiye sürükleyecekti. Dolayısıyla, faşizme karşı devrimci mücadelenin ilk koşulu, Halk Cephesinin teori ve pratiğini amansızca teşhir etmektir.

Elbetteki bu, Dördüncü Enternasyonal'in kitleleri faşizme karşı seferber edebilmek için demokratik sloganları reddettiği anlamına gelmez. Aksine böyle sloganların bazı durumlarda büyük önemi olabilir. Ancak, demokrasi formüllerinin (basın özgürlüğü, sendikalaşma hakkı, vs.) bizim için anlamı, yalnızca proletaryanın bağımsız hareketindeki geçici ya da kısa süreli sloganlar olduklarıdır; yoksa burjuvazinin ajanlarınca proletaryanın boynuna geçirilmiş demokratik bir ilmik olmaları değil (İspanya!). Hareketin

kitle niteliği kazanmasıyla birlikte demokratik sloganlar, geçiş sloganlarıyla kaynaşacaktır. Fabrika komitelerinin oluşması, sendikaları örgütlemek için alışılmış şekilde bakanlıklara gerekli müracaatlardan önce oluşacaktır; Weimar'da yeni bir Kurucu Meclis toplanmasından önce sovyetler Almanya'yı saracaktır. Bu durum İtalya ve diğer totaliter ve yarı-totaliter ülkeler için de geçerlidir.

Faşizm bu ülkeleri politik barbarlığın çukuruna itmiştir. Ancak toplumsal yapılarını değiştirmemiştir. Faşizm feodal toprak sahiplerinin değil, tekelci sermayenin bir aracıdır. Devrimci bir program, dehşete kapılmış müflislerin ruh haline değil, faşist ülkeler için de geçerliğini sürdüren sınıf mücadelesinin diyalektiğine dayanmalıdır. Dördüncü Enternasyonal, «üçüncü dönemin» eski kahramanları olan Stalinistlerin çekiciliğini yitirmiş yüzlerini gizleyebilmek için sırasında Katoliklerin, Protestanların, Yahudilerin, Alman milliyetçilerinin, liberallerin maskeleri ardında görünmeye iten politik maskaralıkları tiksintiyle reddeder (27). Dördüncü Enternasyonal her zaman ve her yerde kendi bayrağının altında ortaya çıkar. Faşist ülkelerdeki proletaryaya kendi programını açıkca sunar. Bütün dünyanın ileri işçileri Mussolini, Hitler ve onların ajanlarının ve taklitçilerinin devrilmesinin ancak Dördüncü Enternasyonal'in önderliğinde gerçekleşebileceğine şimdiden kesinlikle inanmışlardır.

17. SSCB VE GEÇİŞ ÇAĞININ SORUNLARI

Sovyetler Birliği Ekim Devriminden bir işçi devleti olarak çıktı. Sosyalist gelişim için gerekli bir ön koşul olan üretim araçlarının devletleştirilmesi, üretici güçlerin süratle gelişmesi olanağını yarattı. Fakat aynı zamanda işçi devleti aygıtı tam bir yozlaşmaya uğradı: işçi sınıfının bir silahı olmaktan, işçi sınıfına karşı bürokratik şiddet ve giderek ülke ekonomisinin sabote edilmesi için bir silaha dönüştü. Geri ve tecrit olmuş bir işçi devletinin bürokratlaşması ve bürokrasinin tam yetkili ve ayrıcalıklı bir kasta dönüşümü, **tek ülkede sosyalizm** teorisinin, yalnızca teoride değil bu kez pratikde de, en açık yalanlamasıdır (28).

Böylelikle SSCB şiddetli çelişkiler taşımakta ama hâlâ **yozlaşmış bir işçi devleti olarak** kalmaktadır. Toplumsal teşhis bu yöndedir. Politik gelişme için iki alternatif söz konusudur; ya bürokrasi giderek dünya burjuvazisinin işçi devletindeki organı haline gelerek yeni mülkiyet biçimlerini devirecek ve ülkeyi kapitalizme geri sürükleyecek, ya da işçi sınıfı bürokrasiyi ezerek yolu sosyalizme açacaktır.

Dördüncü Enternasyonal'in kesimleri için Moskova Mahkemeleri ne beklenmedik bir olay ne de Kremlin diktatörünün kişisel çılgınlığının **bir sonucudur ;aksine Thermidor'un** meşru bir ürünüdür; «halkın» kendi içinde derinleşen uzlaşmazlıkların yanısıra, bürokrasi ile halk ara-

sındaki çelişkilerin bir yansıması olarak bizzat sovyet bürokrasisi içindeki dayanılmaz çatışmaların bir ürünüdür. Duruşmaların kanlı «aşırılığı» çelişkilerin keskinlik derecesini ortaya koymakta ve aynı zamanda nihai çözümün yaklaştığını göstermektedir.

Moskova'ya dönmeyi reddeden Kremlin'in eski dışişleri temsilcilerinin demeçlerinin kendilerine özgü bir tarzda ve tartışma götürmez bir biçimde kanıtladığı, bürokrasi içinde her çeşit politik görüşün bulunduğudur: gerçek Bolşevizmden (Ignace Reiss) tam faşizme dek (F. Butenko) (29) Bürokrasi içinde yalnızca küçük bir azınlık oluşturan devrimci öğeler, edilgen bir biçimde de olsa, proletaryanın sosyalist çıkarlarını yansıtmaktadırlar. Durmaksızın çoğalan faşist, karşı devrimci öğeler, gittikçe artan bir ahenk içinde dünya emperyalizminin çıkarlarını ifade etmektedirler. Komprador rolüne aday bu kişilerin haklı olarak düşündükleri, yeni egemen tabakanın ayrıcalıklı durumunu güvence altına alabilmesinin ancak «Batı uygarlığı»nın, yani kapitalizmin özümlenmesi adına millileştirmeye kollektifleştirilmeye ve dış ticaret tekeline karşı çıkmak ile olanaklı olduğudur. Bu iki uç arasında, burjuva demokrasisine doğru yönelen, dağınık Menşevik, Sosyal Devrimci, Liberal eğilimler bulunmaktadır.

Sözde «sınıfsız» olan toplumun kendi saflarında da, bürokrasinin içindekilere tamamen benzer gruplaşmaların varlığı şüphe götürmez; ancak bunlar ters oranda olup daha az bir kesinlik taşımaktadırlar: Özellikle kollektif çiftlik-

lerin **(kolhoz)** zengin kısımlarına özgü bilinçli kapitalist eğilimler gerçekte nüfusun yalnızca küçük bir azınlığını oluştururlar. Ama bu tabaka, genel yoksulluk koşullarından doğan kişisel servet biriktirmeye yönelik küçük burjuva eğilimleri içinde geniş bir taban sağlamakta ve bürokrasi tarafından bilinçli olarak desteklenmektedir.

Derinleşen uzlaşmazlıklar giderek sosyal dengeyi bozmakta ve bugün Stalin'in Bonapartist kliğine indirgenmiş olan Thermidorcu oligarşi terör yöntemleriyle tutunmağa çalışmaktadır. En son adli iftiralar **sola karşı** bir darbe amacını taşımaktadır. Sağ muhalefetin önderlerinin de temizlenmesi aynı nedenledir; çünkü bürokrasinin çıkarları ve eğilimleri açısından eski Bolşevik Partisi'nin sağ grubu sol bir tehlike oluşturuyordu. Butenko türünden sağ müttefiklerinden bile korkan Bonapartist kliğin, kendini koruma uğruna eski Bolşevikler kuşağını son ferdine varıncaya kadar katletmesi, devrimci geleneklerin kitleler arasında canlılığını koruduğunun ve aynı zamanda onların artan memnuniyetsizliğin açık kanıtıdır.

Daha dün Moskova Mahkemelerini geçer akçe olarak değerlendiren Batı'nın küçük burjuva demokratları bugün ısrarla «SSCB'de ne Troçkizm ne de Troçkistler vardır» diye tekrarlamaktadırlar. Ancak açıklayamadıkları, bütün temizlik hareketlerinin niçin özellikle bu tehlikeyle mücadele bayrağı altında sürdürüldüğüdür. Eğer «Troçkizmi» tamamlanmış bir program ve daha sı bir örgüt olarak ele alırsak, «Troçkizm»in

SSCB'de gayet zayıf olduğu tartışılmaz. Ama onun yıkılmaz gücünün kaynağı, onun yalnızca devrimci geleneği ifade etmekle kalmayıp aynı zamanda Rus işçi sınıfının bugünkü fiili muhalefetini de ifade etmesi gerçeğindedir. İşçilerin bürokrasiye karşı birikmiş sosyal nefretidir Kremlin kliği açısından «Troçkizm» teşkil eden. İşçilerin derin fakat ifade olunamayan öfkesi ile Dördüncü Enternasyonal örgütü arasındaki bağdan haklı olarak dehşetle korkmaktadır.

Eski Bolşevikler kuşağıyla orta ve genç nesillerin devrimci temsilcilerinin katledilmesi, politik dengeyi bürokrasinin sağ, burjuva kanadı ve ülkedeki müttefikleri lehine daha da sarsmıştır. Önümüzdeki dönemde, sağ kanattan SSCB'nin sosyalist niteliğinin revizyonu ve «Batı uygarlığının» faşist biçimdeki düzenlerine yaklaştırılması için giderek artan kararlılıkta çabalar bekleyebiliriz.

Bu perspektifle, «SSCB'nin savunulması» sorunu somutluk kazanmaktadır. Eğer yarın, diyelim ki burjuva-faşist gruplaşması «Butenko hizbi» iktidarı ele geçirmeye yeltenirse, «Reiss hizbi» kaçınılmaz olarak barikatların karşı saflarında yerini alacaktır. Geçici olarak bu gruplaşma kendini Stalin'in müttefiki olarak bulsa da Bonapartist kliği değil yine de SSCB'nin toplumsal tabanını yani kapitalistlerden koparılıp devlet mülkiyetine dönüştürülmüş mülkiyeti savunacaktır. Eğer «Butenko hizbi» Hitler ile ittifaka girerse, «Reiss hizbi» SSCB'ni askeri müdahaleye karşı ülke içinde ve dünya çapında savunacaktır. Bundan farklı bir tutum ihanettir.

Böylece çok kesin olarak tanımlanmış durumlarda, kapitalist karşı-devrimin açık bir saldırısına karşı bürokrasinin Thermidorcu kesimi ile bir «birleşik cephe» olasılığı peşinen inkar edilememekle birlikte, SSCB'de başlıca politik görev hâlâ **aynı Thermidor bürokrasisinin devrilmesi** olarak kalır. Egemenliğinin sürdüğü hergün ekonominin sosyalist ögelerinin temellerini çürütmekte ve kapitalizme geri dönüş olasılığını arttırmaktadır. Stalinist kliğin ajanı ve suç ortağı Komintern de İspanyol devrimini boğar ve uluslararası proletaryanın moralini kırarken tamamen bu yönde hareket etmektedir.

Bürokrasinin esas gücü, faşist ülkelerde de olduğu gibi, bizzat kendisinden değil, kitlelerin umutlarının kırılmasından ve yeni bir perspektifi olmayışından gelir. Faşist ülkelerde olduğu gibi (ki Stalin'in **siyasal** aygıtı bunlardan olsa olsa daha azgın karakteriyle ayırdedilebilir) SSCB de de bugün ancak hazırlayıcı propaganda çalışmaları olanaklıdır. Sovyet işçilerinin devrimci kabarışındaki itici güç, gene faşist ülkelerde olduğu gibi büyük olasılıkla ülke dışından gelecektir. Komintern'e karşı dünya çapında verilen mücadele Stalinist diktatörlüğe karşı mücadelenin bugün için en önemli parçasıdır. GPU içinde **doğrudan** bir dayanağı olmadığı için, Komintern'in düşüşünün, Bonapartist kliğin ve bir bütün olarak Thermidorcu bürokrasinin düşüşünden önce geleceğine ilişkin birçok belirti bulunmaktadır (30).

SSCB'de yeni bir devrimci kabarış açıktır ki **toplumsal eşitsizliğe ve politik baskıya karşı mü-**

cadele bayrağı altında başlayacaktır. Kahrolsun bürokrasinin ayrıcalıkları! Kahrolsun Stakhanovizm! Kahrolsun Sovyet aristokrasisi ve onun rütbe ve nişanları! Her tür emek için daha eşit ücretler! (31)

Sendikal özgürlük, fabrika komiteleri, toplanma hakkı ve basın özgürlüğü için mücadele, **sovyet demokrasisinin** yeniden doğuşu ve serpilmesi mücadelesi içinde gelişecektir.

Bürokrasi, Hitler-Goebbels usulüyle sınıf organları olan sovyetlerin yerine genel seçim hakları masalını getirdi. Sovyetlere yalnız özgür demokratik biçimini değil aynı zamanda sınıfsal içeriğini de iade etmek gerekmektedir. Bir zamanlar burjuvazi ve kulakların sovyetlere girişinin yasaklandığı gibi şimdi de **bürokrasi ve yeni aristokrasiyi sovyetlerden atmak gereklidir.** Sovyetlerde yalnızca işçilerin, tabandaki kollektif çiftçilerin, köylülerin ve Kızıl Ordu'nun temsilcilerine yer vardır.

Sovyetlerin demokratikleştirilmesi, **sovyet partilerinin yasallaşması** olmadan imkansızdır. İşçiler ve köylüler kendi özgür oylarıyla hangi partileri sovyet partileri olarak tanıdıklarını belirteceklerdir.

Planlı ekonominin, üretici ve tüketicilerin çıkarlarına uygun olarak baştan aşağı düzenlenmesi! Fabrika komitelerine üretimi denetleme hakkı geri verilmelidir. Demokratik olarak örgütlenen tüketim kooperatifi, ürünlerin kalitesini ve fiyatını denetlemelidir.

Kollektif çiftlikler, içindeki işçilerin iradesi-

ne ve çıkarlarına uygun olarak **yeniden örgütlenmelidir.**

Bürokrasinin **gerici uluslararası politikasının** yerini proleter enternasyonalizmi politikası almalıdır. Kremlin'in tüm diplomatik yazışmaları yayınlanmalıdır. **Kahrolsun gizli diplomasi!**

Termidorcu bürokrasinin sahneleri bütün politik yargılamalar, kamuya açık, dürüst incelemelerin ışığında yeniden gözden geçirilmelidir. Sovyet rejimini canlandırıp sosyalizme doğru gelişmesini güvence altına yalnızca ezilen kitlelerin muzaffer devrimci ayaklanması alabilir. Sovyet kitlelerinin ayaklanmasına önderlik edebilecek tek bir parti vardır - Dördüncü Enternasyonal'in Partisi!

Kahrolsun kardeş katili Stalin'in bürokratik çetesi!

Yaşasın Sovyet demokrasisi!

Yaşasın uluslararası sosyalist devrim!

18. OPORTÜNİZME VE İLKESİZ REVİZYONİZME KARŞI

Fransa'da Leon Blum'un partisinin politikasının tekrardan gösterdiği, reformistlerin tarihin en trajik olaylarından bile ders almadıklarıdır. Fransız Sosyal Demokrasisi, Alman Sosyal De-

mokrasinin politikasını uysalca taklit ederek, aynı felakete yürümektedir. İkinci Enternasyonal yıllardır burjuva demokratik rejim çerçevesinde gelişti, onun ayrılmaz bir parçası haline geldi ve onunla birlikte de çürüyor.

Kapitalizmin krizi, proleter devrimini kesinlikle gündeme koyduğu bir sırada Üçüncü Enternasyonal reformizm yolunu tutmuştur. Komintern'in bugün İspanya ve Çin'deki politikasının, «demokratik» ve «ulusal» burjuvazi önünde yaltaklanma politikasının gösterdiği, artık onun da fazla bir şey öğrenmeye ya da değişmeye yeteneği kalmadığıdır. SSCB'de gerici bir güç haline gelen bürokrasi dünya arenasında devrimci bir rol oynayamaz.

Genel olarak anarko-sendikalizm de aynı türden bir evrim göstermiştir. Fransa'da Leon Jouhaux'un sendikalist bürokrasisi uzun süredir işçi sınıfı içinde burjuvazinin aracı haline gelmiştir (32). İspanya'da anarko-sendikalizm, görünüşteki devrimciliğini atarak burjuva demokrasisi arabasının yedek tekerleği haline geldi.

Londra Bürosu çevresinde toplanan ortadaki merkezci örgütler, sadece Sosyal Demokrasi'nin veya Komintern'in «sol» uzantılarını temsil etmektedirler (33). Politik durumu kavrayabilmek ve ondan devrimci sonuçlar çıkarabilmekte tam bir yeteneksizlik göstermişlerdir. Doruk noktaları olan İspanyol POUM, devrim koşullarında devrimci bir çizgi izlemekte tamamiyle başarısız kalmıştır.

Dünya proletaryasının uzun bir dönem içinde uğradığı ağır yenilgiler, resmi örgütleri artan

tutuculuğa mahkûm ederken umutları kırılan küçük burjuva «devrimciler»i «yeni yollar» aramaya itti. Gericilik ve çözülme dönemlerinde her zaman olduğu gibi, sahtekarlar ve şarlatanlar her tarafta ortaya çıkar ve devrimci düşüncenin tüm seyrini değiştirmeyi isterler. Geçmişten öğrenmek yerine geçmişi «red» ederler. Bazıları Marksizmin tutarsızlığını keşfederken bazıları da Bolşevizmin çöküşünü ilan ederler. Bazıları, ona ihanet edenlerin hata ve suçlarının sorumluluğunu devrimci doktrine yüklerken, başkaları da ani ve mucize türünden bir tedavi sağlıyamadığı için ilacı lanetler. En cüretlileri sihirli bir değnek bulmayı vadederek, bu bekleyiş süresince sınıf mücadelesinin durdurulmasını salık veriyorlar. Bir takım «yeni ahlak» peygamberleri, ahlaki ilkeler yardımıyla işçi hareketini yenilenmeye hazırlıyorlar. Bu havarilerin çoğu daha savaş meydanına varmadan moralce sakat hale gelmeyi becermişlerdir. Böylece «yeni yollar» arama örtüsü altında proletaryaya sunulan, Marx öncesi sosyalizmin arşivlerine çoktandır gömülü eski reçetelerdir. Dördüncü Enternasyonal, İkinci, Üçüncü, Amsterdam (34) ve Anarkosendikalist Enternasyonal'lere ve merkezci uydularına, reformlardan yoksun reformizme; GPU ile ittifak içinde olan demokrasiye; barıştan yoksun barışçılığa, burjuvazinin hizmetindeki anarşizme ve devrimden ölesiye korkan «devrimcilere» karşı uzlaşmaz savaş ilan eder. Bütün bu örgütler geleceğin taahhüdü değil, geçmişin çürümüş artıklarıdırlar. Savaş ve devrimler çağı onları yerle bir edecektir.

Dördüncü Enternasyonal ne sihirli değnek-

ler peşinde koşar ne de sihirli değnekler icat eder. Dördüncü Enternasyonal gerçeği anlamaya yenilgilerin ardında yatan nedenleri ortaya çıkarmaya ve bilinçli olarak zafere hazırlanmaya olanak sağlayan tek devrimci öğreti olan Marksizmde kesinlikle yerini alır; proletaryaya iktidarın nasıl fethedileceğini ilk olarak gösteren Bolşevizm'in geleneğini sürdürür. Dördüncü Enternasyonal, sahtekârları, şarlatanları, işe yaramaz ahlak öğretmenlerini süpürüp atar. Sömürü üzerine kurulmuş bir toplumda en yüksek ahlak sosyal devriminkidir. İşçilerin sınıf bilincini, kendi öz güçlerine güvenlerini ve mücadelede özveriye hazır olmalarını arttıran her yöntem geçerlidir. Müsaade edilemez olan yöntemler ise, kendilerini ezenler karşısında ezilenlere korku ve uysallık yerleştirerek onların karşı çıkış ve başkaldırma ruhlarını ezen ya da kitlelerin iradeleri yerine önderlerininkini; inanç yerine zorlamayı; gerçeğin tahlili yerine demogoji ve iftirayı getirenlerdir. Bundan dolayıdır ki, Marksizmi aşağılayan Sosyal Demokrasi ve Bolşevizm'in karşıtı olan Stalinizm proleter devrimin ve ahlakının amansız düşmanlarıdır.

Gerçeklere dürüstçe bakmak; en kolayına kaçmamak; olgulara adını koymak; ne derece acı da olsa kitlelere doğruyu söylemek; engellerden çekinmemek; önemlilerinde olduğu gibi önemsiz meselelerde de dürüst olmak; programı sınıf mücadelesinin mantığına dayandırmak; eylem anı geldiğinde cesur olmak: işte Dördüncü Enternasyonal'ın kuralları bunlardır. Akıntıya karşı mücadele edebildiğini göstermiştir. Yaklaşan tarihsel dalga onu doruğuna yükseltecektir.

19. SEKTERLİĞE KARŞI

Proletaryanın geleneksel örgütlerinin ihanetinin etkisi altında Dördüncü Enternasyonal'in dolayında bazı sekter tutumlar ve çeşitli türden gruplaşmalar doğmakta ya da yenilenmektedir. Bunların temelinde kısmi ve geçiş talepleri için, yani işçi kitlelerinin bugün için önde gelen çıkarları ve ihtiyaçları için mücadeleyi reddetmek yatmaktadır. Sekterlerin devrime hazırlanmaktan anladıkları kendi kendilerini sosyalizmin üstünlüğüne inandırmaktır. Milyonlarca işçinin örgütlendiği «eski» sendikalara sırt çevirmeyi önermektedirler; sanki kitleler günlük sınıf mücadelesi koşullarının dışında yaşayabilirmişcesine. Reformist örgütlerin bünyesinde süregiden iç mücadeleye karşı kayıtsız kalırlar; sanki onların bu günlük mücadelelerine müdahale etmeksizin kitleler kazanılabilir! Burjuva demokrasisi ve faşizm arasına bir ayrım koymayı reddederler; sanki kitlelerin her bakımdan bu farklı hissetmemeleri olabilirmişcesine.

Sekterler ancak iki renk arasında bir ayrım yapmağa yeteneklidir: ak ve kara. Harekete geçmemek için gerçeği basitleştirirler. Her ikisinin de burjuva niteliğe sahip olduğu gerekçesiyle İspanya'da savaşan taraflar arasında ayrım yapmayı reddederler. Aynı nedenle Japonya ile Çin arasındaki savaşta «tarafsız» kalmayı gerekli görürler. SSCB ile emperyalist ülkeler arasında-

ki temel farkı inkar ederler ve Ekim Devriminin yarattığı yeni mülkiyet biçimlerini Sovyet bürokrasisinin gerici politikalarından ötürü, emperyalizmin saldırılarına karşı savunmayı reddederler. Kitlelerle bağlantı kuramadıklarından, onları, devrimci görüşleri kavramamakla ateşli bir şekilde suçlarlar.

Genel olarak bu kısır politikacıların geçiş talepleri biçiminde bir köprüye gereksinimleri yoktur; zira onlar karşı yakaya geçmeye niyetli değildirler. Kendilerini, o aynı yetersiz soyutlamaların tekrarıyla avutarak düpedüz yerlerinde sayarlar. Onlar için politik olaylar, eylem için değil yorum için bir fırsattırlar. Genel olarak her tür şaşkın ve mucize yaratanlar gibi, sekterler de her adımda gerçekler karşısında sendelediklerinden sürekli bir küskünlük içinde yaşamakta «rejim ve yöntemler»den yakınarak durmaksızın küçük entrikalar içinde yuvarlanmaktadırlar. Kendi çevrelerinde genel olarak bir zorbalık düzeni sürdürürler. Sekterliğin politik yılgınlığı oportünizmin yılgınlığını bir gölge gibi tamamlayarak hiçbir devrimci yol göstermez. Politik eylemde, sekterler oportünistlerle ve özellikle merkezcilerle Marksizme karşı mücadelede her adımda birleşirler.

Dördüncü Enternasyonal'in kırıntılarından beslenen sekter grup ve kliklerin çoğunluğu, büyük iddialarla «bağımsız» örgütsel varlıklarını sürdürürler, ancak başarı için en küçük şansları yoktur. Bolşevik-Leninistler, vakit harcamaksızın bu grupları sessizce kendi kaderlerine terkedebilirler. Bununla birlikte sekter eğilimler ken-

di saflarımızda da bulunabilmekte ve bazı kesimlerin çalışmalarında yıkıcı etkileri olmaktadır. Bunlara bir tek gün daha taviz vermek mümkün değildir. Sendikalara ilişkin doğru bir politika, Dördüncü Enternasyonal'e bağlılığın temel bir koşuludur. Kitlelerle bağlantı kurma yollarını aramayan ve bulamayan, bir savaşçı değil fakat parti için bir yüktür. Bir program, milyonların devrimci eylemi için formüle edilir, yoksa yazı kurulları ya da tartışma kulüpleri için değil, Dördüncü Enternasyonal'in saflarını sekterlikten ve iflah olmaz sekterlerden temizlemek, devrimci başarı için önde gelen bir koşuldur.

20. KADIN İŞÇİYE VE GENÇLİĞE SAFLARINDA YER AÇ!

«Önderlerince» tezgahlanan İspanyol devriminin yenilgisi, Halk Cephesi'nin Fransa'da yüz kızartıcı iflası ve Moskova'nın adli dolandırıcılıklarının açığa vurulması ile, bu üç olay bütününde, Komintern'e tamiri olanaksız bir darbe indirmiş ve aynı zamanda Sosyal Demokrat ve Anarko-sendikalist müttefiklerini de ağır yaralamıştır.

Tabii ki, bu örgütlerin üyelerinin bir hamlede Dördüncü Enternasyonal'e yönelecekleri anlamına gelmez bu. Feci yenilgilere uğramış olan eski kuşak, önemli ölçüde hareketten ayrılacaktır. Zaten Dördüncü Enternasyonal sakat devrimciler, mutsuzluğa düşmüş bürokratlar ve kariyeristler için bir sığınak haline gelmeye kesinlikle karşıdır. Aksine, şu anda eski örgütlerin yönetiminde egemen olan küçük burjuva unsurların partiye sızması olasılığına karşı kesin önleyici tedbirler gereklidir: işçi olmayan ve özellikle eski parti bürokratı olan adaylar için uzun bir deneme süresi; ilk üç yıl için sorumlu bir mevki almalarının engellenmesi, vs. Dördüncü Enternasyonal içinde, eski Enternasyonallerin çıbanı olan kariyerizme yer yoktur ve olmayacaktır. Hareketten yararlanmak için değil, yalnızca hareket için yaşamak isteyenler bize katılabileceklerdir. Devrimci işçiler (örgütlerine) sahip olduklarını hissetmelidirler. Örgütümüzün kapıları onlara ardına kadar açıktır.

Elbette ki bir zamanlar ön saflarda olan işçiler arasında bile yorgun düşmüş ve hayal kırıklığına uğramış olanlar vardır. Bunlar, en azından önümüzdeki dönem için izleyici olarak kalacaklardır. Bir program ya da örgüt yıprandıkça onu sırtında taşıyan kuşak da onunla birlikte yıpranır. Hareket, geçmişin sorumluluğunu taşımayan gençlikle yeniden canlanır. Dördüncü Enternasyonal, proletaryanın genç kuşağına özel bir önem verir. Bütün politikası ile gençliğin kendi öz gücüne ve geleceğine inancı aşılamaya uğlaşır. Ancak gençliğin taze coşkusu ve saldırgan

ruhu mücadelede ilk başarıları sağlayabilir ve ancak bu başarılar eski kuşağın en iyi unsurlarını yeniden devrim yoluna kazanabilir. Bu böyle gelmiştir ve böyle gider.

Oportünist örgütler, kendi tabiatları gereği, asıl dikkatlerini işçi sınıfının en üst tabakalarına vermekle hem gençliği hem de kadın işçiyi önemsememektedirler. Ancak kapitalizmin çöküşü, en ağır darbelerini bir ücretli işçi ve ev kadını olarak kadınlara indirmektedir. Dördüncü Enternasyonal'in kesimleri işçi sınıfının en sömürülen tabakalarından, dolayısıyla kadın işçiler arasından destek sağlamalıdır. Burada bağlılığın, esirgemezliğin ve özveride bulunmaya hazır oluşun tükenmez kaynaklarını bulacaklardır. **Kahrolsun bürokrasi ve kariyerizm! Gençliğe ve kadın işçiye saflarında yer aç!** Bu sloganlar Dördüncü Enternasyonal'in bayrağında yer alır.

21. DÖRDÜNCÜ ENTERNASYONAL'İN BAYRAĞI ALTINDA

«Ama Dördüncü Enternasyonal'in yaratılmasının zamanı gelmiş midir» diye soruyor kuşkucular. Bir Enternasyonal'i «suni» alarak yaratmak olanaksızdır, o ancak fevkalade olaylardan doğabilir, vs. vs. diyorlar. Bütün bu itirazların gösterdiği yalnızca yeni bir Enternasyonal'i inşa etmek için kuşkucuların ise yaramadıklarıdır. Zaten hiçbir işe de yaramazlar.

Dördüncü Enternasyonal fevkalade olaylardan, proletaryanın tarihte uğradığı en ağır yenilgilerden doğmuştur. Bu yenilgilerin nedeni eski önderliğin yozlaşması ve ihanetidir. Sınır mücadelesinin kesintiye tahammülü yoktur. Üçüncü Enternasyonal, İkinci Enternasyonal'in peşinden devrim amacı için ölmüştür. Yaşasın Dördüncü Enternasyonal!

Ama kuruluşunu ilan etmenin zamanı gelmiş midir?.. diye diretiyor kuşkucular. Bizim bu soruya yanıtımız, Dördüncü Enternasyonal'in «ilan edilmeye» ihtiyacı olmadığıdır. O, yaşamakta ve mücadele etmektedir. Zayıf mıdır? Evet, halen genç olması nedeniyle safları kalabalık değildir. Ama bu kadrolar geleceğin güvencesidir. Yeryüzünde bu kadroların dışında adını gerçekten hakkeden tek bir devrimci akım yoktur. Enternasyonal'imiz halen sayıca zayıfsa da öğreti, program, gelenek ve kadrolarının karşılaştırılmaz kararlılığı bakımından güçlüdür. Bunu bugün kavramayanlar şimdilik bir kenara çekilsin. Yarın bu daha da belirgin olacaktır.

Dördüncü Enternasyonal, daha şimdiden Stalinistlerin, Sosyal Demokratların, burjuva liberallerin ve faşistlerin haklı olarak nefretini üzerine çekmiştir. Hiçbir Halk Cephesi'nin içinde onun yeri yoktur ve olamaz. Burjuvazinin eteklerine bağlı bütün politik gruplaşmalara karşı uzlaşmaz savaş verir. Görevi, kapitalizmin egemenliğini kaldırmaktır. Amacı, sosyalizmdir. Yöntemi, proleter devrimdir.

Örgüt içi demokrasi olmaksızın, devrimci eğitim olmaz. Disiplin olmaksızın devrimci ey-

lem olmaz. Dördüncü Enternasyonal'in iç yapısı **demokratik merkeziyetçilik** ilkelerine dayanır; tartışmada tam özgürlük, eylemde tam birlik.

İnsanlık kültürünün bugünkü krizi, proletaryanın önderlik krizidir. Dördüncü Enternasyonal'de birleşen ileri işçiler, sınıflarına krizden çıkış yolunu göstermektedirler. Proletaryanın ve tüm dünyada ezilenlerin kurtuluş için verdikleri mücadelenin uluslararası deneyimlerine dayalı bir programı ileri sürerler. Onlara lekesiz bir bayrak sunarlar.

Bütün ülkelerin işçileri, -erkek ve kadın- Dördüncü Enternasyonal'in bayrağı altında yerini al! Bu, senin yaklaşan zaferinin bayrağıdır!

AÇIKLAYICI NOTLAR

(1) **«Yeni Anlaşma»** /New Deal/ Franklin Delano Roosvelt (1882 - 1945, 1932'den sonra ABD Başkanıydı) yönetimince 1929 Büyük Buhranının doğurduğu politik sorunlara karşı uygulamaya sokulan plandı, Roosvelt yönetimi birtakım yardım projeleri ve Ulusal Kalkınma Yasası'nda olduğu gibi yasama reformları önerdi. Yeni Anlaşma reformizmi, burjuvaziye, aslında işçilerin haklarını ciddi ölçüde kısıtlarken onlara belirli haklar veriyormuş görünümünü elde etme fırsatını verdi. 1936'da Komünist Partisi, Halk Cephesi'nin (bak. not : 2) Amerika Birleşik Devletleri'ne özgü bir uygulaması olarak Roosvelt'i destekleyip, bağımsız bir işçi partisi için güçlü istek olduğu bir dönemde işçi hareketinin Demokrat Parti'ye zincirlenmesine yardımcı oldu.

(2) **Halk Cephesi ya da Halk Cephesi** çizgisi. İşçi partileri ile liberal kapitalist partilerin koalisyon oluşturması politikası olarak 1935 yıllarında Komünist Enternasyonal'deki sağ sapmaydı. Fransa'da Halk Cephesi hükümeti 1936'da oturma grevlerini ve çeşitli militan eylemleri de kapsamına alan radikalleşmenin doruğunda başa geldi. Fransız Sosyalist Partisi'nin önderi Leon Blum, bu kısa ömürlü hükümetin başbakanı olarak, Fransız işçi sınıfına karşı grev kırıcı bir politika uyguladı ve İspanya'da faşizmin tırmanışına karşı İspanyol işçisinin ve köylüsünün mücadelelerinin en kritik döneminde onlara yardımı reddetti.

(3) **İspanyol Proletaryasının Yiğit Girişimleri.** 1931'de ağır ekonomik kriz ve halkın yaygın huzursuzluğunun etkisi altında İspanyol Monarşisi düştü ve

Cumhuriyet ilan edildi. İspanyol işçi sınıfı, monarşistler ve diğer sağcı öğelerle çok sayıdaki çatışmada Cumhuriyeti savundu. Ancak, Cumhuriyetçi hükümetler işçi sınıfına karşı eylemlerini sürdürerek, 1931'deki Sevil genel grevini ezdiler ve 1934'-de Asturias maden işlerinin ayaklanmasının bastırılmasında Franko'nun askerlerini kullandılar.

1936'da Franko'nun faşist ayaklanması İspanya'yı iç savaşa sürüklediğinde Troçki, İspanyol işçilerinin ve köylülerinin özlemlerini karşılayacak ve onları faşizmi yenmek için seferber edebilecek yolun sosyalist devrim olduğunda ısrar ediyordu. Bu doğrultuda, proleter gücün organları olarak sovyetlerin derhal kurulmasını ileri sürdü. Ama bunun yerine İspanyol solundaki bütün örgütler burjuva Halk Cephesi hükümetine katılarak, ayaklanan ikitleleri mücadelelerinde öndersiz bıraktılar. Bu örgütler arasında Sosyalist Parti, Anarşistler, Komünist Parti ve POUM (Marksist Birleşme İçin İşçi Partisi - sabık Troçkistleri de kapsayan sol merkezci örgüt) en geniş olanlardı. İspanyol Devrimi üzerine Troçki'nin görüşleri için **İspanyol Devrimi (1931 - 39)**, (Pathfinder Press) yapıtına bakınız.

(4) **«Fabrika İşgalleri» Dalgası,** Fransayla sınırlı kalmadı. Art Preiss'ın **İşçilerin Dev Atılımı**'nda gözlemlediği gibi: «fabrika işgalleri, 1930'lar ortasının uluslararası bir olgusudur. Aynı zamanda bir dizi kapitalist ülkede ortaya çıktı. 1934'de Yugoslavya'-da Terbovlye, Macaristan'da Pres, Polonya'da Katowice kömür madenlerinde işçiler umutsuzluk içinde maden çukurlarında verdikleri mücadelede zaferler kazandılar. Aynı yıl Yunanistan'da tütün işçileri bir fabrikaya el koydular. İspanya'da üç bine yakın bakır madeni işçisi 1936'da Huelya maden çukurunda on gün kaldılar. İngiltere, Fransa ve İspanya'da kömür madeni işçileri, Hindistan'da Pondicherry'de tekstil işçileri aynı taktiği başarılı olarak uyguladılar. 1936'da Fransa'da temel endüstrilerde bir milyon işçi aynı anda fabrika işgallerine geçtiler.»

Fabrika işgalleri özellikle etkin bir taktikti. Üretim yeri, işçiler tarafından işgal edildiğinden, grev kırıcıları işçilerin tümüyle açık bir çatışmaya girmeksizin işyerine giremiyorlardı. Bu militan eylemler dalgası 1937'den sonra giderek azaldı.

(5) **Sanayi Örgütleri Kongresi** (CIO). İlkin Amerikan İşçi Federasyonu (AFL) içinde bir komiteydi. Tutucu AFL önderleri, radikalleşen işçileri sanayi kollarının bütününde temsil edecek güçlü yeni örgütlerin kurulması talebine karşı çıkarak 1938'de CIO sendikalarını ihraç ettiler ve bunları kendi ulusal örgütlerini kurmaya zorladılar. Bir dizi birleşme tartışmalarından sonra AFL ve CIO 1955'de birleştiler.

(6) **Komintern** (Komünist ya da Üçüncü Enternasyonal). Lenin'in önderliği altında İkinci Enternasyonal'in devrimci çizgisinin devamı olarak örgütlendi (bak. not : 9). Troçki 1923'de, Stalin'in ve onun temsil ettiği ayrıcalıklı bürokratların egemenliği altına girmeye başlamış olan Komintern'in ıslah ediimesi amacıyla Sol Muhalefeti kurdu. Sol Muhalefet, Stalin'in «tek ülkede sosyalizm» politikası yerine devrimci enternasyonalizmi ve proleter demokrasisi programını geçirmek için savaştı (bak. not : 28).

1933'de Hitler, ne Alman Sosyal Demokrat ne de Komünist Partisi'nin ciddi bir muhalefeti ile karşılaşmaksızın iktidara geldi. Alman Komünist Partisi'nin iflas etmiş politikasının Komintern'ce benimsenmesi üzerine Troçki ve (1930'da kurulmuş olan) Uluslararası Sol Muhalefet, yeni bir Enternasyonal'in kurulması çağrısında bulundular; Dördüncü Enternasyonal 1938'de kuruldu.

(7) **Phrygian** ya da hürriyet kepi, Fransız Devrimini ve cumhuriyetçiliğini simgeleyen konik bir keptir. **Gamalı Haç,** Naziler tarafından Yahudi aleyhtarı «Aryan ırkının zaferi»ni temsil etmek için kullanılmadan önce, dinsel ve mistik bir sembol olarak binlerce yıl kullanılmıştı. Troçki burada, Fransa'da

demokrasi altında olduğu kadar, Almanya'da faşist nezaret altında da kapitalizmin çöküşünü karşılaştırmaktadır.

(8) **Josef V. Stalin** (1879 - 1953). 1896'da Rus Sosyal Demokrat Partisi'ne katıldı. 1903 bölünmesinde Bolşeviklerin yanında yer aldı. Lenin'in 1917'de Rusya'ya varmasından önce sağ kanat görüşleri benimsedi. 1922'de parti sekreterliğine seçildi ve parti sekreterliğini güçlü bir mevkiye dönüştürdü. «Tek Ülkede Sosyalizm» bayrağı altında Sovyetler Birliği'nde ayrıcalıklı bürokrasiyi temsil etti. Ölene kadar Sovyetler Birliği'nin fiili diktatörü olarak kaldı.

(9) **Sosyal Demokrasi** (ya da İkinci Enternasyonal), 1864'den 1876'ya Karl Marx'ın önderliğini yaptığı Birinci Enternasyonal'in (ya da Uluslararası Emekçiler Birliği) devamı olarak 1889'da örgütlendi. İkinci Enternasyonal, en güçlü ve nüfuzlu kesimi Alman Sosyal Demokrat Partisi olmak üzere, devrimci ve reformist unsurları birarada barındıran ulusal Sosyal Demokrat ve İşçi Partilerinin gevşek birliği idi. İlerici rolü, önmeli kesimlerinin en temel sosyalist ilkeleri çiğnemesi ve Birinci Dünya Savaşı'nda kendi emperyalist hükümetlerini desteklemesiyle 1914'de son buldu.

(10) **Stalinist Bürokrasi**; Stalin'in Sovyetler Birliği'ndeki tutucu ve ayrıcalıklı sosyal tabakalardan oluşturduğu politik aygıt olarak otoriter yönetimin ve gerici politikasının sürdürülmesini sağladı.

Kapitalist mülkiyet ilişkilerine geri dönülmediğinden Troçki, işçi devletinin emperyalist hükümetlere karşı **kayıtsız şartsız** savunulmasını, aynı zamanda iflas etmiş politikası ile kapitalizme dönüş tehlikesini güçlendiren Stalinist bürokrasiyi söküp atmak için bir politik devrimin gerektiğini savundu.

(11) **Anarko-Sendikalizm**; anarşizmin sendikal alanda tezahürü olarak, parlamenter eyleme ve politik partilere karşı çıkma görüşüne ek olarak işçi sınıfının kapitalizmin egemenliğinden kurtulması

için bağımsız sendikaların yeterli olacağı anlayışını getirir. Anarko-sendikalistler, meslek ya da sanayi sendikalarınca yönetilen yeni bir sosyal düzen hayal ederler. Başlangıçta, anarko-sendikalistler İspanyol solundaki en güçlü gruplaşmaydılar. Ancak Franko'ya karşı verilen mücadeleye önderlik edemeyerek sonuçta burjuva Halk Cephesi hükümetini desteklediler.

(12) **Teknokrasi,** Dünya bunalımının ilk yıllarında özellikle orta sınıflar içinde ilgi gören bir program ve hareketti. ABD ekonomisini ve parasal düzenini mühendisler ve teknik uzmanlar denetiminde düzenleyerek bunalımın üstesinden gelmeyi ve herkese iş sağlamayı öngörüyordu. Bütün bunlar da sınıf mücadelesi verilmeksizin veya devrim olmaksızın başarılacaktı. Sonradan hareket sol ve sağ kanatlara bölündü ve bunlardan sağ kanat faşist eğilimler geliştirdi.

(13) **Amerika'nın 60 Ailesi.** (Vanguard Press, 1937) Ferdinand Lundberg'in ABD'de muazzam zengin 60 ailenin ekonomik oligarşisini belgesel olarak anlatan ve çıktığında büyük ilgi gören kitabı, Yazar, yapıtı **Zengin** ve **Aşırı Zengin** adıyla 1968'lere kadar getirdi. Buradaki «200 Aile» Fransa'daki ekonomik oligarşiyi tanımlamaktadır.

(14) Troçki'nin en önemli katkılarından biri, Mussolini'nin 1922'de başarısı ile başlayan **faşizmin zaferinin** çözümlenmesi olmuştur. Genelde daha barışçı yöntemlerle egemenliğini sürdürmeyi tercih eden kapitalist sınıf için faşizmin, son koz olduğuna işaret etti.

Faşist hareketin özü, aşırı ve uzun bir toplumsal bunalım döneminde, halkın küçük burjuva kesimlerinin ve lumpen-proletaryanın seferberliğidir. Bu seferberliğin amacı, işçi sınıfı örgütlerinin ve gücünün ezilmesidir.

Faşizm tehlikesine karşı çıkabilmek için Troçki bütün işçi sınıfı örgütlerinin birleşik cephesini, işçi savunma komitelerini ve işçi sınıfının ekono-

mik ve politik alanlardaki kazançlarının militan savunmasını ileri sürdü.

Troçki'nin birleşik cephe programı Hitler'in 1933'deki zaferinden önce Stalinistlerin Almanya'da uyguladıkları «Üçüncü dönem» aşırı-sol politikasıyla, İspanya'da Franko'nun zaferinin tamamlandığı 1939 tarihine dek uyguladıkları Halk Cephesi politikalarının bir karşıtıdır. Faşizme karşı mücadele de Troçki'nin programı üzerine daha geniş bilgi için bak. : «Faşizme Karşı Mücadele» (Köz Yayınları). «Faşizm : Nedir ve Nasıl Savaşılır» (Pathfinder Prses).

(15) **Stalinist Kollektifleştirme Yöntemleri** : Troçki'nin sanayileşme programıyla alay ettikten sonra 1927'de kulakların «tahıl grevi» ile karşı karşıya kalan Stalin, aniden aynı programı benimsedi. Hazırlıksız olduğundan bu hamle budalaca hatalara neden olmakla kalmayıp, insafsızca kollektifleştirmeyi de beraberinde getirdi. Bu amansız tedbirlere karşı gelişen köylü muhalefeti, ülkeyi felaketin ucuna getirdi.

(16) **Şovenizm** terimi, Nicolas Chauvin adında aşırı yurtsever ve Napolyon'a bağlı bir askerin adından gelir. Marksistler bu terimi emperyalizmin savaş çabalarına verilecek herhangi bir desteği tanımlamak için kullanırlar. Birinci Dünya Savaşı sırasında, İkinci Enternasyonal şovenist konumunu «sınıfların ulusal dayanışması sınıf mücadelesinden önemlidir» dogması ile haklı göstermeğe çalıştı. («Savaş ve Dördüncü Enternasyonal» **Leon Troçki'nin Yazıları** (1933 - 34), Pathfinder Press).

Lenin, Troçki ve Luxemburg gibi enternasyonalistler «yenilgi taraftarı» bir tavır alarak «ulusal savunma»nın gerçekte yalnızca egemen sınıfın çıkarlarının savunulması olduğuna işaret ettiler.

(17) **Ludlow Önergesi**, ABD Anayasasında, savaş ilanından önce derhal referandum yapılmasını zorunlu kılan bir değişiklik önergesiydi. Adını, kararı Kongre'ye ilk sunan kişi olan Louis Ludlow'dan alı-

yordu. Ludlow önergeyi verirken, Senatör La Follette de benzer bir kararı Senato'ya sunuyordu. 10 Ocak 1938'de Meclis kararı oyladı. Aynı hafta oylamadan önce, Gallup'un yaptığı kamuoyu araştırmayı Amerikan halkının yüzde 72'sinin önergeyi desteklediğini saptadı. Sosyalist İşçi Partisi de, Ludlow önergesini kendi geçiş talepleri programına uygun bir bağlamda destekledi ve «Savaş kararını halk vermelidir» sloganını kullanarak, bu tür bir halk oylaması yönünde ajitasyon kampanyasına girişti.

(18) **«Thermidor»** ayı, Fransız Burjuva Devrimi'nin kabul ettiği yeni takvime göre, Robespierre önderliğinde radikal Jakobinlerin devrim saflarındaki gerici kanat tarafından devrildiği tarihtir; ancak bu tepki eski feodal rejime dönülmesi noktasına varmamıştır. Bu değişime ilişkin en kesin tarih 27 Temmuz 1794'de Robespierre'in idamıdır. Troçki bu terimi tutucu Stalinist bürokrasinin devletleştirilmiş mülkiyet ilişkileri çerçevesinde iktidarı gaspedişini belirtmek için tarihsel bir benzerlik olarak kullanmıştır.

Bu sorunun en son ve en gelişkin çözümlemesi Troçki'nin 1935'de yazdığı «İşçi Devleti, Thermidor ve Bonapartizm», **Leon Troçki'nin Yazıları (1934 - 35)** yapıtında bulunabilir.

(19) **Epigonlar,** önderlerinin öğretilerini tahrif eden ve çarpıtan müritlerdir. Troçki bu terimi Leninist olduklarını iddia eden Stalinistler için kullanmaktadır.

Demokratik Diktatörlük. 1917 öncesinde, Lenin bir sonraki Rus Devriminin burjuva demokrasisi sınırları içinde, işçi ve köylü temeline dayalı olacağı görüşündeydi. 1917'de bu görüşün yerine köylülerin desteğinde proletarya diktatörlüğü (işçi devleti) perspektifini ileri sürdü. «Proletarya»nın ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü sorunu üzerine Lenin'in görüşlerindeki evrimi Troçki **«Sürekli Devrim»** yapıtında ve aynı zamanda «Rus Devri-

minin Üç Kavranılışı» adlı makalesinde. (Bak. **Sürekli Devrim** dergisi sayı: 3, ekim 1978)

(20) Gerçek anlamı «azınlık» olan **Menşevik** sözcüğü, Rus Sosyal Demokrat Partisi içinde Julius Martov önderliğinde 1903'de Lenin'e muhalefet eden bir grubu tanımlamaktadır. Sonradan reformist sosyalistleri tanımlamak için kullanılmıştır. Menşevikler, Karl Marx'a bağlılık iddia etmekte, ancak çarlığın devrilmesi ve «demokratik cumhuriyet»in kurulabilmesi için işçi sınıfının ilerici burjuvaziyle ittifakının gerektiği görüşündeydiler.

Sosyal Devrimciler, ya da Sosyal Devrimci Parti, 1900'de kuruldu; 1901-02'de önceki tüm Narodnik (popülist) akımların politik ifadesi olarak ortaya çıktı. 1917 Devriminden önce köylülük içinde en etkin olan partiydi. Sağ kanadı Kerenski'nin önderliğindeydi. Sol Sosyal Devrimciler Ekim Devrimi'nden hemen sonra Bolşeviklerle bir koalisyon hükümetinde yer aldılar, ancak kısa zamanda «soldan» muhalefete geçerek karşı devrimci eylemler örgütlediler.

İkinci Çin Devrimi'nde (1925 - 27). Komintern'in Stalin ve Buharin'den oluşan önderliği, Çin **Komünist Partisi**'nin işçi sınıfının ve köylülüğün bağımsız seferberliğini inkâr ederek bunun yerine çabalarını Sun Yat-Sen tarafından kurulan ve bir küçük burjuva partisi olan Kuomintang'ı iktidara getirmek yönünde yoğunlaştırmasında ısrar etti. Bu Kuomintang'a tabi kılma politikası, Komintern'in Çin Komünist Partisi'ni üyelerinin kitlelerle olan bağımsız bağlarını koparark bireyler olarak Kuomintang'a katılmaları yolundaki talimatıyla daha da feci sonuçlar doğurdu. 1926'da Kuomintang Komintern'e «sempatizan parti» olarak kabul edildi. Nisan 1927'de Kuomintang'ın lideri olarak Sun Yat-Sen'i izleyen Çan Kay Şek komünist partili müttefiklerine sırtını dönerek Şangay'da binlerce devrimci işçi ve köylüyü katletti.

(21) **Kadetler** Anayasal Rus Demokratik Partisi, anaya-

sal monarşizme ve ılımlı liberalizme bağlı bir burjuva partisiydi ve Milyukov önderliğinde Şubat 1917 sonrası geçici kapitalist hükümetinde egemen rol oynadı. Kadet terimi, partinin adının Rusça başharflerinden gelmektedir.

(22) **«Temmuz Günleri»** (Temmuz 1917) Rus işçi ve askerlerinin yoğun bir ajitasyon ve sabırsızlık dönemiydi. İşçiler ve köylülerin sayısız gösterilerle iktidarı Menşevik ve Sosyal Devrimcilerce desteklenen geçici hükümetin elinden almak isteğinin belirtisiydi Temmuz Günleri.

(23) **Adolf Hitler** (1889 - 1945) Nasyonal Sosyalist Parti'nin (Naziler) lideriydi. 1923'de Münih'de sahnelediği darbe hareketinin başarısızlığı sonucunda dokuz ayını hapiste geçirdi ve bu süre içinde Mein Kampf'ı («Kavgam») yazdı. Alman Komünist Partisi'nin ve Sosyal Demokrasisi'nin iktidarsız politikalarından yararlanarak 1933'de Almanya'da faşist rejimi yerleştirdi. İkinci Dünya Savaşındaki yenilgisinden sonra intihar etti.

Ernst Thaelmann (1886 - 1944 ya da 1945) Alman Komünist Partisinin lideri olarak 1923 - 33 yıllarında Kremlin'in talihsiz politikasını sorgusuz ve uysalca uygulayarak işçi sınıfını bölmüş ve sonuçta bir tek mücadele bile vermeden Hitler'in iktidara gelmesine seyirci kalmıştır. 1933'de ülkesini terketmek üzereyken Nazilerce yakalandı ve bir toplama kampında öldü.

(24) **Paris Komünü** bir işçi hükümetinin ilk örneğiydi. Bir dizi kanlı savaşla devrilmeden önce, 18 Mart 1871'den 28 Mayıs 1871'e 72 gün iktidarda kalmıştır.

1905, ilk Rus devrimiydi. Rus-Japon savaşından doğan hoşnutsuzluktan patlak vermişti. İşçilerin Çar'ın sarayına yürüdükleri ve üzerlerine ateş açıldığı 5 Ocak St. Petersburg katliamı ile başladı ve Moskova Aralık ayaklanmasının bastırılmasına kadar sürdü. Başarısız devrimi şiddetli baskı izledi. Troçki bu devrimin en önde gelen lideri ve kuramcısıydı.

(25) Joseph P. Goebbels. (1897 - 1945). Nazilerin yayın organı «Der Angriff»in kurucusu ve yayıncısı; 1933'ü izleyen dönemde Nazilerin propaganda bakanıydı.

(26) **Weimar,** 1919'da Almanya Cumhuriyet Hükümetinin örgütlendiği küçük bir kasabaydı. Hitler'in 1933' de iktidarı bütünüyle ele geçirmesiyle Weimar Cumhuriyeti son buldu.

(27) Stalinistlerin 1928'de ilan ettikleri şemaya göre **«üçüncü dönem»** kapitalizmin son dönemiydi ve yerini kısa sürede Sovyetlere bırakacaktı. Bu çözümlemeden çıkan Komintern'in taktikleri 1928'i izleyen altı yıl süresince aşırı solculuk, maceracılık, sekter «kızıl» sendikalar ve birleşik cepheye muhalefet biçimlerini aldı. 1934'de bir kenara atılan «üçüncü dönem»in teori ve pratiği yerini «Halk Cephesi» (1935 - 39) politikasına bıraktı, ancak bu son döneme bir sayı verilmiyordu. «Birinci dönem» 1917 - 24 (kapitalist kriz ve devrimci kabarış) ve «İkinci dönem) 1925 - 28 (kapitalist stabilizasyon) idi.

(28) **«Tek Ülkede Sosyalizm»** 1924'de Stalin tarafından ilan edilen ve daha sonra Komintern'in programı ve taktikleriyle birleştirilen teoriydi. Dar ulusçuluk lehine devrimci enternasyonalizmin terkedilmesi için bir ideolojik perde görevini gördü ve Komünist Partilerin dünya ölçüsünde Kremlin'in dış politikasının uysal takipçileri durumuna gelmelerini haklı çıkarmak için kullanıldı. Troçki'nin eleştirisi için, 1928'de yazdığı **«Leninden Sonra Üçüncü Enternasyonal»** (Pathfinder Press) adlı yapıtına bakınız.

(29) **Ignace Reiss** 1937 yazında Stalin ile bağlarını koparark Dördüncü Enternasyonalcilere katılan GPU ajanıydı. (bak. not : 30) 4 Eylül 1937'de İsviçre'de Lozan yakınlarında GPU ajanları tarafından öldürüldü.

Butenko faşizm saflarına geçen Stalinist diplomat, SSCB'deki yaygın faşist eğilimi temsil ettiğini Roma'da ilan etti.

(30) **GPU.** Aynı zamanda Çeka, NKVD, MVD, KGB gibi adlarla da bilinen Sovyet gizli polisi; SSCB içindeki eylemlerinin yanısıra, diğer ülkelerdeki anti-Stalinistlerin öldürülmesi ya da kaçırılması gibi görevleri yerine getirdi.

Bonapartizm. Buhran dönemlerinde kendisini birbirine karşıt güçlerden bağımsız bir görünüme yükselten diktatörlük için kullanılan terimdir.

Troçki iki çeşit Bonapartizm tanımı yaptı: Burjuva bonapartizmi, Sovyet bonapartizmi (bak. **Leon Troçki'nin Yazıları** (1934 - 35) içinde «İşçi Devleti, Termidor ve Bonapartizm» ve «Bonapartizm ve Faşizm»).

Termidor Bürokrasisi, Bak. not : 10 ve 18.

(31) **Stakhanovizm** : 1936'da Sovyetler Birliği'nde uygulamaya konulan üretimin arttırılmasını ve rasyonelleştirilmesini içeren özel bir sistemdi. Yüksek ücret farklılaşmasına ve işçi kitleleri arasında yaygın hoşnutsuzluğa neden olmuştu.

(32) **Leon Jouhaux** (1879 - 1954) Fransız İşçi Konfederasyonu'nun (CGT) 1909'dan sonraki genel sekreteriydi ve CGT'yi emperyalist savaşın amacı doğrultusunda yönlendirdi (Fransız ulusunun «kutsal birliği»). Rus Devrimine karşı çıktı ve Milletler Topluluğunda Fransız delegesiydi. Daha önceleri anarko-sendikalistti.

(33) **Londra Bürosu** : İkinci ve Üçüncü Enternasyonallere katılmayan ama Dördüncü Enternasyonalin kurulmasına muhalif merkezci partilerin gevşek bir birliğiydi. 1938 yılında üyeleri arasında İngiltere'den İşçi Partisi, İspanya'dan POUM, Almanya'dan SAP ve Fransa'dan PSOP vardı.

(34) **Amsterdam Enternasyonali** 1919'da merkezi Amsterdam olarak yeniden canlandırılan Sosyal Demokrasinin egemen olduğu Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu'nun popüler adıydı.

EK:2

TROÇKİ İLE PROGRAM ÜZERİNE TARTIŞMALAR

1. AMERİKAN İŞÇİLERİNİN POLİTİK GERİLİĞİ

19 Mayıs 1938

Troçki: Genel olarak programla ilgili bazı görüşleri netleştirmek çok önemlidir. Bir program istikrarlı olarak nasıl inşa edilebilir?

Bazı yoldaşlar bu program taslağının bazı bölümleri açısından Amerikan işçilerinin zihniyetine, içinde bulundukları haletiruhiyeye yeterince uygun olmadığını söylüyorlar. Tam da burada kendimize programın işçilerin zihniyetine mi yoksa ülkenin mevcut nesnel ekonomik ve sosyal koşullarına mı uyarlanması gerektiğini sormalıyız. En önemli soru budur.

Biliyoruz ki toplumdaki her sınıfın bilinci nesnel koşullar tarafından, üretici güçler tarafından, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve toplumsal koşullar tarafından belirlenir, ancak bu belirleyiş bire bir bir yansıma değildir. Bilinç ekonomik gelişmeye göre genel olarak geridir, daha geriden gelir. Bu gecikme uzun ya da kısa olabilir. Normal zamanlarda gelişme hızı yavaş olduğundan ve az bir eğimle ilerlediğinden, bu gecikme felaketli sonuçlar üretemez.

Bu gecikme büyük ölçüde işçilerin nesnel koşulların önlerine koyduğu görevleri yerine getirebilecek düzeyde olmadıklarına işaret eder; fakat kriz dönemlerinde bu gecikme bir felaket olabilir. Bu, örneğin Avrupa'da, faşizm biçimini almıştır. Faşizm işçilerin iktidarı almayı başaramamalarının cezasıdır.

Şimdi ABD, benzer tehlikelerle benzeri bir duruma doğru gitmektedir. Ülkenin nesnel konumu sosyalist devrim ve sosyalizm için her bakımdan, hatta Avrupa'dan ve dünyanın başka herhangi bir ülkesinden daha olgundur. Ama Amerikan işçi sınıfının politik geriliği çok büyüktür. Bu da bir faşist felaket tehlikesinin çok büyük olduğunu gösterir. Bütün faaliyetlerimiz için başlangıç noktası budur. Program işçilerin geriliğinden ziyade, işçi sınıfının nesnel görevlerini ifade etmelidir. Toplumu olduğu gibi yansıtmalıdır, yoksa işçi sınıfının geriliğini değil. Çünkü program aynı zamanda işçi sınıfının geriliği ile mücadele etmek ve altetmek için de bir araçtır. İşte bunun için programımızda, başta A. Birleşik Devletleri olmak üzere kapitalist toplumu saran toulumsal krizlerin tüm boyutlarını ifade etmeliyiz. Biz kendimize bağlı olmayan nesnel şartları erteleyemeyiz, değiştiremeyiz. Kitlelerin krizi çözeceğini garanti edemeyiz, fakat durumu olduğu gibi açıklamalıyız ve programımızın görevi de budur.

Bir diğer sorun bu programın işçilere nasıl sunulacağıdır. Bu daha ziyade, mevcut durumun işçilere sunulmasında pedagojik bir görev ve bir terminoloji sorunudur. Politika üretici güçlere

uyarlanmalıdır, yani, üretici güçlerin gelişme düzeyine, bu üretici güçlerin kapitalist mülkiyet biçimleriyle felce uğramasına, ve bunun sonucu olarak da en önemli toplumsal bela olan işsizliğin artması olgularına. Üretici güçler daha fazla gelişemez. Bilimsel teknoloji gelişmekte fakat maddi güçler gerilemektedir. Bu durum, toplumun giderek daha da yoksullaştığını, işsizlerin sayısının giderek daha da arttığını gösterir. Kitlelerin, sefaleti derinleşmekte, işçiler için olduğu gibi burjuvazi için de güçlükler giderek dahafazla artmaktadır; burjuvazinin faşizmden başka bir çözümü yoktur ve krizin derinleşmesi burjuvaziyi demokrasiden arta kalanları da yoketmeye ve onların yerine faşizmi koymaya zorlayacaktır. Amerikan proletaryası birlik, azimgücü ve cesaret eksiklikleri için yirmi ya da otuz yıl süreyle faşist terörle cezalandırılmış olacaktır. Burjuvazi demirden kırbacıyla Amerikan işçilerine görevlerini öğretecektir. Amerika Avrupa'daki deneyimin yalnızca çok büyük bir ölçekte tekrarına tanık olacaktır. Bunu anlamalıyız.

Bu son derece ciddidir, yoldaşlar. Amerikan işçilerinin geleceği ile ilgilidir. Hitler'in zaferinden sonra, Troçki, **Fransa Nereye Gidiyor (1)** diye bir makale yazdığında Fransız Sosyal-Demokratları güldüler; «Fransa Almanya değil»miş. Ama Hitler'in zaferinden önce de Troçki, Alman işçilerini uyarasn broşürler yazmıştı ve Sosyal-Demokratlar «Almanya İtalya'dan farklıdır,» diyerek alay etmişlerdi. Hiç önem vermemişlerdi. Bu gün Fransa faşist bir rejime hergün biraz daha yaklaşmaktadır. Aynısı kesinlikle A. Birleşik Dev-

letleri için de doğrudur. Amerika semizdir. Geçmişten kalan bu ihiyat stoku Roosevelt'e kendi deneyleri için fırsat vermektedir, ama bu yalnızca bir süre için geçerlidir. Genel durum tamamiyle benzerdir, tehlike aynıdır.

Şurası da bir gerçek ki, Amerikan işçi sınıfı bir küçük burjuva zihniyetine sahiptir, devrimci dayanışması eksiktir, yüksek bir yaşam standardına alışmıştır; Amerikan işçi sınıfının zihniyeti günümüz gerçeklerine değil geçmişin anılarına yaraşır.

— Ne **Yapabiliriz?** —

Şimdi durum radikal olarak farklıdır. Bu durumda devrimci bir parti ne yapabilir? İlk olarak, işçilerin bu görevler için hazır olup olmadığına bakmaksızın nesnel durumun ve bu durumun gerektirdiği tarihsel görevlerin açık ve dürüst bir tablosunu vermelidir. Görevlerimiz işçilerin zihniyetine bağlı değildir. Görev işçilerin bilincini geliştirmektir. İşte programın formüle edip ileri işçilere sunacağı budur.

Bazıları; «Pekâlâ!, program bilimsel bir programdır; nesnel duruma uygundur-ancak eğer işçiler bu programı kabul etmezlerse kısır kalacaktır» diyecekler. Olabilir. Fakat bu da, krizin sosyalist devrimden başka bir yolla çözülmesinin imkânsızlığından ötürü işçilerin ezileceğini gösterir. Eğer Amerikan işçisi bu programı zamanında benimsemezse faşizmin programını kabule zorlanacaktır. Biz kendi programımızla birlikte işçi sınıfının önüne çıktığımızda, onların programımızı kabul edeceklerine dair herhangi bir garanti veremeyiz. Bunun sorumluluğunu alama-

yız... Biz ancak kendimiz için sorumluluk alabiliriz.

Işçilere gerçeği söylemeliyiz, en iyi unsurları bu şekilde kazanacağız. Bu ileri unsurların işçi sınıfını iktidara yönlendirmeyi başarıp başaramıyacağını bilemem. Öyle olmasını umarım, fakat garanti veremem. Fakat, eğer işçi sınıfının sosyalist devrim için aklını ve gücünü yeterince seferber edemediği ve faşizmin çizmesi altına düştüğü en kötü durum gelse bile en ileri işçiler, «Biz bu parti tarafından uyarılmıştık; o en iyi partiydi.» diyeceklerdir. Ve işçi sınıfı içerisinde güçlü bir gelenek kalacaktır.

Bu en kötü olasılıktıktır. Onun için işçilerin zihniyetine tekabül etmediği gerekçesiyle böyle bir programı savunamayacağımıza dair tüm yaklaşımlar yanlıştır. Bunlar sadece fiili durum karşısındaki korkuyu ifede eder.

Doğaldır ki eğer ben de gözlerimi kaparsam herkesin, kabul edeceği toz pembe iyi bir program yazabilirim. Ancak bu program mevcut duruma tekabül etmeyecektir, oysa programın ilk koşulu duruma tekabül etmesidir. Proletaryanın bilinci gelişmelerin gerisindedir, fakat sınıf bilinci, fabrikalar, madenler ve demiryollarının yapıldığı malzemeden farklıdır; daha hareketlidir ve nesnel krizin, milyonlarca işsizin darbeleri altında hızla değişebilir.

Şu anda Amerikan proletaryası politik gerilikleri nedeniyle bazı avantajlara da sahiptir. Bu biraz paradoksal gibi görünmekteyse de tamamen doğrudur. Avrupa işçileri uzun bir Sosyal-Demokratik geçmiş ve Komintern geleneğini ya-

şadılar ve bu gelenekler tutucu birer güçtürler. Değişik partilerin ihanetlerini gördükten sonra bile işçiler partilerine sadık kaldılar çünkü işçi kendisini ilk defa uyandıran ve ona politik bir eğitim veren partiye minnet duymasıyla bağlıydı.

Yeni bir yöneliş söz konusu olduğunda bu bir engeldir. Amerikan işçileri çoğunlukları itibariyle politik olarak örgütlenmemiş oluşlarının ve ancak şimdi sendikalarda örgütlenmeye başlamalarının avantajına sahiptirler. Bu, devrimci partiye krizin darbelerine karşı onları seferber etme olanağı tanır.

— Program İşçilere Nasıl Sunulabilir? —

Olayların gelişme hızı ne olacaktır? Bunu kimse önceden göremez. Biz yalnızca gelişimin genel yönünü görebiliriz ve hiç kimse bunun doğru olduğunu inkâr etmemektedir. O zaman sorunumuz programın işçilere nasıl sunulacağıdır? Bu doğal olarak çok önemlidir. Kitle psikolojisi ve pedagoji deneylerimizi politikaya uygulamalı ve işçi zihinlerine bir köprü kurmalıyız. Ülkenin şu yada bu kısmında nasıl ilerlememiz gerektiğini bize yalnızca deney gösterebilir. Bir zaman için işçilerin dikkatini bir slogan üzerinde toplamaya çalışmalıyız: ücretler ve iş saatleri süresi için eşel mobil.

Amerikan işçilerinin ampirizmi, siyasi partilerin bir yada iki sloganla büyük başarılar kazanmalarını sağladı, tek tip vergi, çift-metal sistemi gibi sloganlar, kitleleri bir yangın gibi sardı (2). Kitleler her derde deva çarenin başarısız kaldığını gördüklerinde ise bir yenisine koşarlar.

Şimdi biz, demagojik olmayan, bütünüyle programımızın bir parçası olan ve somut duruma kesinlikle uyan dürüst bir slogan ileri sürebiliriz. Resmi istatistiklere göre işsizlerin sayısı onüç ilâ ondört milyon, gerçekte ise bu rakam onaltı ilâ yirmi milyon dolayındadır. Ve özellikle gençlik sefalete terk edilmiş durumda. Bay Roosevelt bu gün kamu kuruluşları üzerinde duruyor. Ancak, biz bunların, madenler, demiryolları vs. ile birlikte herkese iş sağlamasında ısrar ediyoruz. Ve her bireyin şimdikinden daha düşük olmayacak şekilde uygun bir düzeyde yaşama olanağına kavuşması üzerinde duruyoruz. Bay Roosevelt ile onun beyin takımından, çalışabilecek durumda olan herkesin uygun ücretlerle çalışabileceği bir kamu işleri programı önermesini talep ediyoruz. Bu, ücretlere ve iş saatlerine eşel mobil'in uygulanması ile olanaklıdır. Heryerde, bütün birimlerde bu fikri nasıl sunacağımızı tartışmalıyız. Sonra da öyle yoğun bir ajitasyon kampanyası yürütmeliyiz ki Sosyalist İşçi Partisinin programının bu olduğu herkesce bilinsin.

İşçilerin dikkatini bu nokta üzerinde toplayabileceğimize inanıyorum. Elbetteki bu sadece bir noktadır. Başlangıçta bu slogan şimdiki durum için tamamen elverişlidir. Kitlelerce benimsendiği ölçüde başka sloganlar da ortaya atılabilir. Bürokratlar buna karşı çıkacaklardır. Eğer bu slogan kitleler arasında popüler hale gelirse o zaman bunun karşısında faşist eğilimler gelişecektir. Biz de savunma gruplarının geliştirilmesini ileri süreceğiz.

Başlangıçta bu sloganın (ücret ve iş saatlerinde oynak merdiven) benimseneceğini düşünüyorum. Nedir bu slogan? Gerçekte sosyalist toplumdaki çalışma sisteminin tanımıdır. Toplam iş saatlerinin toplam işçi sayısına bölünmesi. Fakat eğer biz sosyalist sistemin (isleyiş anlamında-Ç.) bütününü sunacak, olursak bu, ortalama bir Amerikan işçisine bir ütopya, Avrupai bir şey gibi görünecektir. Biz bu işleyişi bunalıma bir çözüm olarak, işçilerin yeme, içme ve elverişli konutlarda yaşama haklarını güvenceye alacak bir çözüm olarak sunuyoruz. Bu sosyalizmin programıdır, ama çok basit, herkezin anlayabileceği bir biçimde ifade edilmiştir.

Soru: Bu program için kampanya nasıl yürütülmelidir?

Troçki: Kampanya, kabataslak şu şekilde gelişecek: Diyelim ki Minneapolis'te ajitasyona başladınız. Bir yada iki sendikayı bu programa kazandınız. Diğer şehirlerdeki değişik sendikalara delegeler yollarsınız. Bu program partiden çıkıp sendikalara yayıldığında savaşın yarısını kazandınız demektir. New York, Şikago vs. deki aynı sendikalara delegeler gönderirsiniz. Bazı başarılar elde etiğinizde de özel bir kongre çağrısında bulunursunuz. Sendika bürokratlarının lehte ya da aleyhte bir tavır almalarını zorlayıcı bir ajitasyon yaparsınız. Açık propaganda için mükemmel bir fırsat doğmuş olur.

Soru: Bu sloganı gerçekleştirebilirmiyiz?

Troçki: Kapitalizmi devirmek kapitalizm altında bu talebi gerçekleştirmekten daha kolaydır. Bizim taleplerimizin bir teki bile kapitalizm

altında gerçekleştirilemez. Onlara geçiş talepleri dememizin nedeni budur; önce işçilerin zihnine giden bir köprü sonra da sosyalist devrime giden maddi bir köprü oluştururlar. Bütün sorun kitlelerin mücadele için nasıl seferber edileceğidir. İşçi ve işsiz arasındaki bölünmüşlük sorunu bu çerçeve içinde ortaya çıkar; bunun üstesinden gelme yollarını bulmalıyız. İşsizlerin ayrı bir sınıf, bir paryalar sınıfı oluşturduğu görüşü tümüyle faşizmin psikolojik hazırlığının bir parçasıdır. Sendikalarda bu bölünmüşlük aşılmadığı sürece işçi sınıfının hali bitiktir.

Soru: Yoldaşlarımızın bir çoğu bu sloganların gerçekleştirilemeyeceğini anlamıyorlar.

Troçki: Bu çok önemli bir sorundur. Bu program bir kişinin yeni bir icadı değildir. Bolşeviklerin uzun deneylerinden çıkartılmıştır. Bir kişinin icadı olmadığını vurgulamak istiyorum, çünkü bu program devrimcilerin uzun kolllektif deneylerinin somutlanmasıdır. Eski ilkelerin bu yeni duruma uygulanmasıdır. Bükülmez bir demir gibi değerlendirilmemeli, fakat duruma uyalanabilir esneklikte ele alınmalıdır.

Devrimciler, daima, reformları ve kazanımları devrimci mücadelenin yan ürünleri olarak değerlendirirler. Eğer biz, sadece onların verebileceklerini talep ederiz dersek hakim sınıf taleplerimizin yalnızca onda birini karşılar ya da hiç birisini karşılamaz. Daha fazlasını talep ettiğimizde ve taleplerimizi dayattığımızda kapitalistler azamisini vermeye zorlanırlar. İşçinin mücadeleciliği ve militanlığı ne denli çoksa o kadar fazla talep edilir ve kazanılır. Bunlar kısır slo-

ganlar değildir; burjuvazi üzerinde baskı araçlarıdırlar, ve verebilecekleri en büyük maddi semereyi verecektirler. Geçmişte Amerikan kapitalizminin yükseldiği dönemde, Amerikan işçileri ampirik mücadeleler, grevler vs. temelindeki militanlıkları sayesinde kazanmışlardı. Sermayenin gelişmesi koşullarını değerlendiren kapitalizm Amerikan işçilerini tatmin etmekte kendi çıkarını gördü. Ancak şimdiki durum çok farklıdır. Kapitalistlerin önünde bir refah beklentisi yok. Büyük işsiz sayıları nedeniyle grevlerden korkmuyorlar.

Program bunun için işçi sınıfının her iki kısmını da kucaklamak ve birleştirmek zorundadır. Ücret ve iş saatlerinde eşel mobil de tam bunu sağlar.

2. TROÇKİ İLE "İŞÇİ PARTİSİ" ÜZERİNE TARTIŞMA

31 Mayıs 1938

Soru: Geçiş Programına ilişkin olarak partimizin saflarında yürütülen tartışmalarda görüldüğü kadarıyla en fazla Amerika Birleşik Devletlerindeki işçi partisi ile ilgili sorun tartışılıyor. Bazı yoldaşlar, böyle bir parti için kitlelerde yaygın bir istek olduğunu gösteren hiç bir delil olmamasından hareketle bir işçi partisi kurulmasını savunmanın doğru olmadığını düşünüyorlar. Aynı yoldaşlar eğer kurulma sürecinde böyle bir parti olmuş olsaydı ya da kitlelerin bu yönde yaygın bir talebi olsaydı, o zaman bu harekete devrimci bir muhteva verebilecek bir program önerebileceğimizi ekliyorlar. Ancak böyle bir sürecin yokluğu koşullarında bu tür objektif faktörlerin eksikliği karşısında işçi partisine ilişkin tezimiz oportünist olacaktır. Bu noktayı biraz daha açıklığa kavuşturabilirmisin?

Troçki: Genel olarak işçi ve özel olarak sendika tarihinden en temel olguları kendi kendimize hatırlatmak gerektiği kanısındayım. Bu açı-

dan, değişik ülkelerdeki işçi sınıfının gelişme biçimleri çok farklı olmuştur. Her ülke özgün bir gelişme tipine sahiptir ama bu onların genel olarak tasnif edilmesini engellemez.

Avusturya'da ve özellikle Rusya'da, işçi hareketi politik bir hareket olarak başladı, bir partinin etrafında biçimlendi. Bu ilk adımdı. Sosyal-Demokrasi ilk safhasında toplumun sosyalist yeniden inşaasının yakın bir gelecekte gerçekleşeceğini umuyordu, fakat kapitalizmin bir süre için dayanacak kadar güçlü olduğunu ortaya çıktı, ve sosyal demokrasi uzun bir göreli refah döneminde örgütleme zorunda kaldı.

Almanya, Avusturya gibi ülkelerde özellikle sendikaların önceden bilinmediği Rusya'da, sendikalar politik bir parti, Sosyal-Demokrasi tarafından başlatıldı, inşa edildi ve yönlendirildi.

Latin ülkelerinde, Fransa'da ve özellikle İspanya'da çok farklı bir gelişme tipi yeraldı. Buralarda siyasi parti ve sendikal hareket hemen hemen birbirinden bağımsızdır ve farklı bayraklar altındadırlar, ve hatta bir dereceye kadar da biri diğerine antagonisttir. Parti parlementer bir aygıttır. Sendikalar, Fransa'da bir dereceye kadar-İspanya'da daha fazla-anarşistlerin yönetimi altındadır.

Üçüncü tip de Büyük Britanya, A.B.D. ve değişik ölçülerde sömürgelerde görülendir. İngiltere sendikaların klasik ülkesidir. Onlar sendikaları onsekizinci yüzyılın sonunda kurmaya başladılar, Fransız Devriminden önce, ve sanayi devrimi denilen dönemde (ABD'de manifaktür sisteminin yükselişi zarfında oluştular).

İngiltere'de işçi sınıfının kendi bağımsız partisi yoktu. Sendikalar işçi sınıfının yegane örgütleriydi, ancak aslında bunlar işçi sınıfının üst tabakalarının örgütleriydiler. İngiltere'de aristokratik bir proleterya vardı, bu en azından üst tabakası için böyleydi, çünkü Britanya burjuvazisi dünya pazarının neredeyse tekel düzeyinde olan denetiminden yararlanarak işçi sınıfına zenginliğinden kırıntılar verebiliyordu ve böylelikle bu aristokrasiye milli gelirden pay düşüyordu. Burjuvaziden bu kadarını almak için sendikalar yeterliydiler. Ancak bir yüzyıl geçtikten sonra sendikalar politik bir parti kurmaya başladılar. Bu Almanya ve Avusturya'da olana tamamen zıttır. Orada parti işçi sınıfını uyandırmış ve sendikaları kurmuştur. İngiltere de ise sendikalar yüzlerce yıllık varoluş ve mücadeleden sonra bir politik parti kurmaya zorladılar.

Bu değişikliğin nedenleri nelerdi? Bu çok keskin olarak gelişen İngiliz kapitalizminin topyekün gerilemesine bağlıydı. İngiliz partisi ancak birkaç onyıllık bir geçmişle özellikle 1. Dünya Savaşından sonra göze çarpar hale geliyor. Bu değişikliğin nedeni nedir? İyi bilinir ki bu dünya pazarı üzerindeki İngiltere tekelinin kalkması nedeniyledir. Bu, 1880'li yıllardan itibaren A. Birleşik Devletler ve Alman rekabeti ile başladı. Burjuvazi proleteryanın üst tabakalarının imtiyazlı konumunu sürdürme imkânlarını kaybetti. Sendikalar işçilerin durumunu ilerletme olanağını yitirdiler ve politik eylem yoluna girmeye zorlandılar, çünkü politik eylem sadece ekonomik eylemin genelleştirilmesidir. Politik eylem iş-

çilerin gereksinimlerine genel bir biçim kazandırır ve taleplerini burjuvazinin şu ya da bu özel kesimine değil, fakat devlet içinde örgütlenmesine uygun olarak burjuvazinin bütününe yöneltir.

Bugün A.B.D.'de diyebiliriz ki İngilteredeki gelişmenin özgün çizgileri, hatta daha yoğunlaşmış biçimiyle daha kısa bir dönem içerisinde görülmektedir, çünkü ABD tarihinin bizzat kendisi daha kısadır. Fiili olarak, sendikaların ABD'deki gelişmesi Sivil Savaş'tan sonra başladı, fakat bu sendikalar siyasi yönden Büyük Britanya'daki sendikalarla bile kıyaslandığında çok geriydiler. Bunlar çoğu kez, işçilerin ve işverenlerin karışık, militan mücadele vermiyen sendikalarıydı. Çok yöresel ve ufaktılar. İş koluna göre değil de zanaat sistemi üzerine temellendirilmişlerdi. ABD'de gerçek sendikaların geliştiğini ancak son iki ya da üç yıl zarfında görüyoruz. Bu yeni hareket CIO dur.

CIO'nun ortaya çıkışının nedeni nedir? Amerikan kapitalizminin çöküşüdür. Büyük Britanya'da kapitalist sistemin çöküşünün başlangıcı, mevcut sendikaları politik bir parti içinde birleşmeye zorladı. ABD'de de aynı olgu -gerilemenin başlaması- sadece sanayi sendikalarını üretti, ama bu sendikalar yalnızca kapitalizmin çöküşünün yeni bölümünü karşılamak üzere sahnede belirdiler, ya da-daha doğrusu- 1929-1933 ilk krizi CIO'nun örgütlenmesiyle sonuçlanan itişi sağladı diyebiliriz. Fakat, daha henüz örgütlenebilmişken CIO, 1937-38 deki ikinci krizle karşılaşır, ki bu da halen sürmekte ve derinleşmektedir.

Bu olgu neyi gösterir? ABD'de sendikaların örgütlenmesi çok uzun bir süreyi gerektirdi, evet ama o şimdiki varolan gerçek sendikalar da İngiliz sendikaları gibi bir evrimden geçecektirler. Bu demektir ki kapitalizmin gerilemesi temelinde politik eyleme yönelmeye zorlanıyorlar. Sorunun en önemli yönünün bu olduğu kanısındayım.

Bana sorulan soruda, «Böyle bir parti için yaygın bir istek olduğunu gösteren hiç bir delil yok» deniyor. Bu sorunu diğer yoldaşlarla tartıştığımızda, hatırlıyacaksınız bu sorun üstünde bazı fikir ayrılıkları vardı. Bir işçi partisi için isteğin var olup olmadığına karar veremen çünkü hiç bir kişisel gözlemin ya da izleminin yok, fakat sendika liderlerinin ya da üyelerinin politik bir parti kurmaya ne dereceye kadar hazır ya da eğilimli oluşlarını belirleyici bulmuyorum. Bu konuda objektif bilgiler edinmek çok güç. Bir referandum yapacak makinamız da yok. Önerilerimize olan tepkileri ancak onları gündeme getirdiğimiz taktirde ölçebiliriz. Ama yanılmadan şunu söyleyebiliriz ki nesnel durum kesinlikle belirleyicidir. Sendikalar, sendikalar olarak sadece bir savunma işlevine sahip olabilirler. Bunalımın derinleştiği ve işsizliğin arttığı ölçüde üye kaybederek giderek güçsüzleşirler. Grev fonu giderek küçülür, görevler giderek büyümekte ancak imkânlar daralmaktadır. Bu bir gerçektir ve bunu değiştiremeyiz. Sendika bürokrasisi giderek daha çok bocalar ve tabandaki işçilerin tatminsizliği giderek artar; umutlarını CIO'nun başarılarına bağladıkları oranda tatminsizlikleri

giderek artar, özelllikle CIO'nun son dönemdeki misli görülmemiş büyümesi karşısında. Sorunun boyutu şudur: iki ya da üç yıl içinde 4.000.000 yeni işsiz, sendikaların çözemiyeceği nesnel bir durumla yüzyüze gelmişlerdir. Bu duruma biz bir yanıt vermeliyiz. Eğer sendika liderleri politik eylem için hazır değillerse biz onlardan yeni bir politik yöneliş geliştirmelerini istemeliyiz. Eğer redderlerse onları teşhir ederiz. Nesnel durum budur.

Burda da geçiş programının tümü üzerine söylediklerimi tekrarlayacağım. Önümüzdeki tek sorun kitlelerin ruh hali değil, nesnel durumdur, ve bizim görevimiz de bilinçsiz kitleleri psikolojik durumun değil ama nesnel durumun belirlediği görevlerde yüz yüze getirmektir. Aynı şey işçi partisi üzerindeki özgül sorun için de tamamen geçerlidir. Sınıf mücadelesinin ezilmemesi, kitlelerin demoralize olmaması için bu hareket yeni bir yol bulmak zorundadır ve bu yol politikdir. Bu, işçi partisi sorununda esasa ilişkin bir husustur.

Marksist ya da bilimsel sosyalist olduğumuzu iddia ediyoruz. «Bilimsel sosyalizm» gerçekte nedir? Bu şu anlama gelir: parti (ki bu sosyal bilimi temsil eder.) politikasını oluşturmak için her bilimde olduğu gibi nesnel olgulardan, farklı sınıfların maddi konumlarından ve karşılıklı ilişkilerinden hareket eder, yoksa öznel istek, eğilim ya da haletiruhiyelerden değil. Ancak bu yöntemle nesnel duruma tekabül eden talepleri saptayabiliriz. Ancak bundan sonra bu talepler ve sloganları kitlelerin veri olan zihniyetine uyar-

layabiliriz. Bu zihniyeti temel olgu olarak ele almak ise bilimsel değil fakat konjonktürel, demagojik ya da maceracı bir politikayı gösterir.

Bizim bu gelişmeyi niçin beş, altı ya da yedi sene önce öngörmediğimiz sorulabilir. Niçin geçen dönemde, bu işçi partisi sloganı için savaşmaya isteksiz olduğumuzu belirttik. Açıklaması çok basit. Biz Marksistler, Amerika'da Dördüncü Enternasyonal için hareketin kurucuları olarak, dünya kapitalizminin bir gerileme dönemine girdiğinden tamamen emindik. Yani işçi sınıfının bizzat nesnel koşullarca eğitildiği ve öznel olarak sosyalist devrim için harekete geçtiği bir dönem. Söz konusu genel eğilim ABD'de de geçerliydi ama genel eğilim her özgül olgunun şaptanması için yeterli değildir. Aynı zamanda gelişmenin temposu da sözkonusudur; ve bu açıdan Amerikan kapitalizminin gücü ışığında yıkıcı iç çelişkilerine karşı direnme yeteneğinin daha çok olabileceğini ve Avrupa kapitalizminin gerilemesinden yararlanarak bir dönem için kendi çöküşünü erteleyebileceğini bazılarımız-aralarında ben de varım-düşünmüştür. Ne kadar bir süre için? Belki on ilâ otuz yıl. Herhalükârda şahsen ben, bu keskin krizin ya da krizler serisinin bu kadar kısa bir dönem içinde başlayabileceğini ve giderek daha da derinleşebileceğini görmemiştim. Sekiz yıl önce Amerikalı yoldaşlarla bu sorunu tartıştığımda oldukça ihtiyatlı davranmış olmamın nedeni budur. Benim fikrim, Amerikan sendikalarının politik eyleme zorlanacakları bir döneme ne zaman gireceklerini göremeyeceğimiz şeklinde idi. Eğer

bu kritik dönem on ilâ onbeş yılda başlasaydı, o zaman biz, devrimci örgüt olarak, sendikaları doğrudan etkileyen temel güç olabilirdik. Onun için 1930'da işçi partisinin gerekliliğini ilân etmek tamamen soyut, suni ve ukalaca olurdu ve bu soyut slogan kendi partimizin gelişmesinin önünde bir engel olabilirdi. Bu durum, bir önceki krizin başlangıcındaydı. O zaman bu krizin ardından daha derin yeni bir krizin geleceğini öngörmemiştik. Hem de öylesi bir kriz ki bir tekrar olması nedeniyle etkisi bir öncekinden beş on kez daha fazla!

Şimdi, dünkü öngörülerimizden ziyade varolan durumu temel almalıyız. Amerikan kapitalizmi çok güçlüdür ama çelişkileri kendisinden daha güçlüdür. Gerileme hızının kendisi Amerika'ya özgü bir hıza erişmiştir ve genç sendikalar için yeni bir durum yaratmaktadır. Bu AFL'ye oranla özellikle, CIO için daha da geçerlidir, çünkü AFL'nin daha aristokratik olan tabanı sayesinde dayanabilme gücü daha fazladır.

Programımızı değiştirmeliyiz çünkü nesnel durum tamamiyle değişmiştir.

Bu neyi gösterir? İşçi sınıfının ve sendikaların işçi partisi perspektifini benimseyeceğinden emin olduğumuzu mu? Hayır, bundan emin değiliz. Mücadeleye başlarken muzaffer olacağımızdan emin olamayız. Sadece, sloganımızın nesnel duruma uyduğunu söyleyebiliriz ve en iyi unsurlar bunu anlayacaktır, en geri unsurlar da anlamadıklarında bile buna karşı çıkmayacaklardır.

Minneapolis'te bile sendikalara Sosyalist

İşçi Partisini benimsemeleri gerektiğini söyleyemeyiz. Bu Minneapolis'te bile bir şaka olur. Niçin? Çünkü kapitalizmin gerilemesi partimizin gelişme hızından on'yüz kat daha hızlı gelişmektedir. Bu yeni bir farklılık. İşçilerin kendilerinin olan siyasi bir partinin gerekliliği nesnel koşullardan kaynaklanmaktadır. Oysa bizim partimiz çok küçüktür ve işçileri kendi saflarında örgütlemek için yeterli otoriteye sahip değildir. Bunun için biz, işçilere, kitlelere kendi partiniz olmalı demeliyiz. Yoksa kitlelere hemen bizim partiye katılmalısınız diyemeyiz. Eğer beşyüz kişilik bir kitle toptantısı bir işçi partisine olan gereksinim üzerinde anlaşırsa bunlardan ancak beşi partimize katılmayı benimseyebilir, ki bu da işçi partisi sloganının ajitasyonel bir slogan olduğunu gösterir. İkinci sloganımız olan-partimize katılın-sloganı en ileri unsurlar içindir.

Ama sloganlarımızın yalnızca birisini mi ileri sürmeliyiz? Ben her ikisini de derim. Birincisi, «bağımsız bir işçi partisi», kendi partimiz için zemini hazırlar. İkincisi slogan işçilerin gelişmelerine yardımcı olur ve partimiz için yolu hazırlar. Sloganımızın anlamı budur. Somut durumun değişmesi nedeniyle bu gün on sene önce olduğu kadar olmamakla birlikte biz gene işçi partisi sloganını soyut bir düzeyde bırakmakla yetinmeyeceğimizi, bunun somutlanması gereken bir fikir olduğunu göstereceğiz. İşçilere bu partinin Roosevelt ya da La Fololletette'i desteklemek için değil, ama işçilerin kendileri için bir aygıt -bağımsız bir parti- olması gerektiğini göstermе-

liyiz. Bu nedenle, bu partinin seçimlerde kendi adayları olmalıdır.

Bu işçi partisinde biz kendi geçiş sloganlarımızı tanıtmalıyız, hepsini birden değil, fırsat çıktıkça, önce birini sonra öbürünü. Bu sloganın kabul edilmemesi için hiç bir haklı neden görmeyişimin nedeni budur. Gördüğüm sadece psikolojik bir nedendir. Yoldaşlarımız Lovestone taraftarlarına karşı mücadelede soyut bir parti anlayışına karşı, bizim kendi partimiz için mücadele ettiler. Şimdi bunun kabul edilebilmesi mümkün görülmüyor. Diğer yandan Stalinistler doğal olarak bizim faşist vs. olduğumuzu söyleyeceklerdir. Fakat bu ilkesel bir sorun değildir; taktik bir sorundur. Lovestone bizim rücu ettiğimizi söyleyecektir ama bu önemli değil. Biz politikamızı Lovestone'un tepkilerine göre değil, işçi sınıfının gereksinimlerine göre saptarız. Lovestone taraftarlarıyla mücadelemiz açışından bile bunun bir kayıp değil kazanç olduğu kanısındayım. Bir Lovestone taraftarı karşısında kendi konumumuzun ne olduğunu ve ne için değiştirildiğini açıklardım. «O zaman, siz Lovestone taraftarları bize saldırıyordunuz. Pekâlâ, şimdi sizin için çok önemli olan bu sorunda, biz fikrimizi değiştirdik. Şimdi, niçin Dördüncü Enternasyonal'e karşısınız?» Bu şekilde Lovestone taraftarları arasında bir bölünme bile hazırlayabileceğimize inanıyorum. Bu anlamda bir engel görmüyorum.

Bitirmezden önce sorunun formüle edilişine bir düzeltme getirmek istiyorum: «İşçi partisi» talebi geçiş programımızın bir parçası değildir. Ayrı bir noktadır.

Soru: Bir sendikada işçi partisi önerilmeli mi? Buna oy verilmeli mi?

Troçki: Niçin olmasın? Sorunun gündeme geldiği bir sendikada ben olsam söz alır ve bir işçi partisine olan gereksinimin bütün olaylar tarafından tamamen doğrulandığını açıklardım. Ekonomik alandaki eylemin yeterli olmadığı kanıtlanmıştır. Politik eyleme gereksinimimiz var. Bir sendikada, benim için önemli olanın işçi partisinin muhtevası olduğunu, bunun için de program üzerinde konuşma hakkımı saklı tuttuğumu, ancak, parti için oy vereceğimi söylerim.

Soru: İşçiler, işçi partisi meselelesinde tamamen lakayt görünüyorlar; liderleri hiç bir şey yapmıyor. Stalinistler ise Roosevelt'ten yana.

Troçki: Bu, belirli bir programın olmadığı ve işçilerin bir çıkış yolu görmedikleri bir dönemin özelliğidir. Bunun üstesinden gelmek mutlaka gereklidir. Yeni bir perspektif saptamak mutlaka gereklidir.

Soru: Bazı yoldaşlar işçi partisi hareketinin işçiler arasında gerilediğini kanıtlamaya yönelik istatistiksel veriler bile toplamışlar.

Troçki. Ana çizgi ile ikincil dalgalanmaları ayırdedebilmeliyiz. Örnek olarak CIO'daki haletiruhiyeler. İlkönce saldırganlık. Şimdi kriz döneminde CIO, kapitalistlere eskiden olduğundan bin kez daha tehlikeli görünmektedir, ama liderleri, Roosevelt'ten kopmaktan korkuyorlar. Kitleler bekliyor, bir perspektiften yoksun olarak. İşsizlik artıyor. Bir yıl öncesine göre işçi partisi için isteğin azalmış olduğunu kanıtlamak mümkün olabilir. Belki Stalinist etki de bu yön-

dedir. Ama bu sadece ikincil bir dalgalanmadır, ve kendimizi ikincil dalgalanmalar üzerine temellendirmek son derece tehlikelidir. Çünkü derinden işleyen esas akım kısa sürede daha zorlayıcı hale gelir ve bu nesnel gereklilik gendi öznel ifadesini işçilerin kafasında bulacaktır, özellikle de eğer biz onlara yardımcı olursak. Parti işçilere yardımcı olmanın tarihsel aracıdır.

Soru: Sosyalist Parti'den gelme bazı üyelerimiz SP'de olduklarında kendilerinin bir işçi partisinden yana olduklarını ve Troçkistlerle tartışmaları sonunda yanılmış oldukları konusunda ikna olduklarından yakınıyorlar. Şimdi bir dönüş yapmaları gerekecek.

Troçki: Evet, bu bir pedagoji sorunudur; yoldaşlarımız için iyi bir okuldur. Şimdi bu işçi partisi sorununa daha bütünsel ve diyalektik bir yaklaşımda bulunabilirler.

3. PROGRAMIN TAMAMLANMASI VE KULLANIMI

7 Haziran 1938

Troçki: Programın önemi partinin önemi demektir. Parti işçi sınıfının öncüsüdür. Parti en bilinçli, en sağlam, en ileri ve en fedakâr unsurlardan yapılan seçmeden oluşur; toplumsal gücü ile doğru orantılı olmayan önemli bir tarihsel ve politik rol oynayabilir. Parti küçük olabilir ama büyük bir rol oynayabilir. Örneğin 1905 ilk Rus devriminde, Bolşevik fraksiyonun onbin, Menseviklerin de on ilâ onikibinden fazla üyeleri yoktu; azamisi buydu. Bu dönemde aynı parti içindeydiler, yani partinin bütünü yirmi ilâ yirmiiki bin işçiden oluşuyordu. Doğru politikası ve birliği sayesinde bütün ülke çapında Sovyetleri parti yönlendirmişti. Rusların Amerikalıların ya da diğer herhangi bir eski kapitalist ülkeyle arasında farklılığın, Rus proletaryasının sendikal ve tutucu reformist geleneği olmayan, tümüyle canlı ve bozulmamış bir proletarya olduğu söylenerek buna karşı çıkılabilir. Bir önderliğe ihtiyacı olan ve bunu arayan da o, genç, canlı ve tecrü-

besiz işçi sınıfı idi ve partinin toplam olarak yirmibinden fazla üyeye sahip olmamasına rağmen bu parti mücadelede yirmi üç milyon işçiye yön verdi.

Şimdi, parti nedir? Birliğinin özü nedir? Bu birlik, olayların ve görevlerin ortak bir kavranışıdır, ve işte bu ortak kavrayış partinin programıdır. Nasıl ki günümüzün işçisi ilkel insan gibi aletsiz çalışamıyorsa, partide de bu alet, programdır. Program olmayınca ya kendi aletini irticalen yaratmak, ya da var olan aletleri kullanmak zorunda kalır, ve bunların biri diğeriyle çelişir. Ancak öncünün ortak kavramlar temelinde örgütlenişini sağlayarak eyleme geçebiliriz.

Denebilir ki bugüne kadar bir programımız yoktu. Yine de hareket edebiliyorduk, eylem içindeydik. Ama bu program çeşitli makalelerde, kararlarda biçimlenmişti. Bu anlamda, taslak program yeni bir buluş değildir, tek bir adamın eseri değildir. Bugüne kadarki kollektif çalışmanın özetlenmesidir. Ama böylesi bir özet yoldaşlara durum hakkında bir fikir vermek, ortak bir anlayış sağlamak için mutlaka gereklidir. Küçük burjuva anarşistleri ve entellektüelleri, partiye, ortak fikirlerin, ortak bir tavrın verilmesini onaylamaktan korkarlar. Buna karşı ahlakî programlar önerirler. Ama bizim için bu program ortak deneyin ürünüdür. Hiç kimseye zorla kabul ettirilmemiştir, çünkü partiye katılan herkes bunu gönüllü olarak benimsemiştir.

Bu bağlamda, zorunluluğun karşıtı olarak özgürlükten neyi anladığımız vurgulamak gere-

kir. Özgür bir bireyselliğe sahip olmamız gerektiği çok yaygın olan bir küçük burjuva kavramıdır. Bu yalnızca bir aldatmacadır, bir hatadır. Biz özgür değiliz. Metafizik felsefe anlamında özgür iradeye sahip değiliz. Bir bardak bira içmeyi dilediğimde özgür bir insan gibi davranırım, ama susuzluğumu giderme ihtiyacını kendim yaratmam. Bu ihtiyaç benim vücudumdan gelir. Ben yalnızca, bu ihtiyacın giderilmesinin icraatçısıyım. Ama vücudumun ihtiyaçlarını anlayabildiğim ve onları bilinçli olarak tatmin edebildiğim ölçüde, zorunluluğun kavranışından doğan özgürlüğe, özgürlük duygusuna sahibim demektir. Burada vücudumun ihtiyacının doğru bir kavranışı, her durumda hayvanlara verilmiş olan tek gerçek özgürlüktür ve insan bir hayvandır. Aynı şey işçi sınıfı için de geçerlidir. İşçi sınıfının programı cennetten düşmez. Biz ancak zorunluluğun bir kavranışına ulaşabiliriz. Birinde o benim vücudumdu, diğerinde o, toplumun gereksinimleridir. Program, kavramayı öğrendiğimiz zorunluluğun ifadesidir. Ve zorunluluk sınıfın tüm üyeleri için aynı olduğundan, görevlerin ortak bir kavranışına ulaşabiliriz; bu zorunluluğun kavranışı da programdır.

Daha da ileri gidip bizim, kendi çıkarlarının bilincinde olan koca bir düşmanlar bloku karşısında devrimci bir parti olduğumuz ve şimdi sadece burjuvazi tarafından değil fakat burjuvazinin içi en fazla kin dolu ajanları olan Stalinistler tarafından da saldırıya uğramakta olduğumuz gerekçesiyle partimizin disiplininin çok katı

olması gerektiğini söyleyebiliriz. Mutlak bir disiplin gereklidir ama, bu, ortak anlayıştan gelmelidir. Bu olmadan dayatılan disiplin bir boyunduruktur. Eğer kavrayıştan geliyorsa kişiliğin bir ifadesidir ama aksi takdirde bir boyunduruktur. Disiplin ortak kavrayıştan geldiği zaman benim özgür kişiliğimin bir ifadesidir. Kişisel irade ile parti rasındaki karşıtlık değildir çünkü ben kendi özgür irademle katılmış oluyorum. Bu aynı zamanda bu piogramın temelidir de, ve bu programın sağlam bir politik ve moral temele oturması ancak bizim onu çok iyi kavramamızla mümkündür.

— Bu Programın Tamamlanmış Bir Program Olmaması Ne Demektir? —

Taslak program (tamamlanmış bir program değildir. Bu taslak program içerisinde eksikliği olan şeyler ve doğası gereği programa ait olmayan şeyler vardır diyebiliriz. Programa ait olmayan şeyler yorumlardır. Bu program sadece sloganları değil fakat aynı zamanda yorumları ve hasımlarımıza karşı olan polemikleri de ihtiva etmekte. Fakat tamamlanmış bir program değil. Tamamlanmış bir program, emperyalist aşamadaki modern kapitalist toplumun teorik bir açıklamasını içermelidir. Krizin nedenleri, işsizlerin artması ve diğerleri. Bu taslakta sözkonusu tahlili birinci bölümde sadece kısaca özetlenmiştir, çünkü bunlar hakkında makaleler, kitaplar falan yazmış bulunmaktayız. Daha çoğunu ve daha iyisini yazacağız. Ama pratik amaçlar için burada söylenenler yeterlidir, çünkü hepimiz aynı görüşü taşıyoruz.

Programın başlangıç kısmı da tam değildir. Birinci bölüm tam bir ifade olmaktan ziyade sadece bir çıtlatmadır. Programın son kısmı da tam değildir, çünkü o kısımda, sosyal devrimden, ayaklanma ile iktidarın ele geçirilmesinden, kapitalist toplumun diktatörlüğe, sosyalist toplumdaki diktatörlüğe dönüştürülmesinden söz etmiyoruz. Bu program okuyucuyu yalnızca kapının eşiğine kadar getirir, yani bugünden sosyalist devrimin başlangıcına kadar ki eylem için bir programdır. Ve pratik bakış açısından şimdi en önemli olan, proletaryanın değişik tabakalarını sosyal devrime doğru nasıl yönlendirebileceğimiz dir. Şu anda New York'lu yoldaşların taslak programı sadece incelemek ve eleştirmek amacıyla değil fakat aynı zamanda programın kitlelere sunulmasının yolları ve araçlarını geliştirmek üzere de gruplar örgütlemeye başladıklarını haber aldım ve partimizin yararlanabileceği en iyi yöntemin bu olduğu kanısındayım.

Program sadece bir ilk yaklaşımdır. Önümüzdeki dönemde uluslararası konferansa sunulması açısından fazlaca geneldir. Dünyadaki gelişmelerin genel eğilimini ifade eder. Sömürge ve yarı-sömürgelere ayrılmış kısa bir bölüm var, faşist ülkelere ayrılmış bir bölüm, Sovyetler Birliğine ayrılmış bir bölüm ve diğerleri var. Dünya durumunun genel özelliklerinin ortak olduğu açıktır çünkü bunların tümü emperyalist ekonominin basıncı altındadır. Ama, her ülkenin kendine özgü koşulları vardır ve gerçek, yaşayan politika her ülkedeki ve hatta ülkenin her bir

parçasındaki bu özel koşullarla başlamalıdır. Bunun için ABD'deki her yoldaşın ilk görevi programı çok ciddi bir şekilde ele almaktır.

Programın irdelenmesinde iki tehlike sözkonusudur. Birincisi, genel soyut çizgilerde kalmak ve bölgelerdeki sendikalarla gerçek bağları olmayan genel sloganları tekrarlamaktır. Bu, sekterce soyutlamanın gittiği yöndür. Diğer tehlike de bunun tersi; bölgesel koşullara özgül koşullara çok fazla uyarlanıp, genel devrimci çizgiyi yitirmektir. ABD'de ikinci tehlikenin daha yakın olduğu kanısındayım. Özellikle, askerileştirme, silahlı grev gözcüleri falan gibi meselelerde böyle olduğunu hatırlıyorum. Bazı yoldaşlar bunların işçiler için gerçeğe uygun olmadığından filan korktular.

Son günlerde İtalya'da faşizmin yükselişi üzerine bir İtalyan işçisinin yazdığı Fransızca bir kitabı okudum. Yazar oportünisttir. Kendisi bir sosyalistmiş, ama ilginç olanı, onu çıkardığı sonuçlardan ziyade sunduğu olgular. İtalyan proleteryasının özellikle 1920-21 deki durumunun tablosunu çiziyor; 160 tane Sosyalist parlemento üyesi ve güçlü bir örgütlenmesi vardı; mahalli idarelerin üçte birinden fazlasını denetlemekteydiler ve İtalya'nın en önemli kısımları işçi gücünün merkezi olan sosyalistlerin elindeydi. Hiç bir kapitalist, sendikanın onayı olmaksızın işçi alamaz ya da atamazdı ve bu durum sanayide olduğu kadar tarımdaki işçiler için de geçerliydi.

Proleterya diktatörlüğünün yüzde 49'u gibi bir şeydi bu fakat küçük burjuvazinin ve terhis

edilen subayların bu duruma tepkisi korkunç oldu. Yazar daha sonra, bunların nasıl küçük çeteler halinde subayların yönetiminde örgütlendiğini ve otobüslerle ülkenin her kısmına sevkedildiklerini anlatır. Sosyalistlerin elinde olan onbin nüfuslu kasabalara otuz örgütlü adam geliyor, belediyeyi yakıp yıkıyor, evleri yakıyor, liderleri vuruyorlar, onlara kapitalistler için çalışma koşullarını zorla kabul ettiriyorlar, daha sonra başka bir yere gidiyor ve birbiri ardına yüzlerce ve yüzlerce kasabada aynı şeyi tekrarlıyorlardı. Bu korkunç terör ve sistematik eylemlerle sendikaları tümüyle yıktılar ve böylelikle İtalya'nın şefleri haline geldiler. Ufacık bir azınlıktılar halbuki.

— Faşistlerin Yöntemi ve İşçilerin Mücadelesi —

İşçiler genel grev ilân ettiler. Faşistler otobüslerini yolladılar ve her bölgesel grevi kırdılar, küçük örgütlü bir azınlıkla işçi örgütlerini silip süpürdüler. Sonra seçimler geldi ve terör altındaki işçiler aynı sayıda milletvekili seçtiler. Bunlar feshedilinceye kadar parlementoda protesto eyleminde bulundular. İşte biçimsel ve gerçek iktidar arasındaki farklılık budur. Milletvekillerinin tümü iktidara sahip olacaklarından emindiler, ne ki bu muazzam hareket, fedakârlık ruhuyla dolu iyi örgütlenmiş ve iyi askeri liderleri olan onbin kadar faşist tarafından kırıldı, ezildi ve yok edildi.

ABD'de bu farklı olabilir, ama temel görevler aynıdır. Hague'nin taktikleri hakkında bir-

şeyler okudum. Bu, faşist bir darbenin provasıdır. Krizin derinleşmesi nedeniyle çılgınca öfkeye kapılan küçük patronları temsil ediyor. Tamamen anayasa dışı bir çeteye sahip. Bu oldukça bulaşıcıdır. Krizin derinleşmesiyle birlikte ülkeye baştan başa yayılacak ve çok iyi bir demokrat olan Roosevelt, «Belki de tek çözüm budur» diyecek.

İtalya'da da aynı idi. Sosyalistleri davet eden bir bakan vardı. Sosyalistler reddettiler. O da faşistleri kabul etti. Onları Sosyalistler karşı dengeleyebileceğini düşündü, fakat faşistler o bakanı da ezdiler. Şimdi, New Jersey örneğinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Herşeyden, özellikle bundan yararlanmalıyız. Faşistlerin nasıl muzaffer oldukları üzerine özel bir makaleler dizisi önereceğim. Muzaffer olmamız için biz de küçük silahlı bir birliğe fakat işçilerin çoğunluğunun desteği ile birlikte, sahip olmalıyız. Disiplinin en iyisine, örgütlü işçilere, savunma komitelerine sahip olmalıyız, aksi taktirde yenik düşeceğiz ve zannederim ABD'deki yoldaşlarımız bu sorunun öneminin farkında değiller. Faşist bir dalga iki ya da üç yıl çinde yayılabilir ve en iyi işçi liderleri tıpkı Güneydeki zenciler gibi linç edilebilirler. ABD'de terörün hepsinden en korkuncu olacağı kanısındayım. Onun için çok mütevazi bir biçimde savunma grupları ile başlamalıyız, ama buna derhal girişilmeli.

Soru: Savunma gruplarını pratik olarak nasıl başlatabiliriz?

Troçki: Çok basit. Bir grevde grev gözcüleri

yok mu? Grev bittiğinde biz bu grev gözcülerini sürekli kılarak sendikamızı savunmalıyız diyeceğiz.

Soru: Partinin kendisi kendi üyeleriyle savunma gruplarını yaratmalı mıdır?

Troçki: Partinin sloganları bizi savunacak işçilerin ve sempatizanların olduğu her yerde yer almalıdır. Ama bir parti bağımsız bir savunma örgütü yaratamaz. Görev, böyle bir organı sendikalarda yaratmaktır. Çok disiplinli yoldaş gruplarına ve kolayca provoke edilemeyen uyanık liderlere sahip olmalıyız, çünkü bu tür gruplar çok kolayca provoke edilebilirler. Gelecek yıl için ana görev kanlı çatışmalardan ve kavgalardan sakınmaktır. Bunları, grevlerde ve sakin zamanlarda örgütlü bir azınlık ile asgariye düşürmeliyiz. Faşist toplantılarını engellemek bir güçler ilşkisi sorunudur. Tek başımıza yeterli güçte değiliz ama biz bir birleşik cephe öneriyoruz.

Hitler, başarısını kitabında açıklar. Sosyal demokrasi oldukça güçlüydü. Sosyal Demokrasinin bir toplantısına Rudolf Hess'le bir çete yollar ve toplantının sonunda otuz adamının bütün işçileri boşalttığını ve işçilerin onlara karşı çıkabilme yeteneğinde olmadıklarını anlatır. Bundan sonra muzaffer olacağını biliyordu. İşçiler sadece aidat ödemek üzere örgütlenmişlerdi, diğer görevler için hemen hiç hazırlıkları yoktu. Şimdi biz Hitler'in yaptığının aksini yapmalıyız. Faşist toplantıyı dağıtmak için kırk ilâ elli adam yollamalı. Bunun büyük bir önemi vardır. İşçi-

ler, çelikleşir ve savaşçı unsurlar haline gelir, kendi seslerini kendileri duyururlar. Küçük burjuvazi onları ciddiye alır. Böyle bir başarı! Halkın körlüğü, geriliği, ezilmişliği ölçüsünde bunun muazzam bir önemi vardır, çünkü halk ancak başarılarla harekete geçirilebilir. Biz sadece öncüyü harekete geçirebiliriz ama bu öncü de diğerlerini harekete geçirmeli. Bu nedenle tekrar ediyorum, bu çok önemli bir sorundur. Çok yetenekli, güçlü yoldaşlarımızın olduğu Minneapolis'te başlayabilir ve tüm ülkeye örnek olabiliriz.

— Programımız Nesnel Duruma Uyarlanmalıdır —

Metinde yeterince geliştirilmemiş olan Taslak programın bu kısımını biraz tartışmanın yararlı olacağı kanısındayım. Bu, metnin genel teorik kısmıdır. Son tartışmada, toplumun genel bir tahlilini içeren programın teorik kısmının bu taslakta yeterli olmadığına ve bazı kısa imâlarla ikame edildiğine dikkati çekmiştim. Öte yandan devrim, proleterya diktatörlüğü ve devrimden sonra toplumun inşaası ile ilgili kısımları içermemektedir. Sadece geçiş dönemi kapsanmıştır. Bir çok kez tekrarladık; eylemimizin bilimsel karakteri programımızı politik konjonktürlere veya kitlelerin bugünkü düşünce ya da ruh haline göre değil, ama toplumun ekonomik sınıf yapısında ifadesini bulan nesnel duruma uyarlamamız gerçeğinde yatar. Kitlelerin zihniyeti geri olabilir: o zaman partinin politik görevi zihniyeti objektif gerçeklerle uyumlu

duruma getirmek, işçilerin objektif görevleri anlamasını sağlamaktır. Fakat biz programı işçilerin geri zihniyetine uyarlayamayız; ruh hali, zihniyet, ikincil bir faktördür-başta gelen öğe nesnel durumdur. Programın bazı kısımlarının mevcut duruma uymadığı şeklindeki bu eleştirileri ya da değerlendirmeleri işitmemizin nedeni budur.

Her yerde soruyorum, ne yapmalıyız? Programımızı nesnel duruma mı yoksa işçilerin zihniyetine mi uyarlamalıyız? Bu program Amerika'daki duruma uygun olmadığını söyleyen her yoldaşa bu soruyu sormak gerektiği kanısındayım. Bu program bilimsel bir programdır. Nesnel durumun nesnel bir tahliline dayanmaktadır. Bir bütün olarak işçiler tarafından anlaşılamaz. Önümüzdeki dönem içinde öncünün bunu anlayabilmesi çok iyi olurdu ve o zaman onlar işçilere döner ve, «faşizme karşı kendinizi savunmalısınız» derdi.

Nesnel durumdan neyi anlıyoruz? Burada sosyal bir devrim için nesnel koşulları incelemeliyiz. Bu koşullar Marx—Engels'in çalışmaları içinde açıklanmıştır ve bu günde de özleri itibariyle geçerlidirler. İlkin, diyordu Marx, hiç bir toplum kendi olasılıklarını tümüyle tüketmeksizin yok olmaz. Bu neyi gösterir? Bir toplumu öznel irademizle bertaraf edemiyeceğimizi. Blankistler gibi bir ayaklanma örgütlüyemiyeceğimizi gösterir. (3) «Olasılıklar» neyi ifade eder? «Toplumun yok olması» nedir?

Toplum, üretici güçlerini geliştirmeye muk-

tedir olduğu ve ulusu zenginleştirdiği sürece güçlü, istikrarlı kalır. Köleci, feodal ve kapitalist toplumlarda olan durum da budur. Burada, benim daha önce **Komünist Manifesto**'ya yazdığım önsözde incelediğim çok ilginç bir noktaya geliyoruz.

Yaşam süreleri boyunca Marx ve Engels bir devrim beklediler. Özellikle 1848-1850 yıllarında sosyal bir devrim beklediler. Niçin? Onlar özel kâra dayalı kapitalist sistemin artık üretici güçlerin gelişmesinde bir fren etkisi yaptığını söylüyorlardı. Doğrumuydu bu? Hem evet, hem de de hayır.

Eğer işçiler ondokuzuncu yüzyılın gereksinimlerini karşılayabilme ve iktidarı ele geçirebilme durumunda olmuş olsalardı üretici güçlerin gelişmesi daha hızlı olur ve ulus daha zengin olurdu. Bu anlamda doğruydu. Fakat işçilerin muktedir olamamaları verisiyle, kapitalist sistem krizleri, vesairesi ile birlikte baki kaldı. Ne ki genel çizgi süregeldi. Son savaş (1914-1918) üretici güçlerin gelişmesi için dünya pazarının çok dar olduğu ve her ulusun dünya pazarını ele geçirmek için diğer ulusları bertaraf etmeğe çalışmaları gerçeğinin bir sonucuydu. Başaramadılar, ve şimdi kapitalist toplumun yeni bir safhaya girdiğini görüyoruz.

Birçokları bunun savaşın bir sonucu olduğunu söyler, oysa savaş, toplumun kendi olasılıklarını tüketmesinin bir sonucuydu. Toplumun daha fazla genişleyememesinin en açık bir ifadesiydi. Savaştan sonra tarihsel kriz daha da

derinleşti. Kapitalist gelişmeyi heryerde belirleyen önce refah ve ardından bunalımlardı, ancak bunların sıklığı artmaktaydı. Savaşın başında kriz ve refah çemberinin bir gerileme hattını çizdiğini görüyoruz. Bu, bu toplumun artık kendi iç olasılıklarını tümüyle tükettiğini ve yeni bir toplumun onun yerine geçmesi gerektiğini aksi takdirde eski toplumun tıpkı Yunan ve Roma medeniyetleri gibi barbarlığa yöneleceğini gösterir. Yunan ve Roma medeniyetleri bütün olasılıklarını tüketmişlerdi ve hiç bir sınıf onların yerine geçemezdi.

— **Yeni Bir Toplum İçin Koşullar**

Sorun şimdi, ve özellikle ABD'de budur. Yeni bir toplum için ilk koşul üretici güçlerin daha üst bir gelişmeyi doğurması için yeterince gelişmiş olmasıdır. Üretici güçler bunun için yeterince gelişmiş midir? Evet, onlar ondokuzuncu yüzyıl içinde -şimdiki kadar olmasa da- yeterince gelişmiştiler. Şimdi özellikle ABD'de iyi bir istatikçi için, Amerikan üretici güçlerinin serbest kalması halinde hemen şimdikinin iki ya da üç misline çıkabileceğini ispat etmek çok kolay olur. Yoldaşlarımızın böyle bir istatistiki değerlendirme yapabileceği kanısındayım.

İkinci koşul, kendi iradesini topluma kabul ettirebilecek düzeyde gücü ve ekonomik etkinliği olan yeni ilerici bir sınıfın olmasıdır. Bu sınıf proletaryadır. Ulusun çoğunluğu olmak ya da çoğunluğu yönetme olanağına sahip olmak zorundadır. İngiltere'de işçi sınıfı salt çoğunluktur. Rusya'da azınlıktı ama yoksul köylüleri yö-

netme olanağına sahipti. ABD'de nüfusun en azından yarısıdır ama çiftçileri yönetme olanağına sahiptir.

Üçüncü koşul öznel faktördür. Yani sınıf toplumdaki kendi konumunu anlamalı ve kendi öz-örgütlerine sahip olmalıdır. Şu anda tarihsel bakış açısından eksikliği olan da bu koşuldur. Toplumsal yönden, bu, sadece bir olasılık değil ama aynı zamanda ya sosyalizm ya barbarlık anlamına geleceğinden mutlak bir zorunluluktur. Tarihsel seçenekler bunlardır.

Tartışmada zikretmiştik Bay Hague kendi kasabası için bir ortaçağ sistemi varolabileceğini hayal eden aptal bir ihtiyar değildir. Amerikan kapitalist sınıfının bir ileri keşif koludur.

Jack London'ın bir kitabı var **Demir Ökçe** (4). Bunu tavsiye ediyorum. 1907 de yazılmış. O zaman bu korkunç bir rüya gibi göründü fakat şimdi mutlak gerçekliktir. Jack London, kapitalist sınıfın korkunç baskılarla iktidarı elinde tuttuğu ABD'nde sınıf mücadelesinin gelişimini verir. Bu aynen faşizmin tablosudur. Sergilediği ideoloji Hitler'inkine uygundur. Çok ilginç.

Newark'daki Vali, Hague'ı taklit etmeye başlıyor; Hague ve büyük patronlar hepsini esinlendiriyor. Şu tamamen açık ki, Roosevelt, şimdiki krizde demokratik araçlarla hiç bir şey yapamayacağını gözleyecek. O, Stalinistlerin 1932'lerde iddia ettiği gibi faşist değildir. Fakat insiyatıfi felç olacaktır. Ne yapabilir? İşçiler hoşnut değil ,büyük patronlar hoşnut değil. Ancak süresinin sonuna kadar manevralarla idare ede-

bilir ve sonra... güle güle. Roosevelt için üçüncü bir dönem kesinlikle mümkün değildir.

Newark Valisinin yaptığı taklit büyük bir öneme sahiptir. İki yada üç yıl içerisinde Amerikan karakterli güçlü bir faşist hareket olabilir. Hague nedir? Mussolini ya da Hitler'le bir alıp veremediği yoktur, ama o bir Amerikan faşistidir. Nasıl yükseldi? Toplum artık demokratik araçlarla daha fazla yönetilemiyor onun için.

Elbette ki isteriye kapılmamak gerekir. İşçi sınıfının olayların altında ezilmesi tehlikesi su götürmez, ama bu tehlikeye karşı biz ancak uygun devrimci sloganlarla kendi eylemimizi enerjik ve sistematik bir şekilde geliştirerek savaşabiliriz yoksa kendi kafamızda kurduğumuz fantastik çabalarla değil.

Demokrasi sadece büyük patronların hakimiyetidir. Lundberg'in kitabında gösterdiği 60 ailenin ABD'ni yönettiğini iyi anlamalıyız. Fakat nasıl yönetiyorlar? Bu güne kadar demokratik yöntemlerle. Onlar, orta sınıflar, küçük burjuvazi, ve işçiler tarafından kuşatılmış küçük bir azınlıktırlar. Onlar bu toplum içerisindeki orta sınıfları bu topluma ortak etme olasılığına sahip olmalıdırlar. Orta sınıflar ümitsizliğe düşmemelidirler. Aynı şey işçiler için de doğrudur; en azından işçilerin en üst tabakası için. Eğer üst tabaka karşı ise alt tabakaların devrimci olasılıklarını kırabilirler, demokrasiyi işletmenin tek yolu da budur.

Demokratik rejim bir ülkeyi yönetmenin en

aristokratik yoludur. Ancak zengin bir ulus için mümkündür. Her Britanyalı demokrat sömürgelerde çalışan dokuz ya da on köleye sahiptir. Antik Yunan toplumu köleciliğe dayalı bir demokrasi idi. Bir anlamda aynı şey Britanya, Hollanda, Fransa, Belçika demokrasileri için de söylenebilir. ABD doğrudan sömürgelere sahip değilse bile Latin Amerika ve bütün Dünya ABD için bir nevi sömürgedir, üstelik feodal bir geleneği olmayan ekonomik gelişmesi ve en zengin kıtaya sahip olması da söz konusudur.

ABD tarihsel olarak imtiyazlı bir ulustur, ama, imtiyazlı kapitalist uluslar en «parya» kapitalist uluslardan yalnızca gecikme açısından ayrılırlar. Büyük kapitalist ulusların en fakiri olan İtalya ilk önce faşist oldu. Sömürgelere veya zengin bağımlı ülkelere sahip olmayan Almanya ikinci oldu, çünkü bu yoksul temel üzerindeki bütün olasılıkları tüketmişti; üstelik işçiler burjuvazinin yerine geçememişlerdi. Şimdi sıra ABD'de, hatta Büyük Britanya ya da Fransa'dan bile önce.

Partimizin görevi her Amerikan işçisini yakalamak ve onu öylesine on kez sarsmak ki ABD'nin içinde bulunduğu durumu anlasın. Bu konjonktürel değil sosyal bir krizdir. Partimiz çok önemli bir rol oynayabilir. Geçmiş iki yüzlü geleneklerin ağır atmosferi içinde gelişen genç bir parti için zor olan, devrimci bir sloganı yerleştirmektir. «Olağanüstü», «Amerika'ya uygun değil», ama programımızın devrimci sloganlarını ileri sürmemize kadar bunun değişmesi

de olasıdır. Bazıları gülecek. Fakat devrimci cesaret sadece vurulmak değil fakat çoğunlukta olan aptal insanların gülmelerine tahammül etmektir de. Ancak, gülenlerden biri Hague'nin çetesi tarafından dövüldüğünde, bir savunma komitesine sahip olmanın iyi olacağını düşünecek ve alaycı tavrı değişecektir.

Soru; İşçilerin ideolojisi nesnel faktörlerin bir parçası değil midir?

Troçki: Küçük bir azınlık olarak bizim için işçilerin haletiruhiyesi de dahil herşey nesneldir. Fakat biz nesnel durumun programımızla dönüştürülebilecek ve dönüştürülemeyecek unsurlarını tahlil etmeli ve sınıflandırmalıyız. Bu nedenledir ki programın nesnel durumun temel ve istikrarlı unsurlarına uyarlandığını söylemekteyiz ve görev kitlelerin zihniyetini bu nesnel duruma uyarlamaktır dememizin nedeni budur. Zihniyeti uyarlamak pedagojik bir görevdir. Sabırlı olmalıyız. Toplumun krizi eylemimizin temeli için veridir. Zihniyet ise eylemimizin politik alanıdır. Onu değiştirmeliyiz. Toplumun bilimsel bir açıklamasını vermeliyiz, ve bunu kitlelere net bir şekilde açıklamalıyız. Marksizm ile reformizm arasındaki ayrım budur.

Reformistler kitlelerin duymak istedikleri şeylerin ne olduğu hakkında iyi bir sezgiye sahiptirler - Norman Thomas gibi; o, onlara bunu verir. Ancak, bu ciddi bir devrimci eylem değildir. Bizler ise «siz delisiniz», «siz ahmaksınız», «onlar size ihanet ediyor», diyebilecek kadar popüler olmama cesaretine sahip olmalıyız ve her

seferinde bir olay ile birlikte kendi sloganlarımızı şevkle savunmalıyız.

İşçiyi zaman zaman sarsmak gereklidir, açıklamada bulunmak, ve sonra onu tekrar sarsmak- bunların hepsi propaganda sanatına aittir. Fakat propaganda bilimsel olmalı, kitlelerin haletiruhiyesi önünde eğilmemelidir. En gerçekçi insanlar biziz çünkü biz Norman Thomas'ın belagati ile değiştirilemeyecek olan olgularla uğraşıyoruz. Eğer bir başarı kazanırsak o zaman kitlelerin akıntısıyla birlikte yüzeceğiz ve bu akıntı devrimdir.

Soru: Bazen kendi liderlerimizin bu sorunları hissetmediklerini düşünüyorum.

Troçki: Muhtemelen bu iki şeydir. Biri anlamak, diğeri kaslarla, sinirlerle duymaktır. Politikamızı değiştirmemiz gerektiği anlayışını derinlemesine kavramalıyız. Bu sadece kitleler için değil, fakat parti için de bir sorundur. Sadece parti için değil fakat aynı zamanda önderler için de bir sorundur. Bazı tartışmalar yürüttük, bazı ayrılıklarımız oldu. Aynı konumlara aynı anda varmak olanaksızdır. Sürtüşmeler daima olur. Bunlar kaçınılmaz ve hatta gereklidir de. Bu tartışmayı körüklemek, bu programın nedeni idi.

Soru: Önderler arasındaki bu tartışmaya ne kadar zaman ayırmalıyız?

Troçki: Söylemesi çok güç. Birçok faktöre bağlı olacak. Çok fazla zaman ayıramayız. Şimdi bu yeni yönelişi tamamlamalıyız. Bu yöneliş hem yeni ve hem de eskidir. Geçmişteki bütün

eylemlere dayalıdır fakat şimdi yeni bir sayfa açmaktadır. Hatalara, sürtüşmelere ve kavgalara rağmen şimdi yeni bir sayfa açılmakta ve biz bütün güçlerimizi daha enerjik bir tavırla bunun üzerine seferber etmeliyiz. Önemli olan, program kesinlikle oturtulduğunda sloganları çok iyi bilmek ve onları ülkenin her kesiminde herkesin aynı anda kullanacağı şekilde hünerlice ele alabilmektir. Böylece üçbinlik bir sayı onbeşbin ya da ellibinlik bir etki yapabilir.

Soru: Yoldaşlarımız soyut olarak bu programla hemfikir olabilirler, fakat bu sloganları kitlelere taşıyabilecek düzeyde tecrübesi olan yoldaşlarımız var mı? Soyutta hemfikirdirler ama sendikamdaki geri işçilerle ne yapabilirim?

Troçki: Partimiz Amerikan işçi sınıfının bir partisidir. ABD'de güçlü bir proleter devrimi bir yana güçlü bir proleter hareketin bile yer almamış olduğunu hatırlamalısın. 1905 olmaksızın 1917'de kazanma olasılığımız yoktu. Benim neslim çok gençti. Oniki yıl zarfında yenilgilerimizi anlamak, onları düzeltmek ve kazanmak için olanağımız oldu. Fakat o zaman bile yeni bürokratlara yenildik. Partimizin Amerikan işçi sınıfını doğrudan zafere götürüp götüremiyeceğini bundan ötürü önceden göremeyiz .

Vatansever olan, yaşama standartları yüksek olan Amerikan işçilerinin grevler yapması, başkaldırması olasıdır. Bir yanda Hague, diğer yanda Lewis. Bu uzun bir dönem ve yıllar boyunca sürebilir ve bu süre zarfında bizim militanlarımız çelikleşecekler kendilerinden daha

emin hale geleceklerdir; ve o zaman işçiler şöyle diyecek «Nereye gittiğimizi görebilen bir tek onlardı». Savaş kahramanlarını sadece savaş üretir. Başlangıç için, çok iyi unsurlara, mükemmel yoldaşlara iyi eğitilmiş ve azımsanmıyacak iyi bir ekibe sahibiz. Bu genel anlamda ben tümüyle iyimserim. Sonra, inanıyorum ki Amerikan işçilerinin zihniyetindeki değişme hızlı bir tempoda gelişecektir. Ne yapmalı? Herkes huzursuz, yeni birşey arıyor. Bu durum devrimci propaganda için çok uygun.

Sadece aristokratik değil fakat en yoksul kesimleri de ele almalıyız. Kültürlü Amerikan işçisinin bir artısı ve bir eksisi vardır -tıpkı İngiliz sporlarında olduğu gibi. Bunun iyi bir şey olmasına rağmen aynı zamanda işçileri demoralize edici bir yanı da vardır. Bütün devrimci enerji sporda harcanmış oluyor. Bu oyunlar, kapitalist ulusların en zekisi olan Britanya tarafından geliştirildi. Spor, devrimci eğitimin bir parçası olarak sendikalarca denetlenmelidir. Oysa bu tür şeyler için yeteri kadar zengin olmayan bir gençlik ve kadın kesimi var. En derin tabakalara nüfuz etmemizi sağlayacak dokungaçlara sahip olmalıyız.

Soru: Partinin geçen kongreden beri büyük bir ilerleme kaydettiği düşüncesindeyim.

Troçki: Çok önemli bir dönüşüm sağlandı. Şimdi bu silahı yoğunlaşmış bir eyleme yöneltmek gerekir. Genel, dağınık bir ajitasyon, eğitim görmemiş olanların zihinlerine nüfuz etmez. Fakat aynı sloganları tekrarlarsanız, bunları duru-

ma uyarlarsanız o zaman öğrenimin anası olan tekrarlama, politika için de benzer şekilde iş görecektir. Bu çoğu kez, sadece bir entellektüel ile değil, fakat kendi öğrendiğini herkesin anladığına inanan bir işçiyle de böyle olur. Israrla tekrarlamak, her yerde ve her gün tekrarlamak gereklidir. Taslak programın görevi budur - homojen bir etki sağlamak.

AÇIKLAYICI NOTLAR

(1) **Fransa Nereye Gidiyor?** (Pathfinder Press, 1968) Troçki'nin 1934 ve 1936 arasında Fransa'daki olaylar üzerine kitabı. Bu kitabı meydana getiren makalelerde Troçki, otuzlardaki Fransız sosyal krizini, 1934'deki Doumergue'in Bonapartist hükümetini ve 1936 daki Halk Cephesi hükümetini anlatır. Troçki Halk Cephesine karşı çıktı ve sosyalist devrimi zafere götürebilecek bir eylem programının parçası olarak sovyetlerin kurulması çağrısında bulundu.

(2) **Çift-metal sistemi:** İki metale, genellikle altın ve gümüşe dayanan bir para sistemi. Çift-metal sistemi (bimetalizm) fiiliyatta para sisteminin tek metale dayalı (monometalik) olmasına rağmen ABD tarafından 1792'de resmen benimsenmişti. 1800'lerin sonlarındaki popülist hareket gümüş standart için alevlenmişti. Fakat 1900'de Altın Standardı Kanunu geçti.

Tek vergi: Bir Amerikan gazetecisi, ekonomisti ve reformist bir politik şahsiyet olan Henry George (1839 - 1897) ile özdeşleşen bir terimdir. Devletin ülkede tek bir vergi ile gelir sağlamasını önerdi.

(3) **Blankistler;** Marksist kitle eylemi kavramına muhalif olarak seçkin ve eğitilmiş komplocuların silahlı ayaklanması teorisine adını veren Louis-August Blanqui (1805 - 1881) izleyicileri. Blanqui'nin kendisi 1830'dan Paris Komünü'ne kadarki bütün Fransız ayaklanmalarında bizzat yer aldı, yetmişaltı yıllık ömrünün otuzüç yılı hapishanede geçti.

(4) **Demir Ökçe:** Jack London'un sosyalist romanları içinde en dikkate değer olanı. 1906'da yazılan ve 1908 başlarında yayınlanan bu roman işçilerin ayaklanışını ve faşizmi anlatışı bakımından şaşırtıcı bir kehanet gibidir. Roman; sosyalist çağın dördüncü yüzyılında, 1932'de yazılmış, bitmemiş bir belgenin keşfi ve yayınlanması, biçimindedir. Bu belge ABD'de 1912 - 1932 döneminde bu gün faşist bir rejim olarak adlandırılabilecek olan, işçi hareketinin ve medeni özgürlüklerin ezilmesini anlatır. 1932'de elyazması aniden bittiğinde, Demir Ökçe olarak bilinen faşist rejim işçilerin ilk ayaklanışını ezmiştir, ama ikinci bir ayaklanma gizlice planlanmaktadır.

EK:3

KOMİNTERN'DEN BELGELER

3. KOMİNTERN KONGRESİ'nde KABUL EDİLEN "TAKTİKLER ÜZERİNE TEZLER"den BİR BÖLÜM

(Bu tezler Rus delegasyonu tarafından Alman delegasyonuna danışarak hazırlanmıştı ve 12 Temmuz 1921'de Radek tarafından Kongre'ye sunuldu.)

(...)

5. KISMİ MÜCADELELER VE KISMİ TALEPLER

Komünist partileri ancak mücadele içinde gelişebilir. En küçük komünist partileri bile sadece propaganda ve ajitasyon ile sınırlı kalmamalıdırlar. Tüm proleter kitle örgütlerinde, geri, kararsız kitlelere mücadele için somut hedefler ileri süren, onları temel gereksinimleri için mücadeleye teşvik eden ve mücadelenin nasıl yürütülmesi gerektiğini gösteren, böylece de Komünist olmayan tüm partilerin ihanetlerini teşhir eden öncüyü oluşturmalıdırlar. Komünist

partileri ancak proletaryanın tüm mücadelelerinin başına geçerek, ve bu mücadeleleri ilerleterek büyük proleter kitleleri diktatörlük için mücadeleye kazanabilirler.

Komünist partilerinin tüm ajitasyon ve propagandası, tüm eylemi, kapitalizm koşullarında proleter kitlesinin konumunda hiç bir kalıcı ilerlemenin mümkün olmadığı anlayışını içermelidir; ancak burjuvazinin devrilmesi ve kapitalist devletin yıkılmasıyla işçi sınıfının konumunu ilerletmek ve kapitalizmin çökerttiği ulusal ekonomiyi onarmak olanağı elde edilecektir.

Ama bu anlayış, proletarya, diktatörlük (proleter diktatörlüğü-çev) mücadelesi için hazır oluncaya kadar, hayati ve acil olan talepleri için mücadeleden vazgeçmek anlamına gelmemelidir. Kapitalizmin, işçilere kölece yaşam koşullarını bile sağlamaktan aciz olduğu günümüzde, eski sosyal-demokrat barışçıl reformlar programını ileri süren ve bu reformların müflis kapitalizmin çerçevesinde gerçekleştirilmesini öneren sosyal-demokrasi, işçi kitlelerini açıkça yanıltmaktadır. Çözülme dönemindeki kapitalizmin işçilere insanca yaşam koşullarını sağlayamamasının ötesinde, bütün ülkelerdeki sosyal-demokratlar ve reformistler kendi programlarında yer alan en mütevazi talepler için bile en küçük bir mücadele yürütme niyetinde olmadıklarını her geçen gün kanıtlamaktadırlar.

Merkezci partilerin, en önemli sanayilerin sosyalizasyonu ya da millileştirilmesi yolundaki talepleri de aynı derecede aldatıcıdır. Merkezci-

ler, burjuvazi yenilgiye uğratılmaksızın en önemli sanayilerin sermayenin elinden çekip alınabileceğine kitleleri inandırmaya çalışarak onları yanlış yola yöneltmektedirler; üstelik, birbiri ardından çeşitli sanayileri teker teker alıp sonra da «planlı» ekonomik inşaya geçme umuduyla, kitleleri asıl canalıcı mücadeleden, acil ve en doğrudan talepleri için mücadeleden saptırmaya çalışmaktadırlar. Böylece, kapitalizmin ıslah edilmesi anlarına gelen sosyal-demokrasisinin asgari programına dönmektedirler, ki bu günümüzde gerçek bir karşı devrimci aldatmaca haline gelmiştir.

Eğer bu millileştirme programında, örneğin kömür sanayininin millileştirilmesinde, proletaryanın tüm gücünü tek bir talep üzerinde yoğunlaştırmak ve böylece gelişimi içinde iktidar mücadelesine yol açacak olan devrimci eylemin bir çıkış noktasını oluşturmak şeklindeki Lasalcı görüş rol oynuyorsa o zaman boş bir hayal ile karşı karşıyayızdır: tüm kapitalist devletlerde işçi sınıfı günümüzde o denli çok ve ağır felaketlere katlanmaktadır ki, bütün bu ezici yüklere ve darbelere karşı tamamıyle hayali olan kurnazca bir hedef gözeterek mücadele etmek mümkün değildir. Aksine, kitlelerin her gereksinimini, bütününde sosyal devrime yönelik güçlü akımı oluşturacak devrimci mücadelelerin hareket noktaları olarak ele almak gerekir.

Komünist partileri bu mücadelede kapitalizmin sallantıdaki yapısını güçlendirmeye ve düzeltmeye yönelik bir asgari program ileri sür-

mezler. Bu yapının yıkılması temel amaçları, acil görevleri olarak kalır. Ama bu görevi yerine getirebilmek için Komünist partileri işçi sınıfının acil ve dolaysız gereksinimlerinin karşılığı olan talepleri ileri sürmeli ve bunların kapitalist sınıfın kâr ekonomisiyle bağdaşıp bağdaşmadığına bakmadan bu talepler için savaşmalıdır.

Komünist partilerin göz önüne almaları gereken kapitalist sanayinin varlığını sürdürebilmesi ve rekabet koşulları ya da kapitalist ekonominin kârlılığı değil ama proletaryanın artık katlanamıyacağı ve katlanmaması gereken yoksulluktur. Eğer talepler geniş proleter kitlelerinin hayati gereksinimlerine uygun düşüyorsa ve eğer kitleler bu gereksinimler karşılanmadığı takdirde hayatlarını sürdüremeyeceklerini düşünüyorlarsa, bu talepler için mücadele iktidar mücadelesinin çıkış noktası haline gelecektir. Reformistlerin ve merkezcilerin asgari programlarının yerine, Komünist Enternasyonal, proletaryanın somut gereksinimleri için mücadeleyi; bir bütün olarak alındıklarında burjuvazinin iktidarını parçalıyan, proletaryayı örgütlendiren ve proletarya diktatörlüğü için mücadelenin adımlarını oluşturan bir talepler sistemini koyar; kitlelerin kendileri bilinçli olarak proletarya diktatörlüğünden yana olmasalar bile, bu taleplerin her biri kitlelerin büyük çoğunluğunun bir gereksiniminin anlatımı olmalıdır.

Bu talepler için mücadele giderek çoğalan bir kitleyi kucakladığı ve seferber ettiği ölçüde, bu mücadele kitlelerin hayati gereksinimlerini,

kapitalist toplumun hayati gereksinimleri karşısına çıkardığı ölçüde, işçi sınıfı eğer kendisi yaşamak istiyorsa kapitalizmin ölmesi gerektiği gerçeğinin bilincine varacaktır. Bu kavrayış onda diktatörlük için mücadele azmi doğuracaktır. Somut talepler için gelişen mücadeleleri yoğunlaştırmak, bunları derinleştirmek ve aralarındaki bağı kurmak komünist partilerinin görevidir. Kısmi bir talebi sağlamak için işçi kitlelerinin giriştikleri her kısmi eylem, her ciddi ekonomik grev, tehdit altındaki işveren kesimini korumak ve proletaryanın kısmi bile olsa herhangi bir başarısını engellemek üzere derhal tüm burjuvazinin seferberliğine yol açmaktadır (İngiltere'deki demiryolu grevinde burjuva, faşist grev kırıcılarının yardımları). Burjuvazi ayrıca işçilerle mücadelesinde tüm devlet mekanizmasını seferber etmektedir (Polonya'da işçilerin askere alınması, İngiltere'de maden işçileri grevi sırasında özel yasa). Kısmi talepler için mücadele veren işçiler ister istemez bir bütün olarak burjuvazi ve onun devlet aygıtı ile mücadeleye sürüklenir. Kısmî talepler için mücadeleler ya da belirli işçi gruplarının kısmi mücadeleleri işçi sınıfının kapitalizme karşı topyekun bir mücadele boyutuna eriştiği ölçüde, Komünist partisinin görevi daha kesin ve bütünsel sloganlar ileri sürmek ve bunları düşmanın doğrudan devrilmesi sloganıyla birleştirmektir.

Komünist partileri en geniş kitlelerin gereksinimlerinden kaynaklanan bu kısmi talepleri, sadece kitleleri mücadeleye yönelten bir biçim-

de değil, ama doğası gereği, onları örgütlendiren bir biçimde ortaya sürmek zorundadır.

İşçi kitlelerinin ekonomik gereksinimlerinden doğan her pratik slogan, üretimin kontrolu için mücadeleye doğru yöneltilmelidir. Üretimin kontrolundan anlaşılması gereken, ulusal ekonominin kapitalist rejim içinde bürokratik olarak örgütlenmesi için bir plan değil, fabrika konseylerinin ve devrimci sendikaların uygulayacağı kontroldur. Ancak sanayi dalları ve bölgeler olarak birbirine bağlanan bu türden örgütlerin (fabrika konseyleri) kurulmasıyla işçi kitlelerinin mücadelesi örgütsel olarak birleştirilebilecek ve sosyal-demokrasi ile sendika liderlerinin kitleleri bölme çabalarına karşı konulabilecektir. Fabrika konseyleri, ancak işçi kitlelerinin en geniş kesimleri için ortak olan ekonomik hedeflere yönelik mücadeleler içinde ortaya çıktıkları takdirde bu görevleri yerine getirebileceklerdir; ancak proletaryanın tüm devrimci kesimleri arasında, yani Komünist partisi, devrimci işçiler ve devrimci bir çizgide gelişen sendikalar arasında bağları kurarak bu görevleri yerine getirebileceklerdir.

Bu türden kısmi taleplerin ileri sürülmesine karşı, her türlü itiraz, buna ilişkin olarak yapılan bütün reformizm suçlamaları, devrimci eylemin zorunlu koşullarını anlıyamamış olmanın belirtisidir; bu anlayışsızlık bazı komünist grupların sendikalara katılmaya ya da parlamentoyu kullanmaya karşı gösterdikleri düşmanlıkta da kendini açığa vurmuştur. Sorun, nihai amacı

proletaryaya ilan etme sorunu değil, proletaryayı nihai amaç için mücadeleye yöneltecek tek yol olan pratik mücadelelerin yoğunlaştırılması sorunudur. Kısmi taleplere karşı itirazların ne denli temelsiz ve devrimci eylemin gereksinimlerinden kopuk olduğu, sol komünist diye bilinenlerin oluşturduğu saf doktrinin sığınağı küçük grupların bile, kendi çevrelerinde yer alandan daha geniş bir işçi kitlesini eyleme yöneltmeğe çalıştıklarında ya da büyük halk kitlelerini etkileyebilmek için onların mücadelelerine katılmak istediklerinde, kısmi talepler ileri sürmek zorunda kalmalarında açıkça görülebilmektedir.

İçinde yaşadığımız döneme devrimci bir nitelik kazandıran şey şudur: çalışan kitlelerin en mütevazi yaşam koşullarının sağlanması bile kapitalizmin varlığıyla bağdaşamamakta ve bu nedenle en basit talepler için mücadele bile komünizm için mücadeleye doğru gelişmektedir.

Kapitalistler sayıları giderek artan işsizler ordusundan, örgütlü emekçiler üzerinde ücretleri düşürmek yönünde bir baskı kurmak için yararlanırken, sosyal-demokratlar, bağımsızlar ve resmi sendika önderleri işsizlere alçakça sırtlarını dönmektedirler; onları sadece hükümet ve sendikaların merhametine muhtaç nesneler olarak ele almakta ve siyasi olarak onları lumpenproletarya olarak nitelemektedirler. Komünistler, şimdiki koşullarda işsizler ordusunun muazzam önemi olan bir devrimci öğe oluşturduğunu kavramalı ve bu ordunun önderliğine geçmelidirler. Komünistler, işsizlerin sendikalar üzerin-

deki baskısı sayesinde sendikaların yenilenmesini hızlandırmalı ve öncelikle, sendikaları ihanet eden önderlerinin etkisinden kurtarmalıdır. Komünist partisi, işçilerle proleter öncüyü sosyalist devrim mücadelesinde birleştirerek işsizlerin en devrimci ve sabırsız unsurlarını umutsuz kopuk eylemlerden alıkoyacak; proletaryanın bir kesiminin başlattığı saldırıyı tüm kitlenin en olumlu koşullarda desteklemesine olanak tanıyacak; ve bu çatışmayı veri olan sınırlarını aşmaya yöneltip kararlı bir saldırının çıkış noktası haline getirecektir; özetle tüm bir kitleyi dönüştürecek ve sanayinin bu yedek ordusunu devrimin etkin bir ordusu haline sokacaktır.

Komünist partileri, bu işçi kesiminin savunusunu en güçlü biçimde ele aldıklarında ve işçi sınıfının alt tabakalarına ulaştıklarında, işçi sınıfının bir kesiminin çıkarlarını diğer kesimlerine karşı temsil etmemektedirler; bunu yaparak, işçi aristokrasisinin geçici çıkarları yararına karşı-devrimci önderlerin ihanetine uğramış olan işçi sınıfının ortak çıkarlarını temsil etmektedirler: işsiz ve kısa süre çalışanların sayısı arttıkça, ve çıkarları işçi sınıfının ortak çıkarlarıyla bütünleştikçe, işçi aristorkasisinin geçici çıkarları bu ortak çıkarlara tabi kılınmalıdır. İşsizlere karşı bir silaha dönüştürmek ya da işçileri kaderlerine terketmek üzere işçi aristokrasisinin çıkarlarını temel alan bakış açısı açıkça karşı-devrimcidir.

İşçi sınıfının genel çıkarlarının temsilcisi olan Komünist partisi, bu ortak çıkarları benim-

semek ve propagandasını yapmakla yetinemez. Bunları ancak, koşullar uygun olduğunda, en ezilen ve yoksullaşmış işçi kitlesini işçi aristokrasisinin direnişine bakmaksızın mücadeleye yöneltmekle gerçek anlamda temsil edebilir.

(...)

———O———

4. KOMİNTERN KONGRESİ'nde KABUL EDİLEN "TAKTİKLER ÜZERİNE TEZLER"den BÖLÜMLER

(Zinoviev'in hazırladığı ve 5 Aralık 1922'de Kongreye sunduğu bu tezler, Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu'nun Aralık 1921'deki tezlerinin genişletilmiş şekliydi. Tezler Kongre'de oybirliğiyle kabul edildi.)

(...)

10. BİRLEŞİK İŞÇİ CEPHESİ TAKTİKLERİ

3. Kongre'nin «kitlelere» sloganı şimdi her zamankinden daha çok geçerlidir. Proleter birleşik cephesinin oluşturulması için mücadele an-

cak şimdi birçok ülkede başlıyor. Ancak şimdi birleşik işçi cephesi taktiğinin güçlükleri aşılmaya başlanıyor. Fransa bu duruma iyi bir örnek: olayların akışı, daha kısa bir zaman önce bu taktiğe bir ilke olarak karşı çıkanları bile bu taktiğin kullanılmasının zorunluluğuna inandırdı. İçinde bulunduğumuz dönemde komünistlere emekçilerin çoğunluğunu kazanma yolunu sadece birleşik işçi cephesi taktiği gösterdiği için, Komintern bu taktiğin bütün Komünist parti ve gruplarca tam manasıyla uygulanmasını istemektedir.

Bugün reformistlerin bir bölünmeye ihtiyaçları vardır. Komünistler ise işçi sınıfının tüm güçlerinin kapitalizme karşı birleşmesinden yanadırlar.

Birleşik işçi cephesi taktiği, komünist öncünün geniş işçi kitlelerinin en hayati gereksinimleri için giriştikleri mücadelelerine öncülük etmesi anlamına gelir. Komünistler bu mücadelede, sosyal-demokratların ve Amsterdam Enternasyonali'nin hain önderleriyle bile görüşmeye hazırdırlar. İkinci Enternasyonal'in, birleşik cepheyi bütün «işçi partilerinin» örgütsel kaynaşması biçiminde sunma girişimleri kesinlikle reddedilmelidir. İkinci Enternasyonal'in, birleşik işçi cephesi örtüsü altında, solunda bulunan işçi örgütlerini içine çekme girişimleri (örneğin Almanya'da sosyalistlerle (SP) bağımsız sosyalistlerin (USP) birleşmesi), pratikte sosyal-demokrat önderler için işçi sınıfının daha geniş kesimlerini burjuvaziye teslim etme fırsatından başka bir anlam taşımamaktadır.

Bağımsız Komünist partilerinin varlığı ve bunların burjuvazi ve karşı devrimci sosyal-demokrasiye karşı tam bir hareket özgürlüğüne sahip olmaları, proletaryanın en önemli tarihsel kazanımıdır ve komünistler bundan asla vazgeçmeyeceklerdir. Yalnızca Komünist partileri bir bütün olarak proletaryanın çıkarları için mücadele ederler.

Birleşik işçi cephesi taktiği, şu ya da bu parlamenter hedefi güden üst düzeydeki «seçim ittifakları» anlamına da gelmez. Birleşik işçi cephesi taktiği, komünistlerin, başka parti ya da gruplara üye ve partisiz bütün işçilerle işçi sınıfının temel çıkarlarını burjuvaziye karşı savunmak için birlikte mücadele önerisidir. En basit günlük talepler için verilen her mücadele, devrimci eğitim için bir kaynak oluşturur; çünkü mücadele deneyleri, emekçileri, devrimin kaçınılmazlığına ve komünizmin önemine inandıracaktır.

Birleşik işçi cephesi politikasını uygularken özellikle önemli olan, yalnızca ajitasyona dayalı sonuçlar değil ama aynı zamanda **örgütsel** sonuçlar da almaktır. İşçi kitlesinin içinde örgütsel mevzilerin yaratılması (fabrika konseyleri, bütün partilerden ve partisiz olan işçilerden oluşacak denetim komisyonları, eylem komiteleri, vb.) için tek bir fırsat bile kaçırılmamalıdır.

Birleşik işçi cephesi taktiğinin en önemli ve bu önemini koruyacak yönü, işçi kitlelerinin eylemli (ajitasyonel) ve örgütsel toparlanmasıdır. Birleşik işçi cephesinin asıl gerçekleşmesi, ancak

«aşağıdan», bizzat işçi kitlelerinin tabanından sağlanabilir. Ama komünistler belirli koşullarda hasım işçi partilerinin yöneticileriyle görüşmekten de kaçınmamalıdırlar; ancak bu görüşmelerin gidişatı konusunda kitlelere sürekli ve eksiksiz bilgi verilmelidir. Komünist partilerinin ajitasyon özgürlüğü de yöneticilerle görüşmeler sırasında hiçbir biçimde sınırlanmamalıdır.

Değişik ülkelerde, veri olan koşullara uygun olarak, birleşik işçi cephesi taktiğinin farklı biçimlerde uygulanmaya konulacağı açıktır. Sosyalist devrimin nesnel koşullarının olgunlaştığı ve karşı-devrimci önderleriyle sosyal-demokrat partilerin işçi sınıfını bölmek için açıkça çalıştığı en önemli kapitalist ülkelerde, birleşik işçi cephesi yeni bir dönem için belirleyici olacaktır.

11. İŞÇİ HÜKÜMETİ

İşçi hükümeti (ya da işçi-köylü hükümeti) sloganı, genel bir propaganda sloganı olarak hemen heryerde kullanılabilir. Ama **güncel bir siyasal slogan** olarak, burjuva toplumunun özellikle dengesini yitirdiği, işçi partileriyle burjuvazi arasındaki güçler ilişkisinin, hükümeti kimin kuracağı sorununa acil bir pratik çözüm getirilmesini gerektirecek ölçüde gerginleştiği ülkelerde, bu slogan son derece önem kazanmaktadır.

Böyle ülkelerde işçi hükümeti sloganı, bütün birleşik cephe taktiğinin kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

İkinci Enternasyonal partileri bu ülkelerde durumu «kurtarmak» için, burjuva ve sosyal-demokrat partiler arasında bir koalisyon hükümeti önermekte ve kurmaktadırlar. Bazı İkinci Enternasyonal partilerinin en son girişimlerinde (ör. Almanya'da) böyle bir koalisyon hükümetine açıkça katılmayı reddetmekle birlikte, örtülü bir biçimde onu gerçekleştirmeleri, bu tür koalisyonlara karşı çıkan kitleleri yatıştırmaya yönelik bir manevradan ve işçi kitlelerini aldatmanın daha ince bir yolundan başka bir şey değildir. Bu açık ya da gizli burjuva—sosyal-demokrat koalisyonuna karşı, komünistler, burjuva iktidarına karşı mücadele ve sonuçta onun yıkılması için ekonomik ve siyasal alanda bütün işçilerin birleşik cephesini ve bütün işçi partilerinin koalisyonunu savunurlar. İşçilerin burjuvaziye karşı verdikleri birleşik mücadelede devlet aygıtı bütünüyle işçi hükümetinin eline geçmeli ve böylece işçi sınıfının konumu güçlendirilmelidir.

İşçi hükümetinin en önemli görevleri, proletaryayı silahlandırmak, burjuvaziyi ve karşı devrimci örgütleri silahsızlandırmak, üretimin denetimini yerleştirmek, verginin esas yükünü zenginlere yüklemek ve karşı devrimci burjuvazinin direncini kırmak olmalıdır.

Böyle bir işçi hükümeti, ancak kitlelerin mücadelesinden doğduğu, işçi kitlelerinin en ezilen kesimlerince kurulan savaşkan işçi organlarınca

desteklendiği takdirde mümkündür. Parlamentodaki gelişmelerin sonucunda kurulan ve bu anlamda salt parlamenter bir kaynaktan doğan bir işçi hükümetinin bile, devrimci işçi hareketini canlandırmak için bir fırsat yaratması **mümkündür.** Şurası açıktır ki, gerçek bir işçi hükümetinin kurulması, ve devrimci bir politika izleyen bir hükümetin varlığının sürmesi, sert bir mücadeleye ve sonuçta burjuvaziyle iç savaşa yol açacaktır. Proletaryanın, böyle bir hükümeti kurmaya kalkışması bile daha baştan, burjuvazinin en sert direnişiyle karşılaşacaktır. Bu yüzden işçi hükümeti sloganı, proletaryayı toplamak ve devrimci mücadeleleri başlatmak açısından yararlıdır.

Komünistler, koşullara göre, komünist olmayan işçi partileri ve işçi örgütleriyle birlikte bir işçi hükümeti oluşturmaya hazır olduklarını açıklamalıdırlar. Fakat bunu ancak, işçi hükümetinin burjuvaziye karşı yukarıda belirtilen anlamda bir mücadele yürüteceğinin güvenceleri varsa yapabilirler. Komünistlerin böyle bir hükümete katılmalarının koşulları şunlardır:

1. Bir işçi hükümetine katılma ancak Komintern'in onayıyla gerçekleşebilir.
2. Böyle bir hükümetin komünist üyeleri, partilerin en sıkı denetimi altında bulunurlar.
3. İşçi hükümetine katılmak üzere seçilen komünistler, kitlelerin devrimci örgütleriyle en sıkı bağları olanlar olmalıdır.
4. Komünist partisi, kendi kimliğini ve aji-

tasyonda tam bağımsızlığını hiç bir sınırlama konulmaksızın korumalıdır.

Bütün yararlarına rağmen işçi hükümeti sloganının sakıncaları da vardır; tıpkı birleşik işçi cephesi taktiğinin bir bütün olarak bazı tehlikeler içermesi gibi. Bu tehlikelerin üstesinden gelebilmek için komünist partiler şunu gözönünde tutmak zorundadırlar: her burjuva hükümeti bir kapitalist hükümet olmakla birlikte, her işçi hükümeti gerçekten proleter bir hükümet, yani proleter iktidarının devrimci bir aracı değildir.

Komünist Enternasyonal şu olasılıkları değerlendirmelidir:

1. Liberal işçi hükümetleri. Böyle bir hükümet Avustralya'da kuruldu ve yakın gelecekte İngiltere'de de olasıdır.
2. Sosyal-demokrat işçi hükümetleri (Almanya).
3. İşçi ve köylü hükümetleri. Bunlar Balkanlar'da, Çekoslavakya'da, Polonya'da vb. mümkündür.
4. Komünistlerin de katıldığı işçi hükümetleri.
5. Gerçek proleter işçi hükümetleri ki en saf biçiminde ancak Komünist partisince yaratılabilir.

İlk iki işçi hükümeti türü, devrimci işçi hükümetleri değil, burjuvazi ile karşı-devrimci işçi önderlerinin örtülü koalisyon hükümetleridir. Böylesi «işçi hükümetleri»ne burjuvazi, güçsüz düştüğü kritik dönemlerde proletaryayı devletin

gerçek sınıf yapısı konusunda yanıltmak, ya da satılmış işçi önderlerinin yardımıyla proletaryanın bir devrimci saldırısını saptırmak ve zaman kazanmak amacıyla tahammül eder. Komünistler böyle hükümetlere katılamazlar. Tersine, bu sahte «işçi hükümetlerinin» gerçek yüzünü yorulmaksızın kitlelere teşhir etmelidirler. Ancak, önemli görevin proletaryanın çoğunluğunu devrime kazanmak olduğu kapitalizmin günümüzdeki gerileme döneminde, böyle bir hükümet bile burjuva iktidarının çözülme sürecini nesnel olarak ivmelendirebilir.

Komünistler, daha proletarya diktatörlüğünün zorunluluğunu kavrayamamış, sosyal-demokrat, Hristiyan parti üyesi, partisiz sendikalist, vb. işçilerle birlikte hareket etmeğe hazırdırlar. Komünistler, bazı durumlarda ve bazı güvenceler alındığında komünist olmayan bir işçi hükümetini de desteklemeğe hazırdırlar. Ama komünistler işçi sınıfına kurtuluşunun ancak proletarya diktatörlüğüyle sağlanabileceğini mutlaka açıklamalıdırlar.

Komünistlerin katılabileceği diğer iki işçi hükümet türü (3 ve 4) proletarya diktatörlüğünü temsil etmezler; proletarya diktatörlüğüne geçiş için gerekli yapıyı oluşturmazlar ama bunun kazanılması için bir çıkış noktası olabilirler. Proletaryanın tam diktatörlüğü ancak komünistlerden oluşan bir işçi hükümeti tarafından gerçekleşebilir.

(...)

4. KOMİNTERN KONGRESİ'nin "KOMÜNİST ENTERNASYONAL'İN PROGRAMI ÜZERİNE KARARI"

(Aralık 1922)

1. Tüm taslak programlar incelenmek ve hassas bir biçimde irdelenmek üzere Komünist Enternasyonal'in Yürütme Kurulu'na ya da onun görevlendirdiği bir komisyona sunulacaktır.

2. Kongre, halen ulusal programları olmayan Komünist Enternasyonal'in ulusal seksiyonlarının programlarını derhal hazırlamaya başlamak, ve bu programlarını beşinci Kongre'de onaylanmak üzere, kongreden en az üç ay önce Yürütme Kurulu'na sunmak zorunda olduklarını teyid eder.

3. Ulusal seksiyonların programları, bu taleplerin yer ve zamanın somut koşullarına bağımlı olduğuna ilişkin gerekli kaydı koyduktan sonra, geçiş talepleri için mücadelenin gerekliliğini açıkça ve kesin olarak belirtmelidirler.

4. Bütün geçişsel ve kısmi taleplerin teorik temelleri, genel programda açıkça ortaya konul-

malıdır. Dördüncü kongre, temel devrimci görevlerin üzerini örtme ya da bunların yerine kısmi talepleri geçirme çabalarına olduğu kadar, geçiş taleplerinin programa alınmasının oportünizm olarak tanımlanmasını da kesinlikle mahkum eder.

5. Genel program, farklı ülkelerin ekonomik ve siyasal yapısındaki temel değişikliklere uygun olarak, ulusal seksiyonların geçiş taleplerinin ana tarihsel tiplerini ortaya koymalıdır; örneğin bir yanda İngiltere, diğer yanda Hindistan.

«Burjuva-demokratik reformların proleter, yani sosyalist devrimin bir yan ürünü olduğunu belirttik ve fiilen kanıtladık. Kautsky'ler, Hilferding'ler, Martov'lar... burjuva demokratik devrimle sosyalist devrim arasındaki bu ilişkiyi anlayamadılar. Birincisi gelişerek ikincisine dönüşür. İkincisi de, geçerken, birincisinin sorunlarını çözer.»

Lenin

«Bir devrimci eylem programı tarihsel yıllar boyunca olanlardan bağımsız, soyut bir tezler tutamı olarak görülemez. Kuşkusuz bir program olup bitenleri anlatamaz; ama bunları kalkış ve dayanak noktası yapmalı, bütün bu olayları kucaklayarak onlara başvurmalıdır.»

Troçki

«Geçiş talepleri için mücadelenin temel işlevi, işçilerin, kendi deneyleri içinde, iktidarı almanın gerekli olduğu düşüncesine varmalarını sağlamaktır. Program, işçilerin varolan bilinçleriyle başarılı bir sosyalist devrim için gerekli olan bilinç düzeyi arasında bir köprüdür. Ama bu köprü ancak çok sağlam direkler üzerinde kurulabilir: işçi sınıfının, kapitalist toplumun çelişki ve bunalımlarından kaynaklanan ve o toplum tarafından gittikçe daha az karşılanabilen, bilinçli gereksinme ve istekleri. Bunları kitle seferberlikleri yoluyla, işçi sınıfı eylemleri ve öz-örgütlenmeleri yoluyla karşılamak için mücadele: bu da köprüyü sağlam temellere oturtan ikinci direktir.»

Mandel

150 TL.